

John Steinbeck • Bitmeyen Kavga

John Steinbeck

Bitmeyen Kavga*

Türkçesi: Gün Zileli

*SEL

BİTMEYEN KAVGA*

JOHN STEINBECK, babası Prusya, annesi ise İrlanda göçmeni ırgat bir ailenin çocuğu olarak, 1902 yılında California'nın Salinas kentinde doğdu. Çocukluk ve ilk gençlik yılları boyunca okul dışındaki zamanını Salinas Vadisi'ndeki çiftliklerde çalışarak geçirdi. Eserlerinin çoğunda da mekan olarak burayı seçti. Erken yaşlarda yazar olmaya karar veren Steinbeck, 1919'da girdiği Stanford Üniversitesi'nde yalnızca yazarlığına katkısı olacağını düşündüğü derslere katıldı. Öğrenimini sürdürdüğü altı yıl boyunca tezgâhtarlık, ırgatlık, marangozluk, laborantlık, boyacılık, kapıcılık gibi pek çok işte çalıştı. Steinbeck'in ilk romanlarından başlayarak emekçilerin yaşam koşullarını ve ilişkilerini başarıyla yansıtabilmesinde bu yaşam deneyimi etkili oldu. Üniversiteyi bıraktıktan sonra New York'a giderek gazetecilik yapmayı denedi ancak yazılarının büyük kısmını yayımlatmayı başaramayarak California'ya döndü. İlk romanı *Altın Kupa* (1929) fazla ilgi görmedi. Yazarlık yeteneği 1935 yılında *Yukarı Mahalle*'nin yayımlanmasının ardından dikkat çekti. Bu eserini her biri klasik sayılan *Bitmeyen Kavga* (1936), *Fareler ve İnsanlar* (1937) ve Pulitzer Ödülü kazanan *Gazap Üzümleri* (1939) takip etti. Kitaplarında işçi sınıfının gündelik ilişkilerini, yaşam koşullarını ve mücadelelerini, döneminin ve çağımızın en temel toplumsal meselelerini tüm insani ayrıntılarıyla resmetti. *Sardalye Sokağı*, *Cennetin Doğusu*, *Al Midilli* ve daha pek çok başyapıt veren yazar 1962 yılında edebiyata katkılarının dolayısıyla Nobel Edebiyat Ödülü ile onurlandırıldı. Eserleri edebi değerleri kadar güncellikleriyle de övgü alan ve birçoğu sinemaya uyarlanan Steinbeck, 1968 yılında öldü.

*SEL YAYINCILIK

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul
Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:

Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat
Cağaloğlu - İstanbul

E-mail: siparis@selyayincilik.com

Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

*SEL YAYINCILIK: 750

ISBN 978-975-570-764-8

BİTMEYEN KAVGA

John Steinbeck

Roman

Özgün Adı:

In Dubious Battle

Türkçesi: Gün Zileli

© John Steinbeck, 1936 (© 1964)

© McIntosh&Otis, Inc. ve AnatoliaTelif Hakları Ajansı aracılığıyla Sel Yayıncılık, 2015

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı

Editör: Melih Dalbudak

Düzeltili: Melisa Kesmez

Kapak görseli: Yüksel Arslan, *Arture, 128/A, 1968*

Kapak tasarımı ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Ocak 2016

Üçüncü Baskı: Aralık 2016

Baskı ve Cilt: Yaylaçık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203

Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

John Steinbeck

Bitmeyen Kavga

Türkçesi: Gün Zileli

Roman

*Baştan ayağa silahlanmış sayısız gücü ruhların
Onun saltanatından hoşnutsuz olma cüretini gösterip beni seçiyor,
Cennetin ovalarında sonu belirsiz bir muharebeye girip
Bütün gücüyle karşı koyuyor diğer güce
Ve tahtı sarsılıyor! Toprak yitirilmiş ne fark eder?
Her şey yitirilmiş değil – ele geçirilemez irade,
Ve intikam anının kollanışı, ölümsüz nefret,
Ve asla boyun eğmeyecek, teslim olmayacak bir irade:
Ve üstesinden gelinemeyecek ne kalıyor geriye?**

John Milton, *Kayıp Cennet*

* Çev. Ramazan Güngör

Sonunda akşam oldu. Sokak lambaları yandı ve köşedeki neon restoran tabelası kıpkırmızı ışıklar saçarak yanıp sönmeye başladı. Kırmızı ışık Jim Nolan'ın odasına da hafiften yansiyordu. Jim, ayakları beyaz yatak örtüsünün üstünde, sert ve küçük sallanan sandalyede iki saattir oturmaktaydı. Ortalık iyice kararıştı. Ayaklarını yataktan indirdi ve uyuşan bacaklarını şöyle bir ovdu. Baldırlarındaki karıncalanma geçene kadar bekledi. Sonra ayağa kalkıp elektrik düğmesine uzandı. Oda aydınlandı: Üstündeki bembeyaz örtüsüyle kocaman yatak, koyu renk meşeden yazı masası, eskilikten havı dökülmüş, temiz kırmızı halı.

Jim köşedeki lavaboya gitti, ellerini yıkadı ve ıslak parmaklarıyla saçlarını taradı. Lavabonun üstündeki aynaya baktı, bir an için küçük, açık renk gözleriyle karşılaştı. İç cebinin düğmesini açıp bir tarak çıkardı, düz, kumral saçlarını tarayarak bir tarafa yatırdı. Açık yakalı pazen gömlek ve koyu renk ceketle pantolon vardı üstünde. Bir havluyla sabunu kuruladı ve yatağın üstünde açık duran kağıt torbanın içine attı. Torbada bir tıraş bıçağı, dört çift yeni çorap, gri bir pazen gömlek vardı. Odaya bir göz attı, sonra torbanın ağzını dürdü. Son bir kez aynaya baktı, ışığı söndürüp çıktı.

Halısı olmayan dar merdivenlerden indi ve girişin yanındaki kapıyı tıklattı. Kapı hafif aralandı. Bir kadının kafası görüldü, sonra kapı ardına kadar açıldı. Dudağının kenarında koyu renk bir ben olan, şişmanca, sarışın bir kadındı.

Kadın gülümsedi.

"Ba...ay Nolan."

"Ayrılıyorum," dedi Jim.

"Fakat geleceksiniz değil mi, odanızı tutmamı istiyor musunuz?"

"Hayır. Temelli gidiyorum. Bir mektup aldım da."

"Buraya hiç mektubunuz gelmedi," dedi kadın kuşkucu bir havada.

"Hayır, çalıştığım yere geldi. Geri dönmeyeceğim. Bir haftalık kirayı peşin ödemiştim."

Kadının gülümsemesi sönüp gitti. Yüzünde pek bir değişiklik olmamakla birlikte kızdığı belliydi.

"Bana bir hafta önceden bildirmeliydiniz," dedi sert bir tonda. "Kural böyle. Önceden bildirmediğiniz için paranızı geri ödeyemem."

"Biliyorum," dedi Jim. "Sorun değil. Ne kadar kalacağımı bilmiyordum doğrusu..."

Ev sahibesinin gülümsemesi geri geldi.

"Sessiz sedasız bir pansiyonerdiniz," dedi. "Gerçi çok uzun kalmadınız. Yolunuz yeniden bu taraflara düşerse, beklerim. Yeriniz hep hazır. Limana uğrayan gemiciler için her zaman yerim vardır. Geldikleri ilk yer burasıdır."

"Tabii ki, Bayan Meer. Anahtarı kapının üstünde bıraktım."

"Işıkları söndürdünüz mü?"

"Evet."

"Peki, yarın sabaha kadar yukarı çıkmam zaten. İçeri gelip bir şey içmez misiniz?"

"Hayır, teşekkür ederim. Gitmem gerekiyor."

Kadın, gözlerini kısarak anlamlı anlamlı baktı.

"Başınız dertte mi yoksa? Belki yardımcı olabilirim."

"Hayır," dedi Jim. "Kimse peşimde falan değil. Sadece yeni bir iş buldum. İyi geceler Bayan Meer."

Kadın pudralı elini uzattı. Jim, kağıt torbayı öbür eline alıp kadının elini sıktı. Parmaklarının ucunda onun yumuşak derisini hissetti.

“Unutmayın,” dedi kadın. “Sizin için her zaman odam var. Denizciler, seyyar satıcılar yıllardır bana gelip giderler.”

“Aklımda olsun. İyi geceler.”

Jim ön kapıdan çıkıp beton basamaklardan kaldırıma ininceye kadar kadın arkasından baktı.

Jim köşeyi dönüp bir kuyumcu dükkanının vitrinindeki saate baktı; yedi buçuktu. Şehrin doğu yakasına doğru yürüdü, önce mağazalardan ve özel dükkanlardan oluşan bölge, ardından toptancı mağazalarının ve depolarının bulunduğu bölge; bunların hepsi de gecenin bu saatinde sessizliğe gömülmüştü. Dar sokaklar boştu, depoların girişleri tahta parmaklıklarla ve tel örgülerle kapatılmıştı. Sonunda tuğladan yapılmış üç katlı binaların bulunduğu bir sokağa geldi. İlk katlarda emanetçi dükkanları ve ikinci el alet edevat dükkanları bulunuyordu. Üst katlarda, dikiş tutturamamış dişçilerin muayenehaneleri ile avukatların büroları vardı. Jim, aradığı numarayı bulmak için bütün kapılara tek tek bakarak ilerledi. Karanlık bir koridora girip basamakları lastik kaplı, tırabzanı pirinçten dar bir merdiveni tırmandı. Merdivenin başında küçük bir gece lambası yanıyordu, uzun koridordaki odalardan sadece birinin buzlu camında ışık vardı. Jim buraya yöneldi, üstündeki “16” rakamını görünce kapıyı tıklattı.

Sert bir ses geldi içeriden: “Girin.”

Jim kapıyı açıp girdi. Küçük büroda bir masa, metal bir dosya dolabı, portatif bir yatak, iki sandalye vardı. Masanın üstündeki elektrikli ocakta bir cezve, buhar çıkararak kaynamaktaydı. Masanın başındaki adam Jim’e çatık kaşlarla baktı. Önündeki karta göz atıp, “Jim Nolan?” diye sordu.

“Evet.”

Jim, adama dikkatle baktı. Temiz, koyu renk bir elbise giymiş ufak tefek bir adamdı. Sık, düz saçlarını yanlara doğru taranmış ve sağ kulağının hemen üzerindeki bir buçuk santimlik yarayı beceriksizce örtmeye çalışmıştı. Keskin, siyah, sinirli gözleri sürekli hareket halindeydi; Jim’den önündeki karta, oradan

duvardaki takvime, takvimden çalar saate, sonra yeniden Jim'e. Kemerli büyük burnu uç kısma doğru daralıyordu. Bir zamanlar dolgun ve yumuşak olduğu belli olan dudakları sürekli gergin tutulduğundan bir çizgi halini almış ve iki dudağının kenarında derin çizgiler oluşmuştu. Olsa olsa kırkının biraz üzerinde göstermesine rağmen yüzünde yıpranmışlığın işareti olan derin çizgiler vardı. Elleri de gözleri gibi sınırlı görünüyordu, kocaman elleri vücuduna göre fazla büyüktü, parmakları uzun, düz, tırnakları genişti. Elleri, kör bir adamın elleri gibi masanın üstünde sürekli hareket ediyor, kağıtları düzlüyor, masanın kenarlarını yokluyor, yeleşindeki düğmelere dokunup duruyordu. Sağ eliyle elektrik ocağına uzanıp fişi çekti.

Jim, kapıyı yavaşça kapatıp masaya doğru ilerledi.

"Buraya gelmem söylendi," dedi.

Adam ayağa kalkıp elini uzattı.

"Adım Harry Nilson. Başvurunuz burada."

Jim'le el sıkıştılar.

"Otur, Jim."

Sınırlı ama yumuşak bir ses... Sesini yumuşatmak için çabalamıştı sanki.

Jim sandalyeyi çekip masanın yanına oturdu. Harry, masanın çekmecesini çekti, delikleri kibrit çöpüyle kapatılmış ağız açık bir süt kutusu ile bir kase şeker ve iki fincan çıkardı.

"Kahve alır mıydın?"

"Tabii," dedi Jim.

Nilson sade kahveyi fincanlara koydu.

"Başvurularla ilgili olarak şöyle bir yol izliyoruz, Jim," dedi. "Kartın, üyelik komitesine gitti. Seninle konuşup bir rapor hazırlamak zorundayım. Komite, raporu gözden geçirecek ve üyeliğini oylayacak. Bu yüzden, sana biraz ayrıntılı sorular sormak zorundayım."

Kahvesine süt koydu, başını kaldırıp baktı, gözleri güldü bir an için.

"Tabii, biliyorum," dedi Jim. "Union League Club'dan* bile daha seçici olduğunuzu duymuştum."

"Doğrusu, öyle yapmak zorundayız!"

Şeker kasesini Jim'e uzatırken aniden sordu:

"Neden Parti'ye üye olmak istiyorsun?"

Jim kahvesini karıştırdı. Vereceği cevabı düşünürken yüz hatları belirginleşti. Önüne baktı.

"Bunun için ufak tefek birçok sebebim var. Esas olarak da şu: Bütün ailem bu sistem yüzünden mahvoldu. Peder işçi mücadelelerinde çok darbe aldı, şamar oğlanına döndü. Eskiden çalıştığı mezbahayı dinamitleme fikrine takmıştı. Sonunda, polis silahından çıkan bir saçmayı göğsüne yedi."

Harry araya girdi.

"Babanın adı Roy Nolan mıydı?"

"Evet. Üç yıl önce öldürüldü."

"Tanrım!" dedi Harry. "Ülkenin en cesur herifi olmakla ün salmıştı. Tek başına beş polisin hakkından geldiğini duymuştum."

Jim, gülümsedi.

"Bence de, fakat her seferinde altı polis çıkardı karşısına ve fena halde dayak yedi. Eve kanlar içinde gelirdi. Ocağın yanına otururdu. Onu kendi haline bırakırdık. Tek kelime söyleyemedik, yoksa ağlamaya başlardı. Daha sonra annem onu yıkarken bir köpek gibi inlerdi." Bir an durduktan sonra devam etti. "Biliyorsun, babam mezbahada kesimciydi. Güçlenmek için durmadan kan içerdi."

* **Union League Club:** İç Savaş sırasında, belli başlı Kuzey toplulukları içinde, Başkan Lincoln'ün yönetimini desteklemek ve etkilemek üzere Cumhuriyetçi Parti'nin işadamları tarafından çeşitli Union League'ler kurulmuştu. Daha sonra bu dernekler, partizan örgütlenmeler olarak yerel politikaları kontrol etmek üzere faaliyetlerini sürdürdü. Müstakbel üyeler, kulüplerin yönetimleri tarafından, mali, sosyal ve politik yeterlilikleri açısından sıkı bir şekilde gözden geçirilerek seçilir veya elenirdi. Etnik azınlıklar ve kadınlar, 1960'larda, ulusal sivil haklar yasasıyla ayrımcı iç tüzükler geçersiz kılınmaya kadar bu kulüplere girememişlerdir. (İngilizce baskıdaki yayıncının notu- Bundan sonraki dipnotlarda (y.n.) olarak geçecektir.)

Nilson ona kısaca baktıktan sonra gözlerini kaçırdı. Başvuru kartının köşesini büküp başparmağıyla katladı.

“Annen hayatta mı?” diye sordu yumuşak bir sesle.

Jim’in gözleri kısıldı.

“Bir ay önce öldü,” dedi. “Hapisteydim. Serserilikten otuz gün almıştım. Annemin ölüm döşeginde olduğu haberi geldi. Bir polisle eve gitmeme izin verdiler. Onun için yapılabilecek hiçbir şey yoktu. Konuşamıyordu bile. Katolikti ama babam kiliseye gitmesine izin vermezdi. Babam kiliselerden nefret ederdi. Annem bana öylece baktı. Papaz ister misin diye sordum ama cevap vermedi. Sadece baktı. Sabaha karşı dört sularında öldü. Hiç de ölmüşe benzemiyordu. Cenaze törenine gitmedim. Belki de gitmeme izin vermezlerdi. Gitmek de istemiyordum. Sanırım artık yaşamak istemiyordu. Galiba cehennem falan da umurunda değildi artık.”

Harry’nin sinirleri gerilmişti: “Kahveni iç de bir tane daha koyayım. Uyuklar gibi bir halin var. Bir şey almıyorsun, değil mi?”

“Uyuşturucu mu diyorsun? Hayır, içki bile içmem.”

“Nilson, bir kağıt çekti önüne ve bazı notlar aldı.

“Nasıl oldu bu serserilik işi?”

“Tulman’ın Depo Bölümü’nde çalışıyordum,” diye heyecanla anlatmaya başladı Jim. “Ambalaj bölümünün şefiydim. Bir gece sinemaya gitmişim, dönüşte Lincoln Meydanı’nda bir kalabalık gördüm. Ne oluyor diye durup baktım. Bir adam parkın orta yerinde konuşma yapıyordu. Daha iyi görebilmek için Senatör Morgan heykelinin kaidesine tırmandım. Derken siren sesleri duyuldu. Meydanın diğer yanından çevik kuvvet polisinin* geldiğini gördüm. Arka taraftan da gelen bir polis birliği vardı. Tam ensemeye bir cop indi. Ayıldığımda serserilikten nezarete alınmışım bile. Uzun süre kendime gelemedim. Tam şuraya vurmuşlardı.”

Jim, parmağıyla ensesinde bir noktayı gösterdi.

* **Riot Squad:** Toplumsal olaylara ve ayaklanmalara müdahale etmek üzere oluşturulmuş özel polis birlikleri. (ç.n.)

“Onlara serseri olmadığımı, bir işim olduğunu, Tulman’ın müdürü Bay Webb’e sormalarını söyledim. Sordular da. Webb, beni nereden aldıklarını sordu, komiser, ‘radikal bir mitingten’ deyince, Webb beni tanımadığını söyleyip çıktı işin içinden. Böylece tutuklandım.”

Nilson ocağın fişini yeniden taktı. Kahve fokurdamaya başladı.

“Sarhoş gibisin, Jim. Neyin var?”

“Bilmiyorum. Kendimi ölü gibi hissediyorum. Geçmişteki her şey uçup gitti sanki. Buraya gelmeden kaldığım odanın hesabını kapattım. Oysa ödememe göre bir hafta daha kalabilirdim. Artık oraya yeniden dönmek istemiyorum. İlişkimi tamamen kesmek istedim.”

Nilson, fincanlara kahve doldurdu.

“Bak Jim, Parti üyesi olmanın nasıl bir şey olduğunu anlatmak isterim sana. Her karar için oy kullanabilirsin, fakat bir kere karar verildikten sonra o karara uymak zorundasın. Paramız olduğunda, mücadele alanlarında çalışanlara yiyecek parası olarak ayda yirmi dolar vermeye çalışırız. Gerçi paramızın olduğu bir zamanı hatırlamıyorum. Şimdi yapacağın işi dinle: Alanda işçilerle birlikte çalışmak zorundasın, arta kalan zamanda da Parti’nin işlerini yapacaksın. Bu, günde bazen on altı, bazen on sekiz saati bulabilir. Yemeğini de kendin sağlamak zorundasın. Bunları yapabileceğini düşünüyor musun?”

“Evet.”

Nilson masanın orasına burasına dokundu parmaklarıyla.

“Yardım etmeye çalıştığın insanlar bile çoğu zaman senden nefret edecektir. Bunu da biliyor musun?”

“Evet.”

“Peki, o zaman hâlâ neden katılmak istiyorsun?”

Jim’in açık renk gözleri düşünürmüş gibi kısıldı. Sonunda:

“Hapiste bazı partililer vardı,” dedi. “Onlarla konuştum. Bütün hayatım bombok geçmişti. Onların hayatı ise anlamlıydı. Bir şeyler için çalışıyorlardı. Ben de bir şeyler için çalışmak istiyorum. Kendimi ölü gibi hissediyorum. Yeniden canlanabilirim diye düşünüyorum.”

Nilson başıyla onayladı.

"Anlıyorum. Kesinlikle haklısın. Okula ne kadar gittin?"

"Lise ikiye kadar. Sonra çalışmaya başladım."

"Ama konuşmandan daha çok okuduğun izlenimi doğuyor."

Jim gülümsedi.

"Çok kitap okudum. Peder okumamı istemezdi. Kendi insanlarımdan kopacağımı söylerdi. Ama yine de okudum. Bir gün parkta bir adama rastladım. Bana okunacak kitaplarla ilgili bir liste yaptı. Ah, ne çok okudum, ne çok. Platon'un *Devlet*'inden tut, *Ütopya*'ya, Bellamy'den Heredotos'a, Gibbon'dan Macueley'e, Carlyle'den Prescott'a, Spinoza'dan Hegel'e, Kant'a ve Nietzsche'den Schopenhauer'a kadar her şey vardı listede. *Das Kapital* bile. Dediğine göre adam biraz çatlakmuş. İnanmaksızın sadece bilmek istediğini söylerdi. Hepsi aynı yöne işaret eden kitapları bir araya getirmeyi severdi."

Harry Nilson bir süre öylece durdu, sonra:

"Neden bu kadar dikkatli olmamız gerektiğini anlıyorsundur," dedi. "Bizde sadece iki ceza vardır, uyarı ve ihraç. Parti'ye girmeyi çok istediğin belli. İyi biri olduğunu düşünüyorum, seni tavsiye edeceğim. Yine de sonuç, oylamaya bağlı."

"Teşekkürler," dedi Jim.

"Baksana, gerçek ismini kullanırsan bundan zarar görecektir akraban falan var mı?"

"Amcam var, Theodore Nolan. Tamircidir. Ortalıkta Nolan isimli sürüyle insan var."

"Evet, sanırım yaygın bir isim. Paran var mı?"

"Üç dolar kadar. Daha fazlaydı da cenazeye harcadım."

"Peki, nerede kalacaksın?"

"Bilmiyorum. Bütün bağlantılarımı kestim. Yeni bir başlangıç yapmak istiyorum. Eskiye ait ne varsa geride kalsın istiyorum."

Nilson, portatif karyolaya doğru baktı.

"Ben burada yaşıyorum," dedi. "Burada yiyip içiyor, uyuyor ve çalışıyorum. Eğer yerde uyumaya razı olursan birkaç gün burada kalabilirsin."

Jim, hoşnutlukla gülümsedi.

“Neden olmasın. Hapishanenin ranzası senin döşemedenden daha yumuşak değildi.”

“Akşam yemeği yedin mi?”

“Hayır. Yemeyi unuttum.”

Nilson sanki gerilmiş gibiydi.

“Seni yolduğumu düşüneneksen düşün,” dedi. “Zırnuk param yok. Senin üç doların var hiç değilse.”

Jim güldü.

“Yok canım, ben gidip biraz kurutulmuş ringa balığı, peynir, ekmek falan alayım,” dedi. “Yarına da yahni için bir şeyler. Ben iyi yahni yaparım.”

Harry Nilson son kalan kahveyi de fincanlara döktü.

“Kendine geliyorsun Jim. Çok daha iyi görünüyorsun şimdi. Gerçi neyin içine girdiğinin farkında değilsin. Sana anlatabilirim ama tam olarak içine girmeden anlamam pek mümkün değil.”

Jim, Nilson’a sakın bir şekilde baktı.

“Sen hiç ücretinin yükselmesi için yeterli beceriye sahip olduğun halde işten atılıp yerine bir başkasının konuştuğu bir yerde çalıştın mı? Hiç şirkete bağlılıktan söz edilip aslında bu bağlılığın insanların birbirini ispiyonlaması anlamına geldiği bir yerde bulundun mu? Canı cehenneme, kaybedecek hiçbir şeyim yok.”

“Nefret dışında hiçbir şey,” dedi Harry alçak sesle. “İnsanlardan nefret bile etmediğini gördüğün zaman şaşıracaksın. Neden böyledir bilmiyorum ama çoğunlukla böyle olur.”

Gün boyu Jim hiç yerinde duramadı, içi içine sığmıyordu. Uzun bir rapor üzerine çalışan Harry Nilson, birkaç kez dönüp baktı ona, ne oluyor gibilerden. Sonunda;

“Baksana,” dedi. “İstersen kendin de gidebilirsin oraya. Mümkün bu. Beraber gidelim dersen bir saat sonra. Şunu bitirmem gerekiyor.”

“Adımı değiştirsem mi diye düşünüyordum, insanı etkiler mi bu, ne dersin?”

Nilson raporuna eğildi.

“Zorlu işlere girip hapse düşeceksin. Adını birkaç kez değiştirmen gerekecek. O zaman senin için ismin bir numaradan fazla anlamı kalmayacak.”

Jim, pencerenin yanında dikilip dışarı baktı. Karşıda, iki bina arasına sıkışmış boş bir arsanın önüne tuğla bir duvar örülmüştü. Binanın önünde bir çocuk kalabalığı hentbol oynuyordu. Bağırışları kapalı pencereden bile duyulabiliyordu.

“Çocukken ben de çok oynardım,” dedi Jim. “Çoğu zaman kavga ediyormuşuz gibi gelirdi bana. Bu çocuklar da o zaman yaptığımız gibi kavga ediyorlar mı, merak ediyorum.”

Harry yazmaya devam ederken;

“Etmez olurlar mı,” dedi. “Ne zaman baksam onları orada görürüm. Tabii ki itişip kakışırken.”

“Bir kız kardeşim vardı,” dedi Jim. “Önüne geleni yenerdi. Tanıdığım en esaslı bilye oyuncusuydu. Doğru söylüyorum Harry, bir bilyeyi üç metreden nişan alıp vurarak ortasından bölüğünü bilirim.”

Harry başını kaldırıp baktı.

“Bir kız kardeşin olduğunu bilmiyordum. Nerelerde şimdi?”

“Bilmiyorum,” dedi Jim.

“Bilmiyor musun?”

“Bilmiyorum işte. Tuhaf... Tuhaf demeyeyim de... Şu hep olan şeylerden...”

“Bilmiyorum da ne demek yani?” Harry, kalemini masaya bıraktı.

“Peki, anlatayım o zaman,” dedi Jim. “Adı May’di. Benden bir yaş büyüktü. Mutfakta yatardık birlikte. Birer portatif yatağımız vardı. May on dört, ben on üç yaşına gelince, köşeye bir çarşaf çekerek onun arkasında soyunup giyinmeye başladı. Kırkıdayıp dururdu. Akranı diğer kızlarla merdivenlere oturur, oğlanlar geçerken kıkır kıkır gülerlerdi. Sapsarı saçları vardı. Oldukça hoş bir kızdı, sanırım. Bir akşam, Yirmi Üçüncü Sokak ve Fulton üzerindeki boş arsada top oynamaktan dönmüştüm... O arsanın yerinde şimdi bir banka var. Bizim kata çıktım. Annem, ‘gelirken May’i gördün mü?’ diye sordu. Görmediğimi söyledim. Az sonra bizim peder işten geldi. ‘May nerede?’ diye sordu, annem, ‘daha gelmedi,’ dedi. Şu işe bak Harry, her şey bugün gibi gözümün önünde. Her şeyi ayrıntısına kadar hatırlıyorum, kimin ne dediğini, kimin nasıl görüldüğünü... Akşam yemeğine biraz daha bekledik, az sonra babam açtı ağzını yumdu gözünü. ‘Getir şu yemeği’ dedi. ‘Bu May iyice şımardı, büyüdüğü için onu dövemem sanıyor.’ Annemin açık mavi renk gözleri vardı. O gözlerin taş gibi donup kaldığını hatırlıyorum. Yemekten sonra peder, sobanın yanındaki iskemlesine geçti. Artık orada iyice zıvanadan çıktı. Annem yanında oturuyordu. Ben yatmaya gittim. Annemin başını öbür tarafa çevirip dudaklarını oynattığını görüyordum. Sanırım dua ediyordu. Annem Katolikti ama babam kiliselerden nefret ederdi. İkide bir May eve gelirse ona nasıl dersini vereceğini söyleyerek homurdanıyordu... Saat on bir gibiydi, gidip yattılar, mutfaktaki lambayı söndürmediler. Uzun süre konuşup durdular. Gece iki üç kere uyandım ve her sefe-

rinde annemin yatak odasından başını çıkarıp baktığını gördüm. Gözleri taş gibi donuktu.”

Jim, pencereden ayrılıp portatif yatağa oturdu. Harry, kalemini masaya bastırıp duruyordu.

“Sabah uyandıgımda,” diye devam etti Jim. “Her taraf aydınlanmıştı ve lamba hâlâ yanıyordu. Gün ortasında yanan bir lamba insana tuhaf bir yalnızlık duygusu verir. Az sonra annem gelip sobayı yaktı. Yüzü kaskatıydı ve gözleri sabit bakıyordu. Sonra babam çıkageldi. Alnının ortasına bir yumruk yemiş gibiydi. Ağzını bıçak açmıyordu. İşe giderken, ‘polis merkezine bir uğrarım, başına bir şey gelmiş olabilir’ dedi.

“Okula gittim, çıkar çıkmaz da eve geldim. Annem, May’i kızlara sormamı söyledi. May’in kaçtığı haberi her tarafa yayılmıştı. Kızlar May’i kesinlikle görmediklerini söylediler. Hepsi de korkudan tir tir titriyordu. Derken babam eve geldi. Eve dönerken polis merkezine uğramış. ‘Polisler eşkâlini aldılar’ dedi, ‘ortalığı kolağan edecekler.’

“O gece de bir önceki gibi geçti. Pederle annem yan yana oturuyordu, babam iyice içine kapanmıştı. Lambayı o gece de açık bıraktılar. Ertesi gün peder yine polis merkezine gitti. Bir sivil gelip apartmandaki çocukları sorguladı, bir polis de annemle konuştu. Sonunda gözlerini dört açacaklarını söyleyip gittiler. Hepsi bu. Bir daha onun hakkında hiçbir şey duymadık.”

Harry, kalemini masaya bastırırken ucu kırıldı.

“Bir delikanlıyla kaçmış falan olmasın?”

“Bilmiyorum. Kızlar öyle biri yok dediler, olsaydı bilirlerdi.”

“Peki ama ona ne olduğuna ilişkin hiçbir fikrin yok mu?”

“Yok. Günün birinde ortadan kayboldu işte. Gidiş o gidiş. Aynı şey iki yıl sonra Bertha Riley’in de başına geldi. O da öyle yok olup gitti.”

Jim çenesini sıvazladı.

“Belki bana öyle geliyordur ama o günden sonra annem iyice içine kapandı. Hareketleri bir makineden farksızdı, ağzını açıp tek kelime etmiyordu. Gözleri bir ölününki gibi cansızdı. Bu durum

babamı iyice çılgına çeviriyordu. Her şeyle yumruk yumruğa kavga eder gibi bir hali vardı. Monel paketleme tesisindeki ustabaşmayı bir güzel ıslatmıştı. Bu olay yüzünden doksan gün aldı.”

Harry pencereye doğru baktı. Aniden kalemi bırakıp ayağa kalktı. “Haydi gidiyoruz!” dedi. “Seni başımdan defetmek için eve götürmekten başka çare yok. Dönünce tamamlarım raporu.”

Jim, radyatöre gidip kuruması için bıraktığı bir çift nemli çorabı aldı. Dürüp, kağıt torbaya sokuşturdu. “Gittiğim yerde kuruturum,” dedi.

Harry, şapkasını başına geçirdi, raporu katlayıp cebine koydu.

“Polisler burayı yoklamayı eksik etmezler,” diye açıkladı. “Bu yüzden ortalıkta bir şey bırakmam.”

Çıktıktan sonra büronun kapısını kilitledi. Önce çarşıdan, sonra apartmanların arasından geçtiler. Sonunda, bahçeli, eski evlerden oluşan bir mahalleye geldiler. Harry bir garaj yoluna yöneldi.

“Geldik. Bu evin arkası,” dedi.

Çakıllı garaj yolunu izlediler ve yeni boyanmış küçük, tek katlı bir eve vardılar. Harry önden yürüyüp kapıyı açtı ve eliyle Jim’e girmesini işaret etti.

Ev, büyük bir oda ve küçük bir mutfaktan ibaretti. Odada, üzerlerinde ordu malı battaniyeler bulunan altı tane portatif çelik karyola vardı. İçerideki üç kişiden ikisi karyolaya uzanmıştı, yüzünde mektepli bir boksör edası olan iriyarı bir adam ise daktilonun başında oturmuş yavaş yavaş bir şeyler yazmaya çalışıyordu.

Harry kapıyı açınca iriyarı adam başını kaldırıp baktı, sonra ayağa kalkıp gülümsedi.

“Merhaba Harry,” dedi. “Ne var ne yok?”

“Jim Nolan,” diye tanıştırdı Harry. “Hatırladın mı? Geçen gün bildirilmişti ismi. Jim, bu da Mac. Bu eyalette işçiler arasında çalışmada üstüne yoktur.”

Mac gülümsemeye çalıştı.

“Memnun oldum Jim,” dedi.

Harry, dönüp odadan çıkmadan önce, “Ona göz kulak ol, Mac,” dedi. “İşe koş. Ben raporu tamamlamaya gidiyorum.” Kar-

yolalara uzanmış olan diğer ikisine el salladı. "Hoşçakalın çocuklar."

Kapı kapanınca Jim odaya göz gezdirdi. Sunta duvarlar çıplaktı. Odadaki tek iskemle daktilonun önündekiydi. Mutfaktan, haşlanan sığır etinin kokusu geliyordu. Gözü yeniden Mac'e kaydı; onun geniş omuzlarına, uzun kollarına, yüzüne baktı. Elmacık kemikleri arasındaki genişlik ve gözlerinin altındaki düzlükle adam bir İsveçliyi andırıyordu. Mac'in dudakları kuru ve çatlıktı. O da Jim'i inceliyordu.

Birden, "Keşke köpek olsaydık," dedi. "Her şeyi çabucak hallederdik. Dost mu düşman mı olacağımızı şıp diye anlardık. Harry senin iyi biri olduğunu söyledi. Harry öyle diyorsa öyledir. Gel de çocuklarla tanış. Şu solgun olanı Dick'tir, yatak odası devrimcisi.* Onun sayesinde az pasta yemedik."

Karyolaya uzanmış olan siyah saçlı, solgun genç gülümseyerek elini uzattı.

Mac, "Baksana ne yakışıklı," diye devam etti. "Ona 'Çığırtkan Kuşu' deriz. Kibar hanımefendilere işçi sınıfını anlatır, biz de kremalı pastalara konarız, öyle değil mi Dick?"

"Cehenneme kadar yolun var," dedi Dick gülerek.

Mac, Jim'in kolundan tutup onu öbür karyolada uzanmış olanın yanına götürdü. Onun kaç yaşında olduğunu anlamak mümkün değildi. Yüzü yıpranmış ve pörsümüş, burnu yamyasası olmuştu, iri çenesi yana sarkmıştı.

"Bu da Joy," dedi Mac. "Eski kurtlardan, öyle değil mi Joy?"

"Tam da öyle," dedi Joy. Gözleri bir an için parladı ve sonra yeniden eski halini aldı. Başını birkaç kere sallandı. Konuşmak için ağzını açtı, fakat her seferinde, ciddi bir tartışmaya son noktayı koyuyormuş gibi "tam da öyle" diye tekrarlananın ötesine gidemedi. Bir eliyle diğerini sıvazlayıp duruyordu. Jim, bu ellerin ezilmiş ve yara izleriyle dolu olduğunu gördü.

* Bedroom Radical: Amerika'da "yatak odası devrimcisi" anlamına gelen bu deyim, zengin sınıfa mensup olup, özellikle aşk ilişkileri yoluyla bu sınıfın olanaklarını devrimci mücadeleye yönlendirenler için kullanılırdı. (ç.n.)

“Joy kimseyle el sıkışmaz,” diye açıkladı Mac. “Elinin bütün kemikleri kırıktır. El sıkışınca canı acır.”

Joy’un gözleri yeniden parladı. “Biliyor musun neden?” diye haykırdı tiz bir sesle. “Dövüldüm de ondan. Bir parmaklığa kelepçelendim ve başıma vurdular. Üzerimde atlar tepindi,” sesini iyice yükseltti. “Eşek sudan gelinceye kadar dövüldüler, öyle değil mi Mac?”

“Doğru, Joy.”

“Hiç boyun eğdim mi, Mac? Darbelerle kendimden geçinceye kadar orospu çocukları diye bağırmadım mı onlara?”

“Doğrusun, Joy. Ama çeneni biraz tutsaydın bayılılıncaya kadar dayak yemezdin, değil mi?”

Joy’un sesi iyice tiz perdeden çıkmaya başlamıştı.

“Ama tam orospu çocuğuydular. Ben de bunu söyledim onlara. İstedikleri kadar ellerimi kelepçeleyip başıma vursunlar. Atlara çiğnetsinler. Ama lafımı esirgemedim, değil mi Mac?”

Mac eğilip Joy’un omzuna hafifçe vurdu.

“Tabii ki Joy. Kimse seni susturamaz.”

“Tam da öyle,” dedi Joy ve gözlerindeki parlaklık yeniden söndü.

“Buraya gel,” diyen Mac, Jim’i, odanın diğer köşesine, üstünde daktilonun bulunduğu küçük masaya götürdü. “Daktilodan anlar mısın?”

“Biraz,” dedi Jim.

“Yaşasın! Hemen yazmaya başlayabilirsin öyleyse.”

Sesini alçaltarak, “Sen Joy’a kulak asma,” dedi. “Biraz sıyrılmış. Kafasına çok vurmuşlar. Onu iyileştirmeye, başını belaya sokmamasına gayret ediyoruz.”

“Bizim peder de böyleydi,” dedi Jim. “Bir keresinde sokakta bulmuştum onu. Sola doğru yalpalayıp geniş daireler çizerek yürüyordu. Doğru yürümesini sağlamaya çalıştım. Grev kırıcılarından biri kulağının altına muştayla vurmuş. Yön duygusunu kaybetmiş gibiydi.”

“Şimdi gelelim işe,” dedi Mac. “Bu mektubu çoğaltacağız. Dört kopya kâğıdı var. Yirmi kopya yazmamız gerekiyor. Ben akşam yemeğini hazırlarken sen de işe koyulmak ister misin?”

“Tabii ki,” dedi Jim.

“Tamam o zaman, tuşlara iyi vur. Bu karbon kağıtları pek iyi değil.” Mac, mutfağa yollanırken, “Dick, gel de, eğer o korkunç kokuya dayanabilirsen biraz soğan doğra,” diye seslendi.

Dick yataktan kalktı, beyaz gömleğinin kollarını dirseklerine kadar sıvayarak Mac’in arkasından mutfağa yürüdü.

Jim, zorlu, titizlik isteyen daktilo yazma işine yeni başlamıştı ki, Joy yataktan kalkıp yanına geldi.

“Malları kim üretir?” diye sordu.

“Şey... İşçiler,” dedi Jim.

Joy’un yüzünde kurnazca bir ifade belirdi, son derece zekice ve gizemli bakışlar.

“Peki kâr kimin cebine girer?”

“Sermayeyi yatıranların.”

Joy bağırdı. “Ama onlar hiçbir şey üretmiyor ki. Kârı almaya ne hakları var?”

Mac, mutfaktan başını uzattı. Elinde bir kahve kaşığı, hızlı adımlarla Joy’un yanına geldi.

“Beni dinle Joy,” dedi. “Kendi adamlarımızı kazanmaya çalışmaktan vazgeç artık. Tanrım, bana öyle geliyor ki, bizim çocuklar zamanlarının çoğunu birbirlerini kazanmaya çalışmakla harcıyorlar. Şimdi yerine git ve dinlen Joy. Yorgunsun. Jim de işine baksın. O işini bitirsin, belki mektupların bazılarında sen de adres yazarsın.”

“Sahi mi Mac? Onların ağzının payını vermedim mi, Mac? Onlar bana vururken bile ağzıma geleni söylemedim mi?”

Mac, onu dirseğinden yavaşça tuttu ve yatağına götürdü.

“Al sana bir *New Masses*.* Ben akşam yemeğini hazırlayana kadar resimlerine bakarsın.”

* *New Masses*: Birleşik Devletler’de Komünist Parti’nin yayın organı. 1926 yılında kurulmuş bir haftalık dergidir. 1933’te yayınına kısa süre ara verdikten sonra Ocak 1934’te yeniden yayımlanmaya başlamış ve 1949’a kadar yayınına devam edilmiştir. 1949’da *Masses and Mainstream* adlı üç aylık dergiyle birleşmiştir. (y.n.)

Jim mektuba döndü. Dörder nüsha yazarak yirmi kopyayı daktilonun yanına koydu. Mutfağa doğru, "Hepsi tamam Mac," diye seslendi.

Mac gelip kopyaların bazılarına göz attı. "Bayağı iyi, Jim. Pek yanlış da yok. Şu zarflara koy mektupları. Yemekten sonra adresleri yazarız."

Mac, tabaklara sığır eti, havuç, patates ve dilimlenmiş çiğ soğan koydu. Herkes yemek için kendi yatağına çekildi. Odaya bir akşam loşluğu çökmüştü. Mac, tavandan sarkan, abajursuz lambayı yakınca ortalık güçlü bir ışıkla aydınlandı.

Yemeklerini bitirince Mac mutfağa gidip bir tabak dolusu pasta getirdi.

"İşte Dick'in çalışmasının bir ürünü daha. Dick, yatak odalarını siyasi amaçlar için kullanır. Baylar, işte karşınızda Parti'nin DuBarry'si!"*

"Cehenneme kadar yolun var," dedi Dick.

Mac, kapatılmış zarfları Jim'in yatağından aldı.

"Evet, yirmi mektup. Her birimiz beşer adres yazalım."

Masanın üstündeki tabakları yana itti ve çekmecedden bir dolmakalemle mürekkep şişesi çıkardı. Cebinden çıkardığı listeden, adresleri beş zarfa dikkatle yazdı.

"Sıra sende Jim. Beş tanesini de sen yaz."

"O neden?" diye sordu Jim.

"Pek bir şey fark etmese de işlerini biraz zorlaştırmış oluruz. Mektuplarımızı sürekli açarlar. Sanırım adresler değişik el yazılarıyla yazıldığında aynasızların kafası biraz karışıyor. Her birini de farklı posta kutularına attık mı tamamdır. Başımızı belaya sokmaya ne gerek var."

Diğer ikisi adresleri zarflara yazarken, Jim tabakları toplayıp mutfağa taşıdı ve lavaboya yıgıdı. Geri döndüğünde Mac mektupları pullayıp cebine koymuştu bile.

* **Madam DuBarry:** Fransa'da politik amaçları için sosyete de aşk ilişkileri kuran "kibar fahişe". 1793 yılında Jakobenler tarafından giyotinle idam edildi. (ç.n.)

Mac,

“Dick, bu gece Joy’la birlikte bulaşıkları yıkayın. Geçen gece ben tek başıma yıkamıştım. Mektupları atmaya gidiyorum. Benimle gelmek ister misin Jim?” dedi.

“Gelirim,” dedi Jim. “Bir dolarım var. Kahve alalım da dönüşte içeriz.”

Mac elini uzattı ona.

“Biraz kahvemiz var. Bir dolarlık pul alırız.”

Jim, bir doları verdi. “Böylece sıfırlanmış oldum,” dedi. “Son meteliğim buydu.”

Mac’le birlikte akşam karanlığına daldılar. Posta kutusu araya araya yol boyunca yürüdüler.

“Joy gerçekten kafayı sıyırmış mı?” diye sordu Jim.

“Eh, hafifçe. Son başına gelen en kötüsüydü. Bir berber dükkanında yine çenesini tutamamış. Berber telefonla ihbar etmiş, polis dükkanı basmış. Joy bileğine kuvvetli biridir. Onu etkisiz hale getirmek için copla çenesini kırıp sonra da deliğe tıkmışlar. O kırık çeneyle nasıl konuştuğunu bilmiyorum ama içeride doktorun da kafasını ütülemiş olmalı ki, doktor bu lanet kızılı tedavi etmeyeceğini söylemiş ve Joy orada tam üç gün o kırık çeneyle yatmış. O zamandan beri böyle işte. Umarım kısa sürede aklını başına toplar. Durmadan kafaya darbe yenmez ki.”

“Zavallı...” dedi Jim.

Mac, cebinden zarfları çıkarıp farklı el yazısıyla yazılmış beşini seçti.

“Joy çenesini tutmasını bilmez. Bak Dick’e, üstünde tek bir leke bile göremezsin. Oysa gerektiğinde dövüşçülükte Joy’dan geri kalmaz. Yakayı ele verdiğinde polisler ‘efendim’ diye hitap eder ve kısa sürede de onlarla senli benli olur. Joy’un ise bir buldog kadar akli yoktur.”

Sonuncu posta kutusunu da Lincoln Meydanı’nın ucunda buldular. Mac mektupları kutuya attıktan sonra parke yolda ağır ağır yürüdüler. Çınar yaprakları yola dökülmeye başlamıştı. Yol kenarındaki banklarda sadece birkaç kişi vardı. Yüksek park lam-

balalarının önündeki ağaçlardan yere devasa gölgeler vuruyordu. Meydanın merkezine yakın bir yerde sakallı ve redingotlu bir adamın heykeli vardı. Jim, heykeli gösterdi.

"Şu kaidenin üzerindeydim," dedi. "Ne olup bittiğini anlamaya çalışıyordum. Polis gelip bir sineği ezer gibi arkamdan darbeyi indirdi. Joy'un neler hissettiğini anlayabiliyorum. Aklım başıma ancak dört beş gün sonra geldi. Kafamda bir sürü şekil uçuşuyor, hiçbirini yakalayamıyordum. Tam ense kökümüne yemiştim copu."

Mac bir banka oturdu. "Biliyorum," dedi. "Harry'nin raporunu okudum. Parti'ye katılmak istemenin tek nedeni bu mu?"

"Hayır," dedi Jim. "İçerideyken benimle aynı hücrede, aynı olaydan alınmış beş kişi daha vardı... Biri Meksikalı, biri Siyah, biri Yahudi, ikisi de benim gibi melez Amerikalı. Bana bir sürü şey anlattılar ama esas bu da değil. Okuduklarımız onların bilgisinden fazlaydı."

Yerden bir çınar yaprağı aldı ve el iskeletine benzeyen damarları ortaya çıkana kadar dikkatle soydu.

"Evde durmadan bir şeylerle mücadele ederdik, çoğunlukla da açlıkla. Peder patronla kavga halindeydi. Bense okulda kavga ederdim. Fakat her seferinde kaybettik. Bu hep böyle olduğundan giderek kaybetmenin kader olduğu fikri kafamıza yerleşmişti. Peder, köpek sürüsü tarafından köşeye sıkıştırılmış bir kedi gibi kavga ederdi. Önünde sonunda bir köpeğin onu öldüreceği kesindi; yine de dövüşmekten vazgeçmedi. Ne kadar umutsuz bir durum olduğunu anlayabiliyor musun? İşte böyle bir umutsuzluk ortamında büyüdüm."

"Elbette anlıyorum," dedi Mac. "Bu durumda olan milyonlarca insan var."

Jim, elindeki soyulmuş yaprağı salladı ve başparmağıyla işaret parmağı arasında büktü.

"Hepsi bu kadar değil," dedi. "Ev daima öfkeyle doluydu. Öfke, evin ortasında bir bulut gibi daima asılı dururdu. Patrona, amire, veresiyeyi kesen manava karşı o bitmek tükenmek bilmez, korkunç öfke. Bu öfkeyle miden bulanırdı ama yapılabilecek bir şey yoktu."

“Devam et,” dedi Mac. “Sözü nereye bağlayacaksın bilmiyorum ama herhalde bir yere varacaksın.”

Jim, yerinden fırlayıp bankın önünde durdu ve yaprak iskeletiyle avucuna vurdu.

“Şuraya varacağım: O hücredeki beş kişi de aynı koşullarda yetişmişti. Bazılarının hali daha bile kötü. Hepsi de öfkeliydi ama bu başka tür bir öfkeydi. Bir patrona ya da bir kasaba yönelik değildi öfkeleri. Patronlar sisteminin bütününden nefret ediyorlardı. Bu farklı bir şeydi. Aynı türden bir öfke değildi. Burada başka bir şey vardı Mac. Bir kere umutsuz değillerdi. Sakindiler ve bir faaliyet içindeydiler; kafalarının gerisinde, nefret ettikleri sistemden önünde sonunda kurtulacakları inancı vardı. Bu adamlarda bir tür huzur vardı diyorum sana.”

“Beni kazanmaya mı çalışıyorsun yoksa?” dedi Mac alaycı bir havada.

“Yok ya, sana anlatmaya çalıştığım şu: Hayatta rahat huzur görmemişim, buna açtım. Radikal hareket denen şeyler hakkında, sözüm ona bu adamlardan daha çok şey biliyordum. Daha çok okumuştum ama benim istediğim şey onlardaydı ve bunu mücadele içinde edinmişlerdi.”

Mac, “Sen de bu gece birkaç mektup yazdın daktiloda,” diye araya girdi. “Daha iyi hissediyor musun kendini?”

Jim yeniden oturdu.

“Bir şeyler yapıyor olmak iyiydi Mac,” dedi yumuşak bir sesle. “Nedenini bilmiyorum ama bu iyi geldi bana. Anlamlı bir şey yaptığımı hissettim. Daha önce böyle anlamlı bir şey yapmamıştım. Her şey karmakarışıktı. Birilerinin bu karışıklıktan yararlandığı gerçeği sanmıyorum ki beni rahatsız etmiş olsun ama kendimi bir fare kapanına kısıtılmış gibi hissetmekten nefret ediyordum.”

Mac bacaklarını uzatıp ellerini cebine soktu.

“Madem mücadele seni mutlu ediyor, neşeli günler seni bekliyor demektir. Mumlu kâğıda yazmayı ve teksir makinesini çalıştırmayı öğrenirsen sana günde yirmi saat çalışmayı garanti

ederim. Kâr sisteminden de nefret etmiyor musun, sana söz veriyorum, yaptığın işlerden zırnuk almayacaksın." Yumuşak bir sesle konuşuyordu.

"Mac, orada şef sensin, değil mi?" diye sordu Jim.

"Ben mi? Hayır, ben sadece yapmaları gerekenleri söylerim, yapmak zorunda da değilim. Herhangi bir talimat yayınlamam. Uymaları gereken tek talimat oylamayla alınan karardır."

"Yine de sözün geçiyor ya. Benim tek istediğim mücadele alanında olmak. Eylemde olmak."

Mac kıs kıs güldü.

"Anlaşıldı, başına bela arıyorsun. Bilmiyorum, komite tam da iyi bir daktilocu bulmuşken ne düşünür. Bir süre için romantizmi bir kenara bırakman gerekecek... soylu partimiz kapitalizm canavarının saldırısı altında falan gibi şeyleri."

Aniden sesinin tonu değişti ve Jim'e doğru döndü.

"İş iştir," dedi. "Mücadele alanında faaliyet göstermek zor ve tehlikelidir. Ama burada da işlerin o kadar kolay olduğunu sanma. Hepsi de viskiyle kafayı bulmuş Amerikan lejyonerler takımının hangi gece polis bandosu eşliğinde baskın yapıp seni eşek sudan gelene kadar döveceğini bilemezsin. Başımdan geçti de onun için söylüyorum. Orduya alınıp talimde altı ay boyunca talaş dolu çuvala süngü sallamış bir asker eskisinden beteri yoktur. Bunlar si-perlerdeki askerlerden tamamen farklıdır. Kundakçılık ve muştalı milliyetçilik için yirmi talim artığı yeter de artar bile. Bu yirmisi biraz da viski çektiler mi gecenin karanlığında beş çocuğa karşı ülkelerini korumak için aslan kesilirler. Sağlık ocağına gidemeyecek kadar sarhoş olduklarından yara bere içinde dolanırlar ortalıkta.

Jim güldü.

"Askerleri pek sevmiyorsun, değil mi Mac?"

"Sarı şapkalı muharip eskilerini sevmem. Fransa'da buldum. İyi, dürüst, budala bir sığır sürüsüydü oradakiler. Yaptıkları işten hoşlanmayan kendi halinde insanlardı." Sesi yeniden yattıştı. Jim, Mac'in yüzünden utangaç bir gülümseme geçtiğini gördü.

“Biraz ajite oldum, değil mi Jim? Sebebini söyleyeyim. Bir gece bu kahraman piçlerden on kadarı beni bir güzel ıslattı. Bayılıncaya kadar dövüp üstümde tepindiler ve sağ kolumu kırdılar. Sonra da annemin evini ateşe verdiler. Annem beni sürükleyerek ön avluya çıkardı.”

“Ne olmuştu?” diye sordu Jim. “Ne yapmıştın ki?”

Mac’in sesi yine o alaycı tonu almıştı.

“Ben mi? Düzeni yıkmaya kalkışmıştım. Bir konuşma yapıp bazı insanların açlık içinde olduğunu söylemiştim.”

Ayağa kalktı.

“Haydi dönelim artık Jim,” dedi. “Bulaşıklar yıkanmıştır. Böyle acı acı konuşmak istemezdim ama kolumun kırılışını hatırladıkça çileden çıkıyorum.”

Patikadan ağır ağır yürüdüler. Banklarda oturan birkaç kişi yol vermek için bacaklarını geri çekti.

Jim, “Mac,” dedi. “Sana söz düştüğünde işçi mücadelesine gönderilmek istediğimi söylersen çok sevinirim.”

“Tamam ama mumlu kâğıda yazmayı ve teksir makinesi çalıştırmayı öğrensen daha iyi edersin. İyi bir çocuksun, bizimle birlikte olmandan memnunum.”

Jim, keskin lamba ışığının altında oturmuş daktiloda mektupları yazıyor, ara sıra durup kapiya kulak veriyordu. Mutfaktaki çaydanlıktan gelen tıslamanın dışında evde ses seda yoktu. Uzak-tan gelen tramvay gürültüsü, kaldırımdan geçen insanların ayak sesleri, içerideki sessizliği daha da belirgin kılıyordu. Duvardaki çalar saate baktı. Kalkıp mutfağa gitti, yahniyi karıştırdı, ocağın altını, küçük mavi bir alev verinceye kadar kıstı.

Yazının başına dönerken çakıllı yolda ayak sesleri duydu. Dick, aceleyle eve daldı.

"Mac gelmedi mi?"

"Hayır," dedi Jim. "Gelmedi, Joy da öyle. Bugün biraz para toplayabildin mi?"

"Yirmi dolar," dedi Dick.

"Nasıl yapıyorsun bilmem ama altından kalkıyorsun bu işin. Bu parayla bir ay karnımızı doyururuz, gerçi Mac bu parayı yine pula yatırır ama. Tanrım, ne çok pul harcıyor."

"Bir dakika," dedi Dick. "Sanırım Mac geliyor."

"Ya da Joy."

"Hayır, Joy değil."

Kapı açıldı ve Mac içeri girdi.

"Merhaba Jim. Merhaba Dick. Sempatizanolardan var mı bir şeyler bugün?"

"Yirmi dolar."

"Yaşa!"

"Mac, Joy yine ne yaptı dersin bugün..."

"Ne yaptı?"

“Bir sokağın köşesinde ateşli bir nutuk atmaya başladı, bir polis onu içeri almaya çalışınca da polisi çakıyla omzundan yaraladı. Görevli memura kasten saldırıdan içeri almışlar. Şimdi hücrede avazı çıktı kadar bağırp duruyor, ‘orospu çocukları’ diye.”

“Bu sabah her zamankinden de tuhaf bir hali vardı. Bak Dick, yarın sabah buradan ayrılmam gerekiyor, yapacağım bir sürü iş var. Bir telefon kulübesine git, Ottman 4211’den George Camp’i ara. Ona olup biteni anlat ve Joy’un iyice sıyırdığını söyle. Mümkünse buraya gelip Joy’un avukatı olduğunu söylesin. Sicilini ortaya çıkarırlarsa al başına belayı... Altı kadar isyana teşvik, yirmi otuz serserilik suçu, bir düzine polise mukavemet. George müdahale etmezse, Joy hapı yutar. George’a söyle, sarhoşluktan yırtmasını sağlamaya çalışsın.”

Bir an için durdu.

“Tanrım! Bu zavallı, akıl sağlığı kuruluna gönderilirse ömür boyu çıkamaz. Söyle George’a, Joy’un çenesini kapamasını sağla-sın. Bunları yaptıktan sonra ortalığa çık da kefalet için para top-la... Ne olur ne olmaz.”

“Önce bir şeyler yesem...”

“Olmaz olmaz. George’u bir an önce oraya sevk etmek gerekiyor. Yirmi doların onunu bana ver. Jim’le ben yarın Torgas Vadisi’ne gidiyoruz. George’u ara da, ondan sonra gelip yemeğini yersin. Sonra da kefalet için sempatanları dolaşmaya çıkarsın. Umarım George mahkemedен karar çıkartıp bu gece kefaleti yatırır.

“Tamam,” dedi Dick ve hızla çıkıp gitti.

Mac, Jim’e döndü.

“Sanırım bizim Joy’u pek yakında temelli içeri atacaklar. İyice zıvanadan çıktı. İlk kez bıçak kullanıyor.”

Jim, masanın üstündeki bitmiş mektup yığını gösterdi.

“Hepsi burada Mac. Üç tane daha var yazılacak. Nereye gidiyoruz demiştin?”

“Torgas Vadisi’ne. Binlerce dönüm toprağa yayılmış elma bahçeleri var orada, elmalar toplanacak kıvama gelmiş durumda. Ve iki bin meyve toplayıcısı... Üreticiler Birliği, geçenlerde elma toplayıcı-

larının ücretlerinde kesinti yapılacağını ilan etti. İşçilerin tepelerinin atacağı kesin. Orada bir patırtı çıkarabilirsek bu Tangale pamuk tarlalarına kadar yayılır. O zaman işimiz iş. Ortalık iyice karışır.”

Havayı kokladı.

“Yahni de ne güzel koktu. Hazır mı?”

“Tabaklara koyayım,” dedi Jim.

İki kase dolusu getirdi, et suyunun içinde bir parça et, havuç, turp, patates ve dumanı tüten pişmiş soğan vardı.

Mac kasesini masaya koyup tadına baktı.

“Off, çok sıcak. Biraz soğusun. Her zaman söylerim Jim, karışıklık olan yerlere acemileri göndermeyeceksin. Çok hata yaparlar. Taktikler üzerine ne kadar okumuş olursan ol bunun sana faydası olmaz. İlk geldiğinde parkta bana söylediklerini unutmadım, bu görevi alınca da seni yanıma almayı önerdim. Bu tür işlerde çok bulundum, anlıyor musun? Ben seni yetiştireceğim, sen de başkalarını. Av köpeklerini yaşlı olanlarının yanında koşturarak eğitmek gibi bir şey anlayacağın. İşin içine girersen, okuyarak öğreneceklerinden çok daha fazlasını öğrenirsin. Daha önce Torgas Vadisi’nde hiç bulundun mu Jim?”

Jim, önündeki sıcak patatese üfledi.

“Nerede olduğunu bile bilmem,” dedi Jim. “Hayatımda ya dört ya da beş kez çıkmışım şehir dışına. Beni de aldığın için teşekkürler Mac.”

Küçük, açık renk gözleri heyecanla parlıyordu.

“Orada işler karışırsa, muhtemelen iş bitene kadar bana etmediğin küfür kalmayacak. Pikniğe gitmiyoruz. Üreticiler Birliği’nin iyi örgütlendiğini duymuştum.”

Jim, sıcak yahniyi yemeyi bıraktı.

“Nasıl hareket edeceğiz Mac? İlk yapacağımız şey ne?”

Mac, ona bakınca heyecanını fark etti ve güldü.

“Bilmiyorum Jim. Görüyorsun, okumak pek hayırlı bir şey değil. Elimize geçen her olanağı kullanacağız. Dünyanın hiçbir taktiği bu durumda işe yaramaz. Her taktik öbüründen tamamen farklıdır.”

Bir süre sessizce önündeki eti yedi, yahniyi bitirdiğinde ağzından buharlar çıkıyordu.

“Biraz daha alayım Jim. Epey açım.”

Jim mutfağa gidip bir kase daha doldurdu.

“Plan şu: Torgas küçük bir vadidir. Esasen elma bahçeleri vardır orada. Çoğu birkaç kişinin elindedir. Elbette küçük bahçe sahipleri de vardır ama bunlar azdır. Elmalar olgunlaşınca mevsimlik işçiler gelir ve elmaları toplar. Oradan da dağları aşip güneye iner ve pamuk toplarlar. Şenliği elma alanlarında başlatabilsek doğal olarak bu, pamuk alanlarına da yayılır. Torgas Vadisi'nin büyük kısmına sahip olan bu birkaç kişi, tarım işçilerinin çoğunluğu gelene kadar bekler. Tabii ki, işçiler oraya gelebilmek için bütün paralarını harcamış olurlar. Bu daima böyledir. Sonra toprak sahipleri ücretleri indirdiklerini açıklayıverirler. İşçilerin nasıl çılgına döneceğini tahmin edersin. Ne yapabilirler ki? Oradan çıkıp gidebilmek için elma toplama işinde çalışmak zorundadırlar.”

Jim yemeğini unutmuştu. Kaşığıyla et ve patatesleri karıştırıp duruyordu. Öne doğru eğildi.

“O zaman biz bu adamları greve götüreceğiz, öyle değil mi?”

“Elbette. Belki de orası şimdi patlamaya hazırdır, şöyle bir dokunvermemiz yetecek de artacak bile. İşçileri örgütleyecek, sonra da elma bahçelerine grev gözcülerini dikeceğiz.”

“Ya bahçe sahipleri elmaları toplatmak için ücretleri yükseltirlerse?” dedi Jim.

Mac, bitirdiği ikinci kaseyi ileri doğru itti.

“Biz de çok geçmeden bir yerlerde başka iş buluruz kendimize. Birkaç zavallı piç kurusunun daha iyi ücret almasına sevinsek de sadece geçici ücret yükselmeleri değildir derdimiz. Meseleye uzun vadeli bakmalıyız. Çok çabuk yatışan bir grev, işçilere nasıl örgütleneceklerini, nasıl bir araya geleceklerini öğretemez. Çetin bir grev en iyisidir. İşçilerin bir araya geldiklerinde ne kadar güçlü olduklarını görmelerini isteriz.”

“Tamam da,” dedi Jim. “Bahçe sahipleri talepleri karşılırsa ne olacak?”

“Sanmam ki karşılansınlar. Orada tüm güç birkaç kişinin elinde. Bu da onların kibirini azdırmıştır. Biz grevi başlatınca Torgas Yönetimi toplaşmayı yasadışı ilan eden bir karar çıkarır. O zaman ne olur? Biz işçileri bir araya toplarız. Şerifin bir sürü adamı onları dağıtmaya gelir, o zaman da bir kavga başlar. İnsanların birbirine kenetlenmesi için kavgadan iyisi yoktur. Bunun üzerine toprak sahipleri, şu salak lüzumsuz işler müdürlerinden ya da hâlâ genç oldukları iddiasında olup, göbeklerini saklamak için kemerlerini sonuna kadar sıkan ve ‘işte yine geldim’ diyen şu Amerikan Lejyon oğlanlarından bir vijilante komitesi* kurar. Vijilanteler işçilere ateş eder. Gezgin işçilerden birini vurduklarında bir cenaze töreni tertipleriz; bundan sonra da esas eylem başlar. Askeri birlik çağırmak zorunda bile kalabilirler.”

Heyecandan soluk soluğa kalmıştı.

“İşte böyle arkadaş! Askeri birlikler tabii ki kazanır. Evet ama bir asker bir meyve toplayıcısını süngülediğinde ülke çapında saf-larımıza bin işçi katılır. Ulu Tanrım! Ah askeri birliklerin gelmesini bir sağlayabilsek.”

İyice geriye doğru yaslandı.

“Yahu ben de uçup gittim. Görevimiz, eğer başarabilirsek, bizim şu küçük grevimizi ilerletmektir. Fakat var ya Jim, Ulusal Muhafızların çağrılmasını sağlayabilirsek, hasat zamanı yaklaştığı için bahara bütün bölgeyi örgütleriz.”

Jim dişlerini sıkmış yatağında oturuyor, gözleri pırl pırl parlıyordu. Ara sıra parmaklarını farkında olmadan boynuna götürüyordu.

“Lanet olası salaklar, grevi askerle yatıştıracaklarını sanıyorlar,” diye devam etti Mac. Güldü. “Yine başladım. Durmadan ko-

* **Vigilantes committee:** 19. ve 20. yüzyılda ABD’de toprak sahiplerinin ve zenginlerin çıkarlarını korumak üzere oluşturulan, aşırı sağcı, paramiliter, yerel örgütlenme. Bu tür örgütlenmeler siyahlara karşı linç ve katliamlarda da başı çekerdi. “Vigilante” sözcüğü uyanıklık anlamına gelir. Uyanıklık Komitesi şeklindeki bir çeviri tuhaf kaçacağından ve aynı zamanda ABD’deki kullanılışıyla yerleşik bir anlam ifade ettiğinden, Türkçe telaffuzuna uyarlayarak kullandık. (ç.n.)

nuşuyorum. Kendimi kaybediyorum adeta, bu iyi bir şey değil. İyi düşünmeliyiz her şeyi. Ha Jim, kot pantolonun var mı senin?"

"Hayır. Üstümdekilerden başka bir şeyim yok."

"Tamam o zaman çıkıp ikinci elden alalım bir tane. Elma toplamaya gidiyorsun, oğlum. Ormanda yatıp kalkacaksın. Bahçelerde on saat çalıştıktan sonra Parti'nin işlerini yapacaksın. Bu değil miydi istediğin?"

"Teşekkürler Mac," dedi Jim. "Benim peder hep yalnız başına dövüşmek zorunda kaldı, her seferinde de dayak yedi."

Mac gelip Jim'in önünde durdu.

"Şu üç mektubu bitir de gidip sana bir kot alalım."

Güneş, kentin binalarının üstünde parlamaya başladığında Jim ve Mac, parlak rayların bir ağ gibi birbirine geçtiği ve tren vagonlarının art arda dizildiği yük treni deposuna varmışlardı.

“Yedi otuzda boş bir yük treni hareket edecek,” dedi Mac. “O tarafa doğru yürüyelim.”

Bir sürü rayın ana demiryolu üzerinde kesiştiği noktaya doğru ilerlediler.

“Tren giderken mi atlayacağız?” diye sordu Jim.

“O kadar hızlı gitmez. Senin daha önce yük vagonuna atlama-
dığını unuttum, hiç böyle bir şey yapmadın, değil mi?”

Jim, raydan raya geçmek için adımlarını açtı ama bunun pek de kolay olmadığını fark etti.

“Böyle bir şeyi pek yapmamıştım,” dedi. “Benim için her şey o kadar yeni ki.”

“Artık işler kolaylaştı. Şirket yük vagonlarına binilmesine ses çıkarmıyor. Eskiden iyice zordu. Görevliler bedavacıları yakaladıklarında, hareket halindeki trenden aşağı bile atardı.”

Demiryolunun yanında, kaz boynunu andıran hortumuyla, kocaman, siyah bir su deposu bulunuyordu. İç içe geçmiş raylar arkalarında kalmıştı, önlerinde fazlasıyla kullanılmaktan ayna gibi parlayan bir tren yolu uzanıyordu şimdi.

“Oturup bekleyelim,” dedi Mac. “Az sonra gelir.”

O sözlerini bitirdiğinde trenin düdüğü hüzünlü hüzünlü çaldı, püsküren buharın sesi duyuldu. Düdüğün ötmesiyle birlikte demiryolunun kenarındaki hendekten birtakım adamlar çıkıp sabahın serinliğinde tembelce gerindiler.

“Yol arkadaşlarımız da var,” dedi Mac.

Uzun yük katarı depodan ağır ağır çıktı, kırmızı, kapalı yük vagonları, sarı renkli soğutmalı vagonlar, ağır, siyah yük vagonları ve silindir şeklindeki yakıt depoları birbiri ardına gelmekteydi. Lokomotif, yürüyüş hızıyla gidiyor ve makinist, hendekten çıkan adamlara yağdan parlayan, siyah bir eldiven sallıyordu.

Makinist, "Pikniğe mi gidiyorsunuz?" diye seslendi onlara ve oyun oynarcasına tekerleklerin arasından beyaz bir buhar püskürttü.

"Bize kapalı yük vagonu gerekli," dedi Mac. "Şuradaki... Kapısı da biraz aralık."

Vagonun yanında koşarak kapıyı itti. "Yardım et!" diye bağırdı. Jim, kapının demir halkasını tutup olanca gücüyle asıldı. Büyük, raylı kapı bir pas gıcirtısı çıkararak biraz daha aralandı. Mac aralığın kenarlarına tutundu, sıçradı ve havada dönerek eşişe oturdu. Jim de aynısını yaparken Mac hızla ayağa kalkıp içeri geçti. Vagona duvarlardan sökülmüş duvar kağıtları yığılmıştı. Mac kağıtları ayağıyla bir kenara sürdü.

"Sen de kendin için al," diye seslendi. "Bunlardan iyi yastık olur."

Jim kağıtları toplamaya girişirken yeni biri daha göründü kapıda. Adam kendini içeri attı, onu iki kişi daha izledi.

İlk giren çevresine bakındı ve Mac'e, "hepsine el koymuşsun bakıyorum," dedi.

"Neye?" diye sordu Mac, masum bir havada.

"Kağıtlara. İyi iş kaldırmışsın doğrusu."

Mac, dostça gülümsedi.

"Konuklarımızın geleceğini bilmiyorduk," diyerek ayağa kalktı. "Buyur, bir kısmını alabilirsin."

Adam Mac'e bir an baktı ve ne kadar kağıt varsa topladı.

Mac, adamın omzuna yavaşça dokundu.

"Ağır ol, çaylak," dedi, monoton bir ses tonuyla. "Hepsini koy bakalım yere. Açgözlülük edersen avucunu yalarsın."

Adam kağıtları bıraktı.

"Tehdit mi ediyorsun?"

Mac, ayaklarının ucunda yükselerek dans edermiş gibi sekip geri geri çekildi. Elleri iki yanında gevşekçe sallanıyordu.

“Hiç Rosanna Boks Stadi’na gittin mi?” diye sordu.

“Gittim. Ne olmuş?”

“Berbat bir yalancısın sen,” dedi Mac. “Gitseydin benim kim olduğumu bilir ve ayağını denk alırdın.”

Adamın yüzünde bir kuşku ifadesi belirdi. Kendisiyle birlikte gelen iki adama rahatsızca bir göz attı. Biri eşikte durmuş dışarıdaki manzarayı seyrediyordu, diğeri az önce mendiline sümkükdüklerini dikkatli bir şekilde incelemekteydi. Adam yeniden Mac’e baktı.

“Hır çıkarmak istemiyorum,” dedi. “Oturmak için bir parça kağıt istemiştin sadece.”

Mac yeniden tabanları üzerine bastı. “Tamam,” dedi. “Al bakalım. Ama bana da bırak.”

Adam kağıt yığınınına yaklaştı ve az bir şey aldı.

“Daha da alabilirsin.”

“Çok uzağa gitmiyoruz,” dedi adam. Kapının yanına oturdu, bacaklarını büküp çenesini dizlerine dayadı.

Kentin binaları geride kalmış, tren hızlanmıştı. Tahta vagon bir müzik amfisi gibi gümbürdüyordu. Jim ayağa kalktı, sabah güneşi girsin diye kapıyı ardına kadar itti. Eşiğe oturup bacaklarını sarkıttı. Başını öne eğip, altında akıp giden zemin başını döndürene kadar baktı. Sonra gözlerini kaldırdı, trenin yanından geçip giden, hasadı yapılmış sarı tarlaları seyretti. Lokomotiften çıkan dumanla hoş bir kokuya bürünen berrak bir hava vardı.

Az sonra Mac, Jim’in yanına geldi.

“Dikkat et, düşersin ha,” dedi yüksek sesle. “Böyle yere baka baka başı dönüp yüzüstü kapaklanan birini biliyorum.”

Jim, beyaz bir çiftlik eviyle, yeni dikilmiş okaliptüs ağaçlarının arkasına yarı yarıya gizlenmiş kırmızı ambarı gösterip, “Gittiğimiz yer de bu kadar güzel mi?” diye sordu.

“Daha da güzel,” dedi Mac. “Her taraf elma ağacıdır. Bu mevsimde ağaçlar elma doludur. Şehirde tanesini beş sente aldığın elmaların ağırlığından dallar yerlere sarkar.”

“Mac, kırsal bölgelere neden daha sık gelmemişim, bilmiyorum. Bir şeyi çok yapmak isteyip de bir türlü yapamamak çok garip. Çocukken şu hayır kurumlarından biri kamyon tutup beş yüzümüzü pikniğe götürmüştü. Durmadan yürümüştük. Kocaman ağaçlar vardı. Bir ağaca tırmandığımı ve akşama kadar orada oturduğumu hatırlıyorum. Fırsat buldukça oraya gitme düşüncesi aklımdan çıkmadı ama bunu hiçbir zaman yapamadım.”

“Kalk Jim,” dedi Mac. “Kapıyı kapayalım. Wilson’a yaklaştık. Demiryolu memurlarını kızdırmayalım.”

Birlikte çekip kapadılar kapıyı, içerisi birden karanlığa büründü ve ısındı, vagon bir kontrbas gibi titreşerek zangırdıyordu. Yük katarı kasabaya yaklaşip yavaşladıkça rayların eklenme yerlerine tekerleklerin vuruşu da gittikçe azaldı. Üç adam ayağa kalktı. Elebaşı olan, “Burada iniyoruz,” dedi. Kapıyı iterek araladı. İki arkadaşı atladi. Öbürü Mac’e döndü.

“Umarım geride bir hesap bırakmamışızdır ahbab.”

“Yok canım, ne hesabı.”

“Hoşçakalın o zaman.”

O da atladi. Aşağıdan bağırdı:

“Seni rezil orospu çocuğu.”

Mac güldü ve kapıyı neredeyse sonuna kadar çekti. Tren bir süre ağır ağır ilerledi, sonra hızını giderek artırdı. Mac kapıyı yeniden ardına kadar açtı ve güneşin aydınlığında oturdu.

“Şu güzelliğe bak,” dedi.

“Gerçekten profesyonel boksör müsün?” diye sordu Jim.

“Yok canım. Herif piçin tekiydi, hem de en ucuzundan. Ona kağıtlardan birazını verince korktuğumu sandı. Bunu genel bir kural olarak görmemek gerekir, çünkü bazen şapa da oturabilirsin ama genelde başkasını korkutmaya çalışan biri korkağın tekidir.”

İri ve iyilikle dolu yüzünü Jim’e çevirdi.

“Bilmiyorum neden ama ne zaman seninle konuşsam sonunu nutuk çekerek bağlıyorum.”

“Önemli değil Mac. Ben dinlemeyi severim.”

"Bana da öyle geldi. Weaver'da inip doğuya giden bir yük vagonuna binmemiz gerekiyor. Bu da yüz millik bir yol. Şansımız yaver giderse gece yarısı Torgas'ta oluruz."

Bir tütün kesesi çıkarıp sırtını rüzgara dönerek sigara sardı.

"İçer misin Jim?"

"Hayır. Teşekkürler."

"Anlaşılan kötü alışkanlıkların yok. Pek dini bütün bir Hıristiyanaya da benzemiyorsun. Kızlarla da mı çıkmazsın?"

"Hayır," dedi Jim. "Çok canım isterse geneleve giderim. Belki inanmayacaksın Mac ama ben aklım erdiğinden beri kızlardan korkarım. Sanırım kafeslenmekten korktuğum için."

"Ya çok çekiciyse?"

"Yok, bütün arkadaşların paçayı nasıl kaptırdığını biliyorum. Kızları kereste depolarına, tezgah arkasına atarlardı. Tabii, önünde sonunda kızın karnı davul gibi şişerdi. Sonra da gelsin iki odalı ev ve bir odun sobası. Mac, annemle babamın durumuna düşeceğim diye ödüm patlardı. Tanrı şahidimdir, lükste falan gözüm yok, fakat bizim çocukların düştüğü duruma da düşüp ezilmek istemiyorum. Her sabah çantanda kuru çörek ve bir termos bayat kahve."

"Hayatta ezilmemek için tam da yerine düşmüşsün. Bu işi bitirelim, bak gör ezilmek nasıl oluyormuş."

"Bu farklı," diye itiraz etti Jim. "Çeneme bir yumruk yemek umrumda değil. Gıdım gıdım ölüme gitmek istemiyorum. İşte fark bu."

Mac esnedi.

"Uykumu kaçırarak kadar büyük bir farklılık değil bu. Genelevler de pek eğlenceli yerler değil."

Kalkıp kağıt yığınının gitti, yere yaydı ve yatıp uyudu.

Jim, geçip giden çiftlikleri seyrederek eşikte uzun süre oturdu. Yuvarlak marul, eğreltiotuna benzer yapraklı havuç, kırmızı yapraklı pancar sıraları arasındaki arklardan ışıldayan suların aktığı bostanlar hızla geçip geride kalıyordu. Tren, yonca tarlalarından, gübre ve amonyağın zengin, sağlıklı kokusunu rüzgarın taşıdığı büyük mandıralardan geçti. Yük treni tepelerin arasındaki bir geçide girince güneş görünmez oldu. Tren yolunun kenarları eğ-

reliotlarıyla ve gür meşe ağaçlarıyla kaplıydı. Jim, trenin ritmik gümbürtüsüyle kendinden geçer gibi oldu. Kır manzarasını seyredilemek için uykuya karşı direndi, başını sertçe salladı; sonunda kalkıp kapıyı küçük bir aralık kalacak şekilde kapadı ve kendi kağıt yığınınca gitti. Gürültünün yankılandığı karanlık bir mağaraya dalar gibi uykuya daldı, sonsuzluğa doğru giden bir uykuya.

Mac, Jim'i uyandırmak için sarstı.

"Birazdan atlıyoruz," diye seslendi.

Jim doğruldu.

"Yapma ya, yüz mil gittik mi yani?"

"Neredeyse geldik. Gürültüyle kendinden geçtin, değil mi? Ben kapalı vagonca uyumadan duramam. Toparlan. Birkaç dakikaya kadar yavaşlayacağız."

Jim başını ellerinin arasına aldı kısa bir süre.

"Sanki başıma darbe yemiş gibiyim," dedi.

Mac, kapıyı ardına kadar açtı.

"Gittiğimiz yönde atla ve koşmaya devam et."

Atladı. Jim de arkasından.

Jim, neredeyse tam tepelerine dikilmiş güneşe baktı. Önlerinde, küçük bir kasabanın küme küme evleri ve gölgelerini yaymış ağaçları uzanıyordu. Yük katarı onları geride bırakıp gözden kayboldu.

"Demiryolu buradan ayrılıyor," diye açıkladı Mac. "Torgas Vadisi'ne giden hattın ayrıldığı yeri bulalım. Kasabaya girmemize gerek yok. Hattı bulmak için tarlalardan geçelim."

Jim onu izledi, bir dikenli telin üstünden atladılar, hasadı yapılmış bir tarladan geçtiler ve tozlu bir yoldan yürüdüler. Küçük kasabanın yanından geçip, yarım mil kadar sonra diğer demiryoluna çıktılar.

Mac, demiryolunun yanındaki yükseltiyeye oturup Jim'i çağırdı.

"Burası iyi. Epey tren geçiyor. Ne kadar bekleriz, bilmiyorum."

Bir sigara sardı.

"Jim," dedi. "Sigaraya başlamalısın. İyi bir sosyal alışkanlıktır. Birçok insanla karşılaşır konuşacaksın. Birisine sigara vermektense ya da istemektense daha iyi bir ilişki kurma yolu bilmiyorum. Birçok

insan, verdiği sigarayı reddedersen bunu bir hakaret olarak kabul eder. Başlasan iyi edersin.”

“Sanırım başlasam iyi olacak,” dedi Jim. “Çocukken içerdim. Şimdi de midemi bulandırır mı acaba?”

“Dene bir. Sana sarayım bir tane.”

Jim sigarayı alıp yaktı.

“Tadı bayağı iyi,” dedi. “Tadını hemen hemen unutmuşum.”

“Sevmesen bile işimiz açısından gerekli. Bizim koşullarımızdakiler için küçük bir sosyal ilişki aracıdır. Dur, bir tren geliyor.”

Ayağa kalktı.

“Üstelik yük katarı galiba.”

Tren ağır ağır yaklaşıyordu.

“Şu işe bak!” diye bağırdı Mac. “Seksen yedi! Bizim tren bu. Şehirdeyken bu trenin güneye gideceğini duymuştum. Birkaç vagon bıraktıktan sonra yoluna devam ediyor anlaşılır.”

“Eski vagonumuza binelim,” dedi Jim. “Sevmiştim onu.”

Yanlarından geçerken sıçrayıp aynı vagona atladılar. Mac, kendi kağıt yığınınına yerleşti.

“Belki uykumuza kaldığımız yerden devam ederiz,” dedi.

Jim, yine kapının eşiğine oturdu, tren kahverengi tepeleri tırmanıp birbiri ardından iki kısa tünele girdi. Ağzında tütünün tadını hâlâ hissediyordu, hoş bir tadı vardı gerçekten. Birden, mavi kot ceketinin cebine attı elini.

“Mac!” diye seslendi.

“Evet? Ne oldu?”

“Bak, dün akşam aldığım iki çikolata.”

Mac çikolatalardan birini alıp kâğıdını ağır ağır yırttı.

“Her devrime senin gibi yararlı biri gerekli,” dedi.

Bir saat sonra Jim’in üstüne yine bir ağırlık çöktü.

İsteksiz hareketlerle vagonun kapısını kapayıp kağıtlarının üzerine kıvrıldı. Anında, o karanlık, gürültülü mağarada buldu kendini yeniden, rüyasında üstüne sular akıyordu. Suların içinde tahta parçaları ve molozlar olduğunu belli belirsiz görebiliyordu. Sular onu rüyanın ötesindeki karanlık bir yere doğru sürüklüyordu.

Mac'in sarsmasıyla uyandı.

"İddiaya girerim, bıraksam bir hafta uyursun. Bugün on iki saatten fazla uyudun."

Jim gözlerini ovuşturdu.

"Yine başıma darbe yemiş gibiyim," dedi.

"Haydi toparlan. Torgas'a geliyoruz."

"Vay be, saat kaç?"

"Gece yarısı olmuştur bence. Geldik işte. Atlamaya hazır mısın?"

"Tabii ki."

"Tamam. Haydi."

Tren ağır ağır uzaklaşıp onları geride bıraktı. Torgas istasyonu parlak, kırmızı işaret lambasıyla az ilerideydi. İşaret memuru elindeki feneri ileri geri sallayıp duruyordu. Sağ tarafta, kasabanın sokak lambalarının donuk ışıkları görünüyor, onlardan gökyüzüne solgun bir aydınlık yayılıyordu. Hava soğuktu şimdi. Sessiz, sert bir rüzgar esiyordu.

"Acıktım," dedi Jim. "Bir şeyler yemeye ne dersin Mac?"

"Bir ışık buluncaya kadar sabret. Sanırım listemde iyi şeyler var."

Mac karanlığa daldı, Jim de arkasından seğirtti. Kasabaya girdiler, Mac köşe başındaki sokak lambasının altında durup bir kağıt çıkardı.

"İyi bir kasabaya geldik Jim," dedi. "Burada yaklaşık elli sempatizan var. Bize yardım edebilecek insanlar bunlar. İşte aradığım adam. Alfred Anderson, Townsend, Dördüncü ve Beşinci sokakların kesiştiği yerde, 'Al'in Seyyar Lokantası'. Ne dersin?"

"O kağıt da neyin nesi?" diye sordu Jim.

"Kasabadaki sempatizanların tam listesi. Bu liste sayesinde yün bileklikten bir kutu mermiye kadar her şeye ulaşabiliriz. Al'in Seyyar Lokantası'na ne dersin... Bunlar genellikle bütün gece açık olur, Jim. Townsend, ana caddelerden biri olmalı. Gel gidelim, sen bu işi bana bırak."

Az sonra ana caddenin köşesini döndüler, dümdüz yürüdüler, binaların arasındaki boş dükkanların iyice çoğaldığı caddenin sonuna doğru Al'in Seyyar Lokantası'nı buldular. Pencerelerinde

kırmızı camları olan, kapısı çekilerek açılan, hoş görünümlü bir minibüstü. Pencereden bakınca içeride iki müşterinin taburelerde oturduğunu, kalın kollarını iyice sıvamış, şişman bir gencin tezgahın arkasında dolandığını gördüler.

“Kahve-çörekçi bunlar,” dedi Mac. “Çekip gitsinler de öyle girelim.”

Dışarıda oyalanırken bir polis yaklaşip onlara gözünü dikti.

Mac, sesini yükselterek, “Bir çörek yemeden eve gitmem dedim sana,” dedi.

Jim hemen devreye girdi. “Yürü eve ya,” dedi. “Öyle uykum geldi ki, hiçbir şey yiyecek halim yok.”

Polis uzaklaştı. Yanlarından geçerken neredeyse koklayacaktı onları.

“Lokantayı soymak için cesaret toplamaya çalıştığımızı sanıyor,” dedi Mac, kısık bir sesle.

Polis dönüp yeniden onlara doğru yürümeye başladı.

“Madem öyle sen eve git,” dedi Mac. “Ben bir pasta yiyeceğim.”

Üç basamak çıkıp kapıyı çekti.

Lokantacı onlara gülümsedi.

“İyi akşamlar baylar,” dedi. “Soğuk bastırdı, değil mi?”

“Gerçekten öyle,” dedi Mac.

Tezgahın ucundaki, iki müşteriye en uzak noktaya gidip oturdu. Al’in yüzünde sıkıntılı bir ifade belirdi.

“Bakın arkadaşlar,” dedi. “Paranız yoksa bir fincan kahve ve yiyecek bir şeyler verebilirim. Ama bir akşam yemeği yedikten sonra bana polis çağır demeyin. Dilenciler yüzünden battım zaten.”

Mac kıs kıs güldü.

“Kahve ve yiyecek bir şeyler olur, Alfred,” dedi.

Lokantacı, Mac’e kuşkuyla baktı, başındaki yüksek, beyaz aşçı şapkasını çıkarıp başını kaşdı.

Diğer müşteriler kahveleri bitirdiler. Onlardan biri, “Beleşçileri hep besler misin, Al?” diye sordu.

“Tanrım, ne yapabilirim ki? Soğuk bir gecede adamın biri bir fincan kahve istediğinde meteliği yok diye geri çeviremem ya.”

Müşteri kıkırdadı.

"Yirmi fincan kahve bir dolar eder, Al. Böyle giderse topu dikersin. Geliyor musun, Will?"

Hesabı ödedikten sonra kapıya yöneldiler.

Al tezgahın arkasından çıkıp peşlerinden gitti ve kapıyı arkalarından sıkıca kapattı. Sonra yeniden tezgaha geçip Mac'e doğru eğildi.

"Siz neyin nesisiniz arkadaşlar?" diye sordu.

Şişman, beyaz kollarını dirseklerine kadar sıvamıştı. Elinde ıslak bir bez vardı. Küçük, dairesel hareketlerle tezgahın üstünü silip duruyordu. Konuşurken öne eğilmesi, söylediği her şeyde gizli bir şeyler varmış havası veriyordu.

Mac, komitacı havalarında pişkince göz kırptı.

"Çalışma için kentten gönderildik," dedi.

Al'in tombul yanakları heyecandan al al oldu.

"Vay be. İçeri girdiğinizde anlamıştım zaten. Beni nasıl bilirsiniz?"

Mac açıkladı:

"Bizimkilere iyi davranmışsın. Böyle şeyleri unutmayız."

Al'in yüzü, beleşçilere yemek kaptırmak yerine hediye almışçasına ışıldadı.

"Bekleyin," dedi. "Bugün belki ağzınıza lokma girmemiştir. Biraz köfte kızartayım."

"Harika," diye onu heyecanla onayladı Mac. "Kurt gibi acıkmıştık."

Al, buzdolabından iki avuç kıyma çıkardı. Ellерinin arasında vurarak yassılaştırdı, tavaya küçük bir fırçayla yağ sürüp köfteleri attı. Üstüne ve yanına soğan doğradı. İçeriye anında harika bir koku kapladı.

"Şeytan diyor ki," dedi Mac. "Şu tezgahın üstünden sürünüp köftelere yumul."

Köfteler cızırdıyordu, soğanlar da kızarmaya başlamıştı. Al yine tezgahın üstüne eğildi.

"Arkadaşlar, ne yapmaya geldiniz buraya bakalım?"

"Çok güzel elmalarınız varmış diye duyduk," dedi Mac.

Al doğrulup şişman kollarını tezgaha dayadı. Küçük gözleri zeki ve gizemli bir anlama bürünmüştü.

"A-ha," dedi. "Şimdi anladım."

"Şu köfteleri çevir hele bir," dedi Mac.

Al köfteleri çevirip spatulayla üstlerine bastırdı. Tavadaki dağınık soğanları bir araya getirdikten sonra köftelerin üzerine yığıp onları da bastırdı. Hareketleri ölçülmüş biçilmiş cinstendi, geviş getirirken derin düşüncelere dalmış bir inekten farksız görünüyordu o anda. Sonunda gelip Mac'in önünde dikildi.

"Pederin küçük bir bahçesi, biraz da toprağı var," dedi. "Ona bir zararınız dokunmaz, değil mi? Ben sizi her zaman destekledim."

"Biliyorum, destekledin," dedi Mac. "Küçük çiftçilere dokunmayız. Babana söyle, bizden ona zarar gelmez. Bize yardımcı olursa meyvelerini de toplarız."

"Teşekkürler," dedi Al. "Söylerim ona."

Benmariden aldığı tabaklara köfte ve patates püresi koydu, püreyi çukurlaştırıp ortasına açık kahverengi bir salça döktü.

Mac'le Jim hapur hupur yediler yemeklerini ve Al'in verdiği kahveleri içtiler. Al, ikinci kahveleri doldururken tabaklarını sıyrıp ekmekleri de mideye indirdiler.

"Harikaydı Al," dedi Jim. "Açlıktan geberecektim neredeyse."

"Gerçekten öyle," dedi Mac. "İyi bir arkadaşsın, Al."

"Ben de sizle gelirdim..." dedi Al. "Şu iş ve pederin toprağı olmasa. Bir bilseler aramızdaki bağlantıyı, burayı yerle bir ederler."

"Bizden laf çıkmaz Al."

"Tabii ki, bunu çok iyi biliyorum."

"Baksana Al. Elma toplamaya gelen çok kişi var mı?"

"Sürüsüne bereket. Çoğu burada yer. Yirmi beş sente çorba, et, iki tabak sebze yemeğı, ekmeğ, tereyağı, çörek, iki fincan kahve. Kâr az ama sürümden kazanıyorum."

"İyi iş," dedi Mac. "Baksana Al, işçilerin herhangi bir liderden söz ettiğini duydun mu hiç?"

“Lider mi?”

“Evet, onlara izleyecekleri yolu söyleyen biri yani.”

“Anladım,” dedi Al. “Hayır. Böyle bir şey duymadım hiç.”

Al çenesini sıvazladı.

“Benim bildiğim iki işçi grubu var. Biri kasaba yolundan gidince, Palo Road’un ötesinde, diğeri de nehrin kenarındaki ormanlık alanda. Söğütlerin orası bayağı eski bir ormanlık bölgedir.”

“Tam da bu. Nasıl gidebiliriz oraya?”

Al, o kalın parmaklarıyla tarif etti.

“Şu karşı sokağa girin, kasabanın dışına varıncaya kadar yürüyün, karşınıza nehir ve bir köprü çıkacak. Söğütlerin arasından, sol taraftan giden bir patika göreceksiniz. Dört yüz beş yüz metre yürüyün patikadan, oradasınız. Ne kadar işçi var, bilmiyorum.”

Mac kalkıp şapkasını başına geçirdi.

“İyi bir arkadaşsın Al. Artık gitsek iyi olur. Yemek için teşekkürler.”

“Pederin, içinde yatak olan bir kulübesi var. İsterseniz orada kalabilirsiniz.”

“Olmaz Al. Faaliyete gittiğimize göre işçilerin arasında olmayız.”

“Ne zaman isterseniz gelebilirsiniz,” dedi Al. “Yalnız bu geceki gibi kimsenin olmadığı zamanı kollayın, tamam mı?”

“Tamamdır Al. Sen merak etme. Teşekkürler yeniden.”

Mac, Jim’e önden yol verdi ve kapıyı arkasından çekip kapadı. Basamakları inip Al’in gösterdiği yola girdiler. Köşe başında bir polis onlara doğru geldi.

“Nereye böyle?” diye sordu sertçe.

Jim, bu ani çıkışla irkildi, fakat Mac gayet sakindi.

“İki işçiyiz, efendim,” dedi. “Elma toplamaya gelmiştik de.”

“Gecenin bu saatinde sokakta ne arıyorsunuz?”

“Bir saat önce buradan geçen bir yük treninden inmiştik.”

“Şimdi nereye gidiyorsunuz?”

“Çocuklar nehrin yanındaki ormanlıktalar, onların yanına gidecektik.”

Polis önlerinden çekilmemekte ısrarlıydı.

“Yeterli paranız var mı?”

“Lokantadan çıktığımızı görmüş olmalısınız. Serserilikten içeri atılmayacak kadar paramız var.”

Bunun üzerine polis kenara çekildi.

“Peki, yolunuza gidin bakalım. Bir daha da geceleri sokaklarda taban tepmeyin.”

“Olur efendim.”

Hızla uzaklaştılar.

“Onu ikna ettin Mac,” dedi Jim.

“Tabii ki. İşte ilk ders bu. Bir polisle, özellikle gece yarısı asla tartışmayacaksın. Serserilikten otuz gün içeri atılsak hapı yutar-dık, öyle değil mi?”

Kot ceketlerine sıkıca sarınarak sokak lambalarının giderek azaldığı yol boyunca ilerlediler.

“Hangi noktadan başlamayı düşünüyorsun?” diye sordu Jim.

“Bilmiyorum. Her olanağı kullanacağız. Genel bir planımız var elbette ama ayrıntıları bulduğumuz malzemeye işlemek zorundayız. Elimize geçen hiçbir olanağı reddetmeyeceğiz. Yapabileceğimiz tek şey bu. Önce bir duruma bakalım hele.”

Jim, enerjik adımlarla yürüyordu.

“Bana da iş düşecek, değil mi Mac? Hayatım boyunca yamak olarak kalmak istemiyorum.”

Mac güldü.

“Tamam, sana da iş düşecek. Hem de öyle bir düşecek ki, ah şehre dönsem de sekiz saatlik işimde çalışsam diyeceksin.”

“Bunu diyeceğimi hiç sanmam Mac. Daha önce kendimi hiç böyle iyi hissetmemiştim. Uçuyorum adeta. Senin de kendini böyle hissettiğin oldu mu hiç?”

“Bazen,” dedi Mac. “Gerçi çoğunlukla faaliyete öylesine gömülürüm ki, ne hissettiğimi bile bilmem.”

Yol boyunca geçtikleri binalar gittikçe daha bakımsız bir hal alıyordu. Kaynakçı atölyelerinden, ıskartaya çıkmış araba mezarlıklarından geçtiler. Sokak lambaları eski ve yıkık dökük evlerin

boş, hayat emaresi görünmeyen pencerelerinde yansıyor, çalılığa dönüşmüş bodur ağaçların altında gölgeler oluşuyordu. Soğuk gecede hızla ilerliyorlardı.

“Sanırım şu anda gördüğüm, köprünün ışıkları,” dedi Jim. “İki tarafta da üçlü lambalar var, görüyor musun?”

“Görüyorum. Sola mı dönün demişti?”

“Evet, sola.”

Bu mevsimde suyu azaldığından, kumlu yatağının ortasında cılız bir dere gibi akan dar bir ırmağın üzerinde, iki beton ayaklı bir köprüyle karşılaştılar. Köprünün sol tarafındaki yokuştan inip ırmağın yatağına yakın bir yerde, söğütlerin arasından bir açıklık buldular. Mac öne geçti. Bir an için köprünün ışıklarını görmez oldular, sık söğüt dalları her yanlarını kaplamıştı. Dalların arasından gökyüzünün aydınlığını, sağ taraftaki nehir yatağını ve uzun kavak dizilerinin oluşturduğu duvar gibi karanlığı görebiliyorlardı.

“Patikayı göremiyorum,” dedi Mac. “Ayaklarımla yoklayarak ilerlemek zorundayım.” Büyük bir dikkatle, ağır ağır yürüyordu. “Yüzünü dallardan korumak için kollarını öne doğru kaldır Jim.”

“Öyle yapıyorum. Demin ağzının ortasına bir tane yedim.”

Kullanıla kullanıla sertleşmiş patikayı bir süre izlediler.

“Burnuma duman kokusu geldi,” dedi Jim. “Çok uzak olmasa gerek.”

Mac birden durdu. “İlerde bir ışık var. Bak Jim, aynı şey orada da geçerli. Ben konuşacağım.”

“Tamamdır.”

Patika küçük bir ateşin titrek ışıklarının vurduğu geniş bir alana çıktı aniden. Karşı tarafta üç kirli, beyaz çadır vardı, birinde ışık yanıyor; çadırın bezine içeride hareket edenlerin devasa gölgeleri vuruyordu. Alanda elli kadar kişi vardı, bazıları battaniyelerine sarınmış uyuyor, birkaçıysa alanın ortasındaki ateşin çevresinde oturuyordu. Jim’le Mac söğütlerin arasından çıkarken ışık yanan çadırdan gelen kısa, kesik bir çığlık duydu-

lar. Aynı anda çadır bezine vuran koca gölgeler telaşla sağa sola gidip gelmeye başladı.

"Hasta var," dedi Mac, kısık bir sesle. "Biz bir şey duymadık. Kendi halinde insanlar gibi davranalım."

Çevresinde, kollarını dizlerine kenetlemiş adamların oturduğu ateşe doğru ilerlediler.

"Bu kulübe katılmak mümkün mü?" diye sordu Mac. "Yoksa üye olmayan giremiyor mu?"

Gözleri parlayan, tıraşlı yüzler ona doğru çevrildi. Aralarından biri yer açtı.

"Toprak bedava bayım."

Mac güldü.

"Benim geldiğim yerde bedava değildi."

Ateşin karşı tarafından, zayıf, aydınlık yüzlü biri konuştu.

"Tam yerine düştün arkadaş. Burada her şey bedava, yemek, işki, otomobil, ev. Gel de hindi ziyafetine çök bakalım."

Mac çömeldi, Jim'e de yanına oturması için işaret etti. Tütün kesesini çıkardı, büyük bir özenle sigara sardı; o anda aklına gelmiş gibi;

"Siz kapitalistler de sigara ister miydiniz?" diye sordu.

Bir sürü el uzandı. Tütün kesesi elden ele dolaştı.

"Yeni mi geldiniz?" diye sordu zayıf yüzlü olan.

"Yeni geldik. Biraz elma toplayalım da belimizi doğrultalım dedik."

Zayıf yüzlü öfkeyle patladı.

"Ne kadar ödüyorlar biliyor musun arkadaş? On beş sent, *dandik on beş sent!*"

"Ne bekliyorsunuz ki?" diye sordu Mac. "Karnınızı doyurmak zorunda olduğunuzu söyleyecek cesaretiniz yok mu? Çalışırken elma yiyebilirsiniz. Hepsi de bayağı iyi elma!" Ses tonu giderek sertleşiyordu. "Elmaları toplamasak ne olur ki?"

"Toplamak zorundayız," diye sesini yükseltti zayıf yüzlü olan. "Buraya gelebilmek için son kuruşumuza kadar harcadık."

"Ne de güzel elmalar," dedi Mac, bu sefer yumuşak bir sesle. "Toplamazsak hepsi çürür."

"Biz toplamazsak toplayacak birileri bulunur."

"Ya başkasının da toplamasına izin vermezsek?" dedi Mac.

Ateşin çevresindekiler gergin bir şekilde kıpırdandı.

"Grev mi demek istiyorsun yani?" diye sordu zayıf yüzlü olan.

Mac güldü.

"Hiçbir şey demek istemiyorum."

Çenesini dizlerine dayamış kısa boylu bir adam, "London, ne kadar ödediklerini öğrendiğinde az kalsın kalpten gidiyordu," dedi.

Yanındakine döndü.

"Sen de gördün Joe," dedi. "Az kalsın kalpten gitmiyor muydu?"

"Sapsarı oldu," dedi Joe. "Öylece kalakaldı, sapsarı bir halde. Yerden bir sopa alıp paramparça etti."

Tütün kesesi sahibine geri geldi ama içinde pek bir şey kalmamıştı. Mac keseyi parmaklarıyla yoklayıp cebine attı.

"London kim?" diye sordu.

Zayıf yüzlü olan yanıtladı onu.

"London esaslı bir adamdır... İriyarıdır da. Onunla birlikte seyahat ederiz. Büyük adamdır London."

"Patron mu yani?"

"Hayır, patron değil ama esaslı biri. Onun peşinden gideriz. Polisle konuşmasını bir göreceksin. O..."

Çadırdan yine bir çığlık geldi, bu seferki daha uzun sürdü. Adamlar başlarını o tarafa çevirdi, sonra kayıtsızca yeniden ateşe bakmaya başladılar.

"Hasta mı var?" diye sordu Mac.

"London'ın gelini. Doğuruyor da."

"Burası doğum yapılacak bir yer değil. Doktor yok mu?" dedi Mac.

"Yok tabii ki. Nereden bulacaklar doktoru?"

"Neden ilçe hastanesine götürmüyorlar ki?"

Zayıf yüzlü adam, "Bilmiyorsun galiba, ilçe hastanesinde serserilere yer yoktur," dedi. "Hiç yerleri yokmuş. Daima doludur zaten."

“Biliyorum,” dedi Mac. “Sadece sizin bilip bilmediğinizi merak etmiştim.”

Jim ürperdi, yerden bir söğüt dalı alıp ucu yanana kadar ateşe tuttu. Mac’ın eli karanlıkta yavaşça uzanıp onun bileğini kavradı.

“Bu işten anlayan biri var mı yanlarında?” diye sordu Mac.

“Yaşlı bir kadın var,” dedi zayıf yüzlü adam. Sorular karşısında gözlerinde bir kuşku ifadesi belirmişti. “Neden sordun?”

“Bunun eğitimini gördüm de,” dedi Mac, sıradan bir şey söyler gibi. “Bu konuda bir şeyler bilirim. Belki yardımım dokunur diye düşünmüştüm.”

“İyi o zaman, git London’ı gör.” Zayıf yüzlünün sorumluluk almaktan kaçındığı belliydi. “Onun hakkındaki sorulara yanıt vermek bizim işimiz değil.”

Mac, kuşkucu tavrın farkında değilmiş gibi davrandı. “O zaman göreyim bari.”

Kalktı.

“Haydi Jim, gidelim. London ışık yanan çadırda mı?”

“Evet, o çadır.”

Ateşin ışığıyla aydınlanan yüzler Jim’le Mac’in arkasından baktı, sonra yeniden ateşe döndü. İkisi, uyuyanların bohçalarına basmamaya çalışarak ilerledi.

“Şu şansa bak,” diye fısıldadı Mac. “Eğer doğumu yaptırabilirsem işimiz iş.”

“Ne demek istiyorsun? Mac, tıp eğitimi gördüğünü bilmiyordum?”

“Yığınla insan bilmez bunu,” dedi Mac.

Gölgelerin hareket ettiği çadıra yaklaşmışlardı. Mac, “London!” diye seslendi.

Neredeyse anında açıldı çadırın kanatları ve iriyarı bir adam dışarı çıktı. Geniş omuzluydu. Sık siyah saçları kenarlardan uza da başının tepe kısmı tamamen çıplaktı. Yüzünde derin çizgiler vardı ve koyu renk gözleri bir gorilin gözleri kadar yabanıl ve yakıcıydı. Daha ilk bakışta otorite sahibi bir insan izlenimi veriyordu. Onun için insanları yönetmek soluk alıp vermek kadar doğal bir

şey olmalıydı. Çadırın kanadını kocaman eliyle tutup arkasından kapattı.

“Ne istiyorsunuz?”

“Yeni geldik de,” dedi Mac. “Çadırın çevresinde oturan arkadaşlar burada bir kızın doğum yaptığını söylediler.”

“Ne olacak?”

“Doktorunuz yokmuş, belki size yardımcı olabilirim diye düşündüm.”

London, çadırın kanadını açıp Mac’in yüzüne içeriden gelen ışıktaki baktı.

“Ne yapabileceğini düşünüyorsun?”

“Hastanelerde çalıştım,” dedi Mac. “Bunu daha önce de yaptım. Riske girmek doğru olmaz London.”

İriyarı adam sesini alçalttı.

“Gelin girin içeri,” dedi. “Burada yaşlı bir kadın var, fakat sanırım çatlağın teki. Gelip bakın bir.” Girmeleri için çadırın bir kanadını kaldırdı.

İçeride birileri vardı ve çok sıcaktı. Bir tabakta mum yanıyor-du. Çadırın orta yerinde gaz tenekesinden bir soba vardı, sobanın hemen yanında yüzü buruş buruş yaşlı bir kadın oturuyordu. Bir kenarda yüzü bembeyaz genç bir çocuk duruyordu. Arka tarafta yere boylu boyunca bir şilte serilmişti, şiltede genç bir kız yatıyordu, solgundu, yüzü kirden yol yol olmuştu, saçları keçe gibiydi. Üçü de gözlerini Mac’le Jim’e çevirdi. Yaşlı kadın bir an başını kaldırıp baktıktan sonra gözlerini sıcaktan kızarmış sobaya çevirdi yeniden. Bir elini kaşıyıp duruyordu.

London döşeğin yanına gidip çömeldi. Kız korku dolu gözlerini Mac’ten London’a çevirdi.

“Artık bir doktorumuz var,” dedi London. “Korkmana gerek kalmadı.”

Mac, kıza bakıp göz kırptı. Kızın yüzü korkudan iyice gerilmişti. Genç çocuk gelip Mac’in omzuna elini koydu.

“İyileşecek mi doktor?”

“Tabii iyileşecek.”

Mac, yaşlı kadına döndü.

“Sen ebe misin?”

Kadın, buruşmuş ellerinin üstünü kaşıyarak boş gözlerle ona baktı ama bir şey demedi.

“Sana ebe misin diye sordum,” diye sesini yükseltti Mac.

“Hayır... ama bir iki kez doğum yaptırmıştım.”

Mac uzanıp kadının elini yakaladı ve mumu yakına getirdi. Uzun tırnakları kırık ve kirliydi, elleri mora çalıyordu.

“Doğduysalar da ölmüşlerdir herhalde,” dedi Mac. “Bez olarak ne kullanıyorsun?”

Yaşlı kadın bir kağıt yığını gösterdi.

“İki sancı geldi Lisa’ya,” diye inledi. “Bebeği kağıtlarla alacağız.”

London öne doğru eğilmişti, dikkat kesilmekten ağzı hafif aralıktı, soran gözlerle Mac’e bakıyordu. Tepesindeki kellik mum ışığında parlıyordu. Yaşlı kadını doğruladı:

“Lisa’ya iki sancı geldi. Sonuncusu biraz önce geçti.”

Mac, başıyla dışarı çikalım anlamına gelen bir işaret yaptı. Çadırın kanadını açıp çıktı, Jim’le London da onu izledi.

“Baksana,” dedi Mac, London’a. “O elleri gördün. Bebek belki yaşar ama kızın hiçbir yaşama şansı olmaz. Şu kocakarıyı defet gitsin.”

“Sen mi doğurtacaksın o zaman?” diye sordu London.

Mac bir an düşündü.

“Tabii ki ben. Jim bana yardım eder ama daha fazla yardımcıya ihtiyacım olacak, daha fazla, anlıyor musun?”

“Ben yardım ederim,” dedi London.

“Bu yetmez. Şu dışarıdakiler yardım edemez mi?”

London kesik kesik güldü.

“Ben söylersem elbette ederler.”

“İyi, söyle onlara o zaman,” dedi Mac. “Hemen.”

Ateşin etrafındaki adamların yanına gittiler. Adamlar başlarını kaldırıp üçüne doğru baktı.

“Merhaba London,” dedi zayıf yüzlü adam.

“Arkadaşlar, doktoru dinlemenizi istiyorum,” dedi London gür bir sesle.

İleriden birkaç kişi daha yaklaştı, durup beklediler. Uyuşuk ve kayıtsız bir havadaydılar ama otoritenin çağrısına da uydular. Mac, öksürerek boğazını temizledi.

“London’ın gelini doğum yapıyor. Onu ilçe hastanesine yatırmak istemişler ama hastane almamış. Yerleri yokmuş, bir de biz bitli gezgin işçileriz ya. Görüyoruz işte, onlardan bize hayır yok. Bu durumda kendi başımızın çaresine bakacağız.”

Adamlar biraz hareketlenip dikkat kesildi. İçinde buldukları uyuşukluktan kurtulur gibiydiler. Ateşe biraz daha eğilmişlerdi. Mac devam etti:

“Hastanede çalıştığımndan bu işleri bilirim, fakat sizlerin yardımına ihtiyacım var. Kendi insanlarımızın yanında olmamız gerekiyor. Başkasından bize hayır yok.”

Zayıf yüzlü adam yerinden doğruldu.

“Tamam arkadaş,” dedi. “Bizden ne yapmamızı istiyorsun?”

Mac’in, ateşin aydınlattığı yüzünde bir sevinç ve zafer gülümsemesi belirdi.

“Güzel!” dedi. “Sizler birlikte çalışmayı bilirsiniz. Öncelikle kaynar su gerekli. Kaynar suya beyaz bezleri atıp kaynatacağız. Bezi nereden, nasıl bulacağınız önemli değil.”

Üç kişiyi işaret etti.

“Sen, sen ve sen, büyük bir ateş yakın. Bir çift büyük kazan bulun. Buralarda bir yerlerde beş galonluk bidonlardan olmalı. Diğerleri bez toplansın, mendil, eski gömlek, ne olursa, yeter ki beyaz olsun. Su kaynayınca bezleri içine atın, yarım saat kaynasın onlar da. Bana da acilen bir kova sıcak su gerekli.”

Adamlar hareketlenmişti.

“Durun, bir şey daha var,” dedi Mac. “Bana iyisinden bir lamba da gerekli. Biriniz bana bir lamba getirsin. Eğer veren olmazsa çalın. Işıksız olmaz bu iş.”

Ortam değişmiş, adamlardaki uyuşukluk uçup gitmişti. Uyanlar uyandırılmış, bilgilendirilmiş ve gruba katılmıştı. Orman

bir anda canlanmıştı, neşeli bir canlılıkta bu. Ateş yakıldı, dört büyük bidon su kaynatıldı, sonra bezler ortaya çıkmaya başladı. Herkesin bez yığına katacak bir şeyleri vardı. Biri çıkarıp fanilasını kaynayan suya attı, gömleğini yeniden giydi. İnsanları birdenbire bir neşe kaplamıştı. Kurumuş kavak dallarını ateşe atmak için kırarken aralarında gülüşüyorlardı.

Jim, Mac'ın yanında durmuş, bu hareketliliği seyrediyordu.

"Ne yapmamı istersin?" diye sordu.

"Benimle gel. Çadırda bana yardım edersin."

O anda çadırdan bir çığlık geldi.

Mac aceleyle, "Bana mümkün olduğu kadar çabuk bir kova sıcak su getir Jim," dedi. Sonra "Bir dakika," diyerek küçük bir şişe çıkardı. "Büyük bidonların her birine bu tabletlerden dörder tane koy. Suyu getirirken şişeyi de getir." Çadıra doğru aceleyle yürüdü.

Jim, tabletleri bidonlara attı, sonra da bidonun birinden bir kova su doldurup Mac'ın ardından çadıra gitti. Yaşlı kadın bir köşeye büzülmüş, ellerini kaşıyor, sıcak suya iki tablet atan Mac'i kuşkuyla süzüyordu.

"Önce ellerimizi temizlemeliyiz," dedi Mac.

"Bu şişedekiler nedir?"

"Cıva biklorür. Hep yanımda taşırım. Jim, gel sen de ellerini yıka, sonra da biraz daha su getir."

Dışarıdan biri, "Lambalarınız burada doktor," diye seslendi.

Mac çadırın kanadını açıp lambaları aldı, biri yuvarlak fitilli bir lüks lambası, diğeryse güçlü bir gaz lambasıydı.

"Garibanın biri karanlıkta süt sağacak," dedi Mac, Jim'e.

Gaz lambasını pompaladı, fitili yaktı, keskin beyaz bir ışık ortalığı aydınlattı, lambanın ıslığı çadırı kapladı. Dışarıdan, kırılan dalların sesi ve konuşmalar geliyordu.

Mac, lambayı şiltenin yanına koydu. "Her şey yolunda Lisa," dedi. Kızın üstündeki kirli yorganı usulca çekmeye çalıştı. London ve solgun yüzlü genç çocuk öylece bakıyorlardı. Utanan Lisa yorganı sıkı sıkı tuttu.

“Haydi Lisa,” dedi Mac, ikna edici bir sesle. “Seni doğuma hazırlamak zorundayım.” Lisa yorganı sıkıca tutmayı sürdürdü. London yaklaştı.

“Lisa, denileni yap,” dedi.

Kız korku dolu gözlerle London’a baktı ve ellerini isteksizce yorgandan çekti. Mac, yorganı kızın göğsünün üstüne doğru katladı ve pazen geceliğinin düğmelerini çözdü.

“Jim,” diye seslendi. “Git bana biraz bez ve sabun getir.”

Jim, üstünde buharları tüten bir bez parçasıyla ince, sert bir sabun getirdi. Mac, sabunlu bezle kızın bacaklarını, baldırlarını ve karnını sildi. Bunu öyle nazik hareketlerle yapıyordu ki, kızın yüzündeki korku giderek kayboldu.

Adamlar, kaynamış bezleri çadıra getirdi.

Sancılar gittikçe daha sık gelmeye başlamıştı.

Doğum başladığında şafak söküyordu. Birden çadır sarsıldı. Mac omzunun üzerinden baktı.

“London, senin oğlan bayıldı,” dedi. “Onu temiz havaya çıkarırsan iyi edersin.”

London büyük bir utançla çelimsiz genci sırtına atıp çadırdan çıktı.

Bebeğin başı görünmüştü. Mac, elleriyle bastırdı, Lisa hafif hafif ıkındı ve sonunda bebek geldi. Mac, göbek bağıny sterilize edilmiş bir çakıyla kesti.

Çadıra güneş vurmuydu ve lamba tıslamaya devam ediyordu. Mac bebeği yıkarken, Jim suyunu sıktığı sıcak bezleri ona uzattı. Jim, yaşlı kadının ellerini iyice ovalayarak yıkadıktan sonra Mac bebeği kadının kucağına verdi. Bir saat sonra plasenta geldi ve Mac, büyük bir dikkatle Lisa’yı yeniden silerek temizledi.

“Şu bezlerin hepsini alın artık,” dedi London’a. “Yakın gitsin.”

“Kullanmadıklarını da mı?” diye sordu London.

“Evet. Hepsini. İşimiz kalmadı onlarla.”

Yorgunluktan gözleri kapanıyordu. Çadıra son bir kez göz gezdirdi. Yaşlı kadın kundaklanmış bebeği kucağında tutuyor-

du. Lisa'nın gözleri kapalıydı ve şiltenin üstünde sakince nefes alıp veriyordu.

"Haydi Jim, gidip uyuyalım biraz."

Alandaki adamlar yeniden uykuya dalmıştı. Güneş söğütlerin tepesinde parlamaktaydı. Jim'le Mac, çalılıkların içindeki küçük bir oyuğa girip uzandı.

"Gözlerim yanıyor," dedi Jim. "Çok yorgunum. Hastanede çalıştığımı bilmiyordum Mac."

Mac, ellerini başının altında kavuşturdu.

"Çalışmadım ki."

"O zaman doğum yaptırmayı nerede öğrendin?"

"Şu ana kadar bilmiyordum. Daha önce de hiç görmemiştim. Bildiğim tek şey temizliğin önemli olduğuydu. Şansım varmış ki her şey yolunda gitti. Yoksa hapı yutmuştuk. O yaşlı kadın benden çok daha fazla şey biliyordu. Sanırım o da bunun farkındaydı."

"Ama sen işi biliyormuş gibi davrandın," dedi Jim.

"Doğrusu öyle yapmak zorundaydım. Önümüze gelen fırsatı kullanmamız gerekir. Bir şans yakaladık ve değerlendirdik. Kıza yardım etmek iyi bir şey de ya ölüverseydi? Anlayacağın elimize geçen her şeyi kullanacağız."

Yan döndü, kolunu başına yastık yaptı.

"Çok yorgunum ama iyi hissediyorum kendimi. Bir gecelik çalışmayla işçilerin ve London'ın güvenini kazandık. Dahası, işçilerin kendileri için, kendilerini savunmak için, grup halinde çalışmalarını sağladık. Zaten buraya neden geldik, onlara birlikte mücadele etmeyi öğretmeye. Tek amacımız ücretleri yükseltmek değil. Bunları biliyorsun sen de."

"Evet," dedi Jim. "Biliyorum ama nasıl yapılacağını bilmiyordum."

"Bunun bir tek kuralı var. Elindeki malzeme neyse onu kullanacaksın. Makineli tüfeklerimiz, askerlerimiz yok. Bu gece iyi oldu; malzeme hazırды, biz de hazırдыk. London'ı kazandık. Doğal lider. Ona gideceği yönü göstereceğiz. Bu da çok kolay bir şey.

Liderler insanların arasından çıkar. Biz onlara metodu öğretiriz, fakat işi kendilerinin kotarmaları gerekir. Kısa süre sonra London'a metodu öğretmeye başlarız, o da adamlarına öğretir. Göreceksin, dün geceki hikâye, bu akşamdan tezi yok, bütün bölgeye yayılacaktır. Şimdiden yola koyulduk, hem de umduğumuzdan çok daha iyi bir şekilde. Ruhsatsız tıbbi müdahalede bulunduğumuz için bizi içeri alabilirler ama bu da işçilerle bağımızı güçlendirmeye yarar."

"Peki nasıl olup bitti bütün bunlar?" diye sordu Jim. "Çok fazla laf etmedin ama tıpkı bir saat gibi çalışmaya başladılar, isteyerek yaptılar bütün bunları. Hoşlanarak."

"Elbette hoşlanacaklar. İnsanlar birlikte çalışmayı sever. İnsanda, birlikte çalışma açlığı vardır. On kişinin, bir kişinin kaldırabileceği yükün on iki mislini kaldırabileceğini biliyor muydun? Küçük bir kıvılcım onları harekete geçirebilir. İnsanlar çoğu zaman birlikte çalışmaya kuşkuyla bakar, çünkü biri onları topluca çalıştırdığında kârı da cebe indirir. Onlar kendileri için çalışmaya başlayınca beklemek gerekir. Bu geceki iş ilgililerini çekti, çünkü kendi işleriydi. Nasıl kotardıklarını gördün."

"Bütün bezleri kullanmadığın halde..." diye sordu Jim. "London'a neden hepsini yakmasını söyledin?"

"Anlamadın mı? Bir parça bez veren herkes bu işte bir payı olduğunu düşündü. Hepsi bebek için bir sorumluluk duydu. Bebek onlara da aitti artık, çünkü doğumuna katkıları olmuştu. Bezleri geri vermek bu bağı kesmek olurdu. Birisini hareketin parçası yapmanın en iyi yolu ondan bir şeyler almaktır. Bahse girerim, hepsi şu anda kendini çok iyi hissediyordur."

"Bugün işe gidiyor muyuz?" diye sordu Jim.

"Hayır, bırakalım da dün geceki hikâye çevrede yayılsın iyice. Yarına kadar büyük bir efsaneye dönüşür. Çalışmaya ondan sonra başlarız. Artık uyuyalım. Şimdiye kadar işler çok iyi gitti."

Üstlerindeki söğütler sallandı ve yukarıdan birkaç yaprak düştü.

“Bu kadar yorulduğumu hiç hatırlamıyorum ama kendimi iyi hissediyorum,” dedi Jim.

Bir an için gözlerini açan Mac, “İyi iş çıkardın evlat,” dedi. “Bence iyi bir işçi olacaksın. Benimle geldiğine memnunum. Dün gece çok yardımın dokundu. Artık şu lanet olası gözlerini ve çeneni kapa da biraz uyu.”

İkinci güneşi elma ağaçlarının üstüne vuruyor, sonra da ağaçların dalları arasından ince ışık huzmeleri halinde sıyrılarak yere ışık benekleri bırakıyordu. Ağaç sıralarının arasındaki genişçe geçitler, uzaklarda bir yerlerde kesişiyormuş izlenimi verinceye kadar alabildiğince uzanıp gidiyordu. Devasa elma bahçesinde hummalı bir faaliyet vardı. Ağaçlara uzun merdivenler dayanmış, yollara yeni sarı kasalar yığılmıştı. Uzaktan meyve ayırma makinesinin homurtusu ve çivilenen kasaların sesi geliyordu. Büyük kovalarını omuz kayışlarına asmış işçiler merdivenlere tırmanıyor, büyük, yeşil elmaları koparıp kovalarını ağzına kadar dolduruyor ve inip kasalarına boşaltıyorlardı. Ağaç sıralarının arasındaki geçitlerden gelen kamyonlar, toplanmış elmaları alıp ayırma ve paketleme bölümüne götürüyordu. Kasaların yanındaki puantör, kova taşıyan işçiler geldikçe elindeki defteri kalemiyle işaretliyordu. Her tarafta büyük bir canlılık vardı. Ağaçların dalları, dayanan merdivenlerle sallanıyor, fazla olgunlaşmış elmalar ağaçların diplerine lap diye düşüyordu. Bir ağacın tepesinden, görünmeyen bir yerlerden, bilinmeyen bir sanatçının cıvıltıları geliyordu.

Jim hızla merdivenden indi, kovasını götürüp bir kasaya boşalttı. Üstünde tiril tiril, beyaz, fitilli kadifeden bir elbise olan sarışın, genç puantör defterine bir çarpı atıp başını salladıktan sonra:

“O kadar hızlı dökme, ahbap,” diye uyardı Jim’i. “Örseleyeceksin.”

“Tamam,” dedi Jim. Yeniden merdivene yöneldi, yürürken boş kovayı diziyle tıngırdatıyordu. Merdivene tırmandı, kovayı çengelinden bir dala astı. Ağaçta, büyük bir dala çıkmış birini

gördü. Adam, başının üstündeki elma kümesine uzanmıştı, ağaç Jim'in ağırlığıyla sallanınca aşağı doğru baktı:

"Merhaba evlat. Senin ağacın olduğunu bilmiyordum."

Jim adama baktı, koyu renk gözlü, seyrek sakallı, zayıf bir ihtiyardı. Ellerin üstündeki mavi damarlar dikkat çekiyordu. Ağır postallar içindeki kocaman ayaklarına göre, son derece ince, sopa gibi bacakları vardı.

"Ağaç falan umrumda değil," dedi Jim. "Ama sen maymun gibi ağaçlara tırmanma yaşını çoktan geçmedin mi, baba?"

Yaşlı adam yere tükürdü ve tükürüğün düşüşünü izledi. Kasvetli bakışlarında bir canlılık belirdi.

"Hiç de düşündüğün gibi değil," dedi. "Genç çaylakların çoğu benim fazla yaşlı olduğumu düşünür. Çalışırken seni ikiye katlarım, bunu unutma."

Konuşurken dizleri üzerinde yaylanıp duruyordu. Uzanıp bütün bir elma kümesini dalıyla birlikte kopardı, elmaları kova-ya attı, dalı da küçümser bir edayla yere fırlattı.

Puantörün, "Yukarıdakiler, ağaçlara özen gösterin," diyen sesi duyuldu.

Yaşlı adam kötücül bir şekilde sırttı, üstten ve alttan, tarla sincabının dışarı fırlamış dişlerine benzeyen ikişer sarı diş ortaya çıktı. Sesini alçaltarak, "İşgüzar piç," dedi.

"Kolej bebesi," diyerek ona katıldı Jim. "Her yerde rastlanır böylelerine."

Yaşlı adam üstünde durduğu dala çömeldi. "Bildikleri de bir şey olsa bari," dedi. "Koleje giderler ama bir bok öğrenemezler. Şu eli defterli züppe daha kıcını temizlemesini bilmez."

Tekrar tükürdü.

"Hem de züppenin dik âlâsı," diyerek onu onayladı Jim.

"Sen ve ben," diye devam etti yaşlı adam. "Belki çok şey bilmiyoruz ama bildiğimizi de esaslı biliyoruz."

Jim bir an için sessiz kaldı, sonra Mac'in başkalarına yaptığı gibi yaşlı adamın gururunu okşamaya girişti.

"Sen gelmişsin yetmiş yaşına, hâlâ ağaçlardan uzak durmayı öğrenememişsin. Bense beyaz kadifeleri çekip, elimde defter kalem dolaşmayı öğrenemişim."

"Arkamız yok da ondan," diye söylendi yaşlı adam. "Rahat iş için arkan olması gerekirdi. Arkamız olmadığı için üstümüze basıp geçerler."

"Peki ne yapmak gerek?"

Bu soru, yaşlı adamın aklını başına getirmiş gibiydi. Öfkesi uçup gitmişti. Soran gözleri büyümüş, biraz da ürkmüştü.

"Tanrı bilir," dedi. "Bize de dayanmak düşüyor, hepsi bu. Bütün ülkeyi yaban domuzu sürüleri gibi dolanıp durmak ve bir kolejli bebeden kıcımıza tekme yemek."

"Bu onun suçu değil," dedi Jim. "Bir iş bulmuş. İşine devam etmek istiyorsa bunu yapmak zorunda."

Yaşlı adam bir elma kümesine daha uzandı, tek tek toplayıp özenle kovaasına yerleştirdi.

"Gençken bir şeyler yapmak için kafa yorardım," dedi. "Ama artık yetmiş birime geldim." Sesi yorgundu.

Elma dolu kasalarla bir kamyon geçti. Yaşlı adam devam etti:

"Wobbly'ler* ortalığı birbirine kattığı sıralarda ben kuzey ormanlarındaydım. İyi bir ağaç kesicisiydim. Bu yaşta ağaca nasıl tırmandığımı fark etmişsindir belki. O zaman umutların vardı. Elbette Wobbly'ler bazı iyi şeyler yaptı. Mesela tuvalet diye bir şey yoktu, sadece yerde bir delik. Yıkanacak yer de yoktu. Etlar bozuk olurdu. Wobbly'ler tuvalet ve duş koydurttular. Fakat lanet olsun, bunlardan hiçbir şey kalmadı geriye."

Eli bilinçsizce elmalara uzandı.

"Sendikaya üyeydim," dedi. "Bir başkan seçtik, bir de baktık ki patronun kıcıru yalayıp duruyor ve bizi çoktan satmış. Verdi-

* **Wobbly:** IWW (Industrial Workers of the World-Dünya Endüstriyel İşçileri) adlı, Birleşik Devletler merkezli, dünya çapındaki sendikanın üyelerine verilen ad. Anarko-sendikalist eğilimler taşıyan IWW ya da işçiler arasındaki üyelerine verilen adla Wobbly'ler, özellikle 1920'li ve 1930'lu yıllarda çok sayıda işçi hareketinde ve grevde son derece tayin edici bir rol oynamıştı. (ç.n.)

ğimiz aidatları da muhasebeci alıp kaçmış. Bilmiyorum. Belki siz yeni yetişen gençler bir şeyler düşünüyorsunuzdur. Biz elimizden geleni yaptık.”

Ona bakan Jim, “Artık pes mi diyorsun yani?” diye sordu.

Yaşlı adam dalına oturup bir deri bir kemik eliyle tutundu.

“Bir şeyler olacağını iliklerime kadar hissediyorum,” dedi.

“Sen beni kaçık moruğun biri sanabilirsin. Planlar başkaydı ama hiçbir sonuç alınamadı. Yine de artık bir şeyler olacağını iliklerime kadar hissediyorum.”

“Ne gibi şeyler?”

“Söylemesi zor, evlat. Hani su kaynamadan önce kabarmaya başlar ya. İşte öyle bir his. Ömrüm boyunca işçilerle bir aradaydım. Bu işte bir plan falan yok. Suyun kaynamadan önceki kabarıışı gibi bir şey işte.”

Gözleri sönükleşti, o gözlerde hiçbir ifade kalmadı. Başını kaldırıncı çenesiyle boğazı arasından sarkan çizgi gibi iki deri gerildi.

“Belki artık açlık diz boyu, belki birçok patron işçileri işten atıyor. Bilmiyorum. Ama bir şeyler olacağını iliklerime kadar hissediyorum.”

“Peki ama ne?” diye sordu Jim.

“Öfke,” diye bağırdı yaşlı adam. “İşte bu. Bir kavgaya gireceğinde aklın başından gider, kan beynine sıçrar, boğazında bir şeyler düğümленir, içini bulandıran bir şeyler olur, öyle değil mi? Tam da bu. Ama tek bir kişide değil. Herkes, milyonlarca ve milyonlarca insan tek bir kişiye dönüşüyor, ezilmiş ve açlık içindeki bir deve, işte o dev artık boğazının düğümlendiğini hissediyor. Yığın, ne olup bittiğinin farkında değil ama devin tepesi attığında hepsi orada olacak. Tanrım, bunu düşünmekten bile nefret ediyorum. Birilerinin boğazına dişlerini geçirecekler, yüzünü gözünü pençeleyecekler. Öfke dediğim bu işte.”

Dalın üzerinde sallandıktan sonra dengesini bulmak için kollarını kasti.

“İliklerime kadar hissediyorum,” dedi. “Her yerde suyun kaynamadan önceki kabarışını görüyorum.”

Jim heyecanla titredi.

"Bir plan gerekli," dedi. "Bir şey patlak verdiğinde onu yönlendirmeye hazır bir plan, işler ancak böyle yürür."

Yaşlı adam, kapıldığı feverandan yorgun düşmüş gibiydi.

"O dev bir kere ayağa kalktığı anda artık onu ne bir plan tutabilir ne başka bir şey. Kudurmuş bir köpek gibi koşar, önüne geleni ısırır. Bunca zamandır aç, ne zamandır acı çekiyor, en kötüsü de bunca zamandır ruhu zedeleniyor."

"Fakat ya yeterince insan bunu bekliyorsa ve bir planları varsa..." diye diretti Jim.

Yaşlı adam başını iki yana salladı.

"Bütün bunlar olmadan ölmek isterim. Birilerinin boğazına dişlerini geçirecekler. Birbirlerini öldürecekler, hepsi ölecek ya da bitkin düşecek, sonra yine aynı şeyler tekrarlanacak. Ölmek ve bunları görmemek istiyorum. Siz yeni yetmelerin umutları var."

Dolu kovayı alıp kalktı.

"Benimse umudum yok. Çekil de merdivenden ineyim. Çene çalarak para kazanılmaz. O, kolej bebelerinin işidir."

Jim, onun merdivenden inmesi için kenara çekildi. Yaşlı adam kovağını boşaltıp bir başka ağaca doğru yürüdü. Jim, ihtiyarı bekledi ama gelmedi. Paketleme bölümünden meyve ayırma bandının gürültüsü geliyor ve çekiş sesleri duyuluyordu. Büyük nakliye kamyonları ana caddeden uğuldayarak geçiyordu. Jim, dolan kovağını alıp elma kasalarının olduğu yere gitti. Puantör defterini işaretledi.

"On sentini çıkartamazsan bize borçlanırsın, ona göre," dedi puantör.

Jim'in yanakları kızardı, omuzları düştü.

"Sen o lanet olası defterinle uğraşsana," dedi.

"Kafa tutmak, ha?"

Jim kendini tuttu ve zorlanarak sırtmaya çalıştı.

"Yorulдум," dedi özür diler bir havada. "Bu işte yeniyim de."

Sarışın puantör gülümsedi.

"Anlıyorum," dedi. "İnsan yorulunca biraz alıngan olur. Neden ağaca çıkıp bir sigara tütürmüyorsun?"

“Fena fikir değil.”

Yeniden ağacına döndü. Kovanını üst taraftaki bir dala astı ve elma toplamaya girişti.

“Ben bile kuduz bir köpek gibiyim,” dedi kendi kendine Jim. “Böyle olmaz. Bizim peder yapardı böyle şeyler.”

Acele etmiyordu çalışırken, fakat hareketleri bir makine kadar düzenliydi. Güneş batmaya başladı, giderek toprağın yüzeyinden tamamen çekilip yalnızca ağaçlara solgun ışıklarını bıraktı. Uzakta, kasabanın oralarda bir düdük öttü. Fakat Jim çalışmaya devam etti. Paketleme bölümündeki gürültü nihayet kesilip puantörler, “Herkes buraya. Paydos zamanı!” diye bağır-maya başladığında akşam karanlığı çökmek üzereydi.

Jim merdivenden indi, kovanını boşaltıp diğer kovaların yanına koydu. Puantör kovaları saydı ve toplanan elma miktarını hesapladı. İşçiler akşam alacasında sigara sararak ve kısık sesle konuşarak orada birkaç dakika oyalandılar. Sonra barakalarının bulunduğu, kasaba yolu üzerindeki araziye gitmek üzere ağır ağır uzaklaştılar.

Jim, ileride yaşlı adamı görünce yetişmek için hızlandı. Yaşlı adam eklem tutulmasından mustarıptı, ince bacaklarını güçlükle atabiliyordu.

Jim ona yetişince;

“Yine mi sen?” dedi.

“Birlikte yürürüz diye düşünmüştüm.”

“Kim engel oluyor ki?” Yaşlı adamın sevindiği belliydi.

“Burada kimin kimsen var mı?” diye sordu Jim.

“Kimsem mi? Yok.”

“Madem kimsen yok, neden bir hayır kurumuna gidip onların sana bakmasını sağlamıyorsun?”

Yaşlı adamın sesi soğuk, küçümseyen bir tona bürünmüştü.

“Ben bir ormancıyım... Dinle çaylak, eğer ormanda bulunmadıysan, o sana hiçbir şey ifade etmez. Benim yaşımda ancak birkaç ormancı kalmıştır. Senin gibi çok çaylak bilirim, ağaç kestiğimde beni seyrederken, kalpten öteki tarafı boylayacak olurlar.

Şimdiyse şu dandik elma ağaçlarına tırmanıyorum. Ben ve hayır kurumu ha! Hayatım boyunca büzük isteyen bir iş yaptım. Bir seferinde otuz metre yüksekteyken ağacın gövdesi yarıldı ve emniyet kemerim koptu. Ağacın altında kalıp pestili çıkmış adamlarla birlikte çalıştım ben. Huzurevine gideceğim ha! 'Dan, gel de çorbayı al' diyecekler, ben de ekmeğimi çorbama banıp duracağım ha! Tanrım, huzurevine gideceğime bir elma ağacından atlayıp kafamı kırarım daha iyi. Ben bir ağaç kesicisiyim."

Ağaçların arasından ağır ağır yürüyorlardı. Jim şapkasını çıkarıp eline aldı.

"Pek de bir şey geçmemiş eline," dedi. "Yaşlanınca tekme vuruvermişler."

Dan, kocaman eliyle Jim'i dirseğinden kavrayıp acıtıncaya kadar sıktı.

"Alacağımı aldım ben," dedi. "Ağacın tepesine tırmanırdım ve sefte de, kereste işinin sahibinde de, şirketin başkanında da benim yaptığım işi yapacak yürek olmadığını bilirdim. İşte o *bendim*. Oradayken her şeye tepeden bakardım. Her şey küçücük görünürdü, insanlar da öyle. Ama ben yükseklerdeydim. Boyuma uygun yerdeydim. Alacağımı aldım ben, tamam mı!"

"Emeklerinin bütün kârını onlar indirdi cebe," dedi Jim. "Zengin oldular, artık ağaca tırmanamayacak hale geldiğinde de sana tekme vurdular."

"Evet," dedi Dan, "Tam da öyle yaptılar. Sanırım epeyce ihtiyarladım evlat. Artık ne yapıp ettikleri umrumda bile değil... hiç değil."

İleride, işçilerin kaldığı beyaz badanalı, alçak damlı, uzun baraka göründü. Yaklaşık elli metre uzunluğundaki barakada üç metrede bir, kare şeklinde küçük pencereler ve kapılar göze çarpıyordu. Açık kapıların bazılarında dışarıya lamba ve mumların ışıkları vuruyordu. Kapıların önünde oturanlar vardı, alacakaranlıkta etrafı seyrediyorlardı. Uzun barakanın önündeki çeşmenin etrafında kadınlar ve erkekler toplanmıştı. Sırası gelen, avuçlarına su doldurup yüzüne ve saçlarına çarpıyor, ardından ellerini, akan

suyun altında ovalayarak yıkıyordu. Kadınların elinde, çeşmeden su doldurmak için bidonlar ve çaydanlıklar vardı. Fareler kadar hareketli çocuklar karanlık kapılardan girip girip çıkıyor, insanlar aralarında bezgin bezgin sohbet ediyorlardı. Erkekler elma bahçelerinden, kadınlar ayırma ve paketleme bölümünden gelmeye devam ediyordu. Barakanın kuzey ucundaki küçük bir çıkmada kantin bulunuyordu ve pırl pırl aydınlatılmıştı. Buradan, işçi karnesi gösterilerek veresiye yiyecek ve iş giysileri almak mümkündü. Kadın ve erkekler kantinin kapısında kuyruk olmuştu, konserve yiyeceklerini ve ekmeklerini alanlarsa dışarı çıkmaktaydı.

Jim'le ihtiyar Dan barakaya doğru yürüdü.

"Köpek barınağına geldik," dedi Jim. "İnsanın yemek pişiren bir karısı olsaydı hiç fena olmazdı."

"Kantine gidip bir kutu fasulye konservesi alayım," dedi Dan. "Bu salaklar yarım kiloluk fasulye konservesine on yedi sent ödüyorlar. Oysa bu paraya iki kilo kuru fasulye alır, pişirdiğinde neredeyse dört kiloluk yemek yapmış olursun."

"Sen neden öyle yapıyorsun Dan?" diye sordu Jim.

"Zamanım yok. Yorgun geliyorum. Canım hemen bir şeyler yemek istiyor."

"Diğerlerinin zamanı var mı ki? Kadınlar bütün gün çalışıyor, erkekler de öyle. Mal sahibi, işçilerin kasabaya gidip manavdan alışveriş yapamayacak kadar yorgun olduğunu bildiğinden bir kutu fasulye konservesine üç sent fazla fiyat koyuyor."

Dan, tel tel olmuş sert sakallı suratını Jim'e doğru çevirdi.

"Böyle şeyler canını sıkıyor, değil mi evlat? Bir köpek yavrusu gibi kemir babam kemiriyorsun ama bir türlü kıramıyorsun kemiği. Az sonra dişinin birini kırarsan hiç şaşmam."

"Yeterince insan, bir kemiği birlikte kemirirse sonunda kırar ama."

"Belki... Fakat yetmiş bir yıldır köpeklerle ve insanlarla birlikte yaşıyorum ve çoğunlukla kemiği birbirlerinin ağzından kaptıklarını gördüm. İki köpeğin bir kemiği kırmak için birbirine yardımcı olduğunu hiç görmedim ama birbirlerinin ağzından kapmak için hırlaşmalarına çok tanık oldum."

"İnsanda heves diye bir şey bırakmıyorsun," dedi Jim.

Yaşlı adam, ağzındaki dört uzun tavşan dişini gösterdi.

"Yetmiş bir yaşımdayım," dedi özür diler bir havada. "Sen kemiğinle oyalanmaya devam et, bana kulak asma. Belki de köpeklerle insanlar eskisinden farklıdır artık."

Toz toprak içindeki alana doğru yaklaşırlarken, çeşme başındaki kalabalığın arasından sıyrılan biri ağır adımlarla onlara doğru geldi.

"Arkadaşım olur," dedi Jim. "Adı Mac. İyi biridir."

Yaşlı adam huysuzlandı.

"Kimseyle konuşmak istemiyorum. Fasulyeleri bile ısıtmayı düşünmüyorum."

Mac yanlarına gelmişti.

"Merhaba Jim. Nasıl gidiyor?"

"İyidir. Bu arkadaşın adı Dan. Wobbly'ler kuzey ormanlarında faaliyet yürütürken oradaymış."

"Memnun oldum," dedi Mac, saygılı bir havada. "O dönemlere ilişkin bir şeyler duymuştum. Bir sabotaj da olmuş."

Mac'in ses tonu ihtiyar Dan'in hoşuna gitmişti.

"Ben Wobbly değildim," dedi. "Ağaç kesen bir ormancıydım. Bu Wobbly'ler ikili oynayan orospu çocuğu takımındı ama iyi de iş çıkarırlardı ha! Bir kereste fabrikasını kaşla göz arasında yakıp yerle bir etmişlerdi."

Mac, aynı saygılı tonda konuşuyordu.

"İşi kotardıklarına göre sizin beklentilerinize de cevap vermişler demek ki."

"Çok çetin bir takımdı," dedi Dan. "İnsan onlarla konuşmaktan hoşlanmazdı. Her şeyden nefret ederlerdi... Ben gidip şu fasulyemi alsam iyi olacak."

Sağa dönüp uzaklaştı.

Hava iyice kararmıştı. Jim gökyüzüne baktı, V şeklinde uçan bir karaltı gördü.

"Mac, baksana. Nedir o?"

“Yaban ördekleri. Bu yıl için oldukça erken... Daha önce yaban ördeği görmedin mi?”

“Sanırım görmedim,” dedi Jim. “Kitaplarda yaban ördekleriyle ilgili bir şeyler okumuştum ama.”

“Jim, biraz sardalya ile ekmek yemeye ne dersin? Bu gece çok işimiz var. Yemek pişirmekle zaman kaybetmek istemiyorum.”

İşten yorgun düşen Jim, ağır ağır yürüyordu. Birden kasları gerildi, başını kaldırdı.

“Neler yaptın Mac?”

“Bak şimdi. Bugün London’ın yanında çalıştım. Adamdan hiçbir şey kaçmıyor. Yolun üçte ikisini aldı bile. Bu kitleyi yönlendirebileceğini söyledi. Başka bir grubu yönlendirecek birini de tanıyor. O grup, bu bölgenin on bin dönümlük en büyük arazisinde çalışıyormuş. Ücretlerin düşürülmesi London’ın tepesini öyle attırmış ki, her şeyi yapabilecek durumda. Hunter çiftliğindeki arkadaşının adı Dakin. Bu gece oraya gidip Dakin’le konuşacağız.”

“Tam gaz harekete geçtin demektir,” dedi Jim.

“Öyle görünüyor.”

Mac, ışık yanmayan bir kapıdan girdi, az sonra bir sardalya konservesi ve bir somun ekmekle döndü. Ekmeği kapının eşiğine bıraktı, konservenin üstündeki açacağı çevirip teneke kapağı geriye kıvırdı.

“Sana söylediğim gibi adamların ağızını aradın mı, Jim?”

“Pek fırsatım olmadı. İhtiyar Dan’le bir şeyler konuştum.”

Mac, konserveyi açmayı bıraktı bir an.

“Neden ki? Ne vardı onunla o kadar konuşacak?”

“Aynı ağaçtaydık.”

“Peki, neden başka bir ağaca gitmedin? Bak Jim, bizim arkadaşların çoğu boşa zaman harcar. Joy, yeni doğmuş kedi yavrularını bile kazanmaya çalışır. Böyle ihtiyarlara boşuna vakit harcama. Bundan iş çıkmaz. Yaşlı adamlarla çene çalarsan umutsuzluğa kapılırsın. Onlar çoktan ıskartaya çıkmıştır.”

Konservenin teneke kapağını tamamen açıp Jim'in önüne koydu.

"Ekmeğin üzerine birkaç balık koy da ye. Şimdi London da akşam yemeğini yiyordur. Birazdan burada olur. Onun Ford'uyla gideceğiz."

Jim çakısını çıkardı, bir dilim ekmeğin üzerine üç sardalya koyup biraz bastırdı. Üzerlerine konservenin zeytinyağını döktükten sonra başka bir ekmek dilimiyle üstünü kapattı.

"Kız nasıl?" diye sordu.

"Hangi kız?"

"Doğuran kız."

"Ha o mu, iyi. London'ı dinlesen beni Tanrı sanırsın. Ona doktor olmadığımı söylediğim halde bana 'Doktor' deyip duruyor. London bana öyle bir güveniyor ki, sorma. Kız biraz giyinip makyaj falan yapsa iyi bir parça aslında. Bir sandviç daha yapsana kendine."

Ortalık iyice kararmıştı. Kapıların çoğu kapalıydı artık ve küçük pencerelerden dışarıya sönük ışıkların aydınlığı vuruyordu. Mac, sandviçini yemeye çalışıyordu.

"Burdaki kadar çirkin bir kadın kalabalığı görmemiştim hiç," dedi. "Kampta doğru dürüst bir tane var, o da on üç yaşında. Ama on sekiz yaşındaki bir kızın poposu var, ne yaparsın ki bu uğurda elli yıl yatamam."

"Yatak işlerinden uzak durmakta zorlanıyor gibisin," dedi Jim.

"Uzak durmak isteyen kim ki?" dedi Mac. Güldü. "Bütün gün güneş sırtıma vurunca, benimki havaya dikiliyor. Ne kötülük var ki bunda?"

Soğuk gece göğünde parlak, güçlü birkaç yıldız, diğerlerini geride bırakarak ışıklarını saçıyordu. Yakındaki odalarda konuşanların sesleri alçalıp yükseliyor, sonra biri hepsini bastırıyordu.

Jim, sesin geldiği yana dönüp;

"Orada ne oluyor, Mac?" diye sordu.

"Zar atıyorlar. Çabuk başladılar. Ortaya koyacak paraları var mı, bilmiyorum. Belki gelecek haftanın ücretine oynuyorlardır. Kantinle hesabı keserken çoğunun parası çıkışmaz. Bu gece ada-

mın biri kantinden iki koca kavanoz kavurma aldı. Muhtemelen bu gece hepsini yemiştir, sabaha da hasta olur tabii. Güzel şeylere karşı korkunç bir açlıkları var. Jim, karnın açken kafanın bir noktaya saplanıp kaldığını fark ettin mi? Benim kafam her seferinde patates püresine takılır, üstüne de şöyle erimiş tereyağı gezdireceksin. Sanırım bu geceki adam da aylardır kavurma hayali kuruyordu.”

Binanın önünde iriyarı bir adam belirdi, önlerinden geçerken pencerelerdeki ışıklar üstüne vuruyordu.

“İşte, London geliyor,” dedi Mac.

Omuzlarını sallayarak onlara doğru yaklaştı London. Siyah saçlarının ortasındaki kellik bembeyaz parlıyordu.

“Yemeğimi yedim,” dedi London. “Haydi gidelim. Benim Ford arka tarafta.”

Dönüp, geldiği yönde yürüdü. Mac’le Jim onu izledi. T model, üstü açık Ford, binanın arkasındaydı, burnu binaya dönük duruyordu. Koltuğun muşambası aşınmış ve yırtılmıştı, alttan yaylar fırlamıştı, deliklerden at kılları sarkıyordu. London arabaya binip kontak anahtarını çevirdi. Motordan bir homurtu geldi.

“Kolu çevir Jim,” dedi Mac.

Jim, sert kola bütün gücüyle yüklendi.

“Kontak kapalı mı? Kol geri tepip bana çarpmasın ha.”

“Kapalı. Öndeki jikleyi çek,” dedi London.

Gaz verdi. Jim kolu çevirdi. Motor hırıldadı ve kol aniden geri tepti.

“Az kalsın bana çarpıyordu,” dedi Jim. “Kontağı kapalı tut!”

“Hep az bir şey geri teper,” dedi London. “Tıkacı daha fazla çekme artık.”

Jim kolu yeniden çevirdi. Motor gürültüyle çalıştı. Küçük farlar yandı. Jim, eski boruların, levyelerin ve çuvalların bulunduğu arka koltuğa geçip oturdu.

“Gürültülüdür ama hâlâ iş görür,” dedi London, yüksek sesle. Geri geri gidip toprak yoldan bahçelere çıktı, sağa dönüp asfalt yoldan ilerledi. Araba giderken takur tukur ediyordu; kırık ön camdan öyle bir soğuk hava esiyordu ki, Jim sonunda ön koltuğun

arkasına sığınmakta buldu çareyi. Arkalarında kasabanın ışıkları yansıyordu gökyüzüne. Yolun iki tarafında büyük elma ağaçlarının karaltıları uzanıyordu, ara sıra yanlarından evlerin ışıkları kayıp gidiyordu. Ford, küçük mavi ışıklar yanan büyük nakliye kamyonlarını, akaryakıt tankerlerini, gri renkli süt arabalarını geride bırakarak hızla yol alıyordu. Küçük bir çiftlik evinin önünden fırlayan bir köpek arabanın önüne doğru koştu, London direksiyonu aniden kırdı.

“Ömrü çok uzun olmaz bunun,” dedi Mac.

“Köpeğe çarpmaktan nefret ederim,” dedi London. “Kedilere pek aldırım. Radcliffe’ten buraya gelene kadar üç kedi ezdim.”

Araba saatte otuz mille gidiyordu. Bazen silindirlerden ikisi çalışmıyor, yeniden çalışana kadar araba sarsıla sarsıla gidiyordu.

Beş mil gitmişlerdi ki, London yavaşladı. “Toprak yol buralarda bir yerlerde olacak,” dedi. Küçük, gri posta kutularını görünce toprak yola nereden döneceğini hatırladı. Araba toprak yolda ilerlerken karşısına, üzerinde “Hunter Biraderler Meyve Şirketi. En iyi kalite elmalar” yazısı bulunan tahta bir kemer çıktı. Araba toprak yolda zorlukla ilerliyordu. Aniden yola çıkan bir adam ellerini kaldırarak dur işareti yaptı. London, arabayı durdurdu.

“Burada mı çalışıyorsunuz çocuklar?” diye sordu adam.

“Hayır. Burada çalışmıyoruz.”

“İşçiye ihtiyacımız yok. Doluyuz.”

“Arkadaşlarımızı görmeye geldik,” dedi London. “Biz Talbot’un orada çalışıyoruz.”

“İçki satmaya falan gelmediniz umarım.”

“Yok canım, ne içkisi.”

Adam el fenerini yakıp arabanın arka koltuğuna baktı, fenerin ışığı, demir parçalarının, eski şambrellerin üzerinde gezindi. Sonra feneri söndürdü.

“Tamam çocuklar. Ama fazla kalmayın.”

London gaza bastı. “Açıkgöz orospu çocuğu,” diye homurdandı. “Şu özel polisler kadar meraklı polis yoktur. Seni aşağılık lağım faresi.”

Arabaya patinaj yaptırarak sert bir şekilde döndü, kendilerininkini andıran, alçak damlı, uzunlamasına, ambara benzeyen, küçük odalara bölünmüş bir barakanın arka tarafında durdu.

“Burada çok işçi çalışır,” dedi London. “Böyle üç baraka var.”

En baştaki kapıya gidip tıklattı. İçeriden bir hırıltı ve kapıya doğru ağır ağır yürüyen birinin ayak sesleri duyuldu. Kapı yavaşça aralandı. Saçları tel tel olmuş, şişman bir kadın bakındı aralıktan.

“Dakin nerede kalıyor?” diye sordu London, sertçe.

Kadın, sesteki otoriteyi anında algılamıştı.

“Üçüncü kapı bayım. Karısı ve iki çocuğuyla kalıyor...”

London, kadının sözlerinin bitmesini beklemeden, “Teşekkürler,” deyip yürüdü. Kadın başını uzatıp üç adamın arkasından baktı, London üçüncü kapıyı tıklatıp üç adam Dakin’in kapısından içeri girene kadar bekledi.

İçeriden bir adam “Kimmiş?” diye sordu kadına.

“Bilmiyorum,” dedi kadın. “İriyarı bir adam. Dakin’i sordu.”

Dakin, yumuk gözleri etrafı dikkatle süzen, dudakları kıpırtısız, zayıf yüzlü bir adamdı. Monoton bir sesle konuşuyordu.

“Vay orospu çocuğu moruk seni,” dedi. “Girsene. Radcliffe’ten çıktığımızdan beri görüşmemiştik.”

Girmeleri için geri çekildi.

“Dakin, bu Doktor, bu da arkadaşı,” dedi London. “Doktor, geçen gece Lisa’nın doğumuna yardım etti. Belki duymuşsundur.”

Dakin, uzun parmaklı, solgun elini Mac’e uzattı.

“Duydum tabii,” dedi. “Buradaki çocuklardan birkaçı oradaymış. Sanırsın ki Lisa bir fil doğurmuş, başka bir şey konuştukları yok. Bu benim hanım, Doktor. Bunlar da benim iki velet, güçleri kuvvetleri yerindedir.”

Kadın ayağa kalktı. Koca memeli, hoş bir kadındı. Yanaklarına kırmızı allık sürmüştü, üst taraftaki altın dişleri ışıpta parlıyordu.

“Memnun oldum çocuklar,” dedi kadın boğuk bir sesle. “Kahve mi istersiniz, yoksa içki mi?”

Dakin karısına gururla baktı.

“Dışarı da epey soğuktu,” dedi Mac, çekinerek.

Altın dişler parladı.

“Tam da düşündüğüm gibi. Birer fırt çekseniz iyi olur.”

Bir şişe viskiyle bir küçük likör ölçeği çıkardı.

“Doldurun çocuklar,” dedi. “En fazla ağzına kadar doldurabilirsiniz nasıl olsa.”

Şişeyle bardak elden ele dolaştı. Son kadehi Bayan Dakin yuvarladı. Şişenin mantarını kapattıktan sonra küçük bir dolaba kaldırdı.

Odada branda bezinden üç katlanır iskemle ve çocuklar için, yine branda bezinden iki katlanır yatak vardı. Duvarın yanında da büyük bir kamp yatağı.

“Bir güzel dayayıp döşemişsiniz, Bay Dakin,” dedi Mac.

“Küçük bir kamyon aldım,” dedi Dakin. “Ara sıra kamyonculuk yaptığım da oluyor. Bu arada kendi eşyalarımı da taşıyorum. Hanım epey hamarattır. Fırsat buldukça ufak tefek işler yapar.”

Bayan Dakin, yapılan övgüye gülümsemeyle karşılık verdi.

London birden resmiyeti bir yana bıraktı.

“Bir yere gidip konuşalım,” dedi.

“Neden burada konuşmuyoruz?”

“Özel bir konu da.”

Dakin yavaşça karısına döndü. Monoton bir sesle;

“Çocukları alıp Bayan Schmidt'lere git,” dedi.

Kadının hayal kırıklığına uğradığı belliydi. Suratı asılmış, altın dişleri görünmez olmuştu. Kocasına soran gözlerle baktığında onun soğuk gözleriyle karşılaştı. Dakin'in uzun, soluk elleri seğiriyordu. Derken Bayan Dakin'in yüzüne bir tebessüm yayıldı.

“Siz oturup konuşun çocuklar,” dedi. “Bayan Schmidt'i ne zamandır görmek istiyordum zaten. Henry, kardeşinin elinden tut.”

Tavşan kürkünden kısa ceketini giyip sarı saçlarını arkaya attı.

“Keyfinize bakın.”

Onun uzaklaşan ayak seslerini ve bir kapının tıklatıldığını duyular.

Dakin, pantolonunu yukarı çekip büyük yatağa oturdu, onlara da katlanır sandalyeleri gösterdi. Bir boksörünki gibi yumuk gözleri boş boş bakıyordu.

“Neymiş bakalım, London?”

London yanağını kaşdı.

“Son ücret kesintisi konusunda ne düşünüyorsun?”

Dakin’in sımsıkı kapalı dudakları seğirdi.

“Ne düşündüğümü bilmiyor musun? Sevinecek değilim herhalde.”

London, iskemlesinden doğruldu.

“Ne yapmak gerek bu durumda?”

Dakin’in yumuk gözleri biraz aralandı.

“Bilmem. Senin bir fikrin var mı?”

“Örgütlenip eyleme geçmeye ne dersin?”

London, Mac’e kaçamak bir bakış fırlattı. Dakin bu bakışı görmüştü. Başıyla Mac ve Jim’i işaret etti.

“Radikaller mi?” diye sordu.

Mac, bir kahkaha patlattı.

“Geçim parası peşinde olan herkes radikaldir.”

Dakin onu kısaca süzdü.

“Radikallere karşı değilim,” dedi. “Fakat açık olan bir şey var. Bu tür işlere ayıracak zamanım yok. Bir şeylerle ilişkiyorsanız bunu da bilmek istemem. Bir karım, iki çocuğum ve bir kamyonum var. Birinin defterinde ismim yazılı diye içeri girmek istemem. Ne diyorsun London?”

“Şu anda elmalar toplanıyor Dakin. İşçileri örgütlemenin zamanı değil mi?”

Dakin’in gözlerinde grimsi bir korkudan başka bir şey yoktu. Sesinden bir ruhsuzluk yayılıyordu.

“Tamam. Milleti örgütlediniz ve ayağa kaldırdınız. Oylama yapıp grev kararı aldınız. On iki saat içinde buraya bir tren dolusu grev kırıcıyı yığarlar. O zaman ne olacak?”

London yeniden yanağını kaşdı.

“O zaman biz de kimseyi sokmayız.”

Dakin hemen atıldı.

“O zaman da bir işyeri talimatı çıkarırlar... toplanmak yasak. Ardından da eli silahlı yüz şerif yardımcısı dizerler önümüze.”

London, sen cevap ver gibilerden Mac'e baktı. Şimdi ne cevap verilir buna anlamında bir bakıştı bu. Mac, derin düşüncelere dalmış görünüyordu.

"Sizin düşündüklerinizi biz de düşündük, Bay Dakin," dedi. "Bir çelik fabrikasında üç bin işçinin greve gittiğini ve içeri kimseyi sokmadığını düşünün. Fabrikanın çevresi dikenli telle çevrilmiş. Patron ne yapar, dikenli tellere yüksek voltajlı elektrik verir. Muhafızlarıyla giriş kapısını tutar. Yapılmayacak şey değil. Evet ama bütün vadiyi korumak için ne kadar şerif yardımcısı gerekir dersiniz?"

Dakin'in gözleri bir an parladı, sonra yeniden eski haline döndü.

"Tüfekleri ne yapacaksın?" dedi. "Diyelim ki grev kırıcıları kovduk, ya ateş açarlarsa ne olacak? Bu ipsiz sapsız takımı ateşe göğüs geremez, sanmayın ki direnirler. Biri on kalibrelik bir silah patlatsa hepsi kendini tavşanlar gibi bir çalının dibinde bulur. Nasıl olacak da orada nöbet tutacaksın?"

Jim'in bakışları birinden öbürüne gidip geliyordu. Sonunda araya girdi.

"Eğer siz konuşursanız grev kırıcıların çoğu gelmeyebilir."

"Peki, geri kalanlar ne olacak?"

"Ayağına çabuk bir grup işçi bu işi halledebilir," dedi Mac. "Ben de elma toplama işinde çalışıyorum. Ücret kesintisine işçilerin tepesi fena halde atmış durumda. Unutma, elmalar toplanmaya başladı. Elma bahçelerini bir çelik fabrikasını kapattığın gibi kapatamazsın."

Dakin kalkıp dolaba gitti, kendine biraz içki koydu. Onlara da şişeyi gösterdi ama diğerleri başlarıyla istemediklerini belirttiler.

"Bu ülkede işçi hakları vardır diyorlar," dedi Dakin, "Sonra da grev gözcülüğünü yasaklayan yasa çıkarıyorlar. Kısacası sadece iş bırakma hakkımız var. Bu işlere karışmak istemem. Küçük kamyonum yeter bana."

"Nereye..." diye söze başladı Jim, boğazının kurduğunu fark edip öksürerek temizledi. "Nereye gideceksiniz elmaları topladıktan sonra, Bay Dakin?"

“Pamuğa,” dedi Dakin.

“Oradaki çiftlikler daha büyüktür. Buradaki ücret kesintisini sineye çekersek oradakiler daha da berbat bir kesintiye giderler.”

Mac, Jim’i destekler ve teşvik eder bir havada gülümsedi ve ekledi:

“Bunu yapacaklarını siz de çok iyi biliyorsunuz. Yaptıkları hep budur. Sonunda işçiler mücadeleye girişinceye kadar ücretleri keserler de keserler.”

Dakin, viski şişesini yavaşça yerine koyduktan sonra gelip büyük yatağa oturdu. Eldiven kullandığı için soluklaşmış, yumuşak, uzun ellerine baktı. Sonra gözleri ellerinden döşemeye kaydı.

“Sorun çıksın istemiyorum,” dedi. “Hanım ve çocuklarla iyi kötü idare ettik şimdiye kadar. Ama lanet olsun, siz de haklısınız. Pamuktaki ücreti de keseceklerdir. Neden bizi rahat bırakmazlar ki?”

“Örgütlenmekten başka yapılacak bir şey yok,” dedi Mac.

Dakin sinirli bir şekilde başını salladı.

“Galiba öyle. Pek gönüllü olmasam da... Benden ne yapmamı istiyorsunuz arkadaşlar?”

“Dakin, sen buradakileri çekip çevirirsin,” dedi London, “Ben de yapabildiğimce benim oradakileri.”

Mac araya girdi.

“İstemediği sürece kimseyi çekip çeviremezsiniz,” dedi. “Her şeyden önce Dakin ve London’ın işçilerle konuşmaya başlaması gerekiyor. Onları da konuşturun. Hepsi öfke içinde ama bunu dışa vurmuş değiller. Diğer yerlerde de konuşmaya başlamalarını sağlamalıyız. Bırakın birkaç gün konuşup dursunlar. Sonra bir toplantı çağırısı yaparız. Tepesi atmış bu insanların arasında haber hızla yayılacaktır.”

“Baksanıza,” dedi Dakin. “Diyelim ki greve gittik. Bu kampta kalamayız o zaman. Kasabada ya da eyalet yollarının kenarında kamp kurmamıza da izin vermezler. Nereye gideceğiz o zaman?”

“Bunu ben de düşündüm,” dedi Mac. “Bir fikrim var. Özel bir çiftlikte iyi bir arazi parçası bulursak, iş tamamıdır.”

"Olabilir. Ama Washington'da ne yaptıklarını biliyor musunuz? Kamu sağlığı için tehlikeli diyerek attılar adamları yerlerinden. Sonra da ne kadar baraka, çadır varsa yaktılar."

"Bu olaydan haberim var, Bay Dakin. Ama kampta bir doktor bulunduğunu düşünün. O zaman bir şey yapamazlar."

"Gerçekten doktor musunuz?" diye sordu Dakin, inanmaz bir havada.

"Değilim ama bir doktor arkadaşım var, muhtemelen o yapar bu işi. Bu konu üzerine çok düşündüm Bay Dakin. Grevler üzerine epeyce de kitap okudum."

Dakin'in yüzünden buz gibi bir gülümseme geçti.

"Grevler hakkında okumakla yetinmediğiniz belli," dedi. "Çok daha fazlasını biliyorsunuz. Hakkınızda fazla bir şey bilmesem iyi olur. Hiçbir şey bilmek istemem."

London, Mac'e döndü.

"İşçileri çekip çevirebileceğimizi gerçekten düşünüyor musun, Doktor?"

"Bak London, sonunda kaybetsek bile ortalığı öyle bir karıştıracamız ki, pamukta ücretleri kesmeye cesaret edemeyecekler. En azından böyle bir yararı olacak."

Dakin, başıyla onayladı.

"Yarıdan tezi yok işçilerle konuşmaya başlayacağım. İşçilerin çileden çıktığı konusunda haklısınız. Çok öfkeliler ama ne yapacaklarını bilmiyorlar."

"Onlara yol göstereceğiz," dedi Mac. "Elinizden geldiğince diğer yerlerdeki işçilerle de bağlantı kurmaya çalışın Bay Dakin, tamam mı?"

Ayağa kalktı.

"Artık gitsek iyi olacak."

Elini uzattı.

"Tanıştığımıza memnun oldum, Bay Dakin."

Dakin'in sımsıkı dudakları aralandı, üstelik beyaz takma dişleri bile görünecek kadar.

“Üç bin dönümlük elma bahçem olsa ne yapardım biliyor musunuz?” dedi. “Bir çalının ardına saklanır ve siz geçerken kafanızı uçururdum. Böylece bir yığın beladan kurtulurdum. Ne var ki, küçük bir kamyonla birkaç parça eşyamdaki başka bir şeyim yok.”

“İyi geceler Bay Dakin,” dedi Mac. “Görüşmek üzere.”

Jim’le Mac çıktı. Geride kalan London’ın Dakin’e söyledikleri geldi kulaklarına.

“İyi çocuklar bunlar. Kızıl olabilirler ama iyi çocuklar.”

London çıkıp kapıyı kapadı. İleride bir kapı aralandı ve dışarıya lambanın ışığı düştü. Bayan Dakin ve iki çocuğu onlara doğru geldi.

“İyi geceler çocuklar,” dedi Bayan Dakin. “Ben de ne zaman gideceksiniz diye bakınıyordum.”

Ford, aynı takırtı tukurtuyla yola koyuldu ve sonunda gelip barakanın arkasındaki yerine park etti. London’dan ayrılan Mac’le Jim karanlık küçük odalarına gittiler. Jim, bir kilime sarılıp yere uzandı. Mac duvara dayanıp bir sigara yaktı. Biraz içtikten sonra izmariti ezip, “Uyudun mu Jim?” diye sordu.

“Hayır.”

“Çok iyiydi Jim,” dedi. “Adam ayak sürümeye başladığı an şu pamuk işini ortaya attın ya. Gerçekten çok iyiydi.”

“Yardım etmek istedim,” diye sesini yükseltti Jim. “Mac, bu iş beni çok sardı. Uyumak istemiyorum. Bir işe yarayayım istiyorum.”

“Uyusan iyi edersin,” dedi Mac. “Geceleri çok işimiz olacak.”

Ertesi sabah rüzgar elma ağaçları sıralarının arasından toprağı süpürerek esiyor, ağaçların dallarını şiddetle sallıyordu. Yere düşen olgunlaşmış elmalardan puf diye yumuşak bir ses çıkıyordu. Dondurucu rüzgar bir an kesildiğinde, ortalığı sonbaharın o tuhaf sessizliği kaplıyordu. Ceketlerini boğazlarına kadar iliklemiş işçiler aceleyle elma toplamaya gidiyorlardı. Rüzgar, ağaç sıraları arasından geçen kamyonların kaldırdığı toz bulutunu önüne katıp sürüklüyordu.

Yükleme yerindeki puantör, içi koyun postundan bir gocuk giymişti, fırsat buldukça defterini, kalemini ve ellerini göğüs ceplerine sokuyor, ayaklarını hareket ettirip duruyordu.

Jim, kovasını yükleme yerine taşıdı.

“Üşüyorsun galiba?” diye sordu puantöre.

“Bu rüzgar durmazsa hava daha da soğur,” dedi puantör. “Adamın boku donar bu soğukta.”

Asık suratlı genç bir çocuk kovasını boşaltmaya geldi. Kara kaşları çatılmış, esmer, sık saçları alnına dökülmüştü. Kızarmış gözleri kıvılcımlar saçıyordu. Kovasındaki elmaları kasaya boşalttı.

“Elmaları zedeleme dökerken,” dedi puantör. “Zedelenince çürüyor.”

“Öyle mi?”

“Ne dediysem o işte.”

Puantör defterine bir çarpı attı.

“Bu kova iptal. Haydi bakalım, yeniden getir.”

Ateş gibi yanan gözler puantöre düşmanca baktı.

"Tamam, getiririm. Sen de pek güzel alırsın."

Puantör hiddetten kıpkırmızı oldu.

"Ukalalık etmeye devam edersen kendini kapının önünde bulursun, ona göre."

Genç, düşmanlığını açıkça belli eden bir şekilde yere tükürdü.

"Kapının önüne ilk konacaklardan biri sen olmayasın."

Jim'e tanıdık bir ifadeyle baktı.

"Öyle değil mi ahbap?"

Jim, gence, "İşinin başına dönsen iyi edersin," dedi kısık bir sesle. "Çalışmazsak ücretimizi de alamayız."

Genç, aşağı taraftaki bir ağaç sırasını gösterdi.

"Ben dördüncü ağaçtayım, arkadaş," diyerek uzaklaştı.

"Nedir bu yahu?" diye sordu puantör, Jim'e. "Bu sabah kimse burnundan kıl aldırıyor."

"Rüzgardan olacak," dedi Jim. "Sanırım rüzgardan. Böyle esip durunca insanda sinir diye bir şey bırakmıyor."

Jim'in sesinde bir alaycılık sezen puantör, ona şöyle bir göz attı.

"Sen de mi öylesin?"

"Ben de ya."

"Neler dönüyor Nolan? Bir şeyler mi var yoksa?"

"Neyi kastediyorsun, 'bir şeyler'le?"

"Neyi kastettiğimi çok iyi biliyorsun."

Jim, kovanı yavaşça dizine vurdu. Bir kamyon geçerken kenara çekildi, bir an için toz bulutunun içinde kaldı.

"Belki bilgisizliğin o küçük kara defterden kaynaklanıyordur," dedi Jim. "Onu kapat da etrafına bak biraz."

"İşte bu. Sorun çıkarmak için örgütleniyorsunuz, değil mi? Havada bunun kokusu var."

"Havada tozdan başka bir şey yok."

"Ben böyle tozları daha önce de gördüm Nolan."

"O zaman olup biteni de biliyorsundur."

Gitmeye davrandı.

"Bekle bir dakika Nolan."

Jim durup ona baktı.

"Sen iyi bir çocuksun Nolan, iyi de bir işçi. Neler oluyor?"

"Seni duyamadım," dedi Jim. "Neden söz ettiğini de anlayamadım."

"İsminin karşısına bir çarpı koyarsam görürsün."

Jim, adama doğru iki adım attı.

"Koy bakalım şu lanet çarpı işaretini," diye bağırdı. "Ben sana asla bir şey demedim. Bir çocuk sana kafa tuttu diye bütün bunlar, değil mi?"

Puantör, sıkıntıyla çevresine bakındı.

"Sadece takılıyordum yahu," dedi. "Dinle Nolan, kuzey bölümünde bir puantöre ihtiyaçları var. Bu işi senin yapabileceğini düşündüm. Yarın işe başlayabilirsin. İyi de ücret ödüyorlar."

Jim'in gözlerinden bir saniye için bir öfke karaltısı geçti. Sonra kendini toparlayıp gülümseyerek puantöre yaklaştı.

"Benden istediğin nedir?" diye sordu yumuşak bir sesle.

"Seninle açık konuşacağım, Nolan. Burada bir şeyler dönüyor. 'Yukardaki' neler olup bittiğini öğrenmemi istedi. Benim için bilgi toplarsan puantörlüğüne destek olurum, saati elli sent."

Jim düşünür gibi yaptı.

"Bildiğim bir şey yok," dedi ağır ağır. "Bana da bir şeyler düşerse öğrenmeye çalışırım elbette."

"Bilgi başına beş papele ne dersin?"

"İyiymiş."

"Tamam. Sen çevreyi turla. Ben kovaları işaretlerim getirmişsin gibi, bugünkü ücretin yanmaz. Bir yoklama çek bakalım."

"Bana oyun oynamayacağın ne malum? Diyelim ki bir şeyler öğrendim ve sana bildirdim. İşçiler bunu benim yaptığımı öğrenirse derimi yüzerler."

"Hiç merak etme, Nolan. 'Yukardaki' senin gibi bir adamı bulmuş, hiç harcar mı? Elma toplama işi bitince sana burada sürekli bir iş de verir, tulumba işi falan gibi bir şeyler."

Jim bir an için düşündü.

"Herhangi bir şey için söz vermiyorum," dedi. "Kulaklarımı dört açacağım, bir şey duyarsam sana haber veririm."

"Aferin sana. İşin ucunda bir beşlik ve iş var, unutma."

"Şu asi oğların yanına bir gideyim bakalım," dedi Jim. "Sanki bir şeylerden haberi var gibiydi."

Ağaç sırasının yanından dördüncü ağaca doğru yürüdü. Ağaca vardığında genç çocuk, dolu bir kovayla merdivenden inmekteydi.

"Merhaba," dedi Jim'e. "Şunları bırakıp geliyorum."

Jim merdivenden çıkıp dalın birine oturdu. Rüzgar, paketlenme bölümündeki ayırma kayışının homurtusunu ve preslerde sıkılmış elma suyunun kokusunu daha da belirginleştiriyordu. Jim, uzaklarda manevra yapan bir lokomotifin düdüğünü ve ısılığını duydu.

Asık yüzlü genç, gelip bir maymun gibi tırmandı merdiveni.

"Bizim iş bir başlasın hele, şu piçin kafasına kocaman bir taş indirmezsem ne olayım."

Jim, Mac'in yöntemini kullandı.

"Şu hoş çocuğun mu? Neden öyle bir şey yapasın ki ona? 'İş başlasın' ne demek oluyor şimdi?"

Genç çocuk, Jim'in yanına çömeldi.

"Duymadın mı?"

"Neyi duymadım mı?"

"İspiyoncu filan değilsin, değil mi?"

"Hayır, değilim."

"Greve gidiyoruz, işte bu."

"Grev mi? Böyle iyi bir işte çalışırken mi? Neden greve gitmek istiyorsunuz ki?"

"Anamızı belliyorlar da ondan. Barakalar bit kayruyor, barınma parası olarak ücretlerden yüzde beş kesinti yapılıyor, buraya geldikten sonra da ücretleri düşürdüler, işte bu yüzden. Eğer bunlara dur demezsek pamuk işinde daha da kötü duruma düşeriz. Şunu bil ki, orada anamızı daha da beter ağlatırlar."

"Mantıklı görünüyor," dedi Jim. "Senden başka kimler gidiyor greve?"

Genç, kıvılcım saçan gözleriyle Jim'e baktı.

"Fazlaya kaçtın ama..."

"Anlamaya çalışıyorum, fakat senin ağzından bir şey çıktığı yok."

"Hiçbir şey söyleyemem sana. Henüz herhangi bir şey açıklamayız. Zamanı gelince öğrenirsin. İşçilerin hepsini örgütledik. Her şey hazır olduğunda ortalığı birbirine katacağız. Bu gece bir-kaçımızın katılacağı bir toplantı olacak, ondan sonra senin gibilere durumu açıklarız."

"Kim var bunun arkasında?" diye sordu Jim.

"Söylemem. Söylersem her şey berbat olabilir."

"Tamam o zaman," dedi Jim. "Madem öyle düşünüyorsun öyle olsun."

"Söylemek isterdim ama söz verdim. Zamanı gelince öğrenirsin. Bize katılırsın, değil mi?"

"Bilmiyorum," dedi Jim. "Hakkında bilgi sahibi olmadığım bir şeye katılmam zor."

"Kim grev kırıcılık yaparsa onu öldüreceğiz. Şimdilik söyleyebileceğim bu."

"Öldürmekten hoşlanmam."

Jim, kovasını bir dala asıp ağır ağır elma toplamaya girişti.

"Bu toplantıya katılma olanağı var mı?"

"Yok. Buna sadece önde gelenler katılacak."

"Sen de önde gelenlerden biri misin?"

"Eh işte," dedi asık yüzlü genç.

"Peki, kim bu önde gelenler?"

Genç, kaşlarını çatıp Jim'i kuşkuyla süzdü.

"Çok fazla soru soruyorsun. Ağzımı açıp bir şey söylemem. Muhbir misin nesin?"

Jim'in kovası dolmuştu. Çengeli daldan çıkardı.

"İşçiler ağaçların tepesinde bunları mı konuşuyor?"

"İşçiler mi? Sabahtan beri nerelerdedin?"

"Çalışıyordum," dedi Jim. "Ekmeğimi çıkarıyordum. Hiç de fena bir iş değil."

Çocuk yine parladı.

“Benimle aynı tutumda olmadığın sürece hiçbir dediğine kulak asmam.”

Jim, Mac’in yaptığı gibi göz kırptı ona.

“Yavaş ol, oğlum. Hele bir başlasın, ben de orada olacağım.”

Çocuk aptal aptal sırttı.

“İnsanı şaşırtıyorsun,” dedi.

Jim, ağaç sırası boyunca yürüyüp kovanı yavaşça kasaya boşalttı.

“Saatin var mı?” diye sordu puantöre.

Puantör saatine baktı.

“On bir buçuk. Bir şeyler öğrenebildin mi?”

“Yok ya. Oğlan kafadan atıyor. Kendini gazete sanıyor. Akşam yemeğinden sonra ortalığı bir kolaçan ederim.”

“Aman, mümkün olduğu kadar çabuk... Kamyon sürebilir misin?”

“Neden sordun?”

“Seni bir kamyonu verebiliriz.”

“Çok iyi olur.”

Jim, ağır ağır yürüyerek oradan uzaklaştı. İşçiler ağaçlarda, merdivenlerde konuşup duruyordu. İki işçinin bulunduğu bol elmalı bir ağaca çıktı.

“Merhaba arkadaş. Gel de partiye katıl.”

“Teşekkürler,” diyen Jim, elma toplamaya girişti.

“Bu sabah da millet durmadan çene çalıyor,” dedi işçilere.

“Öyle. Bizim de yaptığımız bu. Herkes grev hakkında konuşuyor.”

“Herkes üzerine konuştuğunda grev kaçınılmaz olur.”

Daha üstteki bir daldan diğeri araya girdi.

“Ben de şimdi Jerry’e söylüyordum bu işin hoşuma gitmediğini. Doğrusu bir şey kazandığımız yok ama greve gidersek elimize hiçbir şey geçmeyecek.”

“Hemen kazanacak değiliz,” dedi Jerry. “Ama bir de sonrasını düşün. Bu lanet olası elma toplama işi çabuk biter, pamuk toplama öyle mi ya... Bence pamukçular gözlerini burada olup

bitene dikmiş durumda. Eğer burada koyun gibi boynumuzu uzatırsak pamukçular da bıçağı daldırır. Benim kaygım bu.”

Jim gülümsedi.

“Mantıklı görünüyor.”

“Benim hoşuma gitmiyor bu iş,” dedi diğeri. “Bir olaya karışmamak için elimden geleni yaparım. Birçok insan zarar görecektir. Bir fayda sağlayacağını da sanmıyorum. Uzun süreli bir ücret artırımını sağlayan greve rastlamadım şimdiye kadar.”

“Millet greve giderken sen grev kırıcı mı olacaksın?”

“Hayır Jerry, böyle bir şey yapmam. Eğer herkes giderse ben de giderim greve. Grev kırıcılık yapmam ama bu işten de hoşlanmıyorum.”

“Bir örgütlenme falan var mı?” diye sordu Jim.

“Böyle bir şey duymadım,” dedi Jerry. “Kimse bir toplantı çağrısı falan yapmış da değil henüz. Sabırla bekliyoruz. Benim düşüncem, arkadaşlar greve giderse onlara katılmak.”

Paketleme bölümünden keskin bir düdük sesi geldi.

“Öğlen paydosu,” dedi Jerry. “Şu kasa yığınının altında biraz sandviçim var. İster miydin?”

“Hayır, teşekkürler,” dedi Jim. “Birlikte geldiğim arkadaşımı bulmam gerekiyor.”

Kovasını denetim noktasına bırakıp paketleme bölümüne doğru yürüdü. Ağacların arasından, bir tarafında yüklemeye rampası bulunan uzun, beyaz bir bina görünüyordu. Ayırma kayışı durmuştu. O tarafa doğru yürüyen Jim, rampanın kenarına oturup ayaklarını sarkıtmış kadın ve erkeklerin öğle yemeklerini yediğini gördü. Binanın bir ucunda yaklaşık otuz erkekten oluşan bir grup toplanmıştı. Kalabalığın ortasındaki biri heyecanlı bir konuşma yapıyordu. Jim, adamın yükselip alçalan sesini duyuyor, fakat ne dediğini anlayamıyordu.

Rüzgar durmuş, güneş ortalığı ısıtmaya başlamıştı. Jim yaklaşırken Mac gruptan ayrılıp kâğıda sarılmış iki paketle ona doğru geldi.

“Merhaba Jim,” dedi. “İşte öğle yemeği, francala ve dilimlenmiş salam.”

“Harika. Acıkmıştım.”

“Bizimkilerin çoğu kurşuna dizilerek değil mide ülserinden öbür tarafı boylamıştır. Senin işler nasıl gitti?”

“Arı kovanı,” dedi Jim. “Her yer arı kovanından farksız. Kovanın haberdar bir çocukla tanıştım. Bu gece önde gelenlerin bir toplantısı olacakmış.”

Mac güldü.

“Bu iyi işte. Ben de gizli bilgilere sahip adamların işe koyulup koyulmadığını merak ediyordum. Bu bizim işimizi kolaylaştırır. Senin o taraftakiler nasıl, iyice tepeleri atmış mı?”

“Konuşup duruyorlar. Ha, sana söyleyeceğim var Mac, puntör eğer ona bilgi getirirsem bana beş papel vereceğini ve iş sağlayacağını söyledi. Ona kulağımı dört açarım, dedim.”

“Hoş işmiş,” dedi Mac. “Belki de biraz para sızdırabilirsin o taraftan.”

“Ona ne söylememi istersin?”

“Dur bakayım... Tamamen palavra olduğunu, dağılıp gideceğini söyle. Telaş edilecek bir durum yok de.”

Hızla başını çevirdi. Üstünde kirli bir iş tulumu, yüzü kirden neredeyse simsiyah olmuş iriyarı bir adam yavaş yavaş onlara yaklaştı. Yalnız olduklarından emin olmak için dikkatle bakındı.

“Beni komite gönderdi,” dedi kısık bir sesle. “İşler nasıl gidiyor?”

Mac, şaşkınlıkla baktı adama.

“Neden söz ettiğinizi anlamadım bayım.”

“Neden söz ettiğimi biliyorsun. Komite benden rapor bekliyor.”

Mac, Jim’e baktı, nedir bu gibilerden.

“Deli midir nedir,” dedi. “Ne komitesiymiş bu?”

“Neden söz ettiğimi biliyorsun...” dedi adam, boğuk bir sesle ve ekledi: “Yoldaş.”

Mac, ileri doğru bir adım attı, yüzü öfkeden morarmıştı.

"Nereden çıkardın bu 'yoldaş' zırvalığını," diye gürlledi. "O bitli radikallerden biriyisen bende senin işine yarayacak mal yok. Bizim çocukları çağırmadan toz olsan iyi edersin."

Davetsiz misafirin tavrı aniden değişti.

"Ayağını denk al, ana kuzusu," dedi. "Gözümüz üzerinde, ona göre."

Ağır ağır uzaklaştı.

Mac iç çekti.

"Bu elmacı oğlanların kafası pek iyi çalışmasa da hızlı çalışır," dedi.

"Ajan mıydı?" diye sordu Jim.

"Ta kendisi. Ajan olmasa o kadar yapay bir şekilde yüzüne karalar sürer miydi? Bizi çabuk buldular, ne dersin? Otur da bir şeyler ye."

Toprağa oturup kalın salam dilimleriyle birer sandviç yaptılar.

"Böylece senin rüşvet alma şansın da ortadan kalkmış oldu," dedi Mac. Asık yüzünü Jim'e çevirdi. "Adam açıktan 'ayağını denk al, ana kuzusu' dedi. Çekip gidecek durumumuz yok. Ve unutma ki, beş papele satılacak bir sürü adam var ortalıkta. Bırak başkaları konuşsun, sen biraz sessiz kal."

"Bizi nasıl buldular dersin?" diye sordu Jim.

"Bilmiyorum. Şehirden aynasızın biri ihbar etmiştir. Senin veya benim buradan yaylanmamız ihtimalini göz önüne alıp yardım istesem iyi olacak. Artık eli kulağındadır ve bunu yönlendirmek şart. Her şey yolunda gidiyor."

"Bizi içeri atarlar mı?" diye sordu Jim.

Mac, cevap vermeden önce kalın bir ekmek kabuğunu iyice çiğnedi.

"Önce gözümüzü korkutmak isteyecekler," dedi. "Bak şimdi, ben ortalıkta yokken biri gelip seni yerle bir edeceğini söylese bile kesinlikle karşılık verme. Seni korkutmalarına izin verme ama Joy'un düştüğü tuzağa da düşme. Kahretsin, çok çabuk harekete geçtiler. Ne yapalım, biz de yarın harekete geçeriz. Dün gece biraz

afiş istettim. Dick para bulabildiyse yarın sabah burada olur afişler. Bu akşam postadan da bir şeyler çıkabilir.”

“Benim ne yapmamı istersin?” diye sordu Jim. “Bütün yaptığım oturup dinlemek. Ben de bir şeyler yapmak istiyorum.”

Mac ona bakıp sırttı.

“Gittikçe daha fazla işe yarayacaksın,” dedi. “Gırtlığına kadar işe batacaksın. Ortalık öyle bir karışacak ki, sorma gitsin. Pamukla ilgili bulduğun çözüm harikaydı. Bu sabah bir düzine işçinin bunu kendi fikirleri olarak ileri sürdüklerine tanık oldum.”

“Bu gece nereye gidiyoruz Mac?”

“Al’i hatırladın mı, hani şu seyyar lokantası olan? Babasının küçük bir arazisi olduğunu söylemişti. Gidip Al’in babasını bir görelim diyordum.”

“Greve gidildiğinde işçilerin kalacağını söylediğin yer orası mı?”

“Bir deneyeceğim, tutarsa,” dedi Mac. “Her an patlak verebilir olaylar. Bu iş balon şişirmeye benzer. Ne zaman patlayacağını bilemezsin. İki balonun aynı anda patladığı görülmemiştir.”

“Büyük toplantının yarın gece yapılmasını mı düşünüyorsun?”

“Evet, öyle düşünüyorum ama belli olmaz. İşçiler istim üstünde. Bakarsın daha önce de patlayıverir. Bir şey söylemek mümkün değil. Her an hazır olmak gerekiyor. İşçiler için bir yer bulabilirsem Doktor Burton’a haber göndereceğim. Tuhaf bir adamdır, partili değildir ama her zaman işçiler için çalışır. Sıhhiye çadırı ve sağlık koşullarını sağladı mı, Kızılhaç bizi yerimizden atamaz.”

Jim toprağa uzanıp ellerini başının altına koydu.

“Paketleme bölümündeki o büyük tartışma neydi?”

“Bilmiyorum. İnsanlar tartışıp konuşmak istiyor, hepsi bu. Şu anda da belki Darwin’in Tevrat’a karşı olup olmadığını tartışıyorlardır. Yakında bu yüzden birbirlerine girerlerse şaşmam. Böyle bir ruh hali içinde olan insanlar her an her konuda kavgaya girebilir. Sen de kendine dikkat et Jim. Bir bakmışsın kafası bozulan biri başına bir şey indirivermiş.”

“Bir an önce başlasın istiyorum,” dedi Jim. “Öyle sabırsızlanıyorum ki. Başladığında daha da fazla yardımcı olabileceğimi düşünüyorum.”

“Sabırlı ol,” dedi Mac.

Saatin bir olduğunu haber veren keskin düdük sesine kadar yerde uzanıp dinlendiler. Ayrırlarken Mac,

“Paydos olunca hemen gel,” dedi. “Bu gece epey yol tepeceğiz. Al, belki yine bir şeyler verir bize.”

Jim, kovanı bıraktığı kontrol noktasına doğru uzaklaştı. Ayırma kayışı ve kamyonların motorları yeniden gürültüyle çalışmaya başladı. Asık suratlı işçiler ağaç sıralarının arasından yürüyerek işbaşı yaptılar. Jim kontrol noktasına vardığında çevrede bazı işçiler vardı. Puantör o an onunla konuşmadı, fakat Jim ilk dolu kovanı getirdiğinde sordu:

“Bir şeyler öğrenebildin mi Nolan?”

Jim, eğilip elmaları kasaya tek tek koymaya girişti.

“Bence hava cıva. İşçilerin çoğunda bir kızgınlık emaresi yok.”

“Nasıl vardın bu sonuca?”

“İşçilerin neden kızgın olduğunu duydun mu?” diye sordu Jim.

“Hayır. Sanırım kesintilerden.”

“Yok ya... Hunter çiftliğinde biri kantinden balık konservesi almış, o da bozuk çıkmış. Adam hastalanmış. İşçileri bilirsin, bir kere kafaları bozuldu mu bu ruh hali yayılır gider. Öğlen paydosunda epey işçiyle konuştum. Yatışmaya başlamışlar bile.”

“Hepsinin bundan ibaret olduğuna emin misin?”

“Eminim. Benim beşlikten ne haber?”

“Yarın alıp veririm sana.”

“O beşliği istiyorum ona göre, bir de daha iyi bir iş bulacağını söylemiştin.”

“Onun da peşindeyim. Yarın bildiririm sana.”

“Sana bilgi vermeden önce parayı almalıydım,” dedi Jim, yakınır bir havada.

“Merak etme, alacaksın.”

Jim ağaçlara doğru yürüdü. Tam merdivene tırmanacaktı ki, yukarıdan biri, "Merdivene dikkat et, sallanıyor," diye seslendi.

Ağaçtaki, ihtiyar Dan'di.

"Vay, bizim radikal genç bu," dedi ihtiyar Dan.

Jim, dikkat ederek tırmandı merdiveni. Merdivenin basamakları gevşemişti.

"Nasıl gidiyor Dan?" diye sordu Jim, kovaşını asarken.

"Eh, fena değil. Aslında pek de iyi sayılmam. O soğuk fasulye bütün gece mideme demir gibi oturdu."

"Akşamları sıcak bir şeyler yemen gerekir."

"Ateş yakamayacak kadar yorgundum. Artık zamanım yaklaşıyor galiba. Bu sabah da kalkmak gelmedi içimden. Soğuktu."

"Bir hayır kurumuna başvurmalısın bence," dedi Jim.

"Bilmiyorum. Herkes grevden söz edip duruyor, ortalık karışacak gibi. Yorgunum. Şu sıra ortalığın karışması hiç işime gelmez. İşçiler greve giderse ben ne yaparım?"

"Neden onlarla birlikte greve gitmiyorsun? Önlerine düşersin," dedi Jim, ihtiyarın gururunu okşamaya çalışarak. "İşçiler senin gibi yaşlı bir işçiye saygı gösterirler. Grev gözcülüğü de yapabilirsin."

"Yapmasına yaparım," dedi Dan. Kocaman eliyle burnunu silip yere doğru silkeledi. "Ama istemiyorum. Akşama doğru soğuk olacak. Akşama şöyle sıcak bir çorba istiyor canım, iyice sıcak. İçinde de biraz et olacak, kızarmış ekmeği bana bana yiyeceksin. Pişmiş yumurtaya da bayılırım. Yanımda para, ormandan kasabaya indiğimde altı yumurtayı sütte haşlar, içine de ekmeğe doğradım, ekmeğe yumurtaları iyice karıştırır öyle yedim. Bazen sekiz yumurta yediğim bile olurdu. Ormanda çalışırken iyi ücret alırdım. İki düzine pişmiş yumurta satın almak işten bile değildi. Şimdi de olsa yerim. Üzerine bol tereyağı eritip biberi de ektin mi..."

"Dünkü gibi pek hevesli değilsin bugün, Baba. Dün çalışmada herkesi yaya bırakacağını söylüyordun."

İhtiyar Dan'ın gözlerinde anıların ışıltısı sönüp gitti. Çarpık çenesi ileri doğru çıktı.

“Zamanını çene çalarak harcayan o bitli çaylak takımını yine de yaya bırakırım.”

Kızgınlıkla ve el yordamıyla başının üstündeki elmalara uzandı. Kemikli eliyle bir dalı sıkı sıkı tutmuştu.

Jim gülerek onu seyrediyordu.

“Gösteri yapıyorsun, Baba.”

“Öyle mi dersin? Bana yetiş de görelim o zaman.”

“Ne geçecek elimize yarışarak, sonunda her şeyi kazanacak olan arazi sahibi değil mi?”

İhtiyar Dan elmaları kovasına doldurdu.

“Siz çaylakların daha öğrenmesi gereken çok şey var. Bilmediğin kadar çok iş var. Atlar gibi samandan başka bir şey düşünmezsiniz. Ne kadar saman varsa hepsini istersiniz. Sızlana sızlana sağlam adamı da hasta edersiniz siz.”

Kovası ağzına kadar dolmuştu. Kovanın çengelini daldan çıkarırken beş, altı büyük elma yuvarlandı, dallara çarpıp sekti ve ağacın dibine düştü.

“Yolumdan çekil, çaylak,” diye bağırdı Dan. “Çekil şu merdivenin önünden.”

“Tamam, Baba, ama acele etme. Acele ederek eline bir şey geçmez.”

Jim merdivenin başından çekildi ve bir dala tırmandı. Kovasını asıp bir elmaya uzandı. O anda arkasında bir şey kırıldı ve kötü bir düşme sesi geldi. İhtiyar Dan ağacın dibinde, sırtüstü yatıyordu. Açık gözleri sabit bir şekilde bakıyordu. Beyaz sakallarının kapladığı yüzü morarmıştı. Merdivenin iki basamağı kırılmıştı.

“Fena düştün be!” diye seslendi Jim. “Bir yerine bir şey oldu mu, Baba?”

Yaşlı adam hareketsiz yatıyordu. Gözlerinde ne olup bittiğini anlamaya çalışan bir ifade belirmişti. Ağzı çarpılmıştı. Arada bir dudaklarını yalıyordu.

Jim ağaçtan kayarak indi ve ihtiyarın yanına çömeldi.

“Yaran falan var mı, Baba?”

Dan soluk alıp vermeye çalıştı.

"Bilmiyorum. Hareket edemiyorum. Sanırım kalçam kırıldı. Henüz ağrımıyor."

Birkaç kişi koşarak geldi. Çevredeki ağaçlardan atlayanların onlara doğru koştuğunu gördü Jim. Puantör de kasa yığını bırakıp hızla olay yerine gelmişti. Çevrelerinde kalabalık toplanmıştı.

"Yarası nerede?"

"Nasıl oldu bu?"

"Bacağı mı kırılmış?"

"Bu kadar yaşlı adam ağaca çıkarılır mı?"

İşçilerin oluşturduğu çember yeni gelenlerle daralmaktaydı. Jim, puantörün;

"Bırakın da çıkayım şuradan," diye bağırdığını duydu.

İfadesiz ve asik suratlı işçiler yerlerinden kıpırdamadı.

"Açılın," diye seslendi Jim. "Kalabalık yapmayın."

İşçiler az biraz kıpırdadı. Arka taraflardan bir homurtu yükseldi. Biri, "Şu merdivene bakın," diye bağırdı.

Bütün başlar anında o tarafa döndü ve herkes basamakları kırılmış eski merdivene baktı.

"Şuna bakın," dedi biri. "İşte bizi bunların üzerinde çalıştırmıyorlar."

Jim, yeni katılanların ayak seslerini duydu. Ayağa kalkıp kalabalığı yarmaya çalıştı.

"Geri çekilsenize be. Adamı boğacaksınız."

İhtiyar Dan gözlerini kapadı. Şoktan bembeyaz olmuş yüzü hareketsizdi. Çevredekiler bağırp duruyordu.

"Şu merdivene bakın! Bize bunları veriyorlar işte!"

İşçilerin öfkeli homurtuları gittikçe yükselmekteydi. Gözleri ateş saçıyordu. Bir an için nereye yöneleceği belli olmayan huzursuzlukları ve öfkeleri sonunda belli bir noktaya yoğunlaşmıştı.

Puantör hâlâ bağırp durmaktaydı.

"Bırakın da çıkayım şuradan."

Birden histeriyle tizleşmiş bir ses duyuldu.

"Defol git buradan, orospu çocuğu."

Bir itişme başladı.

"Joe'ya dikkat edin. Joe'yu tutun. Bırakmayın onu. Ayağın-
dan yakalayın."

"Haydi bayım, toz ol buradan, çabuk."

Jim ayağa kalktı.

"Burayı açın arkadaşlar. Şu zavallıyı götürelim buradan."

İşçiler uykudan uyanmış gibi bakındılar. Kalabalığın iç tara-
fındakiler geridekileri itmeye başladı.

"İki sopa getirin," dedi Jim. "İki ceketle bir sedye yapalım. Sopaları ceketlerin kollarından geçirin. Şimdi de ön taraftan ilik-
leyin. Yavaş olun. Sanırım kalçası kırıldı." Dan'in sakin, beyaz
yüzüne baktı.

"Galiba bayıldı. Yavaşça kaldıralım."

Dan'i kaldırıp ceketten yapılmış sedyeye koydular.

"Siz ikiniz taşıyın," dedi Jim. "Diğerleri de yolu açsın."

Bu sırada en az yüz kişi toplanmıştı. Sedyeciler ilerledi. Yeni
gelenler kırık merdivene bakıyorlardı. "Bize layık gördükleri
merdivene bakın" sözleri ağızdan ağıza dolaşıyordu.

Jim, aptal aptal ağacı inceleyen birine döndü.

"Puantör ne oldu?"

"Ha, o mu? Joe Teague ona bir yumruk indirdi. Bir tekmeyle
beynini dağıtacaktı az kalsın. Çocuklar Joe'yu tuttular. Joe par-
çalar adamı."

"İyi ki öldürmemiş onu," dedi Jim.

Sedyenin ardından bir grup işçi geliyor, arazinin her yerin-
den yenileri koşarak gruba katılıyordu. Paketleme bölümüne
yaklaştıklarında ayırma kayışının homurtusu kesildi. Yükleme
kapılarından erkek ve kadın kalabalığı boşaldı dışarı. Gittikçe ar-
tan kalabalığın üzerine bir sessizlik çöktü. İşçiler sanki bir cenaze
törenindeymiş gibi ağır adımlarla yürüyorlardı.

Mac, paketleme bölümünün ardından çıkageldi. Jim'i görün-
ce ona doğru koştu.

"Ne oldu böyle? Kalabalıktan çık da gel yanıma."

Kederli kalabalık sedyenin ardından yürüyordu. Kalabalıktan birileri, yeni gelenlere, "Merdivenden düştü. Eskiymiş merdiven," diye fısıldıyorlardı. Kalabalık, Mac'le Jim'in önünden geçip ilerledi.

"Ne oldu? Çabuk anlat bana. Harekete geçmenin tam zamanı."

"Bizim ihtiyar Dan var ya... Hani gücüm kuvvetim yerinde diye hava atan. Merdivenin iki basamağı kırıldı ve sırtüstü düştü. Kalçasının kırıldığını sanıyor."

"Olan olmuş," dedi Mac. "Böyle bir şey bekliyordum zaten. İnsanlar böyle bir ruh halindeyken küçük bir olay bile yeter. Önerilerine ne gelirse sarılırlar. Yaşlı akbaba sonunda bir işe yaradı."

"Bir işe yaradı mı dedin?"

"Tabii ki. Fitili ateşlemiş oldu. Onun bu durumunu kullanabiliriz."

Hızla kalabalığın arkasından yürüdüler. İşçilerin kaldırdığı toz, arkalarından kahverengi bir bulut kümesi halinde yükseliyordu. Kasaba tarafından, vagonlara bağlanan bir lokomotifin monoton tangirtıları duyuluyordu. Erkekler sedyenin arkasından barakalara doğru ağır adımlarla, sessizce yürürken, kadınlar onların çevresinde telaşla koşturuyordu.

"Çabuk ol Jim," diye seslendi Mac. "Acele etmeliyiz."

"Nereye gidiyoruz?"

"Öncelikle London'ı bulup neler yapması gerektiğini söylemeliyiz. Sonra da gidip bir telgraf çekmemiz gerekiyor. Al'in babasını da bir an önce görmeliyim. Bak, London orada."

"Merhaba London," dedi bir koşu onun yanına giden Mac. Jim de arkasındaydı.

"Olay başladı," dedi nefes nefese. "Şu ihtiyar adam var ya, ağaçtan düştü. Artık önümüz açık."

"Eh, istediğimiz de bu değil miydi?" dedi London. Şapkasını çıkarıp kelinin kaşığı.

"Tamam bu ama..." diye atıldı Mac, "biz ipleri ele almazsak bu adamların ne yapacağı belli olmaz. Bak şu senin sırık arkadaşın orada. Çağır onu."

London ellerini ağzının iki yanına götürüp, "Sam!" diye bağırdı.

Jim, onun ormandaki kamp ateşinin başında oturan zayıf yüzlü adam olduğunu gördü.

"Dinle beni London, sen de Sam," dedi Mac. "Size acilen bir şeyler söylemem lazım, çünkü hemen bir yere gitmem gerekiyor. Bu adamlar birkaç dakika içinde patlayacak gibi görünüyor. Sam, gidip onlara bir toplantı gerektiğini söyle. Sonra da başkan olarak London'ı öner. Hepsi onaylar onu. Şu anda her şeyi yapmaya hazır durumdalar. Bütün yapacağın bundan ibaret Sam."

Mac yerden bir avuç toprak alıp avuçlarının arasında ufaladı. Yerinde duramıyordu.

"Sen London, az sonra başkan olacaksın. Onlara bir düzen kurmamız gerektiğini söyle. Yaklaşık on kişiden oluşan bir liste ver ellerine, bu listeyi olayları yürütecek bir komite olarak seçmelerini söyle. Anlatabildim mi?"

"Tamamdır. Anladım."

"Bak şimdi. Şöyle yapacaksın. Onların bir şeyi onaylamalarını istiyorsan, 'bunu istiyor musunuz?' diye soracaksın. Bir şeyi onaylamamalarını istiyorsan da, 'bunu istemiyorsunuz, değil mi?' diyecek ve oylayacaksın. Her şeyi oyla, *her şeyi*, anlatabildim mi? Hepsi buna hazır."

Barakaların oradaki kalabalığa baktılar. İşçiler hâlâ sessizdi, oldukları yerde durmuyor, devamlı yer değiştiriyor, kollarını sallıyorlardı. Yüzleri, uykudaki bir insanın yüzü kadar rahatlamış görünüyordu.

"Siz nereye gidiyorsunuz şimdi?" diye sordu London.

"İşler patlak verdikten sonra insanların kalabileceği çiftlik gibi küçük bir arazi bakınmaya gidiyoruz. Dur... bir şey daha var. En çılgın adamlardan bir takım oluşturup diğer bahçelere konuşma yapmaya gönder. Ağzı laf yapanlardan olsun. Her şey tamam mı şimdi?"

"Her şey tamam," dedi London.

“Senin Ford’u alabilir miyiz? Epey yolumuz var da.”

“Çalıştırabilirseniz alın tabii. Bir sürü ıvır zıvırı var.”

Mac, Sam’e döndü.

“Haydi gitsene oraya. Bir şeyin üstüne çık ve ‘çocuklar, bir toplantı yapmalıyız’ diye bağır. ‘Ben başkan olarak London’ı öneriyorum’ de. Göreyim seni Sam. Gidelim Jim.”

Sam barakalara doğru seğirtti, London da daha yavaş adımlarla onun arkasından gitti. Mac’le Jim, barakaların arkasındaki müzelik Ford’u buldular.

“Bin Jim. Bu folloşu sen kullanacaksın.”

Barakaların ön tarafından bağırışlar geldi. Jim kontağı çevirdi ve gaz verdi. Bobinler küçük çingiraklıyılanlar gibi vızıldadı. Mac, kolu çevirdi, geri aldı ve yeniden çevirdi. Barakanın oradan yeniden bağırışlar yükseldi. Mac, kola bütün gücüyle yüklendi. Motor çalıştı ve bağırın işçilerin sesini bastırdı. Mac arabaya atlayıp bağırdı:

“Galiba London artık başkanımız. Gazla!”

Jim, geri geri giderek anayola çıktı. Yol bomboştu. Meyve dolu yeşil ağaçların gölgeleri, batmakta olan güneşin altında iyice yana doğru uzanmıştı. Araba, pistonları silindirlere vura vura yol aldı.

“Önce telgrafhane, sonra da postane,” diye seslendi Mac.

Kasabaya girdiler. Jim, ana caddede ilerleyip Western Union’ın önüne park etti.

“Postane de bir sokak yukarda,” dedi.

“Jim, ben telgrafı yollarken sen de postaneye gidip William Dowdy adına gelmiş bir mektup var mı, bir sor.”

Biraz sonra Jim, üç mektupla döndü. Mac arabada bekliyordu onu. Mektupları açıp okudu.

“Şu işe bak, dinle. Biri Dick’ten. Joy cezaevinden kaçmış, nerede olduğunu bilmiyorlarmış. Duruşmaya götürülürken polise bir tane çakıp kaçmış. Bize daha fazla yardım gelmesi ve Doktor Burton’ın buraya sıhhiye hizmeti getirmesi için telgraf çektim. Dur, kolu çevireyim. Buradan, doğru Al’in seyyar lokantasına.”

Jim, arabayı seyyar lokantanın önüne çektiğinde, Al boş tezgaha yaslanmış, kaldırımından gelip geçene bakıyordu. Arabadan iner inmez tanıdı onları. Şişman kolunu kaldırarak selamladı.

Mac, kapıyı yana çekerek açtı.

“Merhaba Al. Nasıl gidiyor işler?”

Al’in gözleri heyecanla parladı.

“İyi iyi,” dedi. “Dün gece bahçelerden epey işçi vardı burada.”

“Onlara harika et pişirdiğini söylemişim,” dedi Mac.

“Sağol. Bir şeyler ister misiniz?”

“İsteriz,” dedi Mac. “Üstelik parasını da ödeyeceğiz. Bizim gibi insanların bir şeyin parasını ödemediğini düşünebiliyor musun?”

“Olur mu, bu sizin hakkınız,” dedi Al. “Kasabaya gelen işçileri buraya gönderdiğiniz için bir çeşit komisyon.”

Buzdolabını açtı, iki hamburger köftesi çıkarıp tavaya koydu. Etrafını da kıyılmış soğanla besledi.

“Sizin işler nasıl gidiyor bakalım?” diye sordu.

Mac, gizli bir şey söyleyecekmiş havasında tezgaha eğildi.

“Dinle Al. Güveneabileceğimiz biri olduğunu biliyorum. İsmim bizde kayıtlı. Bize yardımın dokundu.”

Övgünün verdiği memnuniyetle kızardı Al.

“Yapmak zorunda olduğum iş olmasa ben de sizinle gelirdim. Şu koşulları, adaletsizlikleri gören ve kafası çalışan herkes bu yolu izler.”

“Tabii,” diye atıldı Mac. “Kafası çalışan adama bir şey öğretmeye gerek yoktur. O, her şeyi kendi görür.”

Al, memnuniyetini gizlemek için öbür yana döndü. Köfteleri çevirdi, spatulayla ezdi, sararmaya başlamış soğanları toplayıp köftenin içine bastırdı. Ocağın diğer tarafındaki küçük bir tavaya katı yağ koydu. Yüzünde zoraki bir ciddiyetle Mac’e döndü yeniden.

“Tabii ki güvenilebilirsiniz bana,” dedi. “Bunu bilin yani. Eee, nasıl gidiyor bakalım?”

İki fincan kahve doldurdu ve tezgahın üzerinden kaydırarak önlerine itti.

Mac, çakırın ucuyla tezgaha hafif hafif vuruyordu.

“Aynasızlar gelip beni ve Jim’i sorabilirler,” dedi.

“Sizi ne tanıyorum, ne biliyorum,” dedi Al.

“Doğru. Bir de şu var Al. Bu vadide her an olaylar patlak verebilir. Bizim çalıştığımız yerde başladı bile. Diğer yerlerde de muhtemelen bu gece patırtı kopacak.”

“Biliyor musunuz, işçilerin burada yaptıkları konuşmalardan bu işin pek uzak olmadığını anlamıştım. Benim ne yapmamı istersiniz?”

“Şu anda yapabileceğin en iyi şey şu köfteleri vermen.”

Al, iki tabağı bir elinin üstüne koydu, her birine köfte, patates püresi, havuç ve turp doldurdu.

“Sos ister misiniz baylar?”

“Biraz koy,” dedi Mac.

Al, kepçeyi tabakların üzerinde gezdirerek sos döktü ve önlerine sürdü.

“Eeee... sonra?” dedi.

Mac ağzını yemekle doldurmuştu. Konuşması zor anlaşılıyordu.

“Senin pederin küçük bir arazisi olduğunu söylemiştin.”

“Evet, var. Orada saklanmak mı istiyorsunuz?”

“Hayır,” dedi Mac, çatalını Al’e doğrulturken. “Bu vadide tek bir elma bile toplanmayacak.”

“Peki, nedir bayım?”

“Bak, dinle. Senin pederin çiftliğinde hiç sürülmüş toprak var mı?”

“Evet, beş dönümlük bir yer var. Samanlar orada dururdu ama şimdi kaldırdı.”

“Tamam işte,” dedi Mac. “Gidecek yeri olmayan birkaç bin kişi olacak. Bunlar çiftliklerden atılacaklar ve yol kenarlarında kalmalarına da izin verilmeyecek. Bu beş dönümlük alanda kamp kurabilirlerse güvenlikte olurlar.”

Al’in suratı korku ve endişeyle asıldı.

“Ooo yok, bayım. Bizim pederin buna yanaşacağını hiç sanmam.”

"Elmaları çabucak toplanacak," diye araya girdi Mac. "Hiçbir masraf yapmadan toplanıverecek. Üstelik diğer bahçelerde elma toplanmadığından elma fiyatları da yükselecek."

"Peki ama daha sonra kasabalılar başına ekşimezler mi?"

"Kimler?" diye sordu Mac.

"Lejyon ve benzerleri. Çaktırmadan yaklaşıp döverler adamı."

"Hayır. Bunu yapacaklarını sanmam. Kendi arazisine istediği kişileri alma hakkı var. Ayrıca kampa bir doktor getireceğim, ortalığın temiz ve sağlıklı olmasını sağlayacak, bu arada senin pederin bütün ürünü masrafsız bir şekilde toplanmış olacak."

Al başını iki yana salladı.

"Bilmiyorum."

"Öğrenmesi kolay," dedi Mac. "Gidip senin pederle konuşalım."

"Burayı kapatıp bir yere gidemem."

Jim, yemeğini unuttuğunu fark edip yeniden yemeye başladı. Mac kısık gözlerini Al'in yüzünden ayırmıyordu. Oturduğu yerde lokmalarını çiğniyor ve ısrarla bakmaya devam ediyordu. Al sinirlenmeye başlamıştı.

"Korktuğumu mu sanıyorsun?" dedi sonunda.

"Ben görmeden hiçbir şeye karar vermem," dedi Mac. "Benim merak ettiğim, sadece, bir insanın eğer istiyorsa dükkanını neden bir saatliğine kapatamadığıdır."

"Neredeyse bir saate kadar yemeğe gelir millet."

"Bir saat içinde dönersin."

Al iyice huzursuzlanmıştı.

"Bizim pederin bunu kabul edeceğini sanmam. O da kendini kollamak zorunda, öyle değil mi?"

"İyi ama saldırıya uğramış falan değil henüz. Ne olacağını nereden biliyorsun ki?" Mac'in sesinde ürpertici bir soğukluk vardı, belli belirsiz bir düşmanlık.

Al bir bez parçasıyla tezgahı silmeye girişti. Sinirli bakışları Mac'in gözleriyle karşılaşıyor, gözlerini kaçırıyor, fakat az sonra yine göz göze geliyorlardı. Sonunda onlara yaklaştı.

"Yapacağım bunu," dedi. "Kapıya bir not iliştiririm. Bizim pe-
derin bunu kabul edeceğini sanmıyorum ama sizi oraya götüre-
ceğim."

Mac'ın yüzüne bir gülümseme yayıldı.

"Bu iyi işte. Bunu unutmayacağız. Elinde bir çeyreği olan birini
ne zaman görsem köfte yemesi için sana yollayacağım."

"Bu paraya nefis bir akşam yemeği veririm ben," dedi Al.

Uzun aşçı şapkasını çıkardı, gömleğinin kollarını indirdi ve
ocağın gazını kapattı.

Mac yemeğini bitirdi. "Çok güzeldi," dedi.

Jim geç kalmamak için yemeğinin geri kalanunu ağzına tıktırdı.

"Hemen arkada küçük bir arabam var," dedi Al. "Siz beni ta-
kip edersiniz. Böylece hem benim başım belaya girmez hem de
size yardım etmiş olurum."

Mac kahvesini bitirdi.

"Haklısın Al. Kötü arkadaşlar edinme hiçbir zaman."

"Ne demek istediğimi anlamışsındır."

"Elbette anladım. Haydi Jim, gidiyoruz."

Al, bir not yazdı ve dışarıdan okunacak şekilde kapının iç tara-
fına tutturdu. Şişman kollarını ceketine sokabilmek için epey bir
debelendi ve sonunda Mac'le Jim'e kapıyı açtı.

Mac, kolu çevirip Ford'a atladı, Al üstü açık eski bir Dodge ile
kükreyerek gelinceye kadar Jim de motoru çalışır vaziyette tuttu.
Jim, doğu yönünde ilerleyen Al'in arabasını izledi, ırmağın üze-
rindeki beton bir köprüyü geçtiler ve son derece hoş görünen kır
manzarasının ortasında ilerlediler. Güneş batmak üzereydi, son-
bahar tozuyla pembeleşmişti. Yolun kenarındaki elma ağaçları
tozdan boz bir renk almıştı.

Mac, oturduğu yerde dönüp yanından geçtikleri bahçe yolları-
na bakındı. "Çalışan kimseyi görmüyorum," diye seslendi Jim'e.
"Acaba London grevi başlattı mı? Kasalar yerli yerinde ama çalı-
şan kimse yok."

Asfalt yol, yerini toprak yola bırakmıştı. Ford bozuk yolda
hoplayıp zıplıyordu. Bir mil kadar sonra Al'in çıkardığı toz bulutu

bir avluya girdi. Jim onu izledi ve gelip Dodge'un yanına park etti. Önlerinde beyaz bir su deposu yükseliyordu; tepesinde ağır ağır dönen ve güneşte parlayan bir yeldeğirmeni vardı; tulumba, derinlerden gelen nargile sesi gibi bir ses çıkarıyordu. Güzel bir yerdi. Elma ağaçları, küçük, beyaz çiftlik evinin yanına kadar sokulmuştu. Evcilleşmiş yaban ördekleri, su deposundan taşan suların oluşturduğu çamurlara gagalarını daldırıp duruyordu. Büyük bir ambarın yanında bulunan, tellerle çevrilmiş köpek kulübesindeki puanter cinsi iki köpek, gelenlere ulaşabilmek için acıklı sesler çıkarıyordu. Ev alçak bir çitle çevriliydi, arka tarafında büyük, kırmızı sardunya çiçekleri büyümüşü, bir Virginia sarmaşığı kırmızı yapraklarını dökerek uzanıp sundurmanın üzerinden sarkmıştı. Tombul Plymouth Rock tavukları yeni gelenlere bakıp başlarını sallayarak ortalıkta dolaşiyor, durmadan gıdaklıyordu.

Al arabadan indi. "Şu köpekleri görüyor musunuz!" dedi. "Vadinin en iyi puanterleridir bunlar. Bizim Peder onları benden çok sever."

"Beş dönümlük arazi nerede Al?" diye sordu Mac.

"Şurada, ağaçların arka tarafında. Diğer yolun üstünde."

"Tamam. Senin pederi bulalım şimdi. Köpeklerini çok sevdiğini söylemiştin, değil mi?"

Al güldü.

"Birine dokun da gör. Seni çiğ çiğ yer."

Jim, eve ve yeni badana yapılmış ambara doğru baktı. "Güzel bir yer," dedi. "İnsan böyle bir yerde yaşamayı ister doğrusu."

Al başını salladı. "Öyle de, korkunç işi var. Peder, şafaktan gecenin karanlığına kadar çalıştığı halde işleri bitiremez."

Mac acele ediyordu. "Nerede senin peder?" diye sordu. "Onu bulalım haydi."

"İşte," dedi Al. "Elma bahçesinin oradan geliyor."

Mac, bir an için adama baktı, sonra köpeklerin olduğu yere doğru yürüdü. Kuyruk sallayan puanterler, sevgi iniltileri çıkararak tellere atıldılar. Mac, tellerin arasından parmaklarını sokarak onların burunlarını okşadı.

“Köpekleri sever misin, Mac?” diye sordu Jim.

“Ben her şeyi severim,” diye sertçe ve kısaca karşılıdı bu soruyu Mac.

Al’in babası yanlarına geldi. Oğlundan tamamen farklı bir görünüşü vardı, ufak tefekti ve bir teriyer kadar hareketliydi. Sanki bir iç kaynaktan kollarına, bacaklarına ve parmaklarına enerji akıyormuşçasına her an kıpır kıpırdı. Sık ve kır saçları vardı, kaşları ve bıyığı diken gibiydi. Kahverengi gözleri, rahatsız edilmiş bir arı gibi oradan oraya gidip geliyordu. Yürürken parmaklarını, bu arada boş kalmasın gibilerden iki yanına vurarak tempo tutuyordu. Konuşması da kendisi gibi, çabuk, sinirli, keskindi.

“Ne oldu da işini bıraktın?” diye sordu Al’e.

Al, hemen savunmaya geçti. “Şey, biliyorsun... düşündüm ki...”

“Çiftliği terk etmek, kasabaya gitmek istedin. Aylaklık etmek işine geldi. Badana yapmayı sevmedin, hiçbir zaman da yapmadın. Ne oldu da işi bıraktın şimdi?”

Gözleri iki adamı taradı, ayakkabılarında, yüzlerinde gezindi. Mac, köpeklerle ilgileniyor, burunlarını okşuyordu.

“Bu arkadaşları sana getirdim,” diye açıkladı Al. “Seni görmek istiyorlardı.”

Yaşlı adam, Al’e önem vermez bir havadaydı. “İyi ya, getirmişsin buraya işte. İşinin başına dönebilirsin artık.”

Al, ufak tefek babasına, yıkanmak üzere olan bir köpeğin içerlemiş gözleriyle baktı, sonra da zoraki bir şekilde arabasına atlayıp üzgün bir yüz ifadesiyle yolu tuttu.

“Ne zamandır böylesi puanterler görmemiştim,” dedi Mac.

Al’in babası onun yanına geldi.

“Arkadaş, böyle puanterleri hayatın boyunca da görmemişsindir,” dedi. Aralarında bir yakınlık doğmuştu.

“Sık sık ava çıkar mısınız onlarla?”

“Her mevsim. Kuş da vururum. Bir sürü salak, seterleri kullanır. Oysa seterler ağ ile yapılan avcılıkta işe yarar. Bugün artık ağ ile avcılık yapılmıyor. Silahlı avda puanterin üstüne yoktur.”

“Şu üstü benekli olanı pek beğendim.”

“Tabii, çok iyidir. Ama şu tatlı küçük orospuyla boy ölçüşemez. Adı Mary’dir, kapalıyken İsa kadar kibardır ama bir de serbest kaldığı zaman gör onu. Hiçbir köpek onun gibi tarayamaz alanı.”

Mac, köpeklerin burnunu okşamayı sürdürdü. “Ambara açılan bir kapıları var. Oraya gidebiliyorlar mı?”

“Hayır, duvarın orada yatacak yerleri var. Daha sıcak oluyor da.”

“Şu dişi olan yavrularsa bir tane isterim.”

Yaşlı adam homurdandı. “Her isteyene bir yavru verecek olsam, yılın her günü yavrulaması gerekir.”

Mac, bakışlarını köpeklerden yaşlı adama çevirdi.

“Adım McLeod,” dedi elini uzatırken.

“Benim adım da Anderson. Nedir istediğiniz?”

“Sizinle açık konuşacağım.”

Güneş batmış, tavuklar avluda görünmez olmuştu. Ağaçların oraya bir akşam serinliği çökmüştü.

“Bir şeyler mi satıyorsunuz, Bay McLeod? Hiçbir şeye ihtiyacım yok.”

“Evet, bir şey satıyoruz ama bu yeni bir ürün.”

Sesinin tonu Anderson’a güven vermişti.

“Neden mutfağa gidip birer fincan kahve içmiyoruz?”

“İtiraz etmem,” dedi Mac.

Mutfak da diğer yerler gibi boyanmış, silinip süpürülmüştü. Ocağın üstündeki nikel süsler yeni ovulmuş gibi parlıyordu.

“Burada yalnız mı yaşıyorsunuz Bay Anderson?”

“Benim oğlan Al, yatmadan yatmaya gelir. İyi çocuktur.”

Yaşlı adam bir kesekâğıdından düzgünce kesilmiş bir avuç çıra çıkardı ve sobarın tabanına yerleştirdi. Çıraların üstüne birkaç küçük odun, onların üzerine de üç kurumuş elma ağacı odunu koydu. O kadar güzel yerleştirmişti ki çıralarla odunları, ihtiyar kibriti çakar çakmaz hepsi birden alev aldı. Soba çatırtılarla yanmaya başlayınca ortalığa bir sıcaklık yayıldı. Anderson, cezveyi sobarın üstüne yerleştirip içine çekilmiş kahve koydu. Bir torbadan çıkarıldığı yumurta kabuklarını da cezvenin içine attı.

Mac ve Jim, yeni, sarı muşambayla kaplanmış mutfak masasında oturuyordu. Anderson sobayla işini bitirip resmi bir havada karşlarına oturdu, ellerini masanın üstüne koydu; bu eller, zincirinden çözülmeyi uman uslu köpekler gibi sessizce beklemekteydi.

"Evet, gelelim şu işe, McLeod."

Mac'in gergin yüzünden bir tereddüt ifadesi gelip geçti.

"Bay Anderson," dedi çekinerek, "Elimde çok güçlü kartlar yok. Normalde onları hemen ileri sürmemeli, değerlendirmek için uygun zamanı beklemeliyim. Ama ben öyle yapmayacağım. Onları olduğu gibi önünüze açacağım. Eğer tutarsa ortadakini alırım, tutmazsa da oyun biter."

"O zaman aç kartlarınızı da görelim McLeod."

"Buyurun açtım. Yarın iki bin işçi greve gidecek ve elma toplama işi duracak."

Anderson'ın elleri havayı koklar gibi gerildi, sonra yeniden eski hareketsiz halini aldı.

Mac devam etti:

"Grevin sebebi ücret kesintileri. Tabii ki arazi sahipleri grev kırıcıları getirecek ve ortalık karışacak. Fakat greve giden epey işçi olacak ve bunlar vadi çapında grev gözcülüğü de yapacaklar. Manzarayı ortaya koyabildim mi?"

"Kısmen ama nereye varacağınızı anlamış değilim."

"Bundan sonrasını da anlatayım. Çok geçmeden yollarda ya da kamu mülklerinde toplanmaya karşı bir denetim talimatı çıkarırlar ve arazi sahipleri de işçileri topraklarına izinsiz girdikleri gerekçesiyle kapı dışarı eder."

"Ben de arazi sahibiyim. Benden istediğiniz nedir?"

"Al, sizin beş dönümlük sürülmüş bir tarlanız olduğunu söyledim."

Anderson'ın elleri, avına kilitlenen köpekler gibi kıpırtısız ve gergindi.

"Bu beş dönümünüz özel mülkiyettir. İşçileri oraya alabilirsiniz."

“Bir şeyler satıyordun; onun ne olduğunu söylemedin,” dedi Anderson sakınarak.

“Torgas Vadisi’nin elmaları pazara gitmeyince fiyatlar yükse-
lir, öyle değil mi?”

“Tabii ki öyle.”

“Sizin ürününüz ise bedava toplanacak.”

Anderson, yavaşça arkasına yaslandı. Sobanın üstündeki cez-
ve ağır ağır tıslamaya başlamıştı.

“Bu işçi dediklerin arazimi çöplüğe çevirirler,” dedi Ander-
son.

“Hayır. Böyle bir şey olmayacak. Düzeni bir komite sağla-
yacak. İçkiye bile izin verilmeyecek. Sağlık hizmetlerini görmek
üzere bir doktor şimdiden yola çıkmış bulunuyor. Sokakları
olan, tertemiz, hoş bir kamp kuracağız.”

Anderson hızlı hızlı soludu.

“Bak bana genç adam, ben bu yerin sahibiyim. Komşularım-
la iyi geçinmek zorundayım. Böyle bir şey yaparsam hepsi tepeme
biner.”

“Buranın kendi araziniz olduğunu söylemiştiniz,” dedi Mac.
“İpotekli mi yoksa?”

“Eh, ipotekli sayılır.”

“Peki, kimdir bu komşularınız?” diye sordu Mac aceleyle.
“Kim olduğunu ben söyleyeyim: Hunter, Gillray, Martin. Kime
ipotekli? Torgas Finans Şirketi’ne. Torgas Finans Şirketi’nin sa-
hipleri kim? Hunter, Gillray, Martin. Sizi sıkıştırmıyorlar mı? Bi-
liyorsunuz ki sıkıştırmıyorlar. Ne kadar dayanabileceksiniz? Belki
bir yıl, sonra Torgas Finans, çiftliğinizi elinizden alacak. Açık de-
ğil mi? Şimdi düşünün, hiçbir işçi ücreti ödemedi ürününüzü
kaldırıyor ve elma fiyatlarının yükseldiği pazarda satıyor-
sunuz. Böylece ipotekten kurtulmuş olmaz mısınız?”

Anderson’ın boncuk gibi gözleri parlamış, yanakları kızgınlık
ve heyecandan kızarmıştı. Elleri masanın kenarlarına kaydı ve
görünmez oldu. Bir an için nefes almıyormuş gibi öylece kaldı.
Sonunda yumuşak bir sesle konuşmaya başladı.

“Sen kartları açmadın, oynadın arkadaş. Şu ipotekten bir kurulabilsem... onu bir söküp atabilsem...”

“Onu söküp atabilmeniz için size bir alay işçi veriyoruz.”

“Evet ama komşular benim işimi bitirir.”

“Ah, hayır, bunu yapamazlar. Size ya da çiftliğinize dokunacak olurlarsa bu vadide tek bir sağlam ambar bırakmayız.”

Anderson’ın eğik, yaşlı çenesi kaskatı kesilmişti.

“Senin çıkarın ne olacak bu işten?”

Mac sırttı.

“Her şeyi açık açık anlatacağım. Anlattıklarım ne kadar inancaksınız, bilmiyorum. Benim ve Jim’in başı sık sık belaya girer. Arada bir serserilikten altmış gün ceza alırız.”

“Şu kızılardan mısınız yoksa?”

“Bildiniz. Sizin deyişinizle o kızılardanız işte.”

“Peki, grev yaparak ne elde edeceksiniz?”

“Bizi yanlış değerlendirmeyin, Bay Anderson. Grevi biz başlatmadık. Gillary, Martin ve Hunter başlattı. İşçilere ne kadar ücret ödeyeceğinizi de onlar söyledi, öyle değil mi?”

“Üreticiler Birliği söyledi. Onu da Torgas Finans yönetir.”

“Gördüğünüz gibi, grevi başlatan biz değiliz. Fakat bir kere başladıktan sonra onun kazanması için çalışırız. İşçilere başının çaresine bakmak yerine birlikte mücadele etmeyi öğretmek isteriz. Bizimle birlikte olursanız, bir daha ömrünüz boyunca işçilerle sorun yaşamazsınız.”

“Bir kızıla güvenip güvenemeyeceğimi nereden bileyim?” diye yokuşa sürmeye çalıştı Anderson.

“Hiç denemediniz ki; fakat Torgas Finans’ı denediniz.”

Anderson soğuk soğuk güldü. Birbiriyle oynayan köpek yavruları gibi hareketlenen elleri yeniden masanın üstündeydi şimdi.

“Bu iş belki de beni mahvedip sokağa atacak. Tanrı şahidim, bunu bile bile giriyorum bu işe. Hiçbir şey olmasa bir eğlence işte. Şu Chris Hunter’a bir darbe indirmek için değer doğrusu.”

Kaynayıp tıslamaya başlayan kahvenin kokusu ortalığı kaplamıştı. Elektrik lambasının ışığı Anderson’ın beyaz kaşlarında

ve sık saçlarında yansiyordu. Kahve cezvesini kaldırdı ve bir gazeteyle sobanın üstünü dikkatle sildi.

“Size kahve koyayım, Bay Kızıl.”

Fakat Mac aniden ayağa fırladı.

“Teşekkürler, yolumuz uzun. Bu işlerle ilgili olarak sizi yeniden göreceğiz. Şu andaysa yapmamız gereken bir sürü iş var. Yarın görüşmek üzere.”

Yaşlı adamı, elinde kahve fincanı, öylece bırakıp alelacele çıktılar. Mac, hızlı hızlı yürüdü avlu boyunca. Bir yandan da söylüyorlardı:

“Vay canına, amma nazik bir durumdu be. Her an bir hata yapacağım diye ödüm koptu. Avcıların çetin ceviz olduğunu bildirdim zaten.”

“Ben adamı sevdim,” dedi Jim.

“İnsanları hemen sevmeyim Jim. İnsanları sevmekle harcayacak zamanımız yok.”

“O Finans Company bilgisini nereden aldın, Mac?”

“Bu gece postadan geldi. Fakat Allah razı olsun şu köpeklerden! Atla Jim, kolu ben çeviririm.”

Gecenin sessizliğinde takırtılarla yol aldılar. Küçük ön farların titrek ışıkları yolu ancak aydınlatıyordu. Jim, başını kaldırıp gökyüzüne baktı bir an.

“Tanrım, çok heyecan verici. Şu yıldızlara bak Mac. Milyonlarca...”

“Sen yola bak,” diye homurdandı Mac. “Dinle Jim, ne geldi aklıma? Şu öğleyin yanımıza gelen herif var ya, bizi tespit ettiklerinin göstergesi. Bundan sonra çok dikkatli ol. Tek başına bir yerlere gitme. Gitmek istersen de yanına bir düzine adam al.”

“Yani bizi bertaraf etmeye mi çalışacaklar diyorsun?”

“Kesinlikle öyle. Bizi bertaraf ederlerse ortalığın yatışacağını düşünürler.”

“Peki, bana ne zaman bir iş vereceksin, Mac? Bir köpek yavrusu gibi peşinde dolaşmaktan başka bir şey yaptığım yok.”

“Birçok şey öğreniyorsun evlat. Sana uygun bir şeyler çıktığında vereceğim, merak etme. Birkaç güne kadar bir grup grev gözcüsünün başına geçeceksin. Sola dön Jim. Bundan sonra kasabanın içinden pek geçmesek daha iyi olur.”

Jim, arabayı tekerlek izleriyle dolu yan yollara sürdü. Çiftliğe varıp elma ağaçlarının arasındaki karanlık yola sapmaları bir saati almıştı. Ford’un gazını yavaş yavaş kesti Jim. Ön farlar titreyerek söndü. O sırada göz kamaştıran keskin bir ışık hiçbir uyarı yapmaksızın karanlığı yardı ve ikisinin yüzünü aydınlattı. Yol tarafından paltolarına sarınmış iki kişi geldi. Jim, Ford’u durdurdu.

Keskin ışığın arkasından bir ses duyuldu: “Bunlar.”

Paltolu adamlardan biri arabanın yanına gelip kapıya dayandı. Arabanın motoru boşta çalışmaktaydı. Üzerlerine tutulan keskin ışık nedeniyle kapıya dayanan adam neredeyse görünmüyordu.

“Yarın sabahın ilk ışıklarıyla birlikte Torgas Vadisi’nden defolup gideceksiniz, tamam mı?”

Mac ayağıyla Jim’in bacağını dürttü.

“Bizimle ilgili ne gibi bir sorun var bayım. Biz bir şey yapmadık ki,” dedi iyice aşağıdan alan bir sesle.

“Kes bakalım ahbap,” diye bağırdı adam. “Sizi tanıyoruz, neler çevirdiğinizi de çok iyi biliyoruz. Çekip gitmenizi istiyoruz.”

“Siz yasayı temsil ediyorsanız, biz de vatandaşız,” dedi Mac, yine zayıf bir sesle. “Yargılanma hakkımız var. Ben de vergi ödüyorum geldiğim yerde.”

“İyi ya. Evine git, orada öde vergini. Biz yasayı falan temsil etmiyoruz, biz yurttaş komitesiyiz. Eğer siz lanet kızillar buraya gelip ortalığı karıştıracağınızı sanıyorsanız, aklınızı kaçırmışsınız. Haydi çek bakalım şu konserve kutunu ve yolu tut, yoksa tabut içinde yollarız sizi. Anladın mı?”

Mac’in ayağının, bacaklarının altından uzanıp arabanın debriyaj pedalını bulduğunu hissetti Jim. Mac’i anladığını belli et-

mek için ayağının ucuyla pedala hafifçe vurdu. Eskimiş motor hâlâ boşa çalışmaktaydı. Bazen silindirlerden biri çalışmıyordu, bazen de diğeri.

“Yanlış bir şey yapmadık bayım,” dedi Mac, “Biz kendi halinde işçileriz. Kargaşa falan da istediğimiz yok.”

“Size defolun dedim.”

“Bari eşyalarımızı alsaydık.”

“Bana bak, şimdi buradan sağa dönüyorsun ve basıp gidiyorsun.”

“Sen korkağın birisin,” diye bağırdı Mac. “Yolun kenarına gizlediğin yirmi adamın yoksa ne olayım. Korkağın tekisin.”

“Kimmiş korkak? Sadece üç kişiyiz burada. Ama çekip gitmezsen sabaha elli kişi oluruz.”

“Şimdi sür, Jim!”

Motor aniden gürlledi. Ford, bir at gibi ileri atıldı. Arabanın yanındaki adam karanlığa doğru fırlayıp gitti, öndeki ise canını kurtarmak için kendini yana attı. Takırdayan araba, düşen bir demir ocak altlığı gibi ses çıkararak yola sıçradı.

Mac, geriye dönüp baktı. “El feneri de yok oldu,” diye bağırdı.

Jim arabayı uzun barakanın arka tarafına çekti. Atlayıp hızla koşarak barakanın ön tarafına geçtiler.

Kapıların önü gruplar halinde toplanmış, aralarında alçak sesle konuşan işçilerle doluydu. Eşiklerdeki kadınlar eteklerini dizlerinin üstüne çekistirerek oturmaktaydı. Gruplardan, mırıltıların oluşturduğu monoton bir uğultu yükseliyordu. Diğer çiftliklerden de gelenlerle birlikte en az beş yüz kişi vardı. Jim’in sabah konuştuğu bıçkın genç yanlarına geldi.

“Bana inanmamıştın ha? Gördün mü işte...”

“London’ı gördün mü?” diye sordu Mac.

“Tabii ki gördüm. Onu başkan seçtik. Şu anda odasında komiteyle toplantı halinde.”

Jim’e döndü.

“Benim kafayı sıyırdığımı sanmıştın, değil mi?” dedi. “Sana işin içinde olduğumu söylemiştim.”

Mac ve Jim, mırıldanan kalabalığın içinden kendilerine yol açarak geçtiler. London'ın kapısı da, penceresi de kapalıydı. Birbirinin üzerine abanmış adamlar parmak uçları üzerinde yükselerek, ışık yanan odada olanlara camdan bakmaya çalışıyorlardı. Mac basamaklara yönelince iki adam önüne çıktı.

"Nereye gidiyorsun böyle?"

"London'ı görmek istiyoruz."

"Öyle mi? London sizi görmek istiyor mu bakalım?"

"Neden ona sormuyorsun?"

"Adın ne?"

"London'a, Doctor'la Jim seni görmek istiyor de."

"Kızın doğurmasını sağlayan adam değil misin sen?"

"Evet."

"Hemen soruyorum."

Adam kapıyı açıp içeri girdi. Birkaç saniye sonra çıkıp kapıyı ardına kadar açtı.

"İçeri girin çocuklar, London sizi bekliyor."

London'ın odası, oturmak için getirilen elma kasalarıyla acilen bir büroya dönüştürülmüştü. London yatakta oturuyordu, kelini öne eğmişti. Yedi kişiden oluşan komite mensuplarından bazıları ayakta, bazıları kasalara oturmuş, sigara tütürüyordu. Jim'le Mac içeri girince hepsi başını o tarafa çevirdi. London, hayatından memnun görünüyordu.

"Merhaba Doktor. Merhaba Jim. Geldiğinize sevindim. Haberleri duydunuz mu?"

Mac kendini bir kasanın üstüne bıraktı.

"Hiçbir şey duymadık," dedi. "Jim'le ben iş peşindeydik. Neler oldu?"

"İşler yolunda görünüyor. Dakin'in adamları da greve gitti. Gillray'in çiftliğinde Burke adlı biri başkan olmuş. Yarın herkesin katıldığı bir toplantı yapılacak."

"Güzel," dedi Mac. "İşler yolunda gidiyor. Fakat bir yürütme komitesi ve bir genel başkan seçmeden işleri halletmek zor olur."

“Sizin o iş nasıl gitti?” diye sordu London. “Bir sonuca varmadan çocuklara bir şey söylemedim.”

“Hallettik,” diyen Mac, dönüp yedi işçiye baktı. “Dinleyin,” dedi. “Adamın biri işçilerin kamp kurması için bize beş dönümlük bir arazi tahsis etti. Burası özel mülkiyet olduğundan bizi oradan sağlık görevlileri dışında hiç kimse atamaz. Oradaki yaşama nezaret etmek üzere bir doktor da yolda.”

Komite üyeleri büyük bir sevinçle yerlerinden doğruldu. Mac devam etti:

“Bu arazi sahibine, ürününü hiçbir karşılık istemeden toplama sözü verdim. Çok zaman almaz. Bol su var. Üstelik merkezi bir yerde.”

İşçilerden biri heyecanla ayağa fırladı.

“Bunları dışarıdakilere anlatabilir miyim London?”

“Tabii anlatabilirsin... Bu yer nerede Doktor? Yarınki büyük toplantımızı orada yaparız.”

“Anderson’ın çiftliği, kasabanın hemen dışında.”

Üç komite üyesi haberi vermek üzere kapıya atıldı. Dışarıda önce bir sessizlik oldu, sonra sesler yükseldi, bağırıyordu insanlar ama aralarında yüksek sesle ve heyecanla konuşuyorlardı. Sesler gürleşerek yayıldı, sonunda her yanı kapladı.

“İhtiyar Dan’e ne oldu?” diye sordu Jim.

London başını kaldırıp baktı. “Onu hastaneye götürmek istediler. Gitmek istemedi. Kalçasını yerine yerleştirmek için bir doktor çağırdık. Birkaç kapı ötede yatıyor. Hayatından pek memnun. Artık onu buradan kimse çıkaramaz. Kadın erkek fark etmez, önüne kim gelirse bir güzel haşlıyor.”

“Mal sahiplerinden şu ana kadar herhangi bir haber yok mu?”

“Baş denetçi geldi. Bizden işe geri dönmemizi istedi. ‘Hayır’ deyince de, ‘sabaha burayı boşaltın’ dedi. Sabah buraya bir tren dolusu işçi getirecekmiş.”

“Getiremezler,” diye araya girdi Mac. “İki günden önce getiremezler onları. Grev kırıcıları tek tek toplamak zaman alır. İki güne kadar da biz hazırlıklarımızı yapmış oluruz. Ha, bu ara-

da London, kendilerine bilmem ne komitesi adını veren birileri, Jim'le beni vadinin dışına sürmeye kalkıştılar. Herkese duyurun, kimse yalnız dolaşmasın. Onlara, herhangi bir yere arkadaşlarıyla birlikte gitmelerini söyleyin."

London, komite üyelerinden birini başıyla yanına çağırıldı.

"Bunu dışarıdakilere ulaştır Sam," dedi.

Sam dışarı çıktı. Sesler yine kayalara çarpan dalgalar gibi yükselerek yayıldı. Bu seferki gürültü iyice derinden gelen ve öfkeli bir tondaydı.

Mac, ağır ağır sigara sararken, "Yorgunum," dedi. "Yapacağımız o kadar çok şey var ki. Bunları da yarın hallederiz artık."

"Git yat," dedi London. "Böyle giderse iyice sersemleyeceksin."

"Ev-vet, tamam gidiyorum. İnsan yorgunken her şey zor gelir. Onların silahları var. Bizim yok. Paraları var. Bizden birilerini satın alabilirler. Beş papel, bu yarı aç zavallı piç kurularına koca bir servet gibi görünür. Ağzından çıkana çok dikkat et London, iyice düşün de konuş. Sonra bizi satacak olanlara bulma kabahati. Zeki, uyanık ve hızlı olmalıyız."

Sesi giderek kederli bir hal alıyordu.

"Eğer kazanamazsak her şeye yeniden başlamak zorunda kalacağız. Bu da çok kötü olacak. Oysa işçiler sınımsız kenetlendiğinde, kazanmak, patronları eşek cennetine postalamak işten bile değil. Ne silah var, ne para. Ellerimizle, dişlerimizle kuyu kazar gibi ilerlemek zorundayız."

Başını kaldırdı. London, kalbini hesapsızca açan birine yapıldığı gibi, anlayışla ve biraz da sıkılarak gülümsedi.

Utanan Mac'ın iri suratı aniden kızardı.

"Yorgunum. Jim'le ben uyurken sizler işleri yürütürsünüz artık. Ha, London, yarın postayla Alex Little adına bir paket gelecek buraya. İçinde bildiriler olacak. Saat sekizde falan burada olur. Birilerini gönderip paketi aldırırısın, tamam mı? Bildirileri dağıtır-sınız. Epey yarar olur. Haydi Jim, gidip uyuyalım artık."

Odalarına gidip karanlıkta yattılar. Dışarıda işçiler oturmuş bekliyor, mırıltıları duvarları aşarak sanki tüm dünyaya yayı-

lıyordu. Uzaktaki kasabada bir lokomotif ileri geri giderek bir tren katarını diziyordu. Sabah için süt taşıyan kamyonlar elma bahçelerinin yanındaki asfalt yoldan vınlayarak geçiyordu. Derken hüzünlü, tatlı bir armonika sesi yayıldı ortalığa ve mırıltılar kesildi, herkes armonikanın melodisini dinliyordu şimdi. Dışarının sessizliğinde sadece armonikanın sesi duyuluyordu. Uyku-ya dalmadan önce Jim'in en son duyduğu, uzaklardan gelen bir horoz sesi oldu.

Soğuk ve kapalı bir gündü. Jim dışarıdan gelen seslerle uyandı. Birisinin, "Buradalar, belki hâlâ uyuyorlardır," dediğini duydu. Kapı açıldı. Mac yattığı yerden doğruldu.

Tanıdık bir ses, "Burada mısın Mac?" diye sordu.

"Dick! Sabahın köründe ne işin var burada?"

"Doktor Burton'la birlikte geldik."

"Doktor burada mı?"

"Tabii, dışarıda."

Mac, bir kibrit çakıp kırık tabağın üstündeki mumu yaktı. Dick, Jim'e döndü.

"Merhaba arkadaşım. Nasıl gidiyor?"

"İyi. Bu ne giyim kuşam Dick? Ütülü pantolon, temiz gömlek."

Dick, kendine güvenen bir havada gülümsedi.

"Bu çöplükte insanın saygın bir görünüm kazanması gerekiyor."

"Torgas'ta ne kadar sosyete salonu varsa Dick hepsine damlar artık," dedi Mac. "Bak Dick, sempatizanların listesi burada. Paraya da ihtiyacımız var elbette ama öncelikle çadıra, branda bezine ve yatağa... Çadırları aman unutma. Sempatizan listesinde birçok isim var. Onlarla bağlantı kur, malzemeler için araba göndeririz. Çocukların çoğu arabalıdır."

"Tamam Mac. İşler nasıl gidiyor?"

"Son sürat. Zor yetişiyoruz."

Ayakkabılarının bağcıklarını bağladı Mac.

"Doktor nerede? Neden çağırımıyorsun onu buraya... Gelsene Doktor."

Sarışın, genç bir adam girdi içeri. Bir kız kadar zarif bir yüzü vardı, iri gözlerinde bir tazının yumuşak, kederli bakışları vardı sanki. Doktor çantası yanındaydı, diğer elinde de bir evrak çantası taşıyordu.

“Nasılsın Mac? Dick senin telgrafı alınca beni de kapıp getirdi.”

“Bu kadar çabuk gelmene sevindim Doktor. Sana çok ihtiyacımız olacak. Bu arkadaş Jim Nolan.”

Jim ayağa kalkıp ayakkabılarının topuklarına bastı.

“Tanıştığımıza memnun oldum Doktor.”

“Sen hemen işe giriş Dick. Kahvaltını Townsend’deki, Al’in seyyar lokantasında bedavaya yapabilirsin. Sadece kahvaltı, ona göre. Babasının arazisine konduk zaten. Gazla bakalım Dick. Aman sakın unutm: çadır, branda bezi, para – işe yarar ne varsa.”

“Tamam Mac. Bu listedekilerin hepsi sağlam değil mi?”

“Bilmiyorum. Deneyeceksin. Tek tek ben mi deneyeyim hepsini senin için?”

“Canın cehenneme,” dedi Dick. Çıkıp kapıyı arkasından kapattı. Mum ışığıyla şafağın aydınlığı savaşa tutuşmuştu sanki, her ikisi de tek başına sağlayacağı aydınlığı diğerinden sakınır gibiydi. Oda soğuktu.

“Telgrafında pek bir şey söylememişsin. Nedir yapılacak iş?”

“Bir dakika bekle Doktor. Bir baksana dışarıda hiç kahve pişiren var mı?”

“Evet, küçük bir ateş yanıyor, üstünde de çaydanlık ya da konserve kutusu gibi bir şey var.”

“Tamam, bekle bir dakika,” dedi Mac. Dışarı çıktı ve bir dakika sonra, üstünde dumanlar tüten bir konserve kutusuyla döndü. Bayat kahvenin nahoş kokusu geldi burunlarına.

“Tanrım. Sıcak hem de,” dedi Jim.

“Aynı zamanda berbat bir şey,” diye ekledi Mac. “Evet Doktor. Burada uzun zamandır görmediğim kadar iyi koşullar var. Bazı fikirleri hayata geçirmek istiyorum. Bu kargaşada ipleri elden çıkarmamak gerek.”

Kahveden bir yudum aldı.

“Otur şu kasaya. Elimizde beş dönümlük özel bir arazi var. İhtiyacın olan her türlü yardım yapılacak sana. Bir kamp kurabilir misin, mükemmel bir kamp, şöyle düzgün bir şey? Tuvaletler yapılacak, sağlık hizmetleri sağlanacak, çöpler yakılacak. Yıkama işi nasıl halledilebilir mesela? Sağlıklı bir yer havası vermek için ortalığın klorür veya fenollü kireç kokmasını sağlayabilir misin? Bütün bölgenin son derece temiz olduğu izlenimi verilmeli, bunu sağlayabilir misin?”

“Evet. Sağlayabilirim. Yeterince yardım olursa yapılmayacak bir şey yok.”

Kederli gözler daha da kederli bir hal aldı.

“Bana beş galon ham fenol verin, her taraf kilometreler boyunca mis gibi koksun.”

“Güzel. Bugün herkesi oraya nakledeceğiz. İşçileri mümkün olduğu kadar çabuk bir şekilde tara, herhangi birinde bulaşıcı bir hastalık falan olmasın, tamam mı? Sağlık otoriteleri başımıza bela kesilecektir. Bir açığımızı bulurlarsa bizi derhal sepetlerler. Ormandaki domuzlar gibi yaşamamıza aldırış bile etmezler ama greve kalkıştığımızda kamu sağlığı adına derhal titizlenmeye başlarlar.”

“Tamam, tamam.”

Mac bunalmış gibiydi.

“Damdan düşer gibi girdim, değil mi? Neyse, sen neye ihtiyacın olduğunu biliyorsun. Şimdi gidip London’ı görelim.”

London’ın kapısındaki basamaklarda üç kişi oturuyordu. Ayağa kalkıp Mac’e yol verdiler. London içeride kestiriyordu. Dirseğine dayanarak doğruldu.

“Vay be! Sabah mı olmuş?”

“Yok, Noel oldu,” dedi Mac. “Bay London, size Kamu Sağlığı Müdürü Doktor Burton’ı getirdim. Biraz adama ihtiyacı var. Kaç kişi istersiniz Doktor?”

“Kaç kişiyle ilgileneceğiz?”

“Eh işte... Bin, bin beş yüz kadar var.”

“O zaman on beş yirmi adam yeter bana.”

London seslendi.

“Hey, dışarıdakiler...”

Nöbetçilerden biri kapıyı açıp içeri girdi.

“Bana Sam’i bulabilir misin?”

“Tabii ki.”

“Bu sabah onda toplantı çağrısı yaptık. Büyük toplantı demek istiyorum. Anderson’ın arazisi konusunda diğer kamplara haber gönderdim. Birazdan yola çıkarlar.”

Kapı açıldı ve Sam girdi içeri. Zayıf yüzü pürdikkat kesilmişti.

“Sam, sana Doktor Burton’ı tanıtayım. Seni sağ kolu olarak istiyor. Dışarı çıkıp çocuklara, kimlerin gönüllü olarak Doktor’a yardım etmek istediğini sor. Yirmi adam topla.”

“Tamam London. Ne zamana istiyorsunuz onları?”

“Hemen,” dedi Burton. “Gidip kampı hazırlamamız gerekiyor. Benim külüstür sıkış tepiş sekiz dokuz kişi alır. Geri kalanlar da başka bir arabayla gelir.”

Sam’in bakışları London’dan Burton’a kaydı, sonra onay bekler gibi yine London’a döndü. London başıyla onayladı.

“Tamamdır Sam. Doktor’un söyledikleri yapılacak.”

Sam’le birlikte çıkmak üzere ayağa kalktı Burton. “Adamları seçmende sana yardım edeyim.”

“Bekle,” dedi Mac. “Kasabada herhangi bir sorunun yok değil mi Doktor?”

“Ne demek istiyorsun ‘sorun’ derken?”

“Demek istediğim, geçmişten kalma, yanlış tedavi falan gibi bir suç takabilirler mi sana?”

“Bildiğim kadarıyla yapamazlar. Ama elbette kafaya takarlarsa her şeyi yapabilirler.”

“Elbette biliyorum,” dedi Mac. “Ama bunu yapmaları zaman alır. Güle güle Doktor. Görüşürüz.”

Burton’la Sam gidince Mac, London’a döndü.

“İyi bir çocuktur. O güzel yüzüyle oğlanlara benzer ama çetin cevizdir. Kroton yağı kadar temiz bir insandır. Yiyecek bir şeylerin var mı London?”

“Bir somun ekmekle biraz peynir var.”

“Ne bekliyoruz o zaman? Dün gece Jim’le ben yemek yemeyi unutmmuşuz.”

“Gece bir ara uyanıp hatırladım,” dedi Jim.

London, köşeden bir torba getirdi, bir somun ekmekle bir ka-
lıp peynir çıkardı. Dışarıda bir hareketlenme oldu. Saatler önce
sona eren mırıltılar yeniden yükselmeye başladı. Kapılar hızla
açılıp kapanıyordu. İşçiler öksürerek boğazlarındaki balgamları
temizliyor, tükürüyor, sümkürüyorlardı. Bulutsuz bir gökyüzü
vardı o gün, güneş camlardan yansımaya başlamıştı.

Mac, ağzına attığı peynir parçasını çiğnerken bir yandan da
konuşmaya çalıştı.

“London, Dakin’i genel grev komitesinin başkanı ve yöneticisi
yapmaya ne dersin?”

London hayal kırıklığına uğramış gibiydi.

“Dakin iyi bir adamdır,” dedi. “Uzun zamandır tanırım.”

Mac, London’ın hayal kırıklığının üzerine gidip eşeledi.

“Sana doğrusunu söyleyeyim, London. Aniden tepen atmasa
aslında sen çok iyi bir başkan olurdun. Dakin ise pek öyle kolay
tepesi atan biri gibi görünmüyor. Bu mücadelede başkan kendine
hâkim olamazsa hâpi yutarız.”

Mac’in girişimi başarılı olmuştu.

London, “Çabuk sinirlendiğim doğru,” diye onayladı Mac’i.
“Sinirlendiğim zaman deliye dönerim. Dakin hakkında söyledik-
lerin de doğru. Bir kumarbaz kadar sakindir. Gözünü öfke bü-
rürmez, sesini asla yükseltmez. En kötü durumlarda bile kendine
hâkim olur.”

“O zaman toplantıda ağırlığını Dakin’den yana koy, tamam
mı?” dedi Mac.

“Elbette.”

“Bu Burke denen adamı tanımıyorum ama bizimkilerle
Dakin’in adamları onu denetim altında tutarlar. Artık harekete
geçsek iyi olur. Epeyce yolumuz var.”

“Grev kırıncıları ne zaman getirirler dersin?” diye sordu London.

“Yarından önce getiremezler. Patronların bizim ne yapmak istediğimizi henüz anladıklarını sanmıyorum. Bu yüzden grev kırıcıları en erken yarın getirebilirler.”

“Geldikleri zaman ne yapacağız?”

“O zaman...” dedi Mac. “Trenlerini karşılar ve şehrin anah-tarlarını ellerine veririz. Onlar şehirden hareket etmeden önce bir telgraf çekmem gerekiyor. Bizim çocuklardan bazıları iş bulma şirketlerine yazılsın.”

Başını kaldırıp kapıya doğru baktı. Dışarıdaki sesler giderek yatışıp monotonlaşmış, sonunda da tamamen kesilmişti. Aniden, o sessizlikte bir yuhalama ve ıslıklama sesi geldi, dışarıda bağış-malar vardı. Birileri tartışıyordu.

London kapıyı açtı. Üç nöbetçi, kapının önünde yan yana dizilmişti, önlerinde kadife pantolonlu, ayaklarında ağır botlar olan baş denetçi duruyordu. İki yanında, göğüslerinde şerif yardımcısı yıldızı olan, ellerinde silah bulunan iki kişi daha vardı.

Baş denetçi, nöbetçilerin başları üzerinden seslendi.

“Seninle konuşmak istiyorum London.”

“Eminim zeytin dalıyla gelmişsindir,” dedi London.

“İzin ver de içeri gireyim. Belki bir çözüm buluruz.”

London, Mac’e baktı. Mac başıyla onayladı. Kalabalık, olup biteni sessizce izliyordu. Baş denetçi yanındaki şerif yardımcılarıyla birlikte ilerlemeye çalıştı, fakat nöbetçiler yerlerinden kıpırdamadı. Onlardan biri;

“Polislerini dışarıda bıraksın başkan,” diye seslendi London’a.

“İyi fikir,” dedi London. “Konuşurken silaha ne gerek var.”

Denetçi sinirli sinirli, sessiz, tehdit edici kalabalığa baktı.

“Oyunda hile yapmayacağının garantisi ne?” diye sordu.

“Sen bana ne kadar garanti veriyorsan ben de sana o kadar garanti veriyorum.”

Denetçi kararını verdi.

“Dışarıda kalın,” dedi şerif yardımcılarına. “Düzeni sağlayın.”

Bunun üzerine, nöbetçiler denetçinin geçmesi için kenara çekildiler, geçer geçmez de yeniden kapadılar yolu. Şerif yardımcı-

ları son derece gergindi. Parmakları tetikte kötü kötü bakıyorlardı çevrelerine.

London kapıyı kapadı.

“Söyleyeceklerini neden dışarıda, işçilerin önünde söylemedin?” diye sordu.

Denetçi, içeride Mac’le Jim’i görünce, London’a öfkeyle bakıp, “Bu adamları dışarı çıkar,” dedi.

“I-ih...” dedi London.

“Bana bak London, ne yaptığının farkında değilsin. Bu adamları başından defedersen sana işe dönmen için bir şans veririm.”

“Neden ki?” diye sordu London. “İyi çocuklardır bunlar.”

“Onlar kızıl. Birçok insanın başına dert açmışlardır. İnsanların başının belaya girmesi onların umurunda mı sanıyorsun? Onları defedip işinin başına dön.”

“Diyelim ki onları başımdan attım. Greve yol açan parayı alabilecek miyiz? Kesintilerden önceki ücretlerimizi alabilecek miyiz?”

“Hayır ama herhangi bir sorun çıkmadan işinize yeniden başlayacaksınız. Arazi sahipleri olup biten her şeyi unutacak.”

“O zaman grevden ne elde etmiş olacağız?”

Baş denetçi sesini alçalttı:

“Sana teklifimi söyleyeyim. Adamların yeniden işe alınacak ve sen de baş denetçi yardımcısı olarak günde beş dolarla sürekli bir işe sahip olacaksın.”

“Peki, bu arkadaşlar ne olacak? Onlar da benim dostlarım.”

“Eğer vadiden çıkıp giderlerse her birine ellişer dolar verilecek.”

Jim, London’ın iri, düşünceli yüzüne baktı. Mac, pis pis sırıtıyordu.

“Olayı bütün yönleriyle değerlendirmek isterim,” dedi London. “Diyelim ki ben ve arkadaşlar önerini kabul etmedik?”

“O zaman buradan yarım saat içinde atılacaksınız. Başka bir yere gidemezsiniz. Başka bir yerde iş bulamazsınız. Gerekirse beş yüz şerif yardımcısı yığarız buraya. Bu kadar da değil. Bu taraflarda bir daha iş bulmanız mümkün olmaz. Dahası, şu arkadaşlarını içeri alıp eyaletten atarız.”

“Paraları varsa serserilikten içeri alamazsınız ki,” dedi London.

Baş denetçi avantajlı durumda olduğunu göstermek istercesine bir adım atarak yaklaştı.

“Kafanı çalıştır London,” dedi. “Serserilik yasalarını benim kadar sen de biliyorsun. Bilmiyorsan söyleyeyim, burada yasa demek Hunter demektir. Haydi artık London. Adamlarına söyle de işbaşı yapınlar. Unutma, sürekli bir iş ve günde beş dolar.”

London gözlerini kaçırdı. Ne yapmam gerekir gibilerden Mac’e baktı. Mac sessizliğini koruyordu.

“Haydi London. Ne bekliyorsun? Kızıl dostların sana yardım edemez, bunu sen de çok iyi biliyorsun.”

Gözleri yuvalarından uğramış olan Jim bir kenarda titremektedir. Mac, London’ı öyle büyük bir dikkatle gözlüyordu ki, denetçinin göremediği ayrıntıları görüyordu. London’ın omuzları giderek dikildi, ensesinin adaleleri omuzlarının arasına gömüldü, kolları ağır ağır yukarı doğru kalkmaya başladı, gözlerinde tehlikeli parıltılar belirdi, ensesindeki kızarıklık yanaklarına doğru yayıldı.

“London!” diye bağırdı aniden Mac. London önce bir sarsıldı, sonra rahatlar gibi oldu.

“Bir çare biliyorum London,” dedi Mac, sakın bir şekilde. “Hazır bu bay buradayken bütün işçilerin katıldığı bir toplantı yapalım. Bu adamın, kendilerini satmamız için bize yaptığı teklifi açıklayalım. Beş dolarlık işi kabul edip etmemeni oylayalım, sonra da işçilerin bu bayı linç etmelerini önlemeye çalışalım.”

Baş denetçi hiddetten kıpkırmızı olmuştu.

“Son kez söylüyorum,” diye bağırdı. “Ya teklifimi kabul edin ya da buradan basıp gidin.”

“Biz de gitmeye hazırlanıyorduk zaten,” dedi Mac.

“Torgas Vadisi’nden de çıkıp gideceksiniz. Sizi atacağız buradan.”

“Oh, bunu yapabileceğinizi sanmıyorum. Kalabileceğimiz özel bir arazi var. Arazi sahibi davet etti bizi.”

“Yalan söylüyorsun!”

“Dinleyin bayım,” dedi Mac. “Sizi ve muhafızlarınızı buradan sağ salım çıkarmakta zaten küçük bir sorun yaşayacağız. Durumu daha da zorlaştırmayın.”

“Nerede kalmayı düşünüyorsunuz peki?”

Mac bir kasanın üstüne oturdu. Sesi buz gibiydi.

“Bakın bayım, Anderson’ın arazisinde kamp kuracağız. Siz hanım evlatlarının düşünceği ilk şey bizi oradan attırmak olacak. Olsun. Şansımızı deneyeceğiz. Siz çakalların deneyeceği ikinci şey ise Anderson’ı kararından vazgeçirmek olacaktır. Size yemin ederim, oğlanlarınız Anderson’ın malına ya da kendisine veya tek bir meyve ağacına dokunur, zarar vermeye kalkarsa bin işçi bütün vadiye yayılır ve her birinin elinde de birer kutu kibrit olur. Anlatabildim mi bayım? İsterseniz bunu bir tehdit olarak kabul edebilirsiniz: Anderson’ın çiftliğine dokunacak olursanız, bu vadideki bütün çiftliklerde ne kadar sikindirik ev ve ambar varsa ateşe verilecektir!”

Mac’in öfkeden gözleri yaşarmıştı. Göğsü, sanki ağlayacakmış gibi hızla inip kalkıyordu.

Denetçi, başını hızla London’a çevirdi.

“Nasıl adamlarla birlikte olduğunu görüyor musun London? Kundakçılıktan kaç yıl yersin, biliyor musun?”

London iyice daralmıştı.

“Şuradan basıp gitsen iyi edersin bayım,” diye bağırdı. “Eğer çekip gitmezsen gebertirim seni. En iyisi hemen toz olman. Şunu götür buradan Mac... Tanrı aşkına götür!”

Denetçi, geri geri giderek, ağır gövdesi hiddetten titremekte olan London’ın yanından uzaklaştı, elini geriye uzatıp kapının tokmağını buldu.

“Ölüm tehdidi, ha?” dedi boğuk bir sesle. Arkasındaki kapı açılmıştı.

“Tehdit edildiğine dair tanığın yok,” dedi Mac.

Dışarıdaki şerif yardımcılarını nöbetçilerin arasından içeride olup bitenleri görmeye çalışıyorlardı.

“Hepiniz salaksınız,” dedi denetçi. “İstediğim an düzinelerle tanık bulurum. Ben söyleyeceğimi söyledim.”

Nöbetçiler, baş denetçinin geçmesi için açıldı. Şerif yardımcıları onu aralarına aldı. İşçilerden çit çıkmıyordu. Üçü, kalabalığın açtığı dar koridordan ilerledi. İşçiler onların geçişini öfkeli ve soran gözlerle izledi. Denetçi ve iki adamı, barakanın sonunda bekleyen büyük, üstü açık arabaya doğru sert adımlarla yürüdü. Arabaya bindiler ve çekip gittiler. Bunun üzerine kalabalık ağır ağır London’ın açık duran kapısına yöneldi. London, kapının kenarına dayanmış öylece duruyordu, bitkin bir haldeydi.

Mac, kapının önündeki basamakları çıktı ve kolunu London’ın omzuna attı. İkisi de, sessiz kalabalığın bir baş üstündeydi.

“Dinleyin arkadaşlar,” diye seslendi Mac. “Baş denetçi ve adamları çekip gitmeden size söylemek istemedik; onları dayaktan öldürürsünüz diye korktuk. Bu salak, buraya, London’ı sizi satması için kandırmaya gelmiş. London’a sürekli bir iş vereceklerdi, sizler de bu arada kazığı yiyecektiniz tabii.”

Öfkeli bir homurdanma yükseldi kalabalıktan. Mac elini kaldırdı.

“Durun durun bir dakika. Ama şunu aklınızdan çıkarmayın. London’ı satın almaya çalıştılar, fakat başaramadılar. Dinleyin bir. Buradan hemen çıkıp gitmek zorundayız. Ancak kalabileceğimiz bir çiftlik var. Orada her şey düzenlenmiş bulunuyor. Bu mücadeleyi kazanmanın tek yolu var. Düzen içinde olacağız. Arabası olan arkadaşlar kadınları, çocukları ve taşınamayacak eşyaları alacaklar. Diğerleri yürüyerek gidecek. Sakin olalım. Şimdilik hiçbir şeyi kırıp dökmeyelim. Birbirinizden ayrılmayın. Sizler eşyaları toparlarken, London da komitesiyle görüşecek.”

Mac, sözünü bitirdiği an ortalık karıştı. Bağırta ve kahkahlardan oluşan bir anafordu bu adeta. Korkunç bir sevince, sanki kösnül bir neşeye kapılmıştı insanlar. Sürekli gülüyor, kahkaha atıyorlardı. Odalara dalıyor, eşyalarını dışarı taşıyor, üst üste yığıyorlardı – cezveler, çaydanlıklar, battaniyeler, giysiler iç içeydi. Kadınlar çocuk arabalarını açıyordu. Altı komite üyesi, bu

kalabalığı omuzlayarak kendilerine yol açıp London'ın odasına girdi.

Güneş, ağaçların üzerindeydi şimdi ve ortalık ısınmıştı. Barakaların arkasındaki arabalar gürültüyle çalıştı. Eşyaların konduğu sandıklar çekiçlerle çivilendi. Ortalık, gidip gelenden, bağırıp çağırarak kararlar alandan, sonra da aynı kararları iptal edenlerden arı kovanına dönmüştü.

London, komite üyeleri içeri girince, gürültü gelmesin diye kapıyı kapattı. Adamlar, sessiz, ağırbaşlı, ciddi ve yaptıkları işin önemini farkında bir tavırla beklemekteydi. Kasalara oturup ellerini dizlerinde kenetlemişlerdi, duvarlara bakınıp duruyorlardı.

"London, izin verir misin onlarla konuşmama?" dedi Mac.

"Tabii, buyur."

"Niyetim sizin yerinize hareket etmek değil baylar," diye söze girdi Mac. "Bazı deneyimlerim var. Belki size işlerin hangi noktada kötüye gidebileceğini gösterebilirim, böylece işler boka sarmadan önlemlerimizi alabiliriz."

"Anlat arkadaş. Dinliyoruz," dedi komite üyelerinden biri.

"Tamam. Şu anda ortalık alevlenmiş vaziyette. Ne var ki böyle durumlarda işçi kitlesini zaptetmek zordur. Bir bakarsın, bir fıçı bira gibi kabarmış, bir bakarsın bir fahişenin yüreği gibi buz tutmuş. Biz biranın köpüğünü almak, soğuyan yüreği ise ısıtmak zorundayız. Şimdi bir öneride bulunmak istiyorum. Sizler bunun üzerinde düşünüp bütün kitlenin oyuna sunabilirsiniz. Grevlerin çoğu disiplinsizlik yüzünden kaybedilir. İşçileri mangalar halinde örgütleyelim, her manga bir lider seçsin, o ekipten, seçilen arkadaş sorumlu olsun. O zaman onları gruplar halinde yönlendirebiliriz."

"Bu arkadaşların çoğu askerlik yapmıştır," dedi komite üyelerinden biri. "Bu fikirden hiç hoşlanmayacaklardır."

"Tabii ki hoşlanmayacaklardır. Çünkü onların kendi savaşı değildi gittikleri. Başlarında ümüklerini sıkın subaylar vardı. Ama kendi subaylarını seçiyor ve kendi savaşlarını yapıyorlarsa o zaman durum değişir."

“Arkadaşların çoğu subaylardan hoşlanmaz.”

“Evet ama, çaresiz yapacaklar bunu. Disiplini sağlayamazsak bizi tepelerler. Manga, liderini beğenmezse onu oylama yoluyla indirip yerine bir başkasını seçer. Bu, onları ikna edecektir. Ayrıca yüzün üzerinde görevlinin başında da bir şef bulunmalı. Yaklaşık iki saat içinde büyük toplantıya gideceğiz. Planımızı hazır etmek zorundayız.”

London kelini kaşdı.

“Benim için her şey son derece net. Görür görmez Dakin’le bunun üzerine konuşurum.”

“Tamam,” dedi Mac. “Harekete geçelim artık. Jim, sen benimle kal.”

“Bana bir iş ver,” dedi Jim.

“Hayır, burada kal. Sana ihtiyacım olabilir.”

Anderson'ın çiftliğindeki beş dönümlük arazi, üç yanından büyük elma ağacı sıralarıyla çevrilmişti; arazinin ağaçsız tarafından da dar, tozlu kasaba yolu geçiyordu. Bağrışa çağrışa gelen işçi kalabalığı arazinin kendileri için hazırlanmış olduğunu gördü. Kampın sokaklarını belirlemek üzere, daha önce sürülmüş yumuşak top-rağa kazıklar çakılmıştı. Kasaba yoluna paralel beş yol yapılmış ve yolların sonunda, tuvalet olarak kullanılmak üzere derin çukurlar kazılmıştı.

Kampın kurulmasına geçilmeden genel bir toplantı yapıldı; Dakin başkan seçildi ve komitesi onaylandı. Mangalar halinde örgütlenme önerisi coşkuyla kabul edildi.

İşe yeni koyulmuşlardı ki, beş motosikletli polis gelip kasaba yolu üzerinde park etti. Motosikletlerine dayanıp çalışmaları izlediler. Çadırlar kuruluyor, barınaklar yapılıyordu. Üzgün bakışlı Dr. Burton her yere koşuyor, kampın kuruluşuna nezaret ediyordu. En az yüz eski otomobil, burunlarını yola doğru çevirmiş, top arabaları gibi yan yana duruyordu. Döşemeleri yırtık pırtık, nuh nebiden kalma Ford'lar; çamurlukları laçkalaşmış ya da tamamen çamurluksuz, boyasız, paslı burunlarıyla Chevrolet'ler ve Dodge'lar; çalışmaya başladıklarında makineli tüfek gibi ses çıkaran eski püskü Hudson'lar... Hepsi de yeniden orduya çağrılmış eski askerlere benziyordu. Hattın bir başında Dakin'in Chevrolet kamyonu göz alıyordu, temiz, yeni ve pırl pırl. Arabaların içinde iyi durumda olan bir tek onunkiydi ve Dakin, kamp içinde yürürken olsun, etrafı komite üyeleriyle çevriliyken olsun, gözünü kamyonundan ayırmıyordu. Konuşurken de, birilerini dinlerken

de, soğuk, kısık gözleri, pırl pırl parlayan yeşil kamyonunun üstünden bir an eksik olmuyordu.

Gri, eski çadırlar kurulurken Burton, çadır bezlerinin sabun ve suyla bir güzel temizlenmesi talimatını verdi. Anderson'ın su deposundan Dakin'in kamyonuyla varillerce su taşındı. Kadınlar çadır bezlerini eski süpürgelerle yıkadı.

Anderson gelip, beş dönümlük arazisinin bir kamp yerine dönüşmesini endişeli gözlerle izledi. Öğleye kamp hazırды. Dokuz yüz işçi elma bahçelerine çalışmaya gitti, topladıkları elmaları tencerelere, şapkalara, çuvallara doldurdular. Yeterince merdiven yoktu. İşçiler tırmanarak çıkıyordu ağaçlara. Karanlık bastırırken ürün toplanmış, kasalara istif edilip Anderson'ın ambarlarına taşınmıştı.

Dick de hızlı çalışıyordu. Kampa bir çocukla haber uçurup kasabaya bir kamyon göndermelerini istemişti. Kamyon bir dolu çadırla geri döndü kampa – açık kahverengi brandadan şemsiye gölgelikler; gölgelikli, küçük, iki kişilik çadırlar; aşağı yukarı on kişi alan, odaları olan asker çadırları. Kamyonda ayrıca iki çuval yulaf ezmesi, un, konserve yiyecek, çuvallarla patates ve soğanla sığır eti de bulunuyordu.

Yeni gelen çadırlar da sokaklara kuruldu. Dr. Burton, yemeklerin pişirilmesine nezaret ediyordu. Kamyonlar kasabanın çöplüğüne gidip üç adet paslı, atılmış ocakla döndü. Ocak kapağı olarak teneke parçaları kullanıldı. Aşçılar belirlendi, teknelere su dolduruldu, sığır eti parçalandı, patates ve soğanla birlikte pişirildi. Kovalarca fasulye haşlandı. Karanlık bastırırken, elma toplamaktan dönen işçiler hazır yemeğin kendilerini beklediğini gördü. Yere oturup, kaselerdeki, kupalardaki ve konserve kutularındaki yemeklerini yediler.

Karanlık bastırınca motosikletli polislerin yerini, tüfekli beş şerif yardımcısı aldı. Bir süre, yolda askeri talim yapıyor havalarında bir ileri bir geri gidip geldiler, sonunda yolun kenarına oturup işçileri seyre koyuldular. Kampta çok az ışık yanıyordu. Birkaç çadır fenerle aydınlatılmıştı. Küçük kamp ateşlerinden tit-

rek gölgeler yayılıyordu. Birinci sokağın sonunda, parlayan kamyonunun hemen orada Dakin'in çadırı vardı – ortasından branda beziyle ayrılmış, iki odalı, büyük, yepyeni bir çadır. Portatif masası ve sandalyeleri de kurulmuştu. Yere bir örtü serilmiş, çadırın orta direğine tıslayan bir lüks lambası asılmıştı. Dakin'in belli bir yaşam tarzı vardı ve yolculuğunu rahat koşullarda yapmaya özen gösteriyordu. Herhangi bir alışkanlığı ya da bağımlılığı yoktu; kârının ve kendisinin kazandığı her kuruş, kamyonuna, kamp hayatı sırasında gerekli olacak yeni teçhizat ve eşyalara harcanırdı.

Karanlık iyice bastırınca London, Mac ve Jim, Dakin'in çadırına gitti. Somurtkan bir İrlandalı olan Burke de içerideydi, birbirlerine tıpatıp benzeyen iki kısa boylu İtalyanla birlikte. Bayan Dakin öbür bölmeye geçmişti. Lüks lambasının beyaz ışığı altında, sarı saçlarının arasından Dakin'in pembe kafa derisi görünüyordu. Kısık gözleri bir an bile durmaksızın çevreyi tarıyordu.

"Merhaba çocuklar. Kendinize bir yer bulun."

London, son kalan boş sandalyeyi aldı. Mac'le Jim yere çöktü. Mac, tütün kesesinden Durham tütünü çıkarıp sardı.

"İşler iyi gidiyor, ne dersiniz?" dedi.

Dakin'in bakışları bir an Mac'e yöneldi, sonra uzaklaştı.

"Evet, öyle görünüyor."

"Polisler pek çabuk geldi," dedi Burke. "Birkaçını dirseklemek isterdim doğrusu."

Dakin, her zamanki soğukkanlılığıyla Burke'ü uyardı.

"Gerekmedikçe polislere sataşmayalım. Şimdilik bir şey yaptıkları yok."

"Mangalar oluşturuldu mu?" diye sordu Mac.

"Tamamdır. Hepsi şeflerini seçti. Bazıları şimdiden ilk şeflerini değiştirip yenisini bile seçti. Şu Doktor Burton esaslı adammış yahu."

"Evet," dedi Mac. "İyi çocuktur. Şu anda nerede acaba? Mangaların biri ona göz kulak olsa iyi olur. Biz işe giriştiğimizde onu buradan atmaya çalışacaklardır. Onu atarlarsa durumumuz zorlaşır. 'Kamu sağlığı tehlikede' demeye başlarlar."

Dakin, Burke'e döndü.

"Bu işi hemen ayarla Burke, tamam mı? Bir grubu Doktor'a göz kulak olmakla görevlendir. İşçiler onu seviyor."

Burke kalkıp çadırdan çıktı.

"Bana söylediklerini Dakin'e de söylesene Mac," dedi London.

"İşçiler bunu bir piknik sanıyor Dakin," dedi Mac. "Oysa yarın sabah piknik bitiyor. Başka bir eğlence başlıyor."

"Grev kırıcılar mı?"

"Tam üstüne bastın, bir tren dolusu hem de. Kasabada bir çocuk var. Benim için telgraf ofisine uğrar arada bir. Gece bir telgraf gelmiş. Bugün bir yük treni dolusu grev kırıcı yola çıkmış. Sabaha burada olurlar."

"O zaman," dedi Dakin. "Treni karşılayıp yeni gelenlerle konuşsak iyi olur. Toplu halde bulunurlarken bunu yapmak gerek."

"Ben de öyle düşünüyorum," dedi Mac. "Olaylar açık açık anlatıldığında grev kırıcıların taraf değiştirdiğini gördüğüm olmuştur."

"Biz de anlatırız onlara," dedi Dakin.

"Bakın," dedi Mac. "Polisler bize engel olmaya çalışacaklardır. İşçilerin ağaçların arasından görünmeden çıkıp gitmelerini sağlayıp polisleri burada boş çuval gibi bekletemez miyiz?"

Dakin'in soğuk gözleri bir saniye için ışıldadı.

"Ne dersiniz buna çocuklar?"

Hepsi sevinçle güldü.

"O zaman çıkıp bunu arkadaşlara anlatalım."

"Bir dakika Dakin," dedi Mac. "Geceden söylersek işin gizliliği kalmaz."

"Ne demek istiyorsun?"

"Kampta muhbir olmadığını düşünmüyorsun, değil mi? Bahse girerim en az beş tane vardır, menfaat elde etmek için bunu yapacak olanlar da cabası. Ne yazık ki bu her zaman böyledir. Her şey hazır olana kadar onlara hiçbir şey söyleme."

"Arkadaşlara güvenmeyelim mi yani?"

"Denemesi bedava. Bahse girerim, polisler de arkamızdan geleceklerdir."

"Sizler ne düşünüyorsunuz?" diye sordu Dakin.

"Sanırım haklı," dedi kısa boylu İtalyanlardan biri.

"Tamam o zaman. Ayrıca, kampı korumak için geride bir grup bırakmamız gerekiyor."

"En az yüz kişi," dedi Mac. "Kampı boş bırakırsak anında yakıp kül ederler."

"Çocuklar Anderson'ın ürününü ne de çabuk topladı."

"Evet," dedi Dakin. "Yandaki bahçede de iki yüz, üç yüz kişi elma toplayacak. Anderson, düşündüğünden bile daha fazla ürün kaldıracak."

"İşçiler umarım zamanından önce bir olay çıkarmaz," dedi Mac. "Nasıl olsa bol bol karşılaşacağız böyle şeylerle."

"Ne kadar grev kırıcı geliyormuş? Öğrenebildin mi?"

"Yarın gelecekler dört yüz beş yüz kişi var. Sanırım daha sonra başkaları da gelecek. Herkesin cebine taş doldurmasını söylemeyi unutma."

"Söylerim."

Burke içeri girdi.

"Doktor büyük ordu çadırlarından birinde kalıyor. Yanında on kişi olacak."

"Şimdi nerede?" diye sordu Mac.

"Birinde mantar buldu da. Ocağın yanında onu tedavi ediyor."

O sırada kampta bağırışlar yükseldi, biri öfkeyle bağırıyordu. Altısı da çadırdan fırladı. Kasaba yolu üzerindeki bir gruptan geliyordu bağırtilar. Dakin, kendine yol açarak o tarafa doğru ilerledi.

"Ne var, ne oluyor burada?"

Öfkeli ses cevap verdi:

"Ben söyleyeyim. Adamlarınız taş atıyorlar. Bak söylüyorum, taş atınaya devam ederlerse ateş açarız, vurulan falan olursa da hiç umurumuzda olmaz."

Mac, hemen yanında durmakta olan Jim'e yavaşça şöyle dedi:

"Keşke ateş etseler. Kısa süre içinde boktan bir şeyler olmazsa parçalanır bu tayfa. Keyifleri yerinde. Yakında birbirleriyle kavga ya bile tutuşur bunlar."

London kalabalığına daldı. "Geri çekilin bakalım," diye bağırdı. "Böyle çocukça şeylerle uğraşacak zamanımız yok. Haydi bakalım, herkes işinin başına."

London'ın otoritesi karşısında suratlarını asıp isteksizce dağıldılar.

Şerif yardımcısı bağırdı:

"Adamlarınıza sahip olun, yoksa onları Vinçesterlerimizle* yola getirmesini biliriz."

"Siz de çekip gidin bakalım uyumaya," dedi Dakin, buz gibi bir ses tonuyla.

Mac, Jim'in kulağına fısıldadı:

"Polisler felaket korkuyor. Onları tehlikeli kılan da bu zaten. Aynı, korkan çingiraklıyılan gibiler. Önüne gelene ateş edebilirler." Kalabalık dağıldı ve işçiler çadırlarına döndü.

"Gidip Doktor'a bakalım Jim," dedi Mac. "Ocakların oradaymış."

Dr. Burton kasanın üstüne oturmuş, bir adamın kolunu sarıyordu. Bir gaz lambasından yayılan sarı ışık içeriği aydınlatıyor, zemine küçük, yuvarlak bir ışık huzmesi vuruyordu. Doktor, sargıyı bantladı.

"Tamamdır," dedi hastasına. "Bir daha yararı böyle ihmal etme, yoksa kolunu bile kaybedebilirsin."

"Teşekkürler Doktor," dedi adam, gömleğinin kollarını indirirken. Sonra çıkıp gitti.

"Merhaba Mac. Merhaba Jim. Sanırım işim bitti."

"Mantar mıydı?"

"Hayır, küçük bir kesik sadece, mikrop kapıp iltihaplanmış. Bu tür kesikleri ihmal etmemeyi bir türlü öğrenemiyorlar."

"Doktor burada çiçek vakası tespit edip bir karantina koğuşu açsa ondan mutlusu olmaz. Şimdi ne yapacaksın Doktor?"

Kederli kahverengi gözleriyle yorgun yorgun Mac'e baktı Doktor.

* **Winchester:** ABD kökenli bir ateşli silah markası. (ç.n.)

"Sanırım, bugünlük işleri tamamladım. Bir de gidip bakayım tuvalet müfrezesi dediğim gibi dezenfekte etmiş mi tuvaletleri."

"Dezenfektan kokuyor ortalık," dedi Mac. "Neden gidip uyu-muyorsun Doktor? Dün gece hiç uyumadın."

"Yorgunum ama uykum yok. Deminden beri, işimi bitirsem de bahçelere gidip bir elma ağacının altında dinlensem diyor-dum kendi kendime."

"Tek başına mı?"

"Hayır. Beraber gitmeyi tercih ederim doğrusu."

Dr. Burton kalktı.

"Bekleyin de ellerimi yıkayayım."

Ellerini bir leğendeki sıcak suda, yeşil sabunla yıkadı.

"Haydi gidelim," dedi.

Çadırılı sokaklardan karanlık bahçelere doğru ağır ağır yürüdüler. Ayaklarının altında, sürülmüş toprağın topakları ezi-liyordu.

"Mac," dedi Dr. Burton, yorgun bir ses tonuyla. "Sen benim için bir muammasın. Neredeysen oradakilerin ağzını taklit edi-yorsun. London ve Dakin'le birlikteyken onlar gibi konuşuyor-sun. Sen bir aktörsün."

"Hayır," dedi Mac. "Kesinlikle aktör değilim. Konuşmak his-setmektir. Nasıl hissediyorsam öyle konuşuyorum, kesinlikle doğal bir şekilde. Öyle konuşmak için zorlamıyorum kendimi. Zorlasam bile faydası olmaz. Biliyor musun Doktor, insanlar kendileri gibi konuşmayanlara kuşkuyla bakar. Bir insana, anla-madığı sözcükler kullanarak hakaret bile edebilirsin. Belki yüzü-ne bir şey söylemez ama senden nefret eder. Bu, senin konumun açısından söz konusu değil Doktor. Senin farklılığın kabul edil-miş bir şey. Öyle olmasaydı sana güvenmezlerdi."

Ağaç dallarının ve yaprakların oluşturduğu kemerin altına girdiler, dallar gökyüzüne karanlık gölgeler halinde uzanıyordu. Kamptan yükselen mırıltılar duyulmuyordu artık. Başlarının üzerindeki bir baykuşun yırtıcı sesiyle durakladılar.

“Baykuş bu Jim,” diye açıkladı Mac. “Fare avlıyor.” Sonra Burton’a döndü. “Jim kırsal alanda pek bulunmamış. Bize yabancı olmayan şeyler onun için yeni. Şuraya oturalım.”

Mac ve Doktor toprağa oturup yaşlı bir elma ağacının gövdesine yaslandı. Jim karşılıklarına oturup bağdaş kurdu. Durgun bir geceydi. Üstlerindeki yapraklar kıpırtısızdı.

Mac, sanki sözünü geceye söylemiş gibi usulca konuştu.

“Sen de benim için bir muammasın Doktor.”

“Ben mi? Muamma mı?”

“Evet, sen. Partili değilsin ama her zaman bizim için çalışırsın, hiçbir şey de istemezsin yaptıkların için. Yaptıklarımıza inanıyor musun, yoksa inanmıyor musun, bilmem. Bu konuda hiçbir şey söylemez, sadece çalışırsın. Seninle daha önce de çalışmalarım oldu ve davaya inanıp inanmadığın konusunda bir karar veremedim.”

Burton yavaşça güldü.

“Anlatması zor. Sana ne düşündüğüm konusunda bir şeyler söyleyebilirim ama pek hoşlanacağını sanmıyorum. Hatta hoşlanmayacağından neredeyse eminim.”

“Anlat bakalım.”

“Benim davaya inanmadığımı söyledin. Bu, aya inanmamak gibi bir şey. Daha önce de komünler vardı, yine olacak. Fakat sizler bir şeyi *kurdunuz* mu, işin tamam olduğunu sanıyorsunuz. Hiçbir şey yerinde durmaz Mac. Bir fikri yarın uygulamaya koy, anında değişmeye başladığını göreceksin. Bir komün kur, o da aynı değişimin akışına girecektir.”

“O zaman davanın iyi olduğunu düşünmüyorsun, öyle değil mi?”

Burton içini çekti.

“Gördün mü? O eski kayaya tosladık yine. İşte bu yüzden çok fazla konuşmayı sevmem. Dirle beni Mac. Duygu ve düşüncelerim eleştirilerin üstündedir demiyorum ama onlar benim sahip olduğum tek şey. Ben tablonun bütününe görmek isterim... yapabildiğim ölçüde. Bakışımı ‘iyi’ veya ‘kötü’yle sınırlamak

istemem. 'İyi' terimini kullanırsam onu inceleme yetimi kaybederim, çünkü onun içinde kötü de olabilir. Anlıyor musun? Ben bütünü görmek istiyorum."

Mac, sabırsızlıkla atıldı.

"Ya sosyal adaletsizlik? Kâr sistemi? Bunların kötü olduğunu söylemek zorundasın."

Dr. Burton başını geriye atıp gökyüzüne baktı.

"Mac," dedi. "Şu fizyolojik adaletsizliğe bak, tetanosun adaletsizliğine, frenginin adaletsizliğine, amipli dizanterinin gangster yöntemlerine bak... benim alanım bunlar."

"Devrim ve komünizm sosyal adaletsizliği ortadan kaldıracaktır."

"Evet, dezenfektanlar ve koruyucu hekimlik de diğerlerini önleyecektir."

"İkisi farklı. Birini insan yapıyor, diğerini ise mikroplar."

"Ben pek bir fark göremiyorum Mac."

"Lanet olsun, Doktor, Tetanos her yerde var. Frengiyi Park Avenue'de bulabilirsin. Peki, bizimle değilsen neden peşimizden ayrılmıyorsun?"

"Görmek istiyorum," dedi Burton. "Parmağını kestiğin zaman yara mikrop kapar, şişer ve ağrımaya başlar. Şişme, vücudun direnişidir, ağrı ise savaş. Kimin kazanacağını bilemezsin ama ilk muharebe alanı yaradır. Eğer hücreler ilk muharebeyi kaybederse mikrop yayılır ve kola doğru ilerler. Mac, bu küçük küçük grevler enfeksiyon gibidir. İnsanların içine bir şeyler girdi, hafif ateş başladı ve lenf bezleri takviye birlikleri gönderdi. Görmek istediğim için yaranın olduğu yere gidiyorum."

"Grevin yara olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Evet. Grup halindeki insanlar daima bir çeşit enfeksiyon kapar. Bu da işin kötü yanı gibi görünüyor. Görmek istiyorum Mac. Grup halindeki bu insanları gözlemlemek istiyorum, onlar bana, bildiğimiz tek tek insanlardan farklı olarak, yeni tür birer birey gibi görünüyor. Bir gruba ait olan kişi artık kendisi değildir. Kendisinden farklı bir organizmanın içindeki bir hücredir. Nasıl vü-

cludunu oluşturan hücreler sonuçta seni oluşturdukları halde senden farklıysalar, aynen öyle. İnsanlar, 'kitle çılgındır, ne yapacağı belli olmaz' derler. Neden insanlar kitleye tek tek bireyler olarak değil de, kitle olarak bakar? Kitle, bir kitle olarak aşağı yukarı her zaman mantıklı hareket eder."

"Bunun davayla ne ilgisi var?"

"Şöyle bir ilgisi olabilir Mac: Bir grup insan harekete geçmek istediği zaman kendine bir sembol yaratır. 'Tanrı kutsal toprakları ele geçirmemizi istiyor'; ya da 'dünyayı demokrasinin beşiği yapacağız'; veya 'sosyal adaletsizliği komünizmle ortadan kaldıracamız' denir. Fakat aslında Kutsal Topraklar, Demokrasi veya Komünizm grubun umrunda değildir. Belki de grup sadece harekete geçmek istemiştir, kavgaya girmek istemiştir ve bu sözcükleri sadece bireylere güven vermek için kullanmıştır. Söylemek istediğim böyle bir şey Mac."

"Davanın bununla alakası yok," diye sesini yükseltti Mac.

"Belki de yoktur ama benim düşüncem böyle."

"Senin sorunun Doktor," dedi Mac. "Komünist olamayacak kadar aşırı solda olman. Kolektivizasyonda çok ileri gidiyorsun. Benim gibiler için ne düşünüyorsun, olayları yönlendiren, kitleyi harekete geçirenler için? Bu, senin grup insanı düşünceni suya düşürüyor."

"Sen bir neden olduğun kadar bir sonuç da olabilirsin Mac. Sen, grup insanının bir ifadesi olabilirsin, özel fonksiyonu olan bir hücre, gözdeki bir hücre gibi. Gücün, bir grup insanı olmaktan geliyor ve aynı zamanda onu yönlendiriyorsun, aynı bir göz gibi. Nasıl ki gözün hem beyninden emir alıyor, hem de ona emir veriyorsa."

"Hiç de pratik değil," dedi Mac, bıkkın bir havada. "Bu tür konuşmaların aç insanlarla, işsiz insanlarla ne ilgisi var?"

"Çok ilgisi var bence. Tetanosla kazıklıhummanın birbiriyle ilgisiz olduğu yakın zamanda anlaşıldı. Dünyada hâlâ çocuğun cinsel ilişki sonucu olduğunu bilmeyen ilkel kabileler var. Evet, grup insanının doğası, hedefleri, tutkuları hakkında daha fazla bir şeyler bilmek önemli. Onlar bizden farklı. Zevkle kaşınmamız so-

nucunda çok sayıda hücre ölmektedir. Belki de grup insanı, bir savaşta tek tek bireylerin yok olup gitmesinden zevk almaktadır. Kısacası Mac, sahip olduğum bütün olanaklarla olup biteni anlamaya çalışıyorum.”

Mac ayağa kalkıp pantolonunu silkeledi.

“Çok anlarsan hiçbir şey yapamazsın.”

Burton da kalktı, kıs kıs gülüyordu.

“Belki bir gün... ah, boşver şimdi... Bu kadar çok konuşmalıydım. Fakat insan konuştuğunda düşünceleri daha da netleştiriyor, dinleyen olmasa bile.”

İşlenmiş tarlanın toprak topaklarına basa basa, uyumakta olan kampa doğru yürüdüler.

“Burnumuzun ucunu göreceğiz durumda değiliz Doktor,” dedi Mac. “Sabaha burada olacak grev kırıcı sürüsünü bozguna uğratmamız gerekiyor.”

“Deus vult,”* dedi Burton. “Anderson’ın puanterlerini gördünüz mü? Harika köpekler. Bana tensel bir zevk verdiler, neredeyse cinsel bir zevk.”

Dakin’in çadırında hâlâ ışık vardı. Kamp uyumaktaydı. Sokaklarda giderek zayıflayan birkaç kamp ateşi göze çarpıyordu. Eski araba dizileri burunları kasaba yoluna dönük bir vaziyette sessizce beklemekte, yolun kenarlarında, şerif yardımcılarının sigaralarının alevi yanıp yanıp sönmekteydi.

“Duydun değil mi Jim? Burton’ın nasıl biri olduğunu görmüş oldun. İki güzel köpek, harika av köpekleri gören Doktor için bunlar köpek değil, duygudurlar. Benim içinse onlar köpekten başka bir şey değil. Şurada uyuyan işçiler de midesi olan birer insan; ama Doktor’a sorarsan, onlar insan değil, kolektif bir dev. Mesleği doktorluk olmasaydı onu çevremize sokmazdık. Becerilerine ihtiyacımız var ama düşünceleri bize kargaşadan başka bir şey getirmiyor.”

* **Deus vult:** Latince “Tanrı istiyor” anlamına gelir. Birinci Haçlı seferinin kararlaştırıldığı 1095 yılındaki Clermont Konsili toplantısında, Papa II. Urbanus tarafından propaganda amacıyla sloganlaştırılmıştır. (ç.n.)

Burton, mahcup bir havada gülümsedi.

"Neden o kadar konuştum, ben de bilmiyorum. Siz pratik adamlar daima midesi olan pratik insanlara liderlik edersiniz. Ve bir şeyler daima yoldan çıkar. Adamlarınız yoldan çıkar, sağduyunun yolunu izlemez ve siz pratik adamlar bunu inkar edersiniz ya da üzerinde düşünmeyi reddedersiniz. Biri çıkıp midesi olan bir insanın sizin kurallarınızda belirtilenden fazla bir şey olup olmadığı üzerine sorgulamalara girdiği zaman da, 'hayalci, mistik, metafizikçi' diye ulumaya başlarsınız. Bilmiyorum neden pratik bir adama bunlardan söz ediyorum. Bütün tarih boyunca, midesi olan insanlara liderlik eden pratik bir insan kadar kafası karışık olan biri daha görülmemiştir."

"Bir iş yapıyoruz burada," diye ısrar etti Mac. "Ayağı yere basmayan düşüncelerle oyalanacak zamanımız yok."

"Evet, böylece çalışmanıza, ortamı bilmeden başlamış oluyorsunuz. Bilgisizce yola çıktığınız için de her zaman tosluyorsunuz."

Artık çadırlara yaklaşmışlardı.

"Başka insanlarla da bu şekilde konuşursan," dedi Mac, "seni buradan atmak zorunda kalırız."

Aniden bir gölge belirdi.

"Kim o?" diye sordu biri ve ardından, "Ha, merhaba. Kimin geldiğini göremedim de."

"Dakin devriye mi çıkardı?" diye sordu Mac.

"Evet."

"Esaslı adam olduğumu biliyordum, soğukkanlı bir insan."

Büyük, sivri bir ordu çadırının yanında durdular.

"Sanırım yatsam iyi olacak," dedi Doktor. "Benim muhafızlar bu çadırda."

"İyi fikir," dedi Mac. "Sabaha epey işin olacak."

Doktor çadıra girince Mac, Jim'e döndü.

"Neden sen de gidip uyumuyorsun?"

"Sen ne yapacaksın Mac?"

"Ben mi? Gidip bir sağa sola bakınayım, her şey yolunda mı diye."

“Ben de seninle geliyorum. İşim gücüm seni izleyip durmak.”

“Şişşt... yüksek sesle konuşma,” diyen Mac, ağır ağır arabaların olduğu tarafa doğru yürüdü.

“Bana yardımın dokunuyor Jim. Bir kocakarı kadar beceriksiz olsan da yanımda olman korkmaktan alıkoyuyor beni.”

“Arkanda dolanmaktan başka bir şey yaptığım yok ki,” dedi Jim.

“Biliyorum. İyice yufka yürekli oldum galiba. Sana bir şey olacak diye ödüm kopuyor. Seni buraya getirmemeliydim Jim. İyice bağlandım sana.”

“Peki şimdi ne yapıyoruz Mac?”

“Gidip yatsan iyi olur. Ben şu yoldaki polislerle konuşmaya çalışacağım.”

“Neden?”

“Baksana Jim, Doktor’un söyledikleri canuru sıkmadı, değil mi?”

“Hayır. Dinlemedim ki.”

“Bir yığın palavra. Fakat palavra olmayan şeyler de var. Bir grevi iki nedenle kazanabilirsin, işçiler mücadelede kararlıysa ve halkın duyguları senden yanaysa. Bu vadinin büyük kısmı birkaç kişinin elinde. Bu, geri kalanların elinde pek bir şey olmadığı anlamına gelir. Bu birkaç toprak sahibi ya onlara para verir ya da yalanlarla aldatır. Şu yoldaki polisler özel olarak tutulmuş şerif yardımcılardır, iki haftalığına göğüslerine yıldız takılmış ve ellerine tabanca verilmiştir. Ağızlarını aramayı düşünüyorum, belki grev hakkında ne düşündüklerini öğrenebilirim. Muhtemelen patronları ne söylediyse onu tekrarlayacaklardır. Yine de onlardan bir şekilde bilgi alabilirim belki.”

“Ya seni tutuklarsa? Dün gece yolun üstündeki adamın neler söylediğini unutma.”

“Onlar sadece şerif yardımcısı Jim. Meslekten polisler gibi beni tanıyamazlar.”

“Yine de seninle gelmek istiyorum.”

“Peki o zaman. Fakat bir tuhaflık gördüğün an kampa koşup avazın çıktığı kadar bağır.”

Arkalarındaki çadırda bir adam uykusunda bağırmaya başladı. Birileri onu rüyasından uyandırdı. Mac'le Jim iki arabanın arasından sessizce geçip sigaraları karanlıkta parlayan küçük gruba yaklaştı. Onlar yaklaştıkça sigara ateşleri söndürüldü ve yer değiştirdi.

"Hey arkadaşlar, oraya gelebilir miyiz?" diye bağırdı Mac.

"Kaç kişisiniz?" diye bağırdı gruptan biri.

"İki."

"Gelin bakalım."

Onlar yakına gelince bir el feneri yanıp kısa süre için yüzlerini aydınlattı, sonra yeniden söndü. Şerif yardımcıları ayağa kalktı.

"Ne istiyorsunuz?" diye sordu sözcüleri.

"Uyku tutmadı da," dedi Mac. "Biraz çene çalarız diye düşünü-
dük."

Adam güldü. "Bu gece de epey arkadaşımız varmış."

Mac, o karanlıkta Bull Durham tütün paketini çıkardı.

"Sigara içer miydiniz?"

"Sigaramız var. İsteddiğiniz nedir?"

"Söyleyeyim. Birçok arkadaş sizlerin grev hakkında ne düşündüğünüzü öğrenmek istiyor. Bizi bunu sormamız için gönderdiler. Sizin de kendileri gibi işçi olduğunuzu biliyorlar. Sizden farklı olmayan insanlara yardımcı olup olmayacağınızı öğrenmek istiyorlar."

Karşı tarafta bir sessizlik oldu. Mac, endişeyle çevresine bakındı. Sonunda biri konuştu yumuşak bir sesle.

"Gelin kerizler. Kıpırdamayın bakalım. Cıyaklayacak olursanız mıhlarız, ona göre."

"Ne demek oluyor bu? Ne yapmak istiyorsunuz?"

"Arkalarına geç Jack, sen de Ed. Silahlarınızı sırtlarına dayayın. Kıpırdamaya kalkarlarsa icabına bakın. Yürüyün bakalım şimdi!"

Sırtlarına dayanan tüfekler onları karanlığa doğru itekledi.

"Kendinizi çok akıllı sanıyorsunuz, değil mi?" dedi grubun başkanı konumundaki adam, "Gündüz polislerin sizi bize gösterdiklerini nereden bileceksiniz?"

Yolun karşısına geçip o taraftaki ağaçlara doğru yürüdüler.

"Sizi akıllılar, işçileri gün doğmadan buradan çıkarıp bizi de boşu boşuna bekletecektiniz, değil mi? Bunu, siz karar verdikten on dakika sonra öğrenmiştik bile."

"Kim söyledi efendim?"

"Öğrenmek için can atıyorsun, değil mi?"

Arada bir tökezlediklerinde tüfekler sırtlarını dürtüklüyordu.

"Bizi hapishaneye mi götürüyorsunuz efendim?"

"Hapishane mi, yok canım, sizin gibi lanet olası kızıkları doğru Vijilante Komitesi'ne teslim ederiz. Şansınız varsa, eşek sudan gelinceye kadar dayak yedikten sonra bölge sınırlarının dışına bırakılırsınız. Şansınız yoksa da bir ağaçta ipe çekilirsiniz. Bu vadede radikalleri istemiyoruz."

"Fakat siz polis olduğunuza göre bizi hapishaneye götürmeniz gerekir."

"O sana göre öyle. Az ileride güzel, küçük bir ev var. Sizi oraya götürüyoruz."

Elma ağaçlarının altında yıldızların ışıkları bile görünmüyordu.

"Şimdi sakın olun bakalım."

Jim, "Kaç, Mac!" diye bağırdı ve aynı anda kendini yere attı. Arkasındaki muhafız, Jim'in üstünden öne devrildi. Jim, yerde yuvarlanarak bir ağaca kadar gitti, sonra kalkıp ileri doğru fırladı. İkinci sıradaki bir elma ağacına tırmanıp dalların arasında saklandı. Aşağıda bir boğuşma vardı, biri acıyla böğürdü. El feneri sağa sola gidip geldi, sonra yere düştü ve çürümüş bir elmaya sabitlenip öylece kaldı. Bir kumaşın yırtılma sesi duyuldu, ardından ayak sesleri. Bir el uzanıp yerdeki el fenerini aldı ve söndürdü. Aşağıdan boğuk tartışma sesleri geliyordu.

Jim, yapraklar kıpırdadığında soluğunu tutarak yavaşça ağaçtan indi. Sessizce yola çıkıp karşıya geçti. Arabaların oraya geldiğinde bir nöbetçi onu durdurdu.

"Bu gece ikinci defadır karşıma çıkıyorsun arkadaş. Neden gidip yatmıyorsun?"

"Dur şimdi, Mac buradan geçti mi?"

"Evet, hem de ardından atlı kovalar gibi. Dakin'in çadırında."
Jim aceleyle koşup çadırın kanadını açarak girdi. Dakin, Mac ve Burke oradaydı. Mac, heyecanla bir şeyler anlatıyordu. Jim içeri girince susup o yana baktı.

"Tanrım, ne kadar sevindim bilemezsin," dedi. "Biz de şimdi bir grup gönderip seni aratacaktık. Ah ne budalalık ettim ben, ne budalalık! Biliyor musun Dakin, sırtımıza tüfekleri dayamış götürüyorlardı bizi. Ateş edeceklerini pek sanmıyordum ama edebilirlerdi de. Jim, sen ne yaptın öyle?"

"Kendimi yere atıp herifi üzerimden aşırarak düşürdüm. Tüfeği yere düştü. Bu numarayı okulda oynarken çok yapardık."

Mac, kendini zorlayarak güldü.

"Silahlarıyla birbirlerini vurmaktan korktular. Ben yan tarafa atladım ve herifin midesine bir tekme indirdim."

Burke, Mac'in arkasındaydı. Jim, Mac'in Dakin'e göz kırptığını gördü. Dakin'in buz gibi bakan gözleri, renksiz kirpiklerinin altında neredeyse görünmüyordu.

"Burke, çevreye bir bakıniver, nöbetçiler uyanık mı diye."

Burke duraksadı.

"Sanırım sorun yok."

"Gözünle görsen iyi olur. Baskına falan uğramayalım. Nöbetçilerin ellerinde ne var Burke?"

"Gayet güzel sopalar."

"Tamam, bir dolaş bakalım."

Burke çadırdan çıkıp gitti. Mac, Dakin'e yaklaştı.

"Çadırda konuşmayalım," dedi kısık bir sesle. "Seninle yalnız konuşmak istiyorum. Küçük bir yürüyüşe ne dersin?"

Dakin başıyla onayladı. Üçü birlikte karanlık geceye çıktılar, Dr. Burton'la daha önce gittikleri tarafa doğru yürüdüler. Geçerlerken bir nöbetçi onlara baktı, sonra başını çevirip uzaklaştı.

"İçimizde ikili oynayan biri var," dedi Mac. "Şerif yardımcılarını gün doğmadan buradan çıkacağımızı biliyordu."

"Burke'ten mi kuşkulaniyorsun?" diye sordu Dakin, soğuk bir sesle. "Bu konuşulduğunda orada bile değildi."

“Kim olduğunu bilmiyorum. Biri çadırın dışından da dinlemiş olabilir.”

“Peki, ne yapacağız? Sen bu işleri çok daha iyi biliyorsun.” Buz gibi sesiyle devam etti Dakin. “Siz kızıkların bize pek bir yararınız olmadığını düşünüyorum. Bu gece bir adam gelip ne dedi biliyor musunuz, sizi başımızdan atarsak patronlarla daha iyi bir anlaşmaya varabilirdik.”

“Öyle mi sanıyorsun? Biz ortalıkta yokken kestiler ücretlerinizi, bunu unutmayın. Grevi bizim başlattığımızı sanıyorsunuz ama biliyorsunuz ki biz başlatmadık. Biz sadece işlerin yolunda gitmesi için yardım etmeye çalışıyoruz.”

Dakin’in monoton sesi araya girdi.

“Sizin ne çıkarınız var bu işten?”

Mac sertçe yanıtladı: “Hiçbir çıkarımız yok.”

“Nasıl inanayım?”

“Davaya inanmadıkça bilemezsin. Bunun ispatı olmaz.”

Dakin’in sesi biraz yumuşamıştı.

“Durum buysa size güvenebilir miyim, bilmiyorum. Biri bir işe girişmişse bunu iki şey için yapıyordur. Ya bir yerlerden emir almıştır ya da ajanlık yapmaktadır. Fakat bu ikisi de değilse, onun ne yapacağını bilemezsin.”

“Tamam,” dedi Mac, sinirli bir tavırla. “Bunu bırakalım şimdi. İşçiler bizi istemezlerse oylamaya koyarsın. Biz de davamızı savunuruz. Fakat birbirimizle dalaşmamız hiç de iyi bir şey olmaz.”

“Peki, ne yapacağız bu durumda? Polislerin, yarın sabah işçilerin buradan çıkıp gideceğini bilmeleri hiç hoş bir şey değil.”

“Elbette değil. Bu durumda biz de yoldan açıkça yürüyerek gider ve şansımızı deneriz. Grev kırıcıları gördüğümüzde tavırlarından kavga etmemiz mi, yoksa konuşmamız mı gerektiğini anlarız.”

Dakin durup ayağıyla toprağı eşeledi.

“Buraya neden getirdin beni?”

“Sadece içimizde ikili oynayan birinin olduğunu söylemek istedim. Polislerin duymasını istemediğin bir karar aldığın zaman kimseye söyleme.”

"Tamam, anladım. Herkesin bilmesi gereken şeyleri açıktan bildiririz. Ben yatmaya gidiyorum. Siz de artık sabaha kadar bir şey karışmayın."

Mac ve Jim, zemini olmayan, iki kişilik, küçük bir çadırda kalıyorlardı. Çadıra sürünerek girdiler ve eski püskü yorganlarına sarıldılar.

"Sanırım Dakin dürüst biri ama emir almaktan hoşlanmıyor," diye fısıldadı Mac.

"Bizi buradan attırmaya çalışır mı acaba?"

"Olabilir ama bunu yapacağını sanmam. Yarın gece işçiler bizimle uğraşamayacak kadar yorgun ve öfkeli olacak. Jim, bu işin tavsamasına izin vermemeliyiz. Çok elverişli bir durum var."

"Mac?"

"Evet?"

"Polisler neden gelip seninle beni buradan alıp götürmüyor?"

"Korkuyorlar da ondan. İşçilerin tepesini attırmaktan korkarlar. Dan merdivenden düştüğünde olduğu gibi. Polisler, kitlenin yanına ne zaman yaklaşmayacaklarını çok iyi bilir. Haydi artık uyuyalım."

"Bir şey daha soracağım Mac. Bahçede nasıl kurtuldun? Dövuştün, değil mi?"

"Tabii, ama öyle karanlıktı ki ortalık, kimin kime vurduğu belli değildi. Bense önüme kim gelirse indiriyordum yumruğu."

Jim bir süre sessiz kaldı. "Adamlar sırtımıza silahlarını dayadıklarında korktun mu Mac?"

"Tabii ki korktum. Daha önce bu vijilantelerin karşısına çıkarılmıştım, bizim zavallı Joy da öyle. On, on beşi üzerine çullandır ve pestilini çıkarana kadar döver. Öyle de cesurlardır ki, bir görsen! Genellikle yüzlerinde maske olur. Elbette korktum, sen korkmadın mı?"

"Tabii ki ben de korktum. Önce korktum. Sonra bizi yürütmeye başladıklarında toparlandım. Kendimi yere atarsam neler olabileceğini tahmin ettim. Adam daha düşmeden yere düşüşünü görür gibiydim. En büyük korkum ise seni vurmalarıydı."

“Tuhaf olan Jim,” dedi Mac. “İnsanın ne kadar büyük bir tehlike içindeyse o kadar az korkmasıdır. Ortalık karıştığı an korku falan kalmadı bende. Sırtıma dayalı silah aklıma geldikçe hâlâ fena oluyorum.”

Jim, çadırdan dışarı baktı. İçerinin karanlığıyla karşılaştırıldığında gece daha az karanlıktı. Toprak topraklarını ezerek birileri geçti çadırın önünden.

“Sence grevi kazanacak mıyız Mac?”

“Artık uyumalıyız. Ama biliyor musun Jim, bu geceki olay olmasaydı şunu söylemezdim: Hayır, kazanma şansımız olduğunu düşünmüyorum. Bu vadi iyice *organize* olmuş. Ateş açacaklar ve yaptıkları yanlarına kâr kalacak. Hiçbir şansımız yok. Olaylar başladığında işçilerin muhtemelen kirişi kıracaklarını düşünüyorum. Ama bunu kafana takma Jim. Mücadele durmazsınız devam eder. Yayılır ve bir gün... hedefine varır. Bir gün kazanacağız. Buna inanmalıyız.”

Dirseğine dayanarak doğruldu.

“Buna inanmasak burada olmazdık. Doktor enfeksiyon konusunda haklıydı, fakat enfeksiyon dediğin şey sermaye yatırımdır. O, kalplerimize kadar yayılıp bizi öldürmeden önce biz onu başımızdan defedeceğimize inanmalıyız. Hiçbir zaman değişme Jim. Daima burada ol. Bana güç ver.”

“Harry daha başından bana bu işten ne bekleyeceğimi söylemişti,” dedi Jim. “Herkes bizden nefret ediyor Mac.”

“İşin en zor kısmı da bu,” diyerek Jim’i onayladı Mac. “Herkes bizden nefret ediyor. Hem bizim saflarımızdakiler, hem de düşman saftakiler. Ve kazanırsak Jim, bu işi bitirirsek, bizimkiler öldürecek bizi. Bilmiyorum, bu işi neden yapıyoruz. Eh, artık uyuyalım.”

Uyanan insanların sesleri, daha şafak sökmeden kampta yankılanmaya başlamıştı. Ormanlık alandan balta sesleri, paslı ocaklardan takırtılar geliyordu. Çok geçmeden yakılan elma ve çam odunlarının hoş kokusu kampı sardı. Aşçılar işe koyulmuştu. Kahve cezveleri, gürül gürül yanan ocakların yanına konmuş, kazanlardaki fasulyeler kaynamaya başlamıştı. Çadırlardan çıkan insanlar soluğu ocakların yanında alıyor, bu yüzden aşçılar çalışmakta zorluk çekiyordu.

Dakin'in kamyonu, Anderson'ın evinden üç bidon su taşıdı. "Dakin manga liderlerini görmek istiyor. Onlarla konuşacakmış..." sözleri kulaktan kulağa yayıldı. Manga liderleri kasıla kasıla Dakin'in çadırına doğru gitti.

Doğu göğünde elma bahçelerinin silueti net bir şekilde gözüküyordu artık, park etmiş arabalar da iyice seçilir olmuştu. Kahve cezveleri fokurdamaya, fasulye kazanlarından çevreye iştah açıcı kokular yayılmaya başlamıştı. Aşçılar, önlerine ne uzatılırsa kepçeyle fasulye koyuyordu: tavalar, kavanozlar, konserve kutuları, teneke tabaklar... Çoğu yere oturmuş, çakıyla yaptıkları küçük tahta kaşıklarla fasulyelerini yiyordu. Kahve bayat ve acı olsa da, sessiz ve asık yüzlü kadınlar ve erkekler içtikleri kahveyle hareketlenmiş, aralarında konuşmaya, gülmeye, selamlaşmaya başlamıştı. Günün aydınlığı ağaçların üzerinde kendini göstermiş ve yeryüzü mavimsi bir renk almıştı.

Dakin, çadırının önünde Burke ve London'la birlikte duruyordu. Manga liderleri, Dakin'in önünde beklemekteydi, Mac ve Jim de aralarındaydı. Mac, "Biraz ağırdan alalım, bizi hemen kapı dışarı etmeleri hiç iyi olmaz," dedi Jim'e.

Dakin'in üstünde bele kadar gelen kısa bir kot ceket, başında da tüvit bir kep vardı. Renksiz gözleri işçilerin yüzünde dolaştı.

"Arkadaşlar," dedi, "şimdi size durumu açıklayacağım, katılmak istemeyenler katılmaz. Gelmek istemeyen gelmesin. Bir tren dolusu grev kırıcı geliyor. Kasabaya gidip onlara engel olmayı düşünüyoruz. Önce konuşmaya çalışacağız, olmadı, dövüşmek zorunda kalabiliriz. Ne diyorsunuz?"

Onaylayan bir mırıltı yükseltti manga liderlerinden.

"Tamam o zaman. Yürüyerek gideceğiz. Adamlarınızı denetim altında tutun. Sessiz olsunlar ve yolun kenarından yürüsünler," dedi ve soğuk soğuk sırttı. "Bazıları yerden birkaç taş alıp cebine koyarsa bunda bir sakınca görmem doğrusu."

Manga liderleri başlarını sallayarak gülüştüler.

"Tamamdır. Herkes durumu kavradıysa gidip adamlarınıza bunları anlatın. Yola çıkmadan önce bütün sorunları çözmek istiyorum. Yüz kadar arkadaşı, göz kulak olmaları için kampta bırakacağım. Gidip kahvaltı yapabilirsiniz şimdi."

Manga liderleri hızla dağılıp ocakların başına koştı. Mac'le Jim de manga liderlerini izledi.

"Bana hiç de güven vermediler," dedi London. "Pek sağlam ayakkabı gibi görünmüyorlar."

"Sabahın körü henüz," dedi Mac. "Daha kahvelerini bile içmediler. İnsanlar karınları açken farklı davranır."

"Siz de geliyor musunuz arkadaşlar?" diye sordu Dakin.

"Tabii geliyoruz," dedi Mac. "Dakin, adamlarımız yiyecek ve malzeme yollayacak. Onlardan haber geldiğinde malzemeyi almak üzere birkaç araba ayarla."

"Tamamdır. Daha bu gecedен ihtiyacımız var yiyecek malzemeye. Fasulye neredeyse bitti. Bu kadar insana yemek yetiştirmek kolay iş değil."

"Grev kırıcılar trenden çıkar çıkmaz girişelim heriflere," dedi Burke. "Böylece gözlerini baştan korkutmuş oluruz."

"Önce konuşmakta yarar var," dedi Mac. "Yarın tren dolusu grev kırıcının, konuşularak grev tarafına kazanıldığını görmüş-

lüğüm var. Evet, bazılarının gözünü korkutursun ama bir kısmını da tahrik etmiş olursun.”

Mac konuşurken Dakin onu merak dolu bakışlarla izlemişti.

“Evet, gidelim artık,” dedi. “Ben kampta kalacakları seçeyim. Doktor ve adamları kampı temizlesin. Benim kamyonu da alıyorum. London ve Burke benimle gelebilir. Şu lanet olası külüstürleri burada bırakmak daha iyi olur.”

Uzun ve pejmürde kabile yola çıktığında güneş yeni doğmaktaydı. Grup liderleri, işçileri yolun kenarından yürümeleri için uyarıyordu. Jim, birinin, “Bırakın şu toprakları. Demiryolunda çok güzel granit taşlar var...” diye seslendiğini duydu.

Şarkılar söylenmeye başladı, eğitimsiz işçilerin ahenksiz sesleri kapladı her yanı. Dakin’in yeşil Chevrolet’si, birinci vitese takmış, önden ağır ağır gidiyordu. Kalabalık kabile arkasından yürüyordu, kampta kalan kadınlar onları bağırışlarla uğurluyordu.

Daha yeni yola çıkmışlardı ki, motosikletli on polis gelip yürüyüş kolunun yanlarına dizildi. Yarım mil kadar yol aldıktan sonra içi tıklım tıklım dolu açık bir araba, kafilenin yanından geçip yolun kenarında park etti. Göğüslerinde şerif yıldızı takılı adamların ellerinde tüfekler vardı. Şoför mahallindeki biri koltuğundan ayağa kalktı.

“Düzeni bozmak yok, bunu aklınızdan çıkarmayın,” diye bağırdı. “Trafığı kapamadığınız sürece yürüyebilirsiniz, fakat kimseyle dalaşmak yok. Tamam mı?”

Tekrar yerine oturdu, arabasını çalıştırdı, Dakin’in kamyonunu geçip yürüyüşün en önünde gitmeye başladı.

Jim’le Mac, Dakin’in kamyonunun on beş metre kadar gerisinde yürüyordu.

“Bizim için karşılama komitesi bile çıkarmışlar,” dedi Mac. “Ne kibar insanlarmış.”

Yakınlarındaki işçiler gülüştü. Mac devam etti:

“Grev yapabilirsiniz ama grev gözcülüğü yapamazsınız, diyorlar. Grev gözcülüğü olmadan grevin ne anlamı var ki.” Bu sefer kimse gülmedi. İşçiler homurdandı, ancak bu homurdanmada

pek bir kızgınlık ifadesi yoktu. Mac, endişeli şekilde Jim'e bir göz attı. "Bu hoşuma gitmedi," dedi alçak sesle. "Bu otlakçı takımı istem üstünde değil. Umarım fazla zaman geçmeden onların tepesini attıracak bir şeyler olur. Olmazsa bu iş fiyaskoyla sonuçlanır."

Avare tören taburu kasabaya girdi ve kaldırımlardan ilerledi. İşçiler sessizdi şimdi ve çoğu utangaç bir havaya bürünmüştü. Kasabaya girdiklerinde esnaf onları vitrinlerin gerisinden, çocuklar çimenliklerden izledi. Sonra çocuklar evlere alındı, kapılar sıkı sıkıya kapatıldı. İnsanlar sokaklardan çekildi. Polis motosikletleri o kadar yavaş gidiyordu ki, sürücüler dengelerini korumak için ara sıra ayaklarını yere dayamak zorunda kalıyordu. Şerifin arabasının en önde gittiği katile, arka sokaklardan ilerleyerek sonunda istasyona vardı. İşçiler, tren yolunun kenarına geldiklerinde durdular, çünkü tren yolu, tüfekli ve gaz bombalı yirmi kişi tarafından kesilmişti.

Dakin, kamyonunu kaldırımın kenarına park etti. İşçiler sessizce yayılıp özel polislerin karşısında dizildi. Dakin'le London, işçi sıralarının önünde yukarı aşağı gidip talimatlar veriyordu. Zorunlu kalınmadıkça polislerle çatışmaya girilmeyecekti. Öncelikle, gelenlerle konuşulmaya çalışılacaktı, hepsi bu.

Yolun sağ tarafında iki uzun soğuk hava vagonu beklemekteydi. Jim, Mac'e eğilip, "Belki de yük katarını ileride durdurup indirirler adamları. O zaman onlarla bağlantı kuramayabiliriz." dedi.

Mac, başını salladı.

"Belki daha sonra ama sanıyorum şu anda bir karşılaşma istiyorlar. Bizi korkutup kaçıracaklarını düşünüyorlar. Şu tren bir an önce gelse... Beklemek aynı bizim gibi, işçilerin de tansiyonunu yükseltti. Ama süre uzadıkça korkuya kapılabilirler."

Birçok işçi şimdiden kaldırımlara oturmuştu bile. Bir yandan demiryolu muhafızları, diğer yandan motosikletli polisler ve şerif yardımcıları tarafından iyice sıkıştırılmış işçi kalabalığından bir uğultu yükseliyordu. İşçilerde sinirli ve düşünceli bir hal vardı. Şerif yardımcıları, iki elleriyle kavradıkları tüfeklerini karınlarının üzerinde, yatık bir şekilde tutuyordu.

“Polisler de korkuyor,” dedi Mac.

London, bir grup işçiyi yatıştırmaya çalışıyordu.

“Ateş falan açamazlar,” diyordu. “Bunu yapmayı göze alamazlar.”

“Geliyor!” diye bağırdı biri.

Tren yolunun ilerisindeki işaret kolu yukarı kalkmıştı. Ağaçların üstünde bir duman belirdi ve yaklaşan tekerleklerin altındaki raylar zangırdadı. İşçiler kaldırımlardan kalkıp başlarını o tarafa doğru uzatmıştı.

“Herkes yerinde kalsın,” diye bağırdı London.

Kara lokomotif ve arkasındaki yük vagonları ağır ağır ilerledi; vagonların kapılarından insanların bacakları sarkıyordu. Lokomotif, tekerleklerin altından buharlar çıkararak gelip durdu. Vagonlar birbirine çarparak dururken koca tren son kez homurtulu ve gıcırtilı bir şekilde soludu.

İstasyonun karşısındaki sokakta, üst katlarında mobilyalı odalar bulunan bir dizi harap dükkan ve restoran vardı. Mac, başını çevirip o tarafa baktı. Odaların pencerelerinde biriken insanlar merakla dışarıyı gözlüyordu.

“Şuradaki adamlar hiç hoşuma gitmedi,” dedi Mac.

“Neden?” diye sordu Jim.

“Bilmiyorum. Aralarında kadınların da olması gerekirdi. Oysa hiç kadın yok.”

Grev kırıcıların bir kısmı vagonların kapı eşiklerinde oturmaktaydı, bir kısmıysa onların arkasında ayakta duruyor, huzursuzca çevrelerine bakınıyordu. Trenden atlamak için davranmadı hiçbiri.

Derken London ön tarafa ilerledi, bir muhafıza o kadar yaklaştı ki, tüfeğinin namlusu London’ın karnına değdi ve muhafız bir adım geri atmak zorunda kaldı. Lokomotif, iri, yorgun bir hayvan gibi ritmik bir şekilde soluyup duruyordu. London, iki elini ağzının kenarlarına dayayarak gürlledi:

“Gelin arkadaşlar. Bize karşı savaşmayın. Polislere yardımcı olmayın.”

Bir istim ığlığı London'ın bağırınını yarıda kesti. Lokomotifin yanından fışkırın beyaz buharın sesi London'ın sesini boğduğu gibi, kendi hışırtılı gürültüsünün dışındaki bütün sesleri bastırmıştı. Grevci sıraları sabırsızca öne atıldı ve muhafızların oluşturduğu barikata doğru ilerledi. Muhafızlar tüfeklerini işçi kalabalığına doğrulttu, yüzlerindeki tehdit edici gerginlik işçileri durdurdu. Trenin keskin çığlıklarla bıraktığı istim, beyaz tüy kümeleri gibi yükselip havada dağılıyordu.

Vagonlardan birinin kapısındaki insanlar arasında bir karışıklık oldu. Kapıda oturmakta olan grev kırcıların arasından sıyrılan bir adam yere atladı.

Mac, Jim'in kulağına eğilip, "Tanrım! Joy bu," dedi.

irkin, cücemsi yaratık, yüzünü vagonun kapı eşiğinde oturan adamlara dönüp elini kolunu sallamaya başladı. İstimin ığlığı sona ermemişti henüz. Adamlar trenden atlayıp ılınca el kol hareketleri yapan Joy'un önünde durdu. Joy dönüp grevcilere el salladı. Yüzü yediği dayaklardan şeklini iyice kaybetmişti. Aşağı atlayan beş altı kişi arkasındaydı, hep birlikte grevcilere doğru yürümeye başladılar. Son derece gergin olan muhafızlar her iki tarafı gözden kaçırmamaya çalışarak kenara çekildi.

Derken, istimin çığlığını bile bastıran üç keskin patlama sesi duyuldu. Mac, dükkanlara doğru baktı. Pencerelerdeki başlar tüfeklerle birlikte anında gözden kayboldu ve pencereler hızla kapatıldı.

Joy yerinde çakılıp kaldı, gözleri büyüdü. Ağzından çenesine sızan kan, gömleğine damladı. Dehşet içinde açılmış gözleri kalabalığı taradı. Yüzükoyun düşüp yeri avuçlamaya çalıştı. Muhafızlar, yerde kıvranan adama gözlerine inanamamış gibi bakıyordu. Birden istim sesi durdu ve insanların üzerine sessizlik, yeni bir ses dalgası gibi çöktü. Grevci sıralarındaki insanlar büyülenmiş gibi bakınarak sessizce duruyordu. Joy, bir kertenkele gibi, kollarının üzerinde yükseldi ve sonra tekrar düştü. Kanı, küçük bir dere gibi akıp demiryolunun taşlarına kadar ulaştı.

İşçilerin arasında tuhaf bir kaynaşma başladı. London, sanki orada değilmiş gibi, ağır ağır ilerledi, işçiler de arkasından geldi.

Hepsi kaskatıydı. Muhafızlar silahlarını onlara doğrulttu, fakat işçi sıraları hiçbir şey görmeden ve hiçbir şeye aldirmeden ilerlemeye devam etti. Muhafızlar aceleyle kenara çekilip yol verdiler. Çünkü vagonların kapılarından da sessiz bir kalabalık boşalmaya ve ağır ağır ilerlemeye başlamıştı. Kalabalık, iki yandan gelip sonunda bir beynin iki yarısı gibi, ölü adamın etrafında çember oluşturdu.

Jim, titreyerek Mac'ın koluna yapıştı. Mac ona dönüp mırıldandı:

"Hayatında ilk kez gerçekten işe yarar bir şey yaptı. Zavallı Joy. Yaptı işte... Kim bilir ne kadar mutludur. Polislere bak Jim. Kolumu bırak. Kendine hâkim ol. Polislere bak!"

Muhafızlar korku içindeydi, isyanları önleyebilirlerdi, isyan edenleri durdurmak için savaşabilirlerdi ama bir uyurgezerin açılmış gözleriyle sessizce ilerleyen bu insanlar karşısında hiçbir şey yapamazlardı. Muhafızlar yerlerinden kıpırdamadı, şerif ise arabasını çalıştırdı. Motosikletli polisler, son derece ağır hareketlerle park ettikleri motorlarına doğru ilerledi.

Grev kırıcılar artık vagonlardan tamamen inmişti. Bazıları, vagonların arasından ya da trenin altından kayıp bir koşu öbür tarafa geçmişti ama çoğu Joy'un yattığı yerde toplanmıştı.

Mac, Dakin'in, kalabalığın dışında durmuş, renksiz gözleriyle, kıpırdamadan, sabit bir noktaya baktığını gördü. Yanına gitti.

"Onu senin kamyonu koyup kampa götürsek iyi olur."

Dakin ağır ağır döndü ona doğru.

"Ona dokunamayız," dedi. "Polislerin alması lazım."

"Polisler penceredeki şu herifleri neden yakalamıyorlar?" dedi Mac, sert bir ses tonuyla. "Şu polislere baksana, korkudan geberecek hepsi. Sana söylüyorum, biz götürmeliyiz onu. Bizimkilerin moralini yükseltmek, onları bir arada tutmak için kullanmalıyız onu. Bu onları birleştirip mücadeleye sevk edecektir."

Dakin yüzünü ekşitti.

"Duygusuz piçin tekisin sen. Grevden başka bir şey düşünmez misin?"

“Dakin, bu adamcağız bize yardım etmek isterken vuruldu,” diye araya girdi Jim. “Şimdi onun bu görevi tamamlamasına engel olmak mı istiyorsun?”

Dakin’in gözleri, kısa bir an için Mac’ten Jim’e kaydı, sonra yeniden Mac’e döndü.

“Nereden biliyorsun onun bunu yapmak istediğini? Lanet olası istim sesinden başka bir şey duymadık ki,” dedi.

“Onu tanıyoruz,” dedi Mac. “Bizim arkadaşlardandı.”

Dakin’in gözlerinde bir hoşnutsuzluk ifadesi belirdi.

“Sizin arkadaşınız ve şu anda bile ona rahat huzur vermiyorsunuz. Onu kullanmak istiyorsunuz. Duygusuz iki piçsiniz siz, başka bir şey değil.”

“Bu konuda ne biliyorsun ki?” diye bağırdı Mac. “Joy’un huzur falan istediği yok. Joy işe yaramak isterdi ve bunun nasıl yapılacağını da bilemezdi bir türlü.” Sesi gittikçe yükseliyordu. “Şimdi işe yaramak için bir şans yakaladı ve sen buna engel oluyorsun.”

İşçilerden bir kısmı başlarını çevirip sesin geldiği tarafa baktı, bakışlarında sıkıntılı bir merak vardı. Dakin, Mac’e bir süre baktıktan sonra, “Haydi götürelim,” dedi. Kalabalığı ite kaka kendilerine yol açmaya çalıştılar, insanlar yol vermekte isteksizdi.

“Haydi arkadaşlar, açılın da geçelim,” diye bağırdı Mac. “Şu zavallı adamı alalım buradan.”

İnsanlar zorlukla geri geri çekilerek dar bir yol açtılar. London da onlara katılıp yolun açılmasına yardımcı oldu. Joy’un ölüsü orada öylece yatıyordu. Etrafında biraz boşluk yarattıklarında London onun bedenini çevirdi ve ağzındaki kanlanmış toprağı silmeye girişti. Ölüünün gözlerinde kurnazca bir ifade vardı, dudaklarında ise korkunç bir gülümseme.

“Yapma London,” dedi Mac. “Olduğu gibi kalsın.”

London, ufak tefek adamı kollarına alıp kaldırdı. Joy, London’ın geniş göğsünde iyice ufalmış görünüyordu. Bu sefer önlerinde bir küçük patika kolayca açılmıştı. London yürüdü, işçiler de kendiliğinden bir kortej oluşturup onu izledi.

Dakin'in yeşil kamyonunun yanında şerif duruyordu, etrafı yardımcılarıyla çevriliydi. London durdu, onu izleyenler de.

"Cesedi ver," dedi şerif.

"Hayır. Alamazsın."

"Adamların bir grev kınıcıyı vurdu. Tahkikat yürütülüyor. Cesedi adli tıbbaya götürmem gerekiyor."

London'ın gözleri ateş saçıyordu.

"Bayım," dedi. "Biliyorsunuz, bu adamcağızı birileri vurdu. Bunu kimin yaptığını biliyorsunuz. Yasalarınız var ve bunları uygulamıyorsunuz."

Kalabalık, konuşulanları sessizce izliyordu.

"Sana söyledim. Cesedi istiyorum."

"Anlamıyor musunuz bayım?" dedi London, hüzünlü bir ses tonuyla. "Buradan derhal çekip gitmezseniz öldürüleceğinizi anlamıyor musunuz? *Bunu* gerçekten anlamıyor musunuz, bayım? Daha ileri gidemeyeceğinizi görmüyor musunuz?"

O zamana kadar kıpırtısız duran kalabalıktan, solukların topluca bırakılmasının yol açtığı tuhaf bir ses yükseldi.

"Seninle işimiz bitmedi daha," diyen şerif geri çekildi, yardımcılarını da onu izledi. Kalabalık homurdandı, öyle yumuşak bir homurdandı ki bu, bir iniltiden farkı yoktu. London, Joy'u kamyonun inik durumdaki arka kapağına koydu, sonra kamyonu çıkıp şoför mahallinin arkasına dayanacak kadar içeri çekti.

Dakin arabayı çalıştırdı, geri geri giderek yola çıktı. Üzgün, tehditkâr kalabalık, kamyonu izledi. Tek bir ses çıkmıyordu. Ağır, kararlı adımlarla yürüyorlardı.

Yolda motosikletli polisler yoktu. Yürüyüşçülerin geçtiği sokak ve yollar ıssızdı. Mac'le Jim, kamyonun hemen yanında yürüyordu.

"Vijilanteler mi yaptı bunu Mac?"

"Ev-vet. Ama bu sefer çuvalladılar. İşleri ters gitti. O istim sesi var ya... İşçiler silah seslerini duysaydı muhtemelen tabanları yağlardı. Ama istim sesi bunu önledi. O kadar çabuk olup bitti ki her şey, işçilerin korkmaya zamanı olmadı. Kesinlikle hata yaptılar bu sefer."

Kafileyile birlikte ağır ağır ilerliyorlardı.

"Mac, neyin nesidir bu vijilanteler? Ne biçim insanlar bunlar böyle?"

"Her kasabada ne kadar kirli iş çeviren adam varsa, onlardır işte. Savaş sırasında yaşlı Almanların evlerini yakanlar bunlardır. Zencileri linç edenler bunlardır. Eziyet etmekten zevk alırlar. İnsanlara zarar vermekten hoşlanırlar ve kendilerine her zaman milliyetçiler ya da anayasanın koruyucuları gibi adlar takarlar. Eskiden zencilere işkence edenlerin devamıdır bunlar. Mal sahipleri onları kullanır, onlara, 'halkı kızılılara karşı korumalıyız' derler. Bunlar, hiçbir tehlikeye girmeden evleri yakar, işkence yapar ve insanları döverler. Canlarının istediği her şeyi yaparlar. Korkaktır bunlar. Yalnızca gizlendikleri yerlerden ateş ederler ve ancak on kişi olduklarında birine saldırabilirler. Sanırım, dünyada bunlardan daha pislik bir başka yaratık yoktur."

Gözleri, kamyonda yatmakta olan Joy'un cesedini aradı.

"Savaş sırasında bizim kasabada ufak tefek, şişman bir Alman terzi vardı, yaklaşık elli kişiyi bulan bu piç sürüsü milliyetçiler adamın evini ateşe verdi ve pestilini çıkarana kadar dövdü. Büyük adamlardır onlar, vijilantelerdir! Daha geçenlerde izli mermiyle ateş açıp bir yakıt deposunu patlattılar ve bir ambarı yaktılar. Çünkü kibrit kullanacak kadar bile cesaretleri yoktu."

Kafile, kasabanın dışına çıkmış, arkasından bir toz bulutu kaldırarak ilerliyordu. İşçiler yavaş yavaş rüyalarından uyanır gibiydi. Ayaklarını sürüyerek yürüyor, aralarında alçak sesle konuşuyorlardı.

"Zavallı Joy," dedi Jim. "İyi bir insandı. Çok dövülmüştü. Bana, onun gibi tepesi atan babamı hatırlatırdı hep."

"Joy için üzülme," dedi Mac, kınayan bir havada. "Ne yaptığını bilse koltukları kabarırdı. Joy, daima insanlara önderlik etmek isterdi ve sonunda bunu yaptı da, tabut içinde bile olsa."

"Grev kırıncılara ne dersin Mac? Bir kısmını kazandık."

"Evet, bir kısmı bize katıldı ama bir kısmı da kırdı. Bizimkilerden bir kısmı da kırdı bu arada. Vagonların altından sürünüp

tüyenleri görmedin mi?" dedi Mac. "Şunlara bak. Daha yeni uyanıyorlar. Sanki gaz bombası yemiş gibi bir halleri var. İşte en tehlikeli olanlar böyleleridir."

"Polisler de bunu biliyordu," dedi Jim.

"Elbette biliyordu. Eğer kalabalıktan bir ses çıkmıyorsa, insanlar ölü suratlarla bakınıyorlarsa, bir polisin tası tarağı toplayıp oradan sıvışmasının zamanı gelmiş demektir."

Anderson'ın çiftliğine yaklaşmışlardı.

"Şimdi ne yapacağız Mac?" diye sordu Jim.

"Cenaze töreni yapacağız ve grev gözcülüğüne başlayacağız. Şu anda durum sakın. Grev kırıncıları kamyonlarla getirecekler."

"Hâlâ yenileceğimizi düşünüyor musun Mac?"

"Bilmiyorum. Bu vadiyi çok iyi organize etmişler. Topraklar, mahkemeler, bankalar, her şey birkaç kişinin eline geçmişse, bunu yapmak hiç de o kadar zor bir şey değildir. Kredileri kesebilirler, birini kısa yoldan hapse tıkabilirler ve bol bol rüşvet dağıtabilirler."

Dakin'in kamyonu araba sırasının sonuna gittikten sonra geri geri gelerek eski yerine park etti. Kamp nöbetçileri dışarı çıkıp kafilenin arasına karışmıştı. İnsanlar gruplar halinde toplanıp olayı tekrar tekrar anlatmaya girişti. Dr. Burton, koşa koşa Dakin'in kamyonuna doğru geldi. London, ağır ağır yerinde doğruldu. Mavi gömleğinin önüne Joy'un kanı bulaşmıştı. Burton, Joy'a bir göz attı.

"Öldürdüler, ha?"

"Öldürdüler," dedi London.

"Benim çadırıma getirin, bir bakayım," dedi Burton.

O sırada çadırların arka tarafından boğuk bir çığlık duyuldu. Herkes olduğu yerde donup o tarafa baktı.

"Bir domuzu boğazlıyorlar," dedi Burton. "Arabalardan biri canlı bir domuz getirmişti... Cesedi çadırıma getirin."

London bıkkınlıkla eğilip Joy'u kollarına alarak kaldırdı yeniden. Kalabalık onu izledi ve büyük ordu çadırının çevresinde toplandı. Mac'le Jim de Dr. Burton'ı izleyip çadıra girdi. Onun, kanlı gömleğin düğmelerini çözüp göğüsteki yarayı ortaya çıkarışını sessizce izlediler.

"İşte bu... Onu öldüren yara."

"Onu tanıdın mı Doktor?"

Burton, cesedin çarpılmış yüzüne yakından baktı.

"Onu daha önce görmüştüm."

"Gördün tabii ki. Joy bu. Vücudunda tedavi etmediğin kemik kalmamıştı."

"Evet ama bu sefer işi bitmiş. Dayanıklı bir adamdı. Cesedi kasabaya göndermelisiniz. Adli tabibin görmesi gerekiyor."

"Dediğini yaparsak onu gömüp olayı örtbas ederler," dedi London.

"Birkaç kişi gönderip cesedi geri getirtiriz," dedi Mac. "Cesedi geri alıncaya kadar morgu gözetim altında tutar adamlarımız. Şu lanet olası vijilanteler büyük hata yaptı, şimdi kara kara düşünüyorlardır."

Dakin, çadırın kanadını açıp içeri girdi.

"Domuzu kızartıyorlar," dedi. "Çabucak kesivermişler hayvanı."

"Dakin, adamların bir çeşit platform yapabilirler mi? Tabutu koyacak bir yere ihtiyaç var. Ayrıca senin de konuşma yapabileceğin platform gibi bir şey."

"Bunu bir gösteriye dönüştürmek istiyorsun, değil mi?"

"Tam da öyle. Beni yanlış anlıyorsun Dakin. Kavgayı nasıl sürdüreceğiz? Taşlarla mı, sopalarla mı? Yerliler bile ok ve yay kullanır. Ama biz elimize küçük bir tabanca alsak, adamlar devrimi durdurmak için üzerimize askeri birlik yollar. Elimizde mücadele için o kadar az şey var ki. Neyimiz varsa onu kullanmak zorundayız. Şurada yatan ufacık adam benim arkadaşım. İnan bana, onun tek isteyeceği şey, bizim onu kullanmamızdır. Bu yüzden onu kullanacağız."

Bir an durakladı.

"Görmüyor musun Dakin? Bir cenaze töreni yaparsak insanların çoğu bizim tarafımıza geçecek. Halkı saflarımıza kazanmamız gerekiyor."

London başını sallayarak söylenenleri onaylıyordu.

"Arkadaş haklı Dakin."

"Tamam, demek sen de bunu istiyorsun London. Sanırım birinin konuşma yapması gerekecek ama bu ben olmayacağım."

"Gerekirse ben konuşurum," diye sesini yükseltti London. "Adamın bize doğru gelişi gözümün önünde. Onun bize katılacağını anlamıştım. Sen yapmazsan ben yaparım konuşmayı."

"Cock Robin* tadında," dedi Burton.

"Ha?"

"Yok bir şey. Öylesine konuşuyordum. Şimdi cesedi alıp adli tabibe göndersek iyi olur."

"Benim çocuklardan bir grubu yanında kalmaları için onunla birlikte gönderirim."

O sırada çadırın dışından Jim'in sesi duyuldu.

"Mac, dışarı gelsene bir. Anderson seni görmek istiyor."

Mac aceleyle dışarı çıktı. Anderson, Jim'in yanında duruyordu. Yaşlı ve yorgun görünüyordu.

"Başımı belaya soktun," dedi öfkeyle.

"Ne oldu Bay Anderson?"

"Bizi koruyacağını söylemiştin, değil mi?"

"Elbette. Buradaki arkadaşlar her an gözetiyorlar sizi. Ne oldu ki?"

"Söyleyeyim sana ne olduğunu. Dün gece bir grup adam Al'in seyyar lokantasını yaktı. Al'e saldırıp kolunu ve altı kaburga kemiğini kırdılar. Seyyar lokanta kül oldu."

"Tanrım!" dedi Mac. "Bunu yapacakları hiç aklıma gelmemişti."

"Serin aklına gelmedi ama onlar yaptı işte."

"Al nerede şimdi Bay Anderson?"

"Evde. Hastaneden çıkarmak zorunda kaldım."

"Doktor burada. Gidip onu görelim hemen."

"Tam bin sekiz yüz dolar," diye bağırdı yaşlı adam. "Bir kısmını o sağlamıştı, bir kısmını da ben vermiştim ve sonra siz geldiniz. Her şeyini kaybetti artık."

* **Cock Robin:** İngiliz folk kültüründe yer alan "Cock Robin'i kim öldürdü?" adlı şiire ve şarkıya atfen, dalga geçmek amacıyla söylüyor bunu Burton. "Robin'in kim veya ne olduğu konusunda farklı tezler söz konusudur. Bazıları, onun Robin Hood olduğunu ileri sürer. (ç.n.)

"Son derece üzgünüm," dedi Mac.

"Üzüldün tabii. Ama senin üzüntün ne Al'in yanan lokantasını geri getirebilir ne de kırılan kolunu ve kaburgalarını tedavi edebilir. Bundan sonra yapacakları, benim evimi yakmaktır."

"Evinizin çevresine nöbetçiler dikeceğiz."

"Canı cehenneme nöbetçilerin. Bu dilenci takımından ne hayır gelir? Sizi asla almayacaktım buraya. Beni mahvedeceksiniz."

Anderson'ın sesi gittikçe yükselip bir çığlığa dönüşmüş, yaşlı gözleri sulanmıştı.

"Yaptığınız, başımı belaya sokmaktan başka bir şey değil. Şu lanet olası radikal sürüsüne bulaşanın hali budur işte."

Mac, onu yatıştırmaya çalıştı.

"Haydi, gidip Al'i görelim," dedi. "Al, esaslı çocuktur. Onu görmeliyim."

"Hali harap. Başını da tekmelemişler."

Çevredekiler bağırışın geldiği tarafa doğru toplanırken Mac, onu yavaşça bir kenara çekti.

"Neden bizi suçluyorsun ki?" dedi. "Bunu yapan biz değiliz, sizin o pek şirin komşularınız."

"Evet ama size bulaşmasaydık bunlar gelmeyecekti başımıza."

Mac öfkelenmişti.

"Bana baksana bayım. Başınızın dertte olduğunu biliyoruz. Sizin ve benim gibi küçük insanların başına her zaman gelir böyle şeyler. Bizim bütün çabamız sizin gibi insanların bunlardan kurtulması..."

"Seyyar lokanta bin sekiz yüz dolardı. Çocuklar beni taşa tutmasın diye kasabaya gidemiyorum, arkadaş. Yıktınız bizi, yaptığınız bu işte."

"Al ne diyor bu işlere?" diye sordu Mac.

"Al da kızılın biri zaten. Bütün kızgınlığı bunu yapan adamlara."

"Al akıllı çocuk çünkü," dedi Mac. "Her şeyi net bir şekilde görüyor. Her halükârda atılacaksınız. Şimdi atılacak olsanız, arkamızda sizi destekleyen bir dolu insan var. Bu insanlar onlara yap-

tığınız iyiliği asla unutmaz. Evinizin çevresine de nöbetçiler koya-
cağız bu gece. Az sonra doktorla beraber gidip Al'e de bakarız."

Yaşlı adam dönüp yorgun adımlarla uzaklaştı.

Paslı ocaklardan çıkan duman kampın üstünde asılıp kalmış-
tı. İşçiler, kızaran domuz kokusuna yöneldiler. Mac, uzaklaşan
Anderson'ın arkasından baktı.

"Partili olmak nasıl bir şey, görüyor musun Jim? Kitaplardan
okuması güzeldir... çok romantiktir. Hanımefendiler ayağa fırla-
yıp, 'patronlar sınıfı' ve 'ezilen işçiler' diye vıyaklamayı pek se-
verler. Bu ağır bir iştir Jim. Zavallı çocuk. O seyyar lokanta onun
için dünyadan da büyüktü. Bundan kendimi sorumlu tutuyorum.
Lanet olsun!"

Biraz soluklanıp devam etti.

"Seni buraya bir şeyler öğrenmen, biraz özgüven sağlaman için
getirmiştım, oysa sızlanmaktan başka bir şey yaptığım yok. Sana
güç vereceğimi sanmışım ama onun yerine... ah boşver ya... Gö-
zünü büyük hedeften ayırmamak korkunç zor bir şey. Neden bir
şeyler söylemiyorsun Jim?"

"Senden sıra gelmiyor ki."

"Sanırım haklısın. Haydi söyle bir şeyler. Zavallı ufaklık Joy'un
vuruluşu gözümün önünden gitmiyor. Kafası fazla çalışmazdı
ama hiçbir şeyden de korkmazdı."

"Çok iyi bir ufak adamdı gerçekten."

"Söylediklerini hatırlıyor musun? Hiç kimse benim orospu ço-
cuklarına orospu çocuğu dememe engel olamaz, derdi. Zaman za-
man böyle gereksiz duygulara kapılıyorum işte Jim."

"Biraz kızarmış domuz eti işe yarar böyle durumlarda."

"Tanrım. Doğru be! Bu sabah ağzıma bir şey koymamışım. Gi-
delim."

Uzun bir pikap, yoldan gelip araba dizilerinin önünde durdu.
Ufak tefek bir adam arabadan telaşla inip kampa doğru yürüdü.

"Kimdir buranın sorumlusu?" diye sordu Mac'e.

"Dakin. Şu büyük çadırdadır."

"Ben adli tabibim. Cesedi almaya geldim."

“Muhafızınız nerede?” diye sordu Mac.

Ufak tefek adam soluyarak baktı ona.

“Benim muhafızla falan ne işim var ki? Ben adli tabibim. Nerede ceset?”

“Büyük çadırda. Sizi bekliyor.”

“Öyle söylesene.”

Küçük bir lokomotif gibi of pof ederek o tarafa yürüdü.

Mac içini çekti.

“Çok şükür, mücadelede bunun gibi fazla adamımız yok,” dedi. “Şu ufak tefek adamdaki cesarete bak sen. Tek başına gelmiş. Bizim Joy’un soyundan.”

Sobaların olduğu tarafa yürüdüler. Joy’un cesedini taşıyan iki adam geçti önlerinden. Adli tabip de oflaya pufloya arkalarından geliyordu.

Ellerinde yağlı domuz parçalarıyla ocakların oradan geliyordu işçiler. Ağızlarını gömleklerin yeline siliyorlardı. Ocakların üstü, etlerin cızırdadığı teneke parçalarıyla kaplıydı.

“Harika kokuyor,” dedi Mac. “Biz de yiyelim biraz. Korkunç acıktım.”

Aşçılardan verdiği, kesimi kötü yapılmış, yarı yarıya pişmiş domuz etini alıp, yumuşak eti çiğneye çiğneye uzaklaştılar.

“Etin yalnız dışını ye,” dedi Mac. “Doktor, çiğ domuz etinin yenmesine izin vermemeliydi.”

“Bekleyemeyecek kadar açlar,” dedi Jim.

İşçilerin üzerine bir durgunluk çökmüştü. Önlerine bakarak öylece oturuyorlardı. Konuşacak enerjileri kalmamış gibiydi, pejmürde giyimli, asık yüzlü kadınlar da aralarındaydı. Yorgun argın bir halde oturmuş, düşünceli düşünceli etlerini çiğniyor, bitince de ellerini üzerlerine siliyorlardı. Bir umursamazlık ve hoşnutsuzluk havası sarmıştı her yanı.

Hoşnutsuzluk havası, Jim'le birlikte kampı dolaşan Mac'i de içine almıştı.

"Bunların bir şeyler yapması lazım," dedi Mac. "Ne yapacakları umrumda değil. Böyle oturmalarına izin vermemeliyiz. Yoksa grev ellerimizin arasından kayıp gidecek. Tanrım, ne oluyor bunlara böyle? Bu sabah bir adam öldü, bunun onları harekete geçirmesi gerekirdi. Daha öğlen olmadan hepsi yığılıp kalmış durumda. Bir şeylerle meşgul etmeliyiz onları. Şunların gözlerine baksana Jim."

"Bir şey gördükleri yok. Öylece boş boş bakınıyorlar."

"Evet. Kendi durumlarını düşünüyorlar. Her biri bu işten ne zarar göreceğini ya da mücadeleden ne kadar para kazanacağını düşünüyor. Aynı Anderson gibi. Dağılmaktalar."

"O zaman bir şeyler yapalım. Onları harekete geçirecek bir şeyler. Ne yapabiliriz?"

"Bilmiyorum. Hiçbir şey olmasa, bir çukur kazdırmak mesele. Ya da ne bileyim, bir şeyleri ittirmek ya da bir şeyleri kaldırmak gibi veya belli bir yönde yürütmek türünden bir şey. Önemli değil ne yaptıkları. Onları harekete geçirmezsek birbirleriyle dalaşacaklar. Yakında hırlaşmalar başlar."

London, hızla geçerken Mac'ın son sözlerini duymuştu.

"Kim hırslanmış?"

Mac, dönüp baktı ona.

"Merhaba London. Buradaki insanlar hakkında konuşuyorduk. Çözülme var da."

"Biliyorum. Haklarında bir şeyler söyleyecek kadar uzun süre bulundum aralarında."

"Onları işe koşmazsak aralarında kavga etmeye başlarlar diyordum."

"Başladılar bile. Bu sabah kampta bıraktıklarımızın arasında olay çıkmış. Adamlardan biri, bir başkasının karısına sarkmaya kalkmış. Adam da, asılana makas saplamış. Doktor tedavi etti onu. Yoksa kan kaybından gidecekti."

"Gördün mü Jim? Sana söylemiştim. Baksana London, Dakin bana epey bozuk. Ben ne söylesem kulak asmaz ama seni dinler. Bir sorun çıkmadan bu adamları harekete geçirmemiz gerekiyor. Daire halinde yürütelim, çukur kazdırıp sonra da doldurtalım. Fark etmez."

"Doğru. Grev gözcülüğüne ne dersin?"

"Harika, fakat sanmıyorum ki bu yeterli olsun."

"Kızlarını bir kıpırdatsınlar da, gerisi önemli değil."

"Kafayı iyi çalıştırdın London. Dakin'i de razı edersen, onları elişer kişilik gruplar halinde farklı yönere gönderin. Yolları kollasınlar, elma toplayanları gördüklerinde müdahale etsinler."

"Tamam, öyle yaparız," diyen London, Dakin'in kahverengi çadırına doğru yürüdü.

"Mac, benim grev gözcüleriyle gidebileceğimi söylemiştin," dedi Jim.

"Yanımda olmanı tercih ederim."

"Ben de işin içinde olmak istiyorum Mac."

"Peki, sen de gruplardan birine katıl o zaman. Ama onlardan ayrılma. Bizim buradaki varlığımızdan haberdarlar, biliyorsun. Ellerine geçme sakın."

Dakin'le London'ın çadırdan çıktığını gördüler. London, hızlı hızlı bir şeyler anlatıyordu.

"Biliyor musun?" dedi Mac. "Sanırım Dakin'i başkan yapmakla hata ettik. Arabasına, çadırına, çocuklarına fazla bağlı. Fazla ihtiyatlı. Başkan, London olmalıydı. London'ın kaybedeceği bir şey yok. Acaba Dakin'i indirip yerine London'ı mı başkan seçsek. Sanırım London gibi adamlar daha iyidir. Dakin'in malı mülkü çok. Portatif ocağını gördün mü onun? İşçilerle oturup yemek bile yemiyor. Belki de en iyisi London konusunda bir nabız yoklaması yapmak. Dakin'i soğukkanlı diye düşünmüştüm ama bu kadarı da fazla. Bize işçileri biraz harekete geçirecek biri gerekli."

"Bak... Dakin grev gözcülerini belirliyor," dedi Jim.

Yaklaşık elli kişilik bir grev gözcüsü grubuna Jim de katıldı. Grup yolda, kasabanın ters istikametinde yürümeye başladı. Kısa süre sonra ne durgunluk kalmıştı ne bir şey. Ayaklarını sürüyerek yürüyenler şimdi çevik adımlar atıyordu.

Gruba, zayıf yüzlü Sam liderlik ediyordu, yanında yürüdüğü işçilere bir yandan da emirler veriyordu. "Taş toplayın," diyordu. "Ceplerinizi taşlarla doldurun ve gözünüzü ağaç sıralarından ayırmayın."

Elma bahçeleri bomboştu. İşçiler, akortsuz seslerle bir şarkı söylemeye başladılar.

"Noel var Noel, Ada'da,
Mahkumlar var mahkumlar, orada..."

Adımlarını şarkıya uyduruyorlardı. Arkalarında bir toz bulutu bırakarak bir kavşağı geçtiler. "Aynı Fransa," dedi biri. "Her taraf çamur deryasıysa, bil ki Fransa'dan farkı yoktur."

"Atma, sen Fransa'da bulunmadın ki hiç."

"Hiç de değil. Beş ay kaldım Fransa'da."

"Hiç de asker gibi yürümüyorsun."

"Asker gibi yürümek istemiyorum da ondan. Zamanında yeterince yürümüştüm. Şarapnel yaram bile var."

"Nerede bu grev kınıcıları?"

"Onları yıldırdık gibi görünüyor. Çalışan kimseyi görmüyorum. Grevi kazandık gibi geliyor bana."

“Hem de ne kazanmak, arkadaş,” dedi Sam. “Kıçını yere serip kazandın, değil mi? Aptal aptal konuşmayın.”

“Bu sabah polislerin ödünü amma da koparttık. Tek bir polis görüyor musun ortalıkta?”

“Bundan sonra bol bol göreceksin arkadaş, merak etme. Hepiniz aynısınız. Şimdi kendinizi kral sanırsınız, bir dakika sonra sızlanmaya başlıyorsunuz, sonra da sıvışırsınız.”

Gruptan öfkeli bir homurtu yükseldi.

“Öyle mi sanıyorsun, ukala dümbeleği? Bize yapacak bir şeyler göster de ondan sonra konuş.”

“Böyle konuşmaya hakkın yok. Sen kendin ne yaptın ki?”

Sam yola tükürdü.

“Ne yaptığımı söyleyeyim sana. Kanlı Perşembe’de* San Francisco’daydım. Bir atlı polisi bir vuruşta atından alaşağı ettim. Polisler için sopa imal eden marangozhaneye gece girip sopa çalan işçilerin arasında ben de vardım. Birini hâlâ saklarım hatıra olarak.”

“Yalanın kuyruklu. Sen dok işçisi değilsin bir kere, şu bildiğimiz bitli meyve toplayıcılardan birisin.”

“Evet, meyve toplayıcısıyım. Biliyor musun neden? Ülkedeki bütün gemi şirketlerinin kara listesindeyim de ondan.”

Gururluydu konuşurken. Bu sözleri sessizlikle karşılanmıştı.

“Ben sizin gibi teneke kafalı ipsiz sapsızlardan çok daha fazla mücadele görmüş biriyim...” diye devam etti. Onları aşağılayarak, hükmü altına almıştı.

“Şimdi gözlerinizi ağaç sıralarından ayırmayın ve konuşmayı da kesin artık.”

Bir süre yürüdükten sonra;

“Hey, bakın. Kasalar.”

“Nerede?”

“Şu dizinin sonunda.”

Jim, gösterilen tarafa doğru baktı.

* **Bloody Thursday:** 5 Temmuz 1934 günü, San Francisco’da, Uluslararası Dok İşçileri Birliği tarafından yürütülen dok grevini kırma girişimi sırasında polis, iki grev gözcüsünü öldürmüş ve yaklaşık yetmiş işçiyi de yaralamıştı. (y.n.)

“Orada birileri var.”

“Haydi bakalım dok işçisi, görelim seni...” dedi biri.

Sam yolun ortasında durdu.

“Emirlerime uyacak mısınız?” diye sordu.

“Elbette, işe yarayacaksa neden uymayalım.”

“Tamam o zaman. Hazır olun. İlk elde acele etmek istemiyorum, olay patlak verince sizler anında yetişirsiniz. Haydi bakalım, bir arada durun.”

Yoldan çıktılar, derin bir sulama kanalını geçip büyük ağaçların arasındaki geçitten ilerlediler. Onlar kasa yığınının yaklaştıkça işçiler ağaçlardan atlayıp toplanmaya başladı. Gergin ve sinirli bir halleri vardı.

Kasaların yığılı olduğu yerde bir puantör duruyordu. Grevcilerin yaklaştığını görünce kasadan bir çifte alıp birkaç adım attı onlara doğru.

“Çalışmaya mı geldiniz?” diye bağırdı.

Alaycı bağırışların oluşturduğu bir koro cevap verdi ona. Biri parmaklarını ağzına götürüp keskin bir ıslık çaldı.

“Çıkıp gidin bu araziden,” dedi puantör. “Hakkınız yok buraya girmeye.”

Grevciler ağır ağır ilerlemeye devam etti. Puantör kasa yığına doğru geri geri gitti, kasaların yanında toplanmış meyve toplayıcılar korkulu gözlerle olup biteni izlemekteydi.

Sam, geriye doğru bakıp, “Tamam. Burada durun arkadaşlar,” dedi. Tek başına birkaç adım attı.

“Dinleyin işçiler,” dedi. “Bize katılın. Arkadan hançerlemeyin. Bizimle birleşin.”

“Adamlarını al ve çek git bu araziden,” diye yanıtladı puantör. “Yoksa ben hepinizi atmasını bilirim.”

Alaycı bağırışlar yeniden yükseldi ve ardından keskin bir ıslık sesi.

Sam, kızgın bir şekilde geriye döndü.

“Sussanıza be,” diye bağırdı. “Kesin şu bağırıtıyı.”

Meyve toplayıcılar kaçmak için fırsat kolluyor gibiydi. Puantör onlara cesaret vermeye çalıştı.

“Korkmayın arkadaşlar. Çalışmanıza kimse engel olamaz.”

“Dinleyin arkadaşlar,” diye seslendi Sam yeniden. “Bize ka-
tılmanız için size bir fırsat veriyoruz.”

“Sizlere dayılanmalarına izin vermeyin,” diye bağırdı puantör. Sesini daha da yükseltti: “Ne yapacağınız konusunda onlardan izin alacak değilsiniz.”

Meyve toplayıcılar hareketsizdi.

“Geliyor musunuz?” diye sordu Sam. Cevap vermediler. Sam, yavaş yavaş ilerledi onlara doğru.

Puantör ileri bir adım attı. “Tüfek saçmayla dolu. Çekip gitmezsen ateş ederim.”

Sam yürümeye devam ederken yumuşak bir sesle konuşuyordu. “Kimseye ateş falan edemezsin, dostum. Belki birimizi vurursun ama diğerleri senin tozunu bırakmaz geride.”

Alçak ve titremeyen bir sesle konuşuyordu. Diğer işçiler üç metre geriden onu izliyordu. Gidip puantörün karşısında durdu. Göğsüne doğrultulan namlu titremekteydi.

“Sadece konuşmak istiyoruz,” dedi ve bir futbolcu gibi ani bir hareketle eğilip puantörün bacaklarının arasına daldı. Silah patladı ve yerde bir çukur açtı. Sam doğrulup dizini puantörün bacaklarının arasına soktu. Sonra sıçrayarak kalktı, puantör yerde feryat figan kıvranıyordu. Bu sırada hem grevciler hem de toplayıcılar yerlerinde donup kalmıştı. Toplayıcıların kaçması mümkün değildi artık. Grevciler, sövüp sayarak onların üzerine çullandı. Toplayıcılar bir süre kendilerini savunmaya çalıştı, fakat sonra kaçmaya başladılar.

Jim kavgaya pek karışmamıştı. Bir toplayıcının aradan sıyrılıp kaçtığını gördü. Yerden, taşlaşmış büyükçe bir toprak alıp adama fırlattı, toprak sırtına gelince adam yere düştü. Bir grup, yere düşenin çevresini sarıp tekmelemeye başladı. Adam yerde feryat edip duruyordu. Jim dönüp puantöre baktı. Puantörün yüzü acıyla kasılmış, terden sırılsıklam olmuştu.

Sam, puantörü bırakıp yerdeki adamı tekmeleyenlerin üzerine atıldı.

"Bırakın, lanet olasıcalar, bırakın diyorum," diye bağırdı tekme savuranlara. Buna rağmen küfrederek ve ağızlarından salyalar akarak adamı tekmelemeye devam ediyordu grevciler. Sam, yığının içinden bir kasa alıp birinin kafasına indirdi. "Öldürecek-siniz adamı..." diye bağırdı, "öldüreceksiniz be..."

Öfke, nasıl geldiyse o kadar çabuk çekip gitmişti. Kurbanlarını yerde bırakıp uzaklaştılar. Soluk soluğaydılar. Jim, yüzleri gözleri dağılmış, yerde inlemekte olan on kadar adama hiçbir acıma duymadan baktı. Birinin dudağı patlamıştı, ağzından kan geliyordu; diğerinin kolu arkaya doğru bükülüp dirsekten kırıldığı için çocuk gibi ağlıyordu. Grevciler, çekip giden öfkelerinin zehriyle hasta ve bitkin bir hale gelmişlerdi. Biri, korkunç ağrısını bastırmak istermiş gibi başını ellerinin arasına almıştı.

Aniden biri tuhaf sesler çıkararak kendi çevresinde dönmeye başladı. Ağaçların arasından bir silah sesi duyuldu. Beş kişi, arada bir ateş etmek için dura dura o tarafa doğru koşuyordu. Dağılan grevciler ateşten korunmak için ağaçları siper alıyordu.

Jim de onlarla beraber koştu. Bir yandan da "Silaha karşı duramayız. Silaha karşı bir şey yapamayız..." deyip duruyordu kendi kendine. Gözyaşlarından önünü göremez olmuştu. Omzuna isabet eden bir şeyle sendeledi. Yola ulaşan gruptakiler arkalarına bakıp duruyordu.

Şimdi Sam de Jim'in yanında koşuyordu. "Tamam!" diye bağırdı. "Ateşi kestiler!"

İşçilerin bir kısmı panik içinde koşup yolun kavşağında gözden kayboldu. Sam, diğerlerini yakaladı.

"Sakin olun," diye bağırdı. "Sakin olun. Peşinizde kimse yok." Yolun kenarında durup korkuyla bekleştiler.

"Kaç kişi vuruldu?" diye sordu Sam.

Herkes birbirine baktı.

"Ben vurulan bir kişi gördüm," dedi Jim.

"Tamam. Umarım iyileşir. Göğsünden vurulmuştu," diyen Sam, Jim'e dikkatle baktı.

"Senin neyin var arkadaş. Kan var üstünde."

"Nerede?"

"Sırtın kan içinde."

"Sanırım bir dala çarptım."

"Ne dalı canım."

Sam, Jim'in sırtındaki mavi işçi ceketini çekip indirdi.

"Bir mermi yemişsin. Kolunu hareket ettirebiliyor musun?"

"Evet. Sadece biraz uyuşukluk var."

"Sanırım kemiğe gelmemiş. Omuz adalesine gelmiş. Gerçek mermi olmalı. Kanaman fazla değil. Haydi arkadaşlar, dönüyoruz. Birazdan polisler üşüşür buraya."

Hızla yürümeye başladılar.

"Kendini iyi hissetmiyorsan sana yardımcı olayım," dedi Sam.

"İyiyim. Üstesinden gelemedik Sam."

"Beşe karşı bir olarak yapabileceğimizi fazlasıyla yaptık," dedi Sam, acı acı. "Grev kırıcıların canına okuduk."

"Kimseyi öldürdük mü acaba?"

"Sanmıyorum. Ama bazılarının eski durumlarına dönmesi biraz zor."

"Tanrım!" dedi Jim. "Korkunç bir şeydi. Dudağı patlayan o adamı gördün mü?"

"Dikerler, merak etme. Bunu yapmak zorundaydık arkadaş, anlıyor musun... Yeniden gelmemelerini istiyorsak onları korkutmak zorundaydık."

"Biliyorum," dedi Jim. "Benim sorunum onlar değil."

Uzaktan bir siren sesi duyuldu.

"Hendeklere atlayın," diye bağırdı Sam. "Uzanın orada. Polisler geliyor."

Herkes sulama kanallarına atlayıp boylu boyunca yattı. Motosikletler gürültüyle kavşağa yöneldi, arkalarından bir ambulans siren çalarak onları izliyordu. Motosikletler kavşağı dönüp

görünmez oluncaya kadar kimse kafasını kaldırmadı. Sam fırladı yerinden.

“Haydi bakalım. Tabanları yağlayalım.”

Yolda hızla koşuyorlardı. Güneş batıyordu artık ve yola akşamın mavi gölgeleri vurmaya başlamıştı. Kalın bir bulut bir gemi gibi, batan güneşe yaklaşıyor ve güneşi kapatan kenarları kızıl bir renk alıyordu. Ambulans geri dönerken bir kere daha hendeğe at-tilar kendilerini. Bu kez motosikletler daha yavaş gidiyordu, polisler ağaç dizilerine bakıyor ama inip hendekleri aramıyorlardı.

Grev gözcüleri akşam indikten sonra dönebildiler kampa. Jim sendeliyordu. Omzu şiddetle ağrıyordu, çünkü sinirlerin uyuşması geçmeye başlamıştı. İşçiler kampta dört bir yana dağıldı.

Mac, Jim’e doğru gelirken onun yüzünün bembeyaz olduğunu görünce hızlandı.

“Ne oldu Jim? Yaralandın mı yoksa?”

“Önemli bir şey değil. Sam, omzumdan vurulduğumu söylüyor. Ben göremedim. Çok acımıyor.”

Mac’in yüzü kıpkırmızı oldu.

“Tüh... Gitmene izin vermeyecektim.”

“Nedenmiş ki o? Ben muhallebi çocuğu değilim.”

“Değilsin ama bir an gözden uzak tutmaya da gelmiyorsun. Gel de Doktor’u görelim. Demin buralardaydı. Orada işte. Hey, Doktor!”

Jim’i beyaz bir çadıra soktular.

“Yeni geldi bu çadır,” dedi Mac. “Doktor burayı revir olarak kullanacak.”

Sonbaharın karanlığı çabuk indi ve batı göğünü saran büyük, kara bulutlar akşamın gelişini hızlandırdı. Mac ışığı tutarken Burton, Jim’in gömleğini çıkardı. Yarayı, sıcak, steril suyla dikkatli bir şekilde yıkadı. “Şanslı çocukmuşsun,” dedi. “Mermi adaleye isabet edip küçük bir delik açmış. Bir süre sonra kapanır. Öbür taraftan da çıkıp gitmiş zaten.”

Temizlediği yaraya becerikli ellerle pansuman yapıp sardı.

"Yakında bir şeyin kalmaz," dedi Burton. "Birkaç gün dikkat et. Mac, ben Al Anderson'ı görmeye gideceğim. Gelmek ister misin?"

"Tabii gelirim. Jim'e bir kahve vereyim de."

Jim'in eline boş bir konserve kutusuna konmuş siyah, bayat kahveyi tutuşturdu.

"Şöyle otur," dedi Jim'e. Bir kasayı itekledi, Jim oturdu, kendisi de yere uzandı. "Neler oldu Jim?" diye sordu Mac.

"Grev kırıcılarla kavgaya tutuştuk. Bizimkiler onları fena halde dövdü. Başlarını tekmelediler."

"Biliyorum Jim," dedi Mac yavaşça. "Korkunç bir şey, fakat bize katılmadıkları sürece başka çare de yok. Bunu yapmak zorundayız. Koyunu kesmek de hoş bir şey değil ama ete ihtiyacımız olduğundan kesiyoruz. Sonra ne oldu?"

"Sonra beş kişi geldi, ateş açarak. Bizimkiler tavşanlar gibi kaçtı. Direnemediler."

"Ellerinde savaşıacakları bir şeyleri yokken nasıl dirensinler Jim?"

"Vurulduğumu anlamadım. Bizimkilerden biri düştü. Öldü mü, bilmiyorum."

"Güzel partiymiş," dedi Mac. "Diğer gruplar otuz kadar grev kırıcı getirdiler. Herhangi bir sorun yaşanmamış. Bize katılın demişler, onlar da kabul etmiş."

Uzanıp Jim'in bacağına dokundu.

"Nasıl omzun şimdi?"

"Biraz ağrıyor. Çok değil."

"Söylemeyi unuttum Jim. Yeni bir başkanımız olacak gibi görünüyor."

"Dakin'e yol mu verdiniz yoksa?"

"Hayır ama Dakin yok artık. Dick, bir kamyon dolusu battaniye bulmuş, gelin alın diye haber gönderdi. Dakin, yanına altı adam alıp kamyonuyla battaniyeleri almaya gitti. Altı adamdan biri kaçıp geri geldi ve olanları anlattı. Battaniyeleri yükleyip geri dönüyorlarmış. Kasabanın biraz dışında yola konan çiviler lastiği

patlatmış. Lastiği değiştirirlerken silahlı, bir düzine adam gelip onları teslim almış. Bir kısmı bizimkileri orada bekletirken, diğerleri Dakin'in kamyonunu tahrip etmiş, motoru parçalamış ve sonunda ateşe vermiş. Dakin, göğsüne silah dayanmış vaziyette, öylece duruyormuş. Önce bembeyaz olmuş, sonra morarmış. Ardından bir çakal gibi uluyarak adamların üstüne saldırmış. Bacağından vurmuşlar ama durduramamışlar. Yürüyemeyecek duruma gelince yerde sürünerek saldırmaya çalışmış, ağzından bir kuduz köpek gibi salyalar akıyormuş. Çıldırılmış anlayacağın, tam anlamıyla çıldırılmış. Kamyonunu dünyadaki her şeyden çok severdi. Kampa ulaşan adam, onun yerde sürünüşünün korkunç manzarasını anlattı. Onları ısırma çalışıyormuş. Kuduz bir köpek gibi hırslıyormuş. Birkaç trafik polisi gelince vijilanteler toz olmuş. Polisler Dakin'i içeri almışlar. Kampa gelen adam bütün bunları, tırmandığı bir okalıptüs ağacından izlemiş. Dakin'in bir polisin elini ısırıldığını anlattı. Polisin elini kurtarmak için Dakin'in ağzına tornavida sokmuşlar. Soğukkanlılığını hiçbir zaman kaybetmez dediğim adamın halini gör işte. Hapiste şimdi. Sanırım onun yerine London'ı seçecekler."

"Epey soğukkanlı biri gibi görünüyordu," dedi Jim. "İyi ki kamyonuna dokunmamışım."

Mac, yerdeki topraktan bir öbek yaptı, vurarak tepesini düzleştirdi.

"Biraz kaygılıyım Jim. Dick bugün yemek falan göndermedi. Battaniyelerden sonra ondan bir haber alamadık. Kalan fasulyeleri domuz kemikleriyle birlikte pişiriyorlar. Ama hepsi bu. Mısır unu lapasının dışında bir şey kalmadı elimizde. Yarınki yemek bundan ibaret."

"Dick'i yakalamış olmasınlar?"

Mac, öbeğe vurarak biraz daha düzleştirdi.

"Dick bir sansar kadar zekidir. Onu yakalayabileceklerini sanmam. Ne olduğunu bilmiyorum. Yiyecek bulmamız şart. İşçiler aç kaldığı an korkarım bu iş yatar."

“Belki de henüz bir şeyler toplayamadı. Daha bu sabah domuz göndermişti.”

“Doğru... zaten domuz da fasulye yemeğini çoktan boyladı. Dick bu kadar insanı beslemek için ne kadar yiyeceğe ihtiyaç olduğunu çok iyi bilir. Şimdiye kadar sempatizanları örgütlemiş olmalıydı.”

“İnsanlar ne durumda şimdi?”

“Daha iyi. Öğleden sonra olanlar onları canlandırdı. Biliyorum, bu ruh hali çabuk geçip gider ama yarın cenaze töreni var. Bu da onları bir süre götürür.”

Çadırın girişinden dışarı baktı.

“Tanrım, şu buluta bak!”

Dışarı çıktı. Koyu bulutlar gökyüzünü kaplamış, her taraf kararmıştı. Aniden çıkan şiddetli rüzgarla birlikte ortalık toz duman olmuş, kamp ateşlerinin dumanları savrulmaya, çadırların brandaları çırpınmaya, kampın çevresindeki elma ağaçları şiddetle sallanmaya başlamıştı.

“Yağmur bulutuna benziyor,” dedi Mac. “İnşallah yağmur yağmaz. Bir yağarsa bu insanlar fareler gibi boğulur gider.”

“Olacaklardan fazlasıyla endişelenmeye başladın Mac,” dedi Jim. “Durmadan bir şeylerden kaygılanıyorsun. Bu insanlar açık havada yaşamaya alışkın. Biraz yağmur onlara zarar veremez. Devamlı kıpır kıpırsın.”

Mac yeniden yere oturdu.

“Belki de haklısın Jim. Grev çökecek diye öyle korkuyorum ki, belki de artık hayal görmeye başladım. Kırılan o kadar çok grev gördüm ki.”

“Evet ama grevin kırılması senin umurunda mı ki? Bunun, huzursuzluğu arttıracakır söyleyen sendin.”

“Evet, biliyorum. Grev kırılrsa bile önemli değil artık. İşçiler Joy’un nasıl öldürüldüğünü, Dakin’in kamyonunu unutmayacaklardır.”

“Kocakarılarla benzedin Mac.”

"Bu benim grevim... Yani benim grevim gibi hissediyorum. Onun yenildiğini görmek istemiyorum."

"Yenilmeyecek Mac."

"Ha? Nereden biliyorsun?"

"Bu sabah düşünmüştüm. Tarih okudun mu Mac?"

"Okulda biraz okumuştum. Neden sordun?"

"Yunanların Salamis muharebesini nasıl kazandığını biliyor musun?"

"Biliyor olabilirim ama şimdi hatırlayamadım."

"Yunanların gemileri bir limanda sıkışmıştı. Kuşatmayı yarıp geçmek istiyorlardı. Fakat önlerinde Pers donanması vardı. Yunan amiral, adamlarının kaçacağını bildiği için düşmana el altından haber gönderip kuşatmayı iyice sıkılaştırmalarını istedi. Ertesi sabah Yunanlar artık kaçmalarının imkansız olduğunu gördüler. Kuşatmayı yarmak için mecburen savaştılar ve kazandılar. Pers donanmasını perişan ettiler."

Jim sustu. İşçiler mutfak tarafına doğru gitmeye başlamıştı. Mac, avucuyla yere vurdu.

"Ne demek istediğini anladım Jim," dedi. "Şimdilik gerek yok ama gerektiğinde kullanabileceğimiz bir fikir bu," sesinde hüzün vardı. "Ben seni buraya bir şeyler öğrenesin diye getirdim, şimdi sen bana bir şeyler öğretiyorsun."

"Delisin," dedi Jim.

"Peki, deli olayım. Yemeğin hazır olduğunu nasıl anladıklarını merak ediyorum doğrusu. Belki de akıldan geçeni okuma becerisidir. Ya da belki akbabalarla akrabalıkları vardır. Bak, gidiyorlar. Haydi Jim, biz de gidelim bir şeyler yemeye."

Yemek, domuz yağında yüzen fasulyeden ibaretti. Çadırdan boş konserve kutusu getiren Jim'le Mac kuyruğa girip yemeklerini aldıktan sonra bir kenara çekildi. Jim, cebinden küçük bir tahta kaşık çıkarıp yemeğin tadına baktı.

"Mac," dedi. "Yiyemeyeceğim bunu."

"Ağzının tadına göre değil, ha? Yesen iyi olur."

Kendi de tadına bakınca hemen yere döktü.

"Yeme, Jim. Bu hasta eder adamı, fasulye ve yağ! Millet kıyameti koparacak."

Çadırlarının önünde oturarak yemeklerini yemeye çalışanlara baktılar. Fırtına bulutları gökyüzüne yayılmış, yeni parlamakta olan yıldızları yutmuştu.

"Birileri aşçıları öldürmeye kalkarsa hiç şaşmam," dedi Mac. "Haydi London'ın çadırına gidelim."

"Dakin'in çadırını görmüyorum Mac."

"Bayan Dakin söktü onu. Kasabaya giderken çadırı da yanında götürdü. Tuhaf adam şu Dakin. Kendisi bitse de parası bitmeyecek sanki. Haydi London'ı bulalım."

London'ın gri çadırına doğru yürüdüler. İçeride ışık yanıyor-du. Mac, çadırın kanadını kaldırdı. London, elinde açılmış bir sardalya konservesi, bir kasanın üstünde oturmaktaydı. Esmer gelini Lisa, yerdeki bir şiltede bebeğini emziriyordu. Jim'le Mac içeri girince, battaniyeyi üzerine çekerek onlara gülümsedi, sonra yine bebeğine döndü.

"Tam da akşam yemeği zamanı," dedi Mac.

London, utanmış gibiydi.

"Son kalan bir şeyler..."

"Dışarıdaki karavanadan tattın mı?"

"Evet."

"Umarım diğerlerinin de son kalan bir şeyleri vardır. Bundan daha iyi şeyler veremezsek, bizi yüzüstü bırakıp giderler."

"Yiyecek gelmedi," dedi London. "Bende bir sardalya konservesi daha var. Yemek ister misiniz?"

"Sorulur mu!"

Mac, uzatılan konserveyi kaptığı gibi anahtarını çevirerek açmaya girişti.

"Çakını ver de, şunları bölelim Jim."

"Kolun nasıl oldu?" diye sordu London.

"Kıpırdatamıyorum," dedi Jim.

Dışarıdan birinin, "Şu çadır, ışık yanan," dediğini duydular.

Çadırın kanadını kaldıran Dick içeri girdi. Saçları taralıydı, elinde gri bir kasket vardı. Gri takım elbisesi temiz ama ütüsüzdü. Kırsal araziden yürüyerek geldiğini gösteren tek şey, tozlu, boyasız ayakkabılarıydı. Çadırın girişinde durup baktı.

"Selam Mac. Merhaba Jim."

Bebek emziren Lisa'yı gördü.

"Nasılsın bebek?"

Lisa'nın gözleri parladı. Yanakları kızardı. Battaniyeyi cilveli bir hareketle omuzlarına örttü.

Mac, el salladı Dick'e.

"Tanıştırayım. Arkadaşın adı London... Bu arkadaş da Dick."

Dick, aceleyle "Selam!" dedikten sonra Mac'e döndü.

"Baksana Mac, şu kasabadaki süt kuzuları derslerini iyi çalışmışlar."

"Ne demek istiyorsun? Burada ne işin var?"

Dick, cebinden bir gazete çıkarıp uzattı. Mac gazeteyi açtı, London'la Jim de omzunun üstünden bakıyordu.

"Sabahki gazete," dedi Dick.

"Orospu çocukları!" diye bağırdı Mac.

Gazetede şu başlık okunuyordu: "Yöneticiler grevcilere yiyecek yardımı yapma kararı aldı. Dün gece Denetçiler Kurulu halka açık bir toplantı düzenleyerek elma yetiştiricilerine karşı greve gidenlere yiyecek yardımı yapılmasını oybirliği ile kabul etmiştir."

"Gerçekten de derslerine iyi çalışmışlar," dedi Mac. "İşe yaradı mı bu, Dick?"

"Ne yazık ki, evet."

"Bunu reddetmek için bir sebep göremiyorum," diye araya girdi London. "Salam ve yumurta göndermek istiyorlarsa benim için hiç sorun yok."

"Tabii," dedi Mac, alaycı bir havada. "Eğer bunu gerçekten istiyorlarsa. Bu gazete, hemen sonrasında kararı geri alan ikinci bir toplantıdan hiç söz etmiyor."

"Şaka mı bu?" diye sordu London. "Neler oluyor?"

"Dinle London," dedi Mac. "Bu eski bir numaradır ama işe yarar. Dick, buradaki sempatizanları topladı. Bize yiyecek, bataniye ve para gelmeye başladı. Derken bu haber çıkıyor. Dick sempatizanalara gittiğinde onlar şöyle diyorlar: 'Nedir bu durum? Onlara yiyecek veriliyormuş.' 'Yok böyle bir şey' diyor Dick. Bunun üzerine sempatizan şöyle diyor: 'Gazetede okudum. Gazete size yiyecek gönderildiğini söylüyor. Senin bu işten çıkarın ne?' İş böyle yürüyor London. Sen bugün patronlardan yiyecek geldiğini gördün mü hiç?"

"Hayır..."

"Dick de bir şey toplayamadı. Durumu kavramışsındır artık. Bizi aç bırakarak teslim almayı planlıyorlar. Yardım alamazsak bunu başarabilirler de."

Dick'e döndü.

"İşleri iyi götürüyordun oysa."

"Elbette," dedi Dick. "Her şey darmaduman oldu. İş yeni den yoluna sokmak zaman alacak. Bu arkadaştan, herhangi bir yiyecek alınmadığına ilişkin bir yazı istiyorum. Grevin başkanı olarak imzalamalı."

"Tamam," dedi London.

“Torgas’ta çok sempatzan var,” diye devam etti Dick. “Üreticiler Birliği öylesine organize olmuş ki, bunlar ister istemez tarla faresi gibi yeraltına çekilmek zorunda kalmışlar. Malzeme var ama ulaşabilirsen.”

“Bu durum çıkana kadar iyi götürüyordun,” dedi Mac.

“Öyle. Yaşlı bir kadınla bir şeyler yaşadım. Davaya müthiş yardım etmek istiyor.”

Mac güldü.

“Seni beslemeyecek iffetli bir kıza rastlamadım şimdiye kadar. O da davaya ne var ne yoksa *vermiştir*, bence.”

Dick omuz silkti.

“On altı balta sapı boyunda bir şey,” dedi.

“İstedğin yazıyı verelim de çek arabayı buradan,” dedi Mac. “Seni henüz tespit edemediler, değil mi?”

“Bilmiyorum,” dedi Dick. “Belki de tespit ettiler. Bob Schwartz’a yazdım gelmesi için. Sanırım yakında toz olmam gerekecek. O zaman Bob benim yerimi alır.”

London bir kutuyu karıştırıp kağıt kalem çıkardı, Mac’e verdi. Mac yazıyı yazmaya girişti.

“Güzel yazın var,” dedi London, hayranlıkla.

“Ha? Evet evet. Senin yerine imzalayabilir miyim London?”

“Tabii. Bas gitsin.”

“Tüh...” dedi Dick. “Bunu ben de yapabilirdim.”

Kâğıdı alıp özenle katladı.

“Ha... baksana Mac. Birinin vurulduğunu duydum.”

“Bilmiyor musun? Joy’u vurdular.”

“Yapma be!”

“Grev kırıcılarla birlikte gelmişti. Onları bizim tarafa geçirmeye çalışırken vurdular.”

“Zavallı çocuk.”

“Çabuk gitti. Bir dakikadan fazla acı çekmedi.”

Dick içini çekti.

“Bu Joy için kader gibi bir şeydi. Önünde sonunda olacaktı. Cenaze töreni yapacak mısınız?”

“Yarın.”

“Herkes katılacak mı?”

Mac, London’a baktı.

“Tabii katılacak,” dedi. “Belki halkın sempatisini tarafımıza kazanabiliriz.”

“Joy’un hoşuna giderdi bu,” dedi Dick. “Bundan daha iyi bir şey olamazdı onun için. Göremeyecek olması çok kötü. Hoşçakalın. Ben gidiyorum artık.”

Çadırdan çıkarken Lisa ona doğru baktı.

“Hoşçakal bebek. Görüşürüz,” dedi Dick.

Lisa’nın yanakları yine kızardı. Dudakları aralandı. Dick çırpıp gittikten sonra bir süre arkasından baktı.

“Tanrım!” dedi Mac. “Nasıl da örgütlenmişler. Dick esaslı çocuktur. O bize yiyecek bulamazsa başka hiç kimse bulamaz.”

“Konuşma yapmak için platform ne oldu?” diye sordu Jim.

Mac, London’a baktı.

“Evet, bir şeyler yaptın mı London?”

“Çocuklar yarın sabah kuracaklar. Eski çit kazıklarından başka bir şey bulamadık. Küçük bir şey olacak.”

“Önemli değil,” dedi Mac. “Herkesin London’ı görebileceği kadar bir yükseklik olsun, yeter.”

London’ın yüzünde bir endişe ifadesi belirdi.

“İnsanlara ne söyleyeceğim ki? Konuşma yapmam gerektiğini sen söyledin.”

“Sen üstesinden gelirsin,” dedi Mac. “Bu adamın kendileri için öldüğünü söylersin. O bunu yapabildiğine göre onların da en azından kendileri için mücadele edebileceğini anlattırısın.”

“Bu kadar uzun bir nutuk çekemem ki,” dedi London.

“Nutuk çekmiyorsun. Sadece işçilerle konuşuyorsun. Her zaman yaptığın bir şey bu. Sadece konuş onlarla. Bu, nutuk atmaktan her halükârda iyidir.”

“Buysa tamam.”

Mac, Lisa’ya döndü.

“Bebek nasıl?”

Lisa kızardı ve battaniyeyi omuzlarına kadar çekti. Uzun ve kıvrık kirpikleri göz altlarını gölgeledi.

"Oldukça iyi," dedi fısıldar gibi. "Hiç ağlamıyor."

Çadırın kanadı hızla açıldı ve içeri Doktor girdi. Hızlı ve keskin hareketleriyle hüzünlü bakışları arasında bir uyumsuzluk vardı.

"Anderson'ın oğlunu görmeye gidiyorum Mac," dedi. "Gelecek misin?"

"Geliyorum Doktor," diyen Mac, London'a sordu:

"Anderson'ın çiftliğini korumak için adam gönderdin mi?"

"Evet. Hiç kimse gitmek istemedi ama ben gönderdim."

"Tamam. Gidelim Doktor. Gelebilirsen sen de gel Jim."

"Kendimi iyi hissediyorum," dedi Jim.

Burton, gözlerini Jim'e dikti.

"Sen yatmış olmalıydın."

Mac kıkırdadı.

"Onu yalnız bırakmaya korkuyorum. Bir dakika yalnız bıraksam bir olay çıkarıyor. Görüşürüz London."

Dışarıda koyu bir karanlık vardı. Bulutlar tüm göğü kaplamış ve yıldızlar görünmez olmuştu. Kampı tam bir sessizlik sarmıştı. Birkaç küçük kamp ateşinin çevresinde oturanlar alçak sesle sohbet ediyordu. Hava durgun, ılık ve nemliydi. Doktor, Mac ve Jim kamptan sessizce çıkıp karanlığa daldılar.

"Korkarım yağmur yağacak," dedi Mac. "Millet bir ıslanırsa işler kötü. Yağmur, onların yüreğini silah sesinden daha fazla hoplatır. Çoğu çadır da akıtıyor sanırım."

"O kesin," dedi Burton.

Elma bahçesindeki iki ağaç dizisinin arasından yürüyorlardı şimdi. Öylesine karanlıktı ki, kollarını ileri uzatarak ilerliyorlardı.

"Grevin ne durumda şimdi?" diye sordu Burton.

"Pek iyi değil. Bu vadiyi İtalya'daki gibi örgütlemişler.* Yiyecek gelmiyor şu anda. Eğer yiyecek bulamazsak hapı yuttuk.

* Mussolini'nin faşist diktatörlüğü altındaki İtalya, o dönemde sık sık otoriter hükümetlerin etkili yöntemlerinin örneği olarak gösterilirdi. (y.n.)

Hele bu gece bir de yağmura tutulduk mu sıvışıp giderler. Sana söyleyeyim, buna dayanamazlar. Tuhaf şey, Doktor... Davaya inanmıyorsun ama muhtemelen sonuna kadar bağlı kalan da sen olacaksın. Seni anlayamıyorum.”

“Ben de kendimi anlayamıyorum,” dedi Doktor, usulca. “Davaya inanmıyorum ama insanlara inanıyorum.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Bilmiyorum. Sanırım sadece onların insan olduğuna, hayvan olmadığına inanıyorum. Belki köpeklerin aç, hasta ve pislik içinde olduğu bir köpek barınağına gitsem onlara da yardım ederdim. Bu onların hatası değil. ‘Onlar köpek, duyguları yok, kendi başlarının çaresine bakamazlar. Köpekler her zaman böyledir’ diyemezsin. Onları temizlemeye ve beslemeye çalışırsın. Sanırım benim tarzım bu. İnsanlara yardım edecek bazı becerilerim var ve yardım edilecek birini gördüğüm zaman bu yardımı yaparım. Çok fazla düşünmem üzerinde. Bir ressam tuval ve boyayı gördüğünde hemen resim yapmak gelir aklına. Neden resim yapmak istiyorum diye düşünmez bile.”

“Tabii, anlıyorum. Bir bakıma kenara çekilip insanlara yukardan bakmak ve hiçbir zaman onların arasına karışmamak gibi bir şey; fakat diğer yandan bu, oldukça şeytanca ve hiçbir şeye bulaşmamanın yolu gibi görünüyor Doktor.”

“Ha, Mac... Dezenfektanım bitti. Eğer karboliğim olmazsa burnun artık iyi kokular alamayacak.”

“Ne yapabileceğimi bir düşüneyim.”

Yüz metre kadar ileride sarı bir ışık parlıyordu.

“Anderson’ın evi değil mi bu?” diye sordu Jim.

“Sanırım. Birazdan bir nöbetçiyle karşılaşmamız gerekiyor.”

Işığa doğru ilerlediler, fakat karşılıklarına kimse çıkmadı. Evin bahçe kapısına geldiklerinde bile kimseye rastlamadılar.

“Lanet olsun,” dedi Mac. “London’ın gönderdiği adamlar nerede? Sen içeri gir Doktor. Ben şunlara bir bakınayım.”

Burton, bahçe yolundan ışık yanan mutfağa doğru yürüdü. Mac’le Jim, ambara gidip içeri girdi. Nöbetçiler samanların üze-

rine uzanmış sigara tütürüyordu. Duvardaki çengele asılmış bir gaz lambasının sarı ışığı ahır kısmının boş bölmelerini ve devasa elma kasası yığını aydınlatıyordu. Anderson'ın mahsulü gönderilmeyi bekliyordu.

Mac küplere binmek üzereyken kendini tuttu ve yumuşak, dostça bir tonda konuşmaya başladı.

"Dinleyin arkadaşlar," dedi. "Bu iş şaka değil. Anderson'ın bizi arazisinden atması için vijilantelerin birtakım işler çevireceği haberini aldık. Düşünsenize, bizim burada kalmamıza izin vermeseydi ne olurdu? Bizi çoktan tepelemiş olurlardı. Anderson iyi bir insan. Ona birilerinin zarar vermesini engellemeliyiz."

"Çevrede kimseler yok," diye itiraz etti adamlardan biri. "Bütün gece dolaşamayız ki. Akşama kadar grev gözcülüğü yaptık zaten."

"Böyle devam edin o zaman," diye öfkeyle bağırdı Mac. "Adamlar burayı bassın. Anderson da bizi buradan atsın. O zaman nereye gideceğiz?"

"Irmak kenarındaki ormanlığa gideriz bayım."

"Sen öyle san. Seni anında vadinin dışına öyle bir atarlar ki, ne olduğunu bile anlayamazsın."

Adamlardan biri ağır ağır kalktı yerinden. "Doğru söylüyor," dedi. "Daha fazla uzatmayalım. Benim kocakarı kampta. Başına bir şey gelmesini istemem."

"Bir sınır çizin," diye önerdi Mac. "Kimseyi oradan içeri sokmayın. Anderson'ın oğluna ne yaptıklarını gördünüz... Seyyar lokantasını yakıp onu da fena halde dövdüler."

"Al, çok iyi yahni yapardı," dedi adamlardan biri. Yorgun argın ayağa kalktılar. Hepsi ambardan çıkınca Mac gaz lambasını söndürdü.

"Vijilanteler lambalara ateş etmeyi pek sever," diye açıkladı. "Anderson'ın perdelerini de çeksek iyi olur."

Nöbetçiler karanlığa daldı.

"Artık gözlerini dört açarlar mı dersin, Mac?" diye sordu Jim.

"Dilerim öyle olur. Sanırım on dakika sonra ambara geri döneceklerdir. Orduda, nöbette uyuyanı kurşuna dizerler. Ama biz

uyarmaktan başka bir şey yapamayız. Tanrım, bu çaresizlik öldürüyor beni! Ah, bir silah kullanabilseydik! Disiplini korumak için cezalandırma yoluna gidebilseydik!"

Nöbetçilerin ayak sesleri karanlığın içinde sönüp gitti.

"Dönmeden önce bir kere daha uyandırırım onları," diyen Mac, mutfak verandasında ilerleyip kapıyı tıklattı. Havlayan, hırlayan köpeklerin hoplayıp zıpladıklarını, Anderson'ın onları yatıştırmaya çalıştığını duydular. Kapı hafifçe aralandı.

"Biziz, Bay Anderson."

"Girin!" dedi Anderson, ask bir suratla.

Puanterler ince, sert kuyruklarını kamçı gibi sağa sola sallıyor, sevinçle inliyorlardı. Mac eğilip ikisinin de sırtlarına pat pat vurdu, enselerini ovaladı.

"Bunları dışarıda bıraksaydınız keşke, Bay Anderson. Çevreyi gözlerlerdi," dedi. "Ortalık o kadar karanlık ki, nöbetçiler bir şey göremiyor. Fakat köpekler gelen biri olursa kokusunu anında alır."

Al, sobanın yanındaki portatif yatakta yatıyordu. Solgun ve halsiz görünüyordu. Zayıflamış, gıdısı sarkmıştı. Sırtüstü yatıyordu, sargılı kolu yorganın üstündeydi. Doktor, yatağın yanındaki bir iskemleye ilişmişti.

"Merhaba Al," dedi Mac, rahat bir havada. "Nasılsın bakalım?"

"İyiyim," dedi gözleri parlayan Al. "Epeyce ağrım var. Doktor bir süre yatmam gerektiğini söylüyor."

Mac yatağa doğru eğilip Al'in sağlam elini tuttu.

"Çok sıkma," dedi Al. "O tarafta kırık kaburgalar var."

Anderson, kıvılcımlar saçan gözlerle durmuş bakıyordu.

"Gördünüz işte," dedi. "Gördünüz neler olduğunu. Seyyar lokanta yandı, Al yaralandı, gördünüz işte."

"Tanrı aşkına baba," dedi Al zayıf bir sesle. "Yine başlama. Adın Mac'ti, değil mi?"

"Evet."

"Baksana Mac. Parti'ye girebilir miyim?"

"Aktif çalışmalara katılmak istediğini mi söylüyorsun?"

"Evet. Girebilir miyim Parti'ye?"

“Sanırım...” dedi Mac, yavaştan. “Sana bir başvuru kartı veririm. Parti’ye neden girmek istiyorsun Al?”

Kocaman yüzü buruşmuştu Mac’ın. Al, başını öne arkaya salladı.

“Düşündüm,” dedi, “beni dövdüklerinden beri düşünüyorum. Bu adamları kafamdan çıkarıp atamıyorum... Küçük lokantamı yakıp kül ettiler, üstüme çulları beni tekmelediler. Köşeden çıkıp gelen iki polis olanları seyretti ve hiçbir şey yapmadı. Bunu da unutamıyorum.”

“Ve bu yüzden bize katılmak istiyorsun, öyle mi Al?”

“Onlara karşı mücadele etmek istiyorum,” diye bağırdı Al. “Bu kavgaya hayatımı vermek istiyorum. Onların karşısına dikilmek istiyorum.”

“O zaman seni daha da fena döveceklerdir Al. Açık söylüyorum sana. Canına okuyacaklardır.”

“Umrumda değil, çünkü ben onlarla mücadele etmek istiyorum, anlıyor musun? Küçük bir seyyar lokanta işletiyordum, ara sıra meteliksizlere bir parça bir şeyler veriyordum...”

Boğazı tıkanıp ve gözlerinden yaşlar boşandı.

Doktor Burton, yavaşça onun yanağına dokundu.

“Artık konuşma Al.”

“Sana bir başvuru kartı vereceğim,” dedi Mac ve devam etti: “Tanrım, ne tuhaf şey. Polisin copunu yiyen bize katılıyor. Polis insanları ne zaman hırpalasa bize başvuru yağar. Los Angeles’ta bir polis takımı vardı, adına Kızıl Birlik denirdi. Bunlar bize, bir düzine örgütçünün gönderdiğinden daha fazla üye gönderirdi. O lanet olası budalalarda bunu anlayacak kafa yoktu. Tamam Al. Başvurunu yapacaksın. Üyeliğe kabul edilip edilmeyeceğini bilemem, fakat ben tavsiye edince olur sanırım.”

Al’in sağlam eline hafifçe vurdu.

“Umarım kabul edilirsin. Sen iyi bir arkadaşınsın Al. Seyyar lokantan için beni suçlama.”

“Suçlamam Mac. Ben kimin suçlu olduğunu biliyorum.”

“Yorulma Al,” dedi Burton. “Dinlenmeye ihtiyacın var.”

Anderson, odada huzursuzca dolanıyordu. Köpekler etrafında dönüp duruyor, pembe burunlarını kaldırıp çevreyi kokluyor, sert kuyruklarını küçük birer kamçı gibi sallıyordu.

"Umarım tatmin olmuşsunuzdur," dedi Anderson umutsuzlukla. "Sahip olduğum her şeyi kırıp geçirdiniz. Al'i bile elimden alıyorsunuz. Sizin için ne büyük zevk."

"Endişelenmeyin Bay Anderson," diye araya girdi Jim. "Nöbetçiler evi bekliyor. Siz, elmaları toplanan tek kişisiniz şu vadide."

"Elmalarınız ne zaman sevk edilecek?" diye sordu Mac.

"Öbürsü gün."

"Kamyonlar için muhafız ister misiniz?"

"Bilmiyorum," dedi Anderson, sıkıntılı.

"Sanırım kamyonlara muhafız koymak iyi olur," dedi Mac, "Birileri ürününüze zarar vermesin diye. Artık gidelim. İyi geceler Bay Anderson. İyi geceler Al. Bir bakıma hiç de fena olmadı sanki bütün bunlar."

Al gülümsedi.

"İyi geceler arkadaşlar. Başvuru kartını unutma Mac."

"Unutmam. Perdelerinizi çekseniz iyi olur Bay Anderson. Sanmıyorum ki pencerенize ateş açsınlar ama ne olur ne olmaz. Bu tür şeyleri başka yerlerde daha önce yapmışlardı."

Kapı arkalarından kapandı. Perde çekilince, pencereden yere düşen ışık yok oldu. Mac, bahçe kapısını el yordamıyla buldu, dışarı çıkınca kapıyı arkasından kapattı.

"Bir dakika bekleyin," dedi. "Ben şu nöbetçilere yeniden bakayım."

Karanlıkta yürüdü. Jim'le Doktor bekledi.

"Omzuna dikkat et," dedi Doktor. "Yoksa başına iş açar."

"Umurumda bile değil Doktor. Hatta memnunum."

"Evet, ben de memnun olduğumu düşünmüştüm."

"Neyden memnun olduğumu?"

"Gözlerinde dinsel bir anlam olduğunu söylemek istedim Jim. Senin gibi çocuklarda daha önce de bunu görmüştüm."

Jim sinirlendi.

“Dinsel falan değil. Dinle bir ilgim yok.”

“Sanırım öyle. Canını sıkmak istemem Jim. Terimlerle kafanı karıştırmak da istemem. Adına ne dersen de, iyi bir hayat yaşıyorsun.”

“Ben mutluyum,” dedi Jim. “İlk kez mutluyum. Tatmin olmuş hissediyorum.”

“Biliyorum. Bu mutluluğun sönüp gitmesine izin verme. Cenneti görmek gibi bir şey bu.”

“Cennete inanmıyorum,” dedi Jim. “Dine de inanmıyorum.”

“Tamam, artık tartışmayalım. Sana çok fazla gıpta ettiğimi söyleyemem Jim. Çünkü bazen ben de insanları senin kadar severim, seninle aynı tarzda olmasa da.”

“Sana da olur mu Doktor? Üstüne doğru durmadan askeri birlikler geliyor ve onları sen kuşatıyorsun.”

“Evet, buna benzer şeyler... Özellikle insanlar aptalca şeyler yaptıklarında, biri bir hata yaptığında ve bu yüzden öldüğünde. Evet bana da olur Jim... oldukça sık hem de.”

Mac’in sesini duydular.

“Neredesiniz arkadaşlar? Çok karanlık ortalık.”

“Buradayız.”

Birlikte elma ağaçlarının altından ilerlediler.

“Nöbetçiler ambarda değildi,” dedi Mac. “Görünürlerde de yoklar. Belki de ortalığı kolaçan etmeye çıktılar.”

Yolun ilerisinden kendilerine doğru gelen bir kamyonun gü-rültüsünü duydular.

“Anderson’ın durumuna üzüldüm,” dedi Burton, kısık bir sesle. “Saygı duyduğu, korktuğu her şey şimdi ona karşı. Ne yapacağını merak ediyorum. Onu buradan sürüp atacaklar kuşkusuz.”

“Onun için yapabileceğimiz bir şey yok Doktor,” dedi Mac sertçe. “İnsanlar için feda edilecek, çaresiz. Bir mezbahadan koca bir sürünün kurtulması için birilerinin feda edilmesi şart. Tek bir kişinin zarar görmemesi değil bizim meselemiz. Zorunlu bir şey bu.”

“Sizin motivasyonlarınızı ya da hedeflerinizi sorguluyor değilim. Sadece bu zavallı yaşlı adama üzülüyorum. Özsaygısı çök-

müş. Bu onun için çok acı bir şey, sen de böyle düşünmüyor musun, Mac?”

“Tek bir kişinin duygularını düşünmeye zamanım yok,” dedi Mac, aynı sertlikte. “Beni fazlasıyla meşgul eden, işçi kitlesinin durumu.”

“Şu vurulan küçük adamın durumu farklı,” diye devam etti Doktor hafif alaycı. “Yaptığını severek yapıyordu. Onun için başka bir yol yoktu.”

“Yüreğimi dağlıyorsun Doktor,” dedi Mac, sinirli bir havada. “Duygusal budalalıklara kaptırıp gitme kendini. Varılacak bir hedef var ortada, gerçek bir hedef bu. Özsaygılarını kaybetmiş insanlarla varılacak bir hedef değil. İnsanların kursağına ekmek gitmesiyle ilgili bir şey. Bu, gerçeğin kendisidir ve senin yüksek ideallerinle ilgisi yoktur. Kalçası kırılan ihtiyar nasıl?”

“Tamam o zaman konuyu değiştirelim. İhtiyar, bir akrep kadar huysuz. Başlangıçta herkes onunla fazlasıyla ilgileniyor, o da bundan fena halde gururlanıyordu; şimdiyse kimse yanına uğrayıp onu dinlemediği için çıldırmuş vaziyette.”

“Sabaha gidip görürüm onu,” dedi Jim. “İyi bir ihtiyardı.”

“Durun,” diye seslendi Mac. “Orada bir kamyon durmadı mı?”

“Sanırım durdu. Kampın orada sanki.”

“Merak ettim doğrusu. Haydi, acele edelim. Ağaçlara dikkat.”

Biraz ilerlemişlerdi ki kamyonun gürültüsü yeniden duyuldu, vites değiştirip gazladı. Sesi gittikçe uzaklaştı ve ardından sessizlik.

“Umarım kötü bir şey olmamıştır,” dedi Mac.

Elma ağaçlarının arasından ilerleyip boş bir alanı geçtiler. London’ın çadırında hâlâ ışık yanıyordu ve çadırın yakınında bir grup işçi vardı. Mac aceleyle gelip çadırın kanadını açarak girdi. Yerde çam ağacından yapılma bir tabut duruyordu. Bir kasanın üstüne oturmuş olan London, yeni gelenlere ters ters baktı. Lisa şiltesinde büzülmüştü, London’ın esmer, soluk yüzlü oğlu, Lisa’nın yanında oturmuş saçlarını okşuyordu. London tabutu gösterdi.

"Ne yapacağız bunu?" diye sordu. "Kız korkudan ölecek. Bunu tutamam burada."

"Joy mu?" diye sordu Mac.

"Evet. Biraz önce getirdiler."

Mac, ağzını büzerek tabutu inceledi.

"Sanırım dışarı koyabiliriz. Ya da çocukları bu gecelik revir çadırına alıp tabutu burada bırakırız. Sen de korkmazsan London."

"Bana vız gelir," dedi London, "Bir ceset işte. Zamanında çok görmüşlüğüm var."

"O zaman burada kalsın. Jim'le ben yanında kalırız. Arkadaşımızdır."

Mac'in arkasında durmakta olan Doktor hafifçe kıkırdadı. Kıp-kırmızı olan Mac hızla dönüp ona baktı.

"Farzet ki sen kazandın Doktor. Ne olmuş? Onu tanıyorum."

"Ben bir şey demedim ki," dedi Burton.

London, Lisa'ya ve esmer gence bir şeyler söyledi, çadırdan çıkıp gittiler, Lisa omzuna attığı battaniyeyle bebeğini sıkıca sarmıştı.

Mac, dikdörtgen tabutun ucuna oturup parmağını üstüne sürdü. Tabutun üstündeki çam damarları küçük ırmaklar gibi kıvrılıp gidiyordu. Jim, Mac'in arkasında durmuş omuzlarının üstünden bakıyordu. London çadırın içinde sinirli bir şekilde dolaşiyor, gözlerini tabuttan kaçırıyordu.

"Kaliteli bir tabut vermişler," dedi Mac.

"Daha ne istersin?" dedi London.

"Ben," dedi Mac, "ateşte yakılmaktan başka bir şey istemem, benden geriye bir şey kalmasın."

Ayağa kalkıp cebinden büyükçe bir bıçak çıkardı. Bıçağın diğer ucu tornavidaydı. Tornavidayla tabutun vidasını çevirmeye girişti.

"Neden açıyorsun ki?" diye bağırdı London. "İyi bir şey değil yaptığın. Rahat bırak adamı."

"Onu görmek istiyorum," dedi Mac.

"Neden ki? Ölü işte... bir et yığını."

"Siz realistlerin dünyanın en duygusal insanları olduğunuzu düşünürüm bazen," dedi Doktor, kısık bir sesle.

Mac, burnundan soluyarak tornavidayı özenle yere bıraktı.

"Bunun duygusallık olduğunu sanıyorsan kafayı yemişsin derim, Doktor. Onu yarın insanlara göstermenin iyi bir fikir olup olmadığını anlamak istiyorum. Millete bir şekilde gaz vermemiz gerekiyor. Yoksa ayakta uyuyorlar."

"Cesetle oyun ha?" dedi Burton.

"Her aracı kullanmak zorundayız Doktor," diye araya girdi Jim. "Elimize geçen her silahı kullanmalıyız."

Mac, Jim'e takdir eder bir havada baktı.

"İşte budur. Bunun yolu bu. Joy öldükten sonra bir işe yarayacaksa böyle yarayacaktır. Burada kişisel duygulara yer yok. Olamaz. Beğendiğimiz gibi davranamayız, bunu da unutma."

London sessizce durmuş dinliyor ve kocaman kafasını onaylamış gibi öne arkaya sallıyordu.

"Sizler haklısınız," dedi. "Dakin'in durumuna bakın. Lanet olası kamyonu için aklını kaçırdı. Yarın mahkemeye çıkarılacağını duydum... Saldırıdan..."

Mac, vidaları çabucak çıkarıp yere koydu. Kapak sıkışmıştı. Gevşetmek için topuğuyla vurdu.

Joy dümdüz yatıyordu, acınacak ölçüde tertemizdi. Üstünde temiz bir mavi gömlek ve yağ lekeleri içindeki kot pantolonu vardı. Kolları karrunun üstünde birleştirilmişti.

"Tahnit etmişler," dedi Mac.

Joy'un hafifçe uzamış sakalları balmumu gibi solgun yüzünde daha da siyah görünüyordu. Yüzü sakin ve huzurluydu. O kemirici öfke çekip gitmişti.

"Sakin görünüyor," dedi Jim.

"Evet," dedi Mac. "Bu iyi değil. Onu göstermenin faydası yok. Öyle rahat görünüyor ki, onu görenler gidip yanına uzanmak ister."

Doktor yaklaşıp bir an için tabuta baktı, sonra bir kasaya oturdu. İri, hüzünlü gözlerini Mac'in yüzüne dikti. Mac, hâlâ Joy'a bakıyordu.

“Çok iyi bir küçük adamdı,” dedi. “Kendisi için hiçbir şey istemedi. Evet, çok parlak biri değildi. Fakat bir şeylerin yanlış gittiğini biliyordu. İnsanlar açlıktan ölürken yiyeceklerin dökülmesine ve çürümeye terk edilmesine bir türlü akıl erdiremezdi. Zavallı küçük budala bunu bir türlü anlayamadı. Bunu önleyebileceğini düşünürdü. Ne ölçüde bir şeyler yapabildiğini hep merak etmişimdir. Korkunç zor bir şey bunu söylemek. Belki hiç... belki çok. Bir şey söyleyemezsin.”

Mac'ın sesi titremeye başlamıştı. Doktor, dudaklarında yarı alaycı, yarı müşfik bir gülümsemeyle Mac'ın yüzüne bakmaya devam ediyordu.

Jim araya girdi. “Joy hiçbir şeyden korkmazdı.”

Mac, tabutun kapağını alıp yeniden eski yerine yerleştirdi.

“Neden ‘zavallı küçük adam’ diyoruz, bilmiyorum. Zavallı değildi. Kendinden büyüktü o. Bunu bilmezdi... aldırılmazdı da. Fakat onda her zaman bir çeşit vecd hali vardı, dayak yediği zaman bile. Jim'in dediği gibi... korkmazdı.”

Yerden bir vida aldı, yerine yerleştirdi ve bıçağıyla çevirerek kapağı vidaladı.

“Sanki bir cenaze söylevi gibiydi,” dedi London. “Belki de konuşmayı sen yapsan daha iyi olur. Konuşma denen şey nasıl yapılır hiç bilmiyorum. Bu güzeldi. Kulağa hoş geliyordu.”

Mac, suçlu suçlu başını kaldırıp baktı London'a, onun yüzünde alay ettiğine dair bir işaret aradı ama bulamadı.

“Bu bir konuşma değildi,” dedi sakin bir şekilde. “Belki olabilirdi ama değildi. Bu, arkadaşın boşuna ölmediğini ifade eden bir sözdü.”

“Neden bu konuşmayı yarın yapmıyorsun? Anlatabilirsin bunları.”

“Olmaz. Başkan sensin. Ben konuşursam işçilerin hoşuna gitmez bu. Onlar senin konuşmanı ister.”

“Tamam da ne söyleyeceğim?”

Mac, tabut kapağının vidalarını birbiri ardına sıkıştırdı.

“Onlara her zamanki şeyleri söyle. Joy’un onlar için öldüğünü söyle. Onun kendilerine yardım etmek istediğini ve onun için yapabilecekleri en iyi şeyin dayanışma olduğunu söyle, anlatabildim mi?”

“Tamamdır. Anladım.”

Mac ayağa kalkıp tabutun damar damar olmuş kapağına baktı.

“Umarım birileri bizi durdurmaya çalışır,” dedi. “Umarım şu lanet olası vijilantelerden bazıları yolumuza çıkar. Tanrım, umarım cenaze alayı kasabadan geçerken bizi durdurmak isterler.”

“Evet, anlıyorum,” dedi London.

Jim’in gözleri parladı. “Umarım,” diye tekrarladı.

“İşçiler kavga istiyor,” diye devam etti Mac. “Hepsi içten içe çok öfkeli. Bir şeylere patlamak istiyorlar. Şu vijilantelerde kafa yoktur. Umarım yarın çılgınca bir şeyler yaparlar.”

Burton, oturduğu kasadan yorgun argın kalkıp Mac’e doğru geldi. Usulca omzuna dokundu.

“Mac,” dedi. “Sen, zalimlikle ev hanımı duygusallığının, açık görüşlülükle dünyayı toz pembe görmenin şimdiye kadar gördüğüm en inanılmaz karışımısın. Bunları aynı anda kendinde birleştirmeyi nasıl beceriyorsun, anlamıyorum.”

“Delirmişsin,” dedi Mac.

Doktor esnedi.

“Pekalâ. Bu işi delilere bırakalım. Ben yatmaya gidiyorum. Aradığınız zaman beni nerede bulacağınızı biliyorsunuz. Ama umarım aramazsınız.”

Mac başını kaldırıp baktı. Brandaya iri damlalar düşüyordu. Bir... iki... üç derken yağmur damlaları çadırı dövmeye başladı. Mac içini çekti.

“Yağmaz diye ummuştum. Sabaha bizimkiler boğulmuş farelere dönecek. Ruh halleri delibozuk bir domuzunkinden farksız olacak.”

“Ben yine de yatmaya gidiyorum,” dedi Doktor. Çıktı ve çadırın kanatları arkasından kapandı.

Mac, tabutun üstüne çöktü. Yağmurun gürültüsü iyice artmış, dışarıda işçiler birbirlerine seslenmeye başlamıştı. Yağmur sesine karışan boğuklaşmış konuşmalar duyuluyordu.

“Kampta tepesi akmayan tek bir çadır olduğunu sanmıyorum,” dedi Mac. “Tanrım, neden hep bizim başımıza gelir bunlar?.. Neden hep?”

Jim, uzun tabuta, onun yanına usulca oturdu.

“Sıkma canını Mac. Bazen insanlar ne kadar sefil duruma düşerse, o kadar sert bir mücadeleye girer. Beni al örneğin, annem ölürken benimle konuşmamıştı bile. O kadar kötü durumdaydım ki, başka şansım yoktu. Sıkma canını.”

Mac, ona döndü.

“Yine bana akıl vermeye kalkıyorsun, değil mi? Bu kadar sık akıl vermeye kalkarsan tepem atacacak bir gün. Gidip kızın yatağına yat. Kolun yaralı. Şu anda bile sancıyordur.”

“Evet, biraz yanma var.”

“Haydi git yat. Biraz uyumalısın.”

Jim, itiraz edecek gibi oldu, sonra yerdeki şilteye gidip uzandı. Kolu ve göğsü zonkluyordu. Yağmur iyice artmıştı, sanki şimdi biri çadırın üstünü süpürmekteydi. Büyük damlaların çadırın zeminine damladığını, az sonra tabutun üstünde tıp tıp ettiğini duydu.

Mac, başını ellerinin arasına almış, hâlâ tabutun yanına oturuyordu. London’ın uykusuz gözleri, bir vaşağın gözleri gibi lambaya dikilmişti. Kamp yeniden sessizleşti, rüzgarsız gökyüzünden bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Çok geçmeden Jim alev alev yanan bir uykuya daldı. Yağmur saatlerce durmadı. Çadır direğine asılı gaz lambasının ışığı sararıp fitili zayıfladı. Mavi alev bir süre titredikten sonra söndü.

Jim, sanki bir tabutta uyanmış gibi hissetti kendini. Her tarafı kaskatı kesilmişti. Çadırın içinde gezdirdi gözlerini. Gri ve soluk bir şafak sökmekteydi. Tabut hâlâ oradaydı ama London'la Mac yoktu. Kendisini uyandıran çekiç seslerini dinledi. Bir süre öylece yatarak bakındı, sonunda kalkmaya çalıştı. Fakat bütün vücudunu saran ağrı onu bırakmadı. Yattığı yerden yuvarlanıp dizlerinin üstünde doğruldu, yaralı omzunu zorlamamak için eğik duruyordu.

Çadırın kanadını açan Mac içeri girdi. Mavi kot ceketini ıslanmıştı.

"Merhaba Jim. Biraz uyudun mu bari? Kolun nasıl?"

"Kaskatı," dedi Jim. "Hâlâ yağıyor mu?"

"Çıseliyor. Doktor bir dakikaya kadar omzuna bakmaya gelecek. Dışarısı göl gibi. Millet yürümeye başlayınca her taraf vıcık vıcık olacak."

"Bu çekiç sesleri neyin nesi?"

"Joy'a bir katafalk yapıyoruz. Üstüne örtmek için eski bir bayrak bile buldum."

Küçük, solmuş, katlanmış bir kumaşı açtı. Ortaya eski püskü, lekeli bir Amerikan bayrağı çıktı. Bayrağı dikkatli bir şekilde tabutun üstüne serdi.

"Yok," dedi. "Sanırım yanlış oldu. Yıldızlar göğsün sol tarafına gelmeli... Şöyle..."

"Çok kirli bir bayrak bu," dedi Jim.

"Biliyorum ama örtecek kadar büyük. Doktor bir dakikaya kadar burada olmalıydı."

"Felaket açım," dedi Jim.

"Kim değil ki. Kahvaltıda sadece yulaf ezmesi var. Ne şeker ne süt... Sadece yulaf."

"Bu bile yeter bana. Bu sabah fena değilsin Mac."

"Ben mi? İnsanların durumu tahmin ettiğim kadar kötü değil. Kadınlar kıyameti koparıyor ama erkekler daha iyi durumda."

Burton içeri daldı. "Nasılsın Jim?"

"Biraz ağrı var."

"Tamam, otur şuraya. Sargını değiştireyim."

Jim bir kasaya oturup dişlerini sıkarak bekledi. Doktor becerikli hareketlerle onun sargısını çıkardı ve canını acıtmadan yenisini sarmaya girişti.

"İhtiyar Dan hop oturup hop kalkıyor," dedi Burton. "Cenaze törenine katılamayacağına hayıflanıyor. Grevi kendisinin başlattığını, şimdi de herkesin onu unuttuğunu söylüyor."

"Onu bir kamyonu koyup getirmeye ne dersin, Doktor?" diye sordu Mac. "Bunu yapabilirsek esaslı bir propaganda olur."

"Yapabilirsin ama bu onun için iyi olmaz. Onu şoka sokar. Yaşlı bir adam. Kıpırdama Jim. Neredeyse bitiyor. Daha iyi bir yol söyleyeyim sana. Ona, kendisini cenazeye götüreceğimizi söyleyelim. Kaldırmaya çalıştığımızda bunu yapamadığını görecektir. Sadece gururu incinmiş. Joy'un ondan rol çaldığını düşünüyor."

Sargının tamam olduğunu göstermek için Jim'in omzuna pat pat vurdu.

"Tamamdır Jim. Nasıl hissediyorsun şimdi?"

Jim, yavaş yavaş hareket ettirdi omzunu.

"Daha iyi... Kesinlikle çok daha iyi."

"Kahvaltını yaptıktan sonra neden gidip yaşlı adamı görmüyorsun Jim?" dedi Mac. "O senin arkadaşın."

"Giderim."

"Dan biraz sinirli," dedi Burton. "Onu sıkmamaya dikkat et. Son yaşananlar aklını başından almış biraz."

"Tabii, dikkat ederim," dedi Jim. Ayağa kalktı. "Gerçekten çok daha iyiyim şimdi."

“Git de biraz lapa ye,” dedi Mac. “Eğer becerebilirsek cenaze törenini öğleyin kasabada trafiği tıkayacak bir vakitte başlatmamız iyi olur.”

Doktor burnundan soludu. “İnsanlık dostuna bak. Sen bir akrepsin Mac! Öbür taraftan olsaydım seni anında kurşuna dizdirirdim.”

“Evet, belki bir gün bunu da yaparlar,” diye yanıtladı Mac. “Bunun dışında her şeyi yaptılar zaten.”

Çadırdan çıktılar. Dışarıda yağmur çiseliyordu. Elma bahçeleri gri bir pusla örtülmüştü. Jim, sırlıklam olmuş çadır sıralarına baktı. Sıraların arasındaki sokaklar gidip gelenlerce çiğnene çiğnene çamur deryasına dönmüştü, insanlar sürekli dolaşarak, oturacak kuru bir yer aranıyordu. Sokakların sonunda tuvalet kuyrukları oluşmuştu.

Burton, Mac ve Jim, ocaklara doğru yürüdü. Bacalardan, ıslak odunlardan çıkan mavi dumanlar yükseliyordu. Ocakların üstündeki lapa dolu kazanlar fokurduyor, aşçılar kazanları uzun sopalarla karıştırıyordu. Jim, sisin iliklerine işlediğini hissetti. Ceketine sarınp üst düğmesini ilikledi. “Yıkanmaya ihtiyacım var,” dedi.

“Süngerle yıkanabilirsin. Burada tek imkân bu. Bak, sana yemek kabı getirdim.”

Ocağın başında oluşan kuyruğa girdiler. Aşçılar kuyruktakilerin uzattığı kaplara lapa dolduruyordu. Jim, lapadan bir kaşık alıp üfledi.

“Tadı iyi,” dedi. “Neredeyse açlıktan ölecektim.”

“Ölmediysen iyi. London platformun orada. Haydi yanına gidelim.”

Ayak basılmamış yerlere basmaya dikkat ederek çamurlu yoldan ilerlediler. Platform ocakların arka tarafındaydı, eski çit tah-talarından ve kalaslardan çatılmış masa gibi bir şeydi. Yerden bir metre yüksekteydi. London, platforma çivi çakmakla meşguldü. “Merhaba,” dedi. “Nasıldı kahvaltı?”

“Fırında bok olsa bu sabah o da lezzetli gelirdi,” dedi Mac. “Bu da sondu zaten, öyle değil mi?”

“Evet. Bu da bitince gerisi yok.”

“Belki Dick bu sabah bir şans yakalar,” dedi Jim. “Niçin bırakmıyorsun beni Mac, gidip bir yerlerden yiyecek araklayayım? Burada bir şey yaptığım yok ki.”

“Sen burada kalıyorsun,” dedi Mac. “Bak London, bu arkadaşları mimlediler, şimdiye kadar iki kere içeri almaya çalıştılar. Hâlâ kalkmış dışarı gitmek, tek başına sokaklarda dolaşmak istiyor.”

“Budala olma,” dedi London, Jim’e. “Seni tabutla aynı kamyona koyacağız. Bu yaralı halinle yürüyemezsin. Kamyonda gidersin.”

“Ama neden?” diye söze başlamıştı ki Jim, London somurtarak şöyle dedi:

“Bana bilgiçlik taslama. Burada patron benim. Sen patron ol, senin sözün geçsin. Şimdiyse benim sözümü dinleyeceksin.”

Jim’in gözlerinde bir isyan ateşi yandı. Anında Mac’e kaydını gözleri. Onun da sırtarak baktığını görünce, “Tamam,” dedi. “Söylediğiniz gibi olsun.”

“Burada da bir şeyler yapabilirsin Jim,” dedi Mac. “Senin de fikrini alayım London. Jim’in ortalıkta dolaşıp işçilerle konuşmasına ne dersin? Ne düşündüklerini, ne kadar yol aldığımızı bilmeliyiz. Sanırım işçiler Jim’le konuşacaklardır.”

“Bilmek istediğin nedir?” diye sordu London.

“Grev hakkında şu anda ne düşündüklerini öğrenmeliyiz.”

“Bana doğru geldi bu fikir,” dedi London.

Mac, Jim’e döndü.

“Gidip ihtiyar Dan’i gör,” dedi. “Sonra da diğerleriyle konuşursun. Onlara bir şey satmaya kalkışma. Düşüncelerini öğreninceye kadar ‘evet’ diye onayla. Bunu yapabilir misin Jim?”

“Elbette yaparım. Nerede yatıyor ihtiyar Dan?”

“Bak. Şu ikinci sırada, diğerlerinden daha beyaz bir çadır var ya. Doktor’un revir çadırı. Sanırım ihtiyar Dan orada.”

“Gidip bakayım,” dedi Jim.

Lapanın son kalanını da kaşığıyla sıyırıp yedi. Su varillerinden birine yemek kabını daldırıp çalkaladı ve iki kişilik küçük çadırın yanından geçerken kabı içeri fırlattı. Çadırda küçük bir hareketlen-

me fark edince diz üstü çöküp içeriye süründü. Lisa'ydı çadırda-ki. Bebeğini emziriyordu, aceleyle göğsünü kapadı.

"Merhaba," dedi Jim.

Lisa kızardı ve zayıf bir sesle "Merhaba," dedi.

"Senin revir çadırında uyuduğunu sarıyordum."

"Orada adamlar vardı."

"Umarım gece burada ıslanmamışsındır."

Lisa, omzundaki battaniyeyi yavaş yavaş aşağı çekti.

"Hayır, hiç akıntı olmadı."

"Neden korkuyorsun?" diye sordu Jim. "Sana zararım dokunmaz. Sana yardımcı olmuştuk, Mac ve ben."

"Biliyorum. Zaten ondan."

"Ne demek bu?"

Lisa'nın başı battaniyenin altında neredeyse görünmez olmuştu.

"Beni gördün... üstümde elbiselerim olmadan," dedi zayıf bir sesle.

Jim güldü, sonra kendini topladı.

"Bunun bir anlamı yok ki," dedi. "Bu konuda kendini kötü hissetmemelisin. Sana yardım etmek zorundaydık."

"Biliyorum."

Lisa gözlerini bir an için kaldırdı. "Tuhaf hissediyorum işte."

"Unut gitsin," dedi Jim. "Bebek nasıl?"

"İyi."

"Emzirmede bir sorun yok, değil mi?"

"Yok."

Lisa kıpkırmızı oldu. "Emzirmek hoşuma gidiyor," diye ağzından kaçırdı.

"Elbette gidecek."

"Hoşlanıyorum... çünkü... hoş bir duygu veriyor." Yüzünü gizledi. "Sana bunu söylememeliydim."

"Neden?"

"Bilmiyorum, fakat söylememeliydim. Doğru değil... Sence de öyle değil mi? Kimseye söyleme olur mu?"

"Elbette söylemem."

Jim başını çevirip çadırın alçak kapısından dışarı baktı. Sis bastırmıştı. İri damlalar, ipe dizili boncuk taneleri gibi çadırın eğik yüzeyinden kayıp düşüyordu. Çadırdan dışarı bakmaya devam etti. İçgüdüsel olarak, kızın ona bakmak istediğinin ama ancak başını çevirip başka tarafa baktığında onu seyrettiğinin farkındaydı.

Kızın bakışları Jim'in yüzünde, ışıpta netleşmiş profilinde dolıştı. Omzunun sarılı olduğunu gördü.

"Ne oldu koluna?" diye sordu.

Jim döndü ve bu sefer kızın bakışını yakaladı.

"Dün vuruldum."

"Ya... Acıyor mu?"

"Biraz."

"Vuruldun demek. Biri mi ateş etti sana?"

"Bazı grev kırıncılarla kavga ettik. Mal sahiplerinden biri tüfekte ateş etti."

"Kavga mı ediyordun? Sen ha?"

"Evet."

Kızın gözleri büyüdü. Büyülenmiş gibi Jim'in yüzüne baktı.

"Silahın yoktu, değil mi?"

"Hayır."

Lisa içini çekti. "Dün gece çadıra gelen o adam kimdi?"

"Genç olanı mı? Adı Dick. Arkadaşım olur."

"İyi birine benziyor," dedi Lisa.

Jim gülümsedi. "Evet, iyi biridir."

"Ama biraz küstahtı. Kocam Joey hiç hoşlanmadı ondan. Ben-
ce hoş biri ama."

Jim dizlerinin üstünde doğruldu, çadırdan sürünerek çıkmaya hazırlandı.

"Kahvaltı yaptın mı?"

"Joey bir şeyler getirmeye gitti."

Lisa şimdi daha cesur bakıyordu. "Cenazeye gidecek misin?"

"Tabii ki."

"Ben gidemiyorum. Joey gidemeyeceğimi söyledi."

"Hava çok yağmurlu ve kötü."

Jim sürünerek çıktı çadırdan.

"Hoşçakal küçük," dedi. "Kendine dikkat et."

"Güle güle..." Lisa bir an durakladı. "Kimseye bir şey söyleme, tamam mı?"

Jim çadırdan içeri baktı.

"Neyi söylemeyim? Ha... bebeği... anladım. Merak etme, söylemem."

"Gördün," diye açıkladı Lisa, "Sen beni öyle gördün, söyledim bu. Bilmiyorum neden söyledim."

"Ben de bilmiyorum. Hoşçakal küçük."

Doğrulup uzaklaştı. Sisler içinde dolanan çok az insan vardı. Grevcilerin çoğu lapasını alıp çadırına çekilmişti. Ocaklardan çıkan dumanlar döne döne yere çöküyordu. Hafifçe esen rüzgar, çiseleyen yağmuru toprağa doğru savuruyordu. Jim, London'ın çadırının yanından geçerken içeride bir düzine adamın tabutun çevresinde ayakta durduğunu ve tabuta baktıklarını gördü. İçeri girmeye davrandı, fakat sonra vazgeçip ilerideki beyaz revir çadırına doğru yürüdü. Revir çadırında tuhaf, etkileyici bir düzenlilik göze çarpıyordu, birkaç tıbbi alet, sargı bezleri, tentürdiyot şişeleri, büyük bir kavanoz tuz, doktor çantası, bir sandığın üstüne düzenli şekilde dizilmişti.

İhtiyar Dan portatif bir karyolaya sırtını yaslamış yatıyordu, yerde bir ördekle eski moda bir lazımlık duruyordu. İhtiyar Dan'ın sakalları iyice uzamış ve birbirine karışmış, avurtları çökmüştü. Jim'i görünce gözlerinde vahşi bir parıltı belirdi.

"Sonunda geldin demek!" dedi. "Siz lanet olası fırlamalar alacağınızı aldıktan sonra toz olursunuz zaten."

"Nasılsın Dan?" diye sordu Jim, yatıştırıcı bir havada.

"Kimin umrunda ki? Şu doktor iyi adam doğrusu, bu bitli takımının içinde bir tek o var zaten."

Jim, bir elma sandığı çekip oturdu.

"Kafanı bozma Dan. Bak ben de yaralandım, omzumdan vuruldum."

"Oh olmuş sana," dedi Dan, kısık bir sesle, "siz serseriler kendinize dikkat etmezsiniz ki. Hepinizin geberip gitmemesi hayret verici doğrusu."

Jim sesini çıkarmadı.

"Beni burada böylece bıraktınız!" diye bağırdı Dan. "Hiçbir şeyi hatırlamıyorum sanıyorsunuz. Elma ağacına çıkıp grev grev diye konuşup duruyordun. Kim başlattı grevi? Sen mi? Tabii ki değil. Ben başlattım! Bunu bilmediğimi sanıyorsun. Kalçamı kırarak ben başlattım. Sen de beni yalnız bıraktın."

"Bunu biliyoruz Dan. Hepimiz biliyoruz."

"O zaman neden söylediklerime kulak verilmiyor? Bana küçük bir bebekmişim gibi davranılıyor."

Öfkeyle elini kolunu salladı, sonra acıyla yüzünü buruşturdu.

"Beni burada bırakıp hepiniz cenazeye gidiyorsunuz. Kimse-nin aklına bile gelmiyorum."

"Bu doğru değil Dan," diye itiraz etti Jim. "Seni bir kamyonu koyup götüreceğiz, hem de cenaze alayının en başında."

Dan'ın ağzı açık kaldı, öndeki dört uzun tavşan dişi görünüyordu. Ellerini yavaşça indirdi.

"Ciddi misin?" dedi. "Kamyonla mı?"

"Şefin söylediği bu. Gerçek liderin sen olduğunu ve gelmen gerektiğini söyledi."

Dan, sert sert baktı. Dudaklarında, orduda terfi eden insanlarda görülen türden bir onurlandırılma ifadesi belirmişti.

"Öyle söylemesi doğal. O biliyor."

Ellerine baktı. Gözlerinde yumuşak, çocuksu bir anlam belirdi.

"Onlara liderlik edeceğim," dedi yavaşça. "Yüzlerce yıldır işçi kitleleri bir lidere ihtiyaç duyuyordu. Onları aydınlığa çıkartacağım. Ne dersem onu yapacaklar. Şunu yapın diyeceğim onu yapacaklar. Tembel piçler çekin gidin oradan diyeceğim, çekip gidecekler. Çünkü tembel piçlerden hoşlanmam. Ağzımdan bir şey çıktığı an onu hemen yerine getirecekler."

Sonra şefkatle gülümsedi.

“Zavallı lanet olası fareler,” dedi. “Onlara hiçbir zaman ne yapacakları söylenmedi ki. Hiçbir zaman gerçek bir liderleri olmadı ki.”

“Doğru,” diye onayladı Jim.

“Göreceksin ne değişiklikler olacak!” diye haykırdı Dan. “Bu söylediklerimi ilet onlara. Bir plan üzerinde çalıştığımı da ilet. Birkaç güne kadar ayağa kalkacağım. Onlara liderlik etmeye geleceğim güne kadar sabırlı olmalarını söyle.”

“Tabii, söylerim,” dedi Jim.

Dr. Burton girdi çadıra.

“Günaydın Dan. Merhaba Jim. Dan, sana bakmasını söylediğim adam nerede?”

“Gitti,” dedi Dan, hüznüyle. “Kahvaltı yapmaya gitti. Sonra da gelmedi.”

“Lazımlık ister misin Dan?”

“Hayır.”

“Lavman yapmış mıydı?”

“Hayır.”

“Sana başka bir bakıcı bulalım Dan.”

“Doktor, bu genç serseri kamyonla cenazeye gideceğimi söyledi.”

“Olur Dan. İstiyorsan gidebilirsin.”

Dan, gülümseyerek arkasına yaslandı.

“Birilerinin bana özen göstermesinin zamanı geldi,” dedi sevinçle.

Jim, oturduğu sandıktan kalktı.

“Görüşürüz Dan.”

Burton da onun peşinden gitti.

“Acaba kafayı mı yedi Doktor?” diye sordu Jim.

“Hayır. İhtiyar bir adam. Şok geçirdi. Kemikleri de kolay kaynamıyor.”

“Ama mantıksız konuşuyor.”

“Ona bakıcılık yapması gereken adam ortada yok. Lavman yapılması gerekiyordu. Kabızlık kafayı bulandırır. Ama ne de olsa yaşlı bir adam bu. Onu çok mutlu ettin. Sık sık görmeye gelmen çok iyi olur.”

“Cenaze törenine gidebilir mi dersin?”

“Hayır. Kamyonun sarsıntısı ona zarar verir. Bunun bir yolunu bulmak zorundayız. Senin kolun nasıl oldu?”

“Unuttum bile.”

“İyi. Soğukla temas etmemesine dikkat et. İhmal edersen kötü olur. Görüşürüz. Millet tuvaletlere toprak atmıyor. Dezenfektanımız bitti. Ne yapıp edip dezenfektan bulmamız lazım.”

Kendi kendine mırıldanarak hızla uzaklaştı. Jim, konuşacak birini bulmak için çevresine bakındı. Çiseleyen yağmur altında bir çadırdan diğerine girip çıkanlar vardı. Sokaklar çamurdan geçilmiyordu. Büyük, kahverengi ordu çadırlarından biri yakındaydı. İçeriden sesler geldiğini duyan Jim çadıra girdi. Loş ışıkta, battaniyelere sarınmış bir düzine adamın oturduğunu gördü. Jim girince konuşmalar kesildi. Adamlar ona bakıyordu. Jim, elini cebine atıp Mac'in ona verdiği tütün torbasını çıkardı.

“Selam!” dedi.

Kimse cevap vermedi.

“Kolum yaralı da...” dedi Jim. “Biriniz sigara sarabilir mi bana?”

Ön tarafta oturan adamlardan biri uzanıp torbayı aldı ve çabucak bir sigara sardı. Jim sigarayı alıp diğerlerini işaret etti.

“Elden ele...” dedi, “Kampta tütün de kalmadı.”

Tütün torbası elden ele dolaştı. Seyrek bıyıklı, tıknaz bir adam; “Otursana arkadaş, gel benim yatağıma otur,” dedi. “Dün vurulan değil misin sen?”

Jim güldü.

“Vurulanlardan biri. Ölmeyenlerden biri. Kaçıp kurtulan...”

Adamlar onaylar bir havada güldü.

Uzun çeneli, elmacikkemikleri çıkık bir adam gülüşmeleri bastırıp sordu.

“O ufak adamı neden bugün gömüyorlar?”

“Neden gömmesinler?”

“Evet ama herkes, gömülmeden önce üç gün bekletilir.”

Tıknaz adam sigarasının dumanını üfledi ve;

"Ölmüşsen ölmüşsündür," dedi.

Uzun çeneli olan, karamsar bir havadaydı:

"Ya ölmemişse. Ya sadece uyuyorsa? Ya onu diri diri gömüyorsa? Bence herkese yapıldığı gibi üç gün beklemek gerekir."

Pürüzsüz, alaycı bir ses cevap verdi ona. Konuşan, geniş alınlı, uzun boylu bir adamdı.

"Hayır, uyuyor olamaz," dedi. "Bundan emin olabilirsiniz. Cenazeyi hazırlayanların neler yaptığını bilerseniz, uyumasının mümkün olmadığını anlarsınız."

"Yine de olabilir. Bir şans vermemek için sebep göremiyorum," dedi uzun çeneli adam.

Geniş alınlı olan alay etti:

"Damarlarındaki tahnit sıvısıyla uyuyabiliyorsa esaslı bir uykucuymuş derim."

"Öyle mi yapmışlar?"

"Evet. Cenazecilerden birini tanırım. Bana öyle şeyler anlattı ki, inanmazsınız."

"Duymamayı tercih ederim," dedi uzun çeneli olan. "Böyle şeyler konuşmak iyi değildir."

"O ufak tefek adam kimin nesiydi?" diye sordu tıknaz olan. "Grev kırıncıları bizim tarafa getirmeye çalışıyordu. Sonra yürümeye başladı ve küt! Devriliverdi."

Jim, yakmadığı sigarasını dudaklarında tutuyordu.

"Onu tanırdım," dedi. "İyi bir adamdı. Bir çeşit işçi önderiydi."

"İşçi liderlerine piyango vurur," dedi geniş alınlı adam. "Çok yaşamazlar. Şu çingiraklıyılan Sam'e baksana. Dok işçisi olduğunu söylüyor. Bahse girerim altı aya kalmaz, o da boylar öbür tarafı."

Esmer bir genç sordu:

"London'a ne dersiniz? Dakin'e yaptıklarını ona da yaparlar mı acaba?"

Uzun çeneli olan: "Yok yok. London kendini korumasını bilir. Aklı başında bir adamdır."

Geniş alınlısı: "Madem aklı başında biri London, ne diye burada oturup duruyoruz? Bu grev işi karışık. Birileri bu işten para

kazanıyor. Grev zora girsin, birileri satış yapacaktır, biz de bu işin çilesini çektiğimizle kalacağız.”

İriyarı, adaleli bir adam dizlerinin üzerinde doğrularak, avına atılmaya hazır bir hayvan gibi ellerini yere dayadı. Gerilen ve seçiren dudaklarının arasından dişleri görünüyor, gözleri ateş saçıyordu.

“Yeter artık, fazla akıllısın sen,” dedi. “London’ı uzun zamandır tanırım. Lafı London’ın bizi satacağına getirmek istiyorsan hemen çık dışarı, hesaplaşalım! Bu grev hakkında bildiğim hiçbir şey yok. Katılmamın sebebi London’ın greve onay vermesidir. Ukalaca ötmeyi bırak bakalım.”

Geniş alınlı adam ona soğuk soğuk baktı.

“Bakıyorum çok sertsin.”

“Seni esaslı bir dayaktan geçirecek kadar bayım.”

“Kavga etmeyi bırakın,” diye araya girdi Jim. “Birbirimizle dalaşarak elimize ne geçecek? Kavga etmek istiyorsanız, herkese bol bol fırsat çıkacak yakında.”

Yapılı adam homurdanarak battaniyesinin üzerine oturdu.

“Benim olduğum yerde kimse London’ın arkasından konuşmaz,” dedi.

Tıknaz adam Jim’e baktı.

“Sen nasıl vuruldun evlat?”

“Koşarken,” dedi Jim. “Hızla koşuyordum.”

“Biri senin grev kırıcılarla esaslı dövüştüğünü söyledi.”

“Eh işte.”

“Kamyonlarla grev kırıcı getirdikleri söyleniyor,” dedi geniş alınlı adam. “Her grev kırıcının cebinde göz yaşartıcı bomba varmış.”

“Yalan,” dedi Jim. “İnsanları korkutmak için daima böyle yalanlar uydururlar.”

“Patronların, London’a, kızılar kampta olduğu sürece pazarlığa oturmayacakları haberini yolladıklarını duydum,” dedi geniş alınlı adam.

İriyarı, adaleli adam yeniden hareketlendi.

"Kimmiş kızıl? Sen benim tanıdığım kızılardan da beter laflar ediyorsun."

"Sanırım Doktor kızılın biri," diye sürdürdü geniş alınlı adam. "Bir doktor burada ne arar? Para falan aldığı yok. Peki, kim ödüyor onun ücretini? Birileri ödüyor, hiç merak etmeyin."

Anladınız mı gibilerinden çevresine bakındı. "Belki de Moskova'dan ödeniyordur parası."

Jim yere tükürdü. Sinirden yüzündeki kan çekilmişti.

"Sen gördüğüm en alçak orospu çocuğusun!" dedi sakın bir sesle. "Herkesi kendin gibi aşağılık lağım faresi sanıyorsun."

İriyarı adam yeniden dizlerinin üzerinde doğruldu.

"Delikanlı haklı," dedi. "O seni kapı dışarı etmezse bunu ben yapacağım. O kenef ağzını kapatmazsan vallahi yapacağım bunu."

Geniş alınlı adam ağır ağır yerinden kalktı ve çadırın kapısına doğru ilerledi. Geri dönüp baktı.

"Tamam arkadaşlar ama göreceksiniz... Çok yakında London grevin bittiğini söyleyecek size. Ondan sonra gelsin yeni bir araba ya da sürekli bir iş. Demedi demeyin."

İriyarı adam ayağa fırladı ama geniş alınlı olan çıkıp gitmişti bile.

"Kim bu adam?" diye sordu Jim. "Burada mı kalıyor?"

"Hayır. Biraz önce geldi."

"Bu adamı daha önce burada göreniniz var mı?"

İşçiler başlarını salladı.

"Görmedim."

"Hiç."

Jim haykırdı.

"Tanrım! O zaman onlar gönderdi bunu."

Şişman adam sordu: "Kim gönderdi?"

"Arazi sahipleri. Sizlerin London'dan kuşkulanmanızı sağlayacak konuşmalar yapması için gönderdiler onu. Anlamadınız mı? Amaçları kampta ikilik yaratmak. Bir gidip baksanıza kamptan çıkıp gitti mi, yoksa buralarda mı..."

İriyarı adam ayaklandı.

"Ben bakarım," dedi. "Bayılırım böyle işlere."

Çadırdan çıktı.

"Uyanık olmalısınız," dedi Jim. "Bunun gibi adamlar size grevin yakında duvara toslayacağını söyleyecektir. Bu tür yalanlara kulak asmayın."

Şişman adam çadırdan dışarı baktı.

"Yiyeceğin bittiği yalan değil," dedi. "Kahvaltıda kaynamış inek yeminin verildiği de. Casusların bunları yaymasına ihtiyaç yok."

"Dayanışma içinde olmalıyız," diye sesini yükseltti Jim. "İhtiyacımız olan şey dayanışma. Bunu yapamazsak batarız ve batan yalnız biz olmayız. Bu ülkedeki bütün işçi kitleleri bundan payını alır."

Şişman adam başıyla onayladı.

"Herkes birlik olmalı," dedi. "İçimizde ayrılık yaratmaya hiçbir neden yok. Bazıları kendi başının çaresine bakmak istiyor ama bir şeyler kazanmak ancak hep birlikte mümkün."

Çadırın arkalarında yere uzanmış orta yaşlı bir adam doğruldu.

"İşçilerin sorunu nedir, biliyor musunuz?" diye sordu. "Bakın ben söyleyeyim. Fazla konuşmak. Eğer daha az konuşup daha çok iş yapsalardı bir yerlere varırlardı."

Sustu. Çadırdakiler kulak kesilmişti. Dışarıda bir hareketlenme vardı; ayak sesleri, konuşmalar, seslenmeler... Kulaklar, dışarıdan gelen seslerdeydi. Gürültü arttıkça arttı. Çamurlara batıp çıkan ayak sesleri... Bir grup geçiyordu çadırın yanından.

Jim kalkıp çadırın kapısına doğru giderken içeriye bir baş uzandı.

"Tabutu getiriyorlar. Haydi arkadaşlar."

Jim, çadırın kanatlarını açıp dışarı çıktı. Sis iyice bastırmıştı, küçük kar taneciklerine benzeyen kümeler halindeki sis zerreleri esintiyle bir yandan öbür yana savrulup duruyordu. Şurada burada, bağlanmamış, ıslak çadır kanatları rüzgardan çarpıyordu. Jim sokağa baktı. Haber yayılmıştı. Çadırlardan erkekler ve kadınlar çıkıyordu. Birlikte ağır ağır platforma doğru yürüyorlardı. Giderrek gruplar bir araya geliyor, sesler birbirine karışıyor, ayak sesleri daha fazla gürültü çıkarıyordu. Jim, insanların yüzlerine baktı. Gözlerden bir şey okumak mümkün değildi. Başlar, bir şeylerin

kokusunu almak istermiş gibi geriye atılmıştı. Platformun çevresinde sıkışık bir kalabalık oluşmuştu.

Tabutu London'ın çadırından çıkan altı kişi taşıyordu. Tabutun kulpları yoktu. Ellerini karşılıklı birbirlerine kenetleyerek kollarında taşıyorlardı. Arada bir duraksayarak, ayaklarını birbirlerine uydurmaya, salınımında bir uyum sağlamaya çalışarak çamurların içinden platforma doğru ilerlediler. Başlarında kasket yoktu, su damlacıkları saçlarında gri bir toz tabakası gibi görünüyordu. Hafif rüzgar, kirli bayrağın ucunu kaldırıp kaldırıp yeniden vuruyordu tabuta. Platforma yaklaşıldıkça tabutun önündeki kalabalık açılıyor ve onu taşıyanlar yüzlerinde törensel bir ciddiyetle, başları dik, çeneleri ileride yürüyordu. En yakındakiler gözlerini tabuta dikmiş, büyülenmiş gibi bakıyordu. Tabut geçerken büyük bir sessizlik oluyor, geçtikten sonra da aralarında fısıldaşmaya başlıyorlardı. Birkaç kişi gizlice istavroz çıkardı. Tabut platforma geldi. Öndeki ikili, onu ucundan kalasa koydu, diğerleri, iyice yerleşinceye kadar itti.

Jim, aceleyle London'ın çadırına daldı. London'la Mac içerideydi.

"Konuşmayı sen yapsan ne olur," diyordu London. "Ben yapamam."

"Hayır. Çok da iyi yaparsın," diyordu Mac. "Söylediklerimi unutma. Onlardan karşılık almaya çalış. Bir kere karşılık almaya başladın mı iş tamamdır. Düzenli kamp toplantılarında da geçerlidir bu ama böyle kalabalık toplantılarda daha da fazla işe yarar."

London korkuyla baktı.

"Sen yap şu konuşmayı Mac. İnan ki ben yapamayacağım. Ölen adamı tanımıyorum bile."

Mac bıkkınlıkla baktı.

"Oraya çık ve dene. Başaramazsan ben devam ederim."

London mavi gömleğini boğazına kadar ilikleyip yakalarını yukarı kaldırdı. Eski siyah şayak ceketini de boğazına kadar ilikledi ve aşağı doğru çekti. Elini çıplak kafasına götürüp saçlarını arkaya ve yanlara doğru bastırdı. Sıkı, ciddi bir görünüm alıp

almadığını görmek için baştan aşağı şöyle bir sarstı kendini. İnce yüzlü Sam gelip onun yanında durdu. London, büyük bir çalımla çadırdan çıktı. Mac, Jim ve Sam onu izledi. London tek başına yürüyordu çamurlu yolda ve üç kişilik küçük tören alayı da arkasından geliyordu. Liderin geçmesi için yeniden bir koridor açıldı ve London geçerken bütün başlar dönüp ona baktı.

London platforma çıktı. Tek başınaydı, kalabalığa yukarıdan bakıyordu. Yüzler ona dönük, gözler cam kadar donuktu. London kısa bir an çamdan tabuta baktıktan sonra omuzlarını dikleştirdi. Soluk alıp veren sessizliği bozmak istemiyor gibiydi. Sesi uzaklardan yankılanıyordu sanki.

“Buraya bir konuşma yapmak için çıktım.”

Sustu ve yukarı bakan yüzlere göz gezdirdi.

“Bu küçük adam dün öldürüldü. Hepiniz tanıksınız. Bizim tarafımıza geliyordu ve birileri onu vurdu. Onun kimseye bir zararı dokunmamıştı.”

Yeniden durdu. Yüzünde artan bir şaşkınlıkla bakıyordu.

“Ne söyleyebilirim bu arkadaş için? Onu gömeceğiz. O, bizden biriydi ve vuruldu. Ne diyebilirim? Yürüyüşe geçeceğiz ve onu gömeceğiz... hep birlikte. Çünkü bizden biriydi. Bizim gibi biriydi. Onun başına gelen buradaki herhangi birinin başına gelebilirdi.”

Durdu ve ağzı açık bekledi.

“Ben... ben konuşma yapmasını bilmem,” dedi gergin bir halde. “Bu küçük adamı tanıyan bir arkadaş var burada. Sözü ona bırakıyorum.”

Başını ağır ağır çevirip Mac'ten yana baktı.

“Gel buraya Mac. Anlat onlara bu küçük adamı.”

Mac, içinde bulunduğu gerginlikten sıyrılıp platforma adeta fırladı. Omuzları bir boksörünki gibi kasılmıştı.

“Anlatayım,” diye bağırdı tutkuyla. “Bu arkadaşın adı Joy'du. O bir radikaldi. Anladınız mı? Bir radikal. Sizin gibi insanların yeterince yiyecek bulmasını, başlarını sokacak bir evleri olmasını isterdi. O kendisi için hiçbir şey istemedi. Bir radikaldi. Kim olduğunu anladınız mı şimdi? Hükümete göreyse, tehlikeli piçin bi-

riydi. Bilmiyorum, yüzünü gördünüz mü, dayaktan paramparça olmuştu. Polisler yapmıştı bunu, çünkü o bir radikaldi. Ellerinin bütün kemikleri kırık, çenesi de öyle. Bir keresinde grev gözcülüğü yaparken kırmışlardı çenesini. Bir hücreye koydular onu. Ona bakmaya doktor geldi. 'Lanet olası bir kızılı tedavi etmem,' dedi. Orada o kırık çeneyle yattı. Tehlikeli biriydi... sizin gibi insanların yeterince yiyeceğe kavuşmasını istemişti."

Sesi gittikçe sakinleşti, yüzlerdeki gerginliği, sözlerinin ne kadar etkili olduğunu, insanların ne kadar ilgiyle kulak verdiğini anlamak için kalabalığı dikkatle süzüyordu.

"Onu tanıyordum," diye bağırdı aniden. "Onun için ne yapacaksınız? Onu bir çukura atıp üstünü çamurla örteceksiniz. Ve unutacaksınız."

Kalabalığın içinde bir kadın ağlamaya başladı.

"O sizin için savaştı," diye bağırdı Mac. "Onu unutacak mısınız?" Kabalıktan bir adam bağırdı.

"Unutmayacağız!"

"Onu öldürmelerine seyirci mi kalacaksınız?"

Hep bir ağızdan "Ha-yır!" diye bağırdı kalabalık.

Mac'in sesi bir şarkı söylermiş gibi alçaldı yeniden.

"Onu çamurlara atıp gidecek misiniz?"

"Ha-yır!" diye dalgalandı kalabalık.

"O sizin için savaştı. Onu unutacak mısınız?"

"Ha-yır."

"Şimdi kasabaya doğru yürüyüşe geçeceğiz. Lanet olası polislerin bizi durdurmasına izin verecek misiniz?"

"Ha-yır" diye gürledi ortalık. Kalabalık uyumlu bir şekilde dalgalanmaya başlamış, insanlar yeni bir soruya cevap vermeye hazırlanmıştı.

Mac, bu uyumu bozarak onları boşlukta bıraktı.

"Bu küçük adam hepimizin ruhudur," dedi sakin bir sesle. "Onun için dua etmeyeceğiz. Onun papazlara ihtiyacı yok. Bizim de papazlara ihtiyacımız yok. Bizim sopalarla silahlanmaya ihtiyacımız var!"

Kalabalık büyük bir açlıkla eski uyumu yeniden yakalamaya çalıştı. "Sopaya," diye bağıldılar. "Sopaya." Sonra sessizleşip beklediler.

"Şimdi," dedi Mac. "Bu pis radikali çamura atacağız ama o hep bizimle olacak. Bizi durdurmaya çalışanın Tanrı yardımcısı olsun."

Aniden ajite olmuş kalabalığı öylece bırakarak atladı platformdan. Herkes merakla birbirine bakıyordu.

London da platformdan indi.

"Onu Albert Johnson'ın kamyonuna koyun," dedi taşıyıcılara. "Birkaç dakikaya kadar yola çıkacağız." Sonra da kalabalıkta kendine yol açmaya çalışan Mac'i izledi. Mac kalabalıktan sıyrılınca Dr. Burton onun yanına geldi.

"Onlara neyin işleyeceğini gerçekten iyi biliyorsun Mac," dedi kısık bir sesle. "Hiçbir vaiz yas tutan insanları bu kadar çabuk harekete geçiremez. Neden kısa kestini ki? Aynı minvalde biraz daha konuşsan kendilerinden geçeceklerdi."

"Benimle dalga geçmeyi bırak Doktor. Burada bir görev yapıyorum ve her aracı kullanırım bunun için."

"Peki nereden öğrendin bütün bunları Mac?"

"Neyi nerden öğrendim?"

"Bütün bu hileleri."

"Fazla bilmek iyi değildir Doktor," dedi Mac, bıkkın bir havada. "Onları çıldırtmak istedim. Çıldırıldılar da. Nasıl yaptığımı öğreneceksin de ne olacak?"

"Nasıl yaptığını biliyorum," dedi Burton. "Benim merak ettiğim, nasıl öğrendiğin. Aklıma gelmişken, ihtiyar Dan gitmediğine memnun. Tam kaldırıyorduk ki gitmemeye karar verdi."

London'la Jim de yanlarına gelmişti.

"Burada güçlü bir koruma ekibi bıraksan iyi olur London," dedi Mac.

"Tamam. Sam'e yüz kişilik bir ekiple kalmasını söylerim. İyi bir konuşmaydı Mac."

“Kafamı toplayacak zaman olmadı ki. Milletin ateşi sönmeden yola çıksak iyi olur. Bir kere yola koyulduk mu tamamdır. Ama burada oyalanıp ateşlerinin sönmesini beklememeliyiz.”

Dönüp baktılar. Taşıyıcılar, tabutu yine kollarının üstünde taşıyarak ağır ağır geliyordu kalabalığın içinden. Kalabalık, tabut geçerken açılıyor, geçtikten sonra yeniden kapanıyordu. Sis devam ediyordu. Batı tarafında bulutların arasından küçük bir gökyüzü parçası görünüyor, yükseklerdeki sessiz rüzgar, bulutları parçalayarak arada bir gökyüzünü görünür kılıyordu.

“İyi bir gün olacağına benziyor,” dedi Mac. Jim’e döndü. “Neredeyse unutmuştum seni. Nasılsın?”

“İyiyim.”

“Bu kadar uzun yol yürümen iyi olmaz. Kamyon bin.”

“Hayır. Yürüyeceğim. Kamyon binersen milletin hoşuna gitmez.”

“Bunu ben de düşündüm,” dedi Mac. “Taşıyıcılar da binecek kamyon. O zaman binersen sorun olmaz. Hazır mıyız London?”

“Hazırız.”

Tabut, eski bir Dodge kamyonun kasasına konmuş, iki yanına oturan taşıyıcılar ayaklarını kasadan aşağı sarkıtmıştı. Jim de ayaklarını kasanın arka tarafından sarkıtmıştı. Motor aksıra tıksıra çalıştı, Albert Johnson kamyonu park yerinden çıkardı, işçilerin sekizerli sıralar halinde yolda dizilmesini bekledi. Sonra birinci viteste yavaş yavaş ilerledi, işçiler sıralar halinde onu izledi. Kampta kalan yüz kadar nöbetçi, uzaklaşan tören alayını izliyordu.

İşçiler önce, "bir, ki" diyerek uygun adım yürümeye çalıştırlarsa da kısa süre sonra bundan bıktılar. Çakıllı yolda ayaklarını sürüyerek yürümeye başladılar. İşçilerden mırıltılar yükseliyordu, herkes cenazeye saygı icabı mümkün olduğunca kısık sesle konuşuyordu. Asfalta çıktıklarında, bir kısmı motosikletli olan trafik polislerinin beklediğini gördüler. Açık bir arabada bulunan şefleri, "Size müdahale etmeyeceğiz," diye seslendi. "Görevimiz yürüyüş düzenini sağlamak."

Ayak sesleri asfalt yolda yankılanıyordu. Sıralar birbirine karışmıştı. Kasabaya yaklaştıklarında yeniden düzene girdiler. İnsanlar, bahçelerden ve kaldırımlardan tören alayını seyrediyordu. Cenaze önlerinden geçerken çoğu şapkasını çıkarıyordu. Mac'in istediği olmamıştı. Yürüyüşün geçtiği her yerde polisler trafiği durduruyor, cenazeye yol açıyordu. Torgas'ın çarşısına girdiklerinde güneş çıkmış, ıslak yollar parıldamaya başlamıştı. Hava aniden ısındığından, işçilerin ıslak giysilerinden buharlar tütüyordu. Şimdi kaldırımlar cenazeyi seyreden meraklı kalaba-

lıklarla dolmuştu. İşçiler dimdik yürüyordu. Daha sık bir düzenleydiler artık, adımlarını atarken yüzlerindeki ciddiyet açık bir şekilde gözlenebiliyordu. Kimse müdahale etmemişti ve yollar da hiçbir araç görünmüyordu.

Kamyonun arkasından yürüyerek kasabanın içinden geçtiler, evleri gittikçe seyrekleşen dış mahallelerden kırsal alana çıktılar ve mezarlığa doğru ilerlediler. Bir mil kadar sonra yabancı otlarla kaplı, küçük kasaba mezarlığına vardılar. Yeni mezarların başucunda, adların ve tarihlerin yazılı olduğu küçük levhalar vardı, arka taraflarında yeni kazıldığı belli, ıslak bir toprak yığını göze çarpıyordu. Kamyon, mezarlığın kapısında durdu. Taşıyıcılar aşağı inip tabutu yeniden kollarının arasına aldı. Yoldaki trafik polisleri motorlarını durdurup bekledi.

Albert Johnson, oturduğu koltuğun altından iki metrelik bir çekme halatı çıkarıp cenazenin arkasından gitti. Kalabalık da karışık düzende onu izledi. Jim kamyonun arkasından yere atladı, tam kalabalığa karışacaktı ki Mac onu gördü.

"Bırak gerisini onlar yapsın," dedi. "Önemli olan yürüyüştü. Burada bekleyelim."

Kızıl saçlı bir genç, mezarlığın kapısından onlara doğru geldi.

"Mac diye birini tanıyor musunuz?" diye sordu.

"Bana Mac derler."

"Peki, Dick diye birini tanıyor musunuz?"

"Evet."

"O zaman, Dick'in soyadı nedir?"

"Halsing. Onunla ilgili bir sorun mu var?"

"Bir şey yok. Sadece size bir not yolladı."

Mac, katlanmış kâğıdı açıp okudu.

"Vay canına," dedi. "Okusana Jim."

"Hanımefendi kazandı. Bir çiftliği var, R.F.D. PK. 221. Galinas Road. Oraya hemen bir kamyon gönder. İki yaşlı inek, bir dana ve on çuval lima fasulyesi sizi bekliyor. İnekleri kesmek için adam da gönder.

Dick

Not: Dün gece az kalsın yakayı ele veriyordum.

Notun notu: Yalnızca on iki balta sapı boyunda.”

Mac gülüyordu. ”Tanrım, şu işe bak! İki inek, bir dana ve fasulye. Bu bize zaman kazandıracak. Jim koş, London’ı bul. Ona, acele buraya gelmesini söyle.”

Jim, hemen davranıp kalabalığa doğru yürüdü. Az sonra yanında London’la geldi.

”Jim söyledi mi London?” diye haykırdı Mac.

”Yiyecek bulduğunuzu söyledi.”

”Kesinlikle. İki inek ve bir dana. On çuval fasulye! Bu kamyonla hemen gidip alsınlar.”

Kalabalık mezarlıktan, çam tabuta çarpan toprağın sesi geliyordu.

”Göreceksin,” dedi Mac. ”Mideleri et ve fasulyeyle dolunca insanlar kendini çok daha iyi hissedecek.”

”Ben de eti mideye indirsem öyle hissederim,” dedi London.

”London, kamyonla ben gideceğim. Bana on kadar muhafız ver. Jim, sen de gelebilirsin benimle.”

Mac duraksadı.

”Odunu nereden bulacağız? Odun neredeyse bitmek üzere. London, herkes çalı çırpı toplasın, tahta çit, ark kalası, ne bulurlarsa... Kampa gittiğinde derin bir çukur kazıp ateşi yak. Şu eski arabalarda ızgara yapmak için eski püskü, işe yaramayan bir sürü demir parçası vardır. Ateşi hazır et.”

Kızıl saçlı gence döndü.

”Nerede bu Gallinas Road?”

”Buradan yaklaşık bir mil uzakta. Beni yolda bırakırsınız.”

”Ben Albert Johnson’la adamları ayarlayayım,” diyen London kalabalığa dalıp gözden kayboldu.

Mac hâlâ kendi kendine gülüp duruyordu.

”Ne şans ama!” dedi. ”Yeni bir başlangıç. Şu Dick büyük adam. Gerçekten büyük adam.”

Jim kalabalığa baktı, insanlarda bir hareketlenme, kaynaşma başlamıştı. Bir heyecan dalgası kaplamıştı ortalığı. Kitle kar-

makarışık bir şekilde kamyonu doğru gelmeye başladı. London önlerine düşmüş, parmağıyla kamyonu gösteriyordu. Kalabalık bağırp çağırarak, gülerek kamyonun çevresini sardı. Albert Johnson, çamurlu çekme halatını şoför koltuğunun altına attı ve çıkıp oturdu. Mac, onun yanına geçti ve Jim'in binmesine yardım etti.

"Kimse birbirinden ayrılmasın London," diye bağırdı Mac. "Dağılmasınlar."

Seçilen on kişi kamyonun kasasına atladı.

Derken, kalabalık oyun oynamaya başladı. Tekerlekler patinaj yapıncaya kadar kamyonu arka kapağında tutup bırakmadılar. Çamur toplar yapıp kamyonun kasasında oturanlara atıldılar. Polis ise yolda sakin bir şekilde beklemekteydi.

Albert Johnson, debriyajı bıraktı ve kalabalığı yarıp geçti. Yola vurduğunda motor biraz tekledi. Motosikletli iki polis hızla gelip kamyonun yanında gitmeye başladı. Mac dönüp arka camdan kalabalığa baktı. Mezarlıktan dalgalar halinde çıkıyorlardı. Yola çıkıp yürümeye başladılar, bütün yola yayıldıklarında, polisler arabaların geçeceği kadar bir koridor açmaya girişti. Coşkun ve neşeli kalabalık polislerle dalga geçiyor, itekliyor, etraflarını sarıyor, çocuklar gibi gülüşüyordu. Motosikletli polislerin refakatindeki kamyon köşeyi dönüp hızlandı.

Albert, kilometre göstergesine dikkatle baktı.

"Sanırım bu süt kuzuları beni aşırı hızdan içeri almak için can atıyordur."

"Doğru," dedi Mac. Jim'e döndü: "Jim, birilerinin yanından geçtiğimizde başını aşağı eğ."

Sonra Albert'a çevirdi başını:

"Birileri durdurmaya falan kalkarsa sakın durma. Dakin'in kamyonunun başına geleni unutma."

Albert başıyla onaylayıp hızı kırka düşürdü.

"Beni kimse durduramaz," dedi. "Hayatım boyunca kamyon sürmüştümdür."

Kasabaya girmeyip bir tahta köprüden geçerek Gallinas Road'a döndüler. Albert, kızıl saçlı gencin atlaması için yavaşladı. Genç,

arkalarından neşeyle el salladı. Yol, sonu gelmez elma ağaçlarının arasında uzanıp gidiyordu. Üç mil gittikten sonra elma ağaçları, yerini hasadı yapılmış tarlalara bıraktı, artık tepelik bir arazideydiler. Jim, yolun kenarındaki posta kutularına bakıyordu.

“İki yüz on sekiz,” dedi. “Yaklaştık.”

Polislerden biri geri dönüp kasabaya doğru sürdü motorunu. Diğeriye onları izlemeye devam etti.

“Şurası,” dedi Jim. “Şu büyük, beyaz kapı.”

Albert arabayı kapının önüne çekti. Adamlar kasadan atlayıp kapıyı açtı. Polis, motorunu stop ettikten sonra ayaklığını indirdi.

“Burası özel mülkiyet,” diye seslendi ona Mac.

“Ben burada bekleyeceğim ahbab,” dedi polis. “Sadece bekleyeceğim.”

Yüz metre kadar ileride, devasa bir karabiber ağacının altında, arkasında büyük, beyaz bir ambar görünen küçük, beyaz boyalı bir ev göze çarpıyordu. Sarı bıyıklı, iriyarı bir çiftçi evden çıkıp onların gelmesini bekledi. Albert, motoru stop etti.

“Merhaba efendim,” dedi Mac. “Bir hanımefendi bize buradan alınacak bir şeyler olduğunu söylemişti.”

“Evet,” dedi adam. “Bana söyledi. İki yaşlı süt ineği, küçük bir dana.”

“Onları burada kesebilir miyiz efendim?”

“Evet. Kesebilirsiniz. Ama sonra temizleyin. Ortalık pis kalmasın.”

“Neredeler efendim?”

“Onları ambara aldım. Orada kesmeyin. Ambar kirlenir.”

“Tabii efendim. Arabayı ambarın önüne çek Albert.”

Kamyon ambarın önünde durunca Mac oraya geldi.

“İçinizde inek kesmiş olan var mı?”

“Benim peder mezbahada çalışırdı,” diye atıldı Jim. “Ben onlara gösteririm. Kolum çok ağrıyor, yoksa kendim yapardım.”

“Tamam,” dedi Mac.

Çiftçi onlara doğru geldi.

“Balyoz var mı?” diye sordu Jim.

Adam ambarın yanındaki küçük bir barakayı gösterdi.

“Peki bıçak?”

“Evet. İyi bir bıçağım var. Ama sonra geri verin.”

Eve doğru gitti.

Jim adamlara döndü.

“Siz ikiniz ambara gidip önce danayı getirin. Muhtemelen en delişmeni odur.”

Çiftçi gidip kısa saplı bir balyoz getirdi, öbür elinde de bir bıçak vardı. Jim bıçağı alıp baktı. Bilenmekten bir iğne ucu kadar sivriltilmiş bıçak pırıl pırıl parlıyordu. İşaret parmağıyla bıçağın kenarına dokundu.

“Keskindir,” dedi çiftçi. Bıçağı geri aldı, gömleğinin yeniyle silip daha da parlattı.

“Halis çelik. İyi çelik.”

Dört kişi, aralarında bir yaşındaki danayla ambardan dışarı hızla çıktı. Boynuna bir ip geçirmişlerdi ve hayvanı, omuzlarıyla vurarak yönlendiriyorlardı. Onu durdurmak için topuklarına abanıp iki yandan yüklendiler.

“Buraya getirin,” dedi çiftçi. “Kan buradan toprağa akıp gider.”

“Kanı zıyan etmeyelim,” dedi Mac. “Çok besleyicidir. Taşıyacak bir şeyler bulabilseydik...”

“Babam hep içerdi,” dedi Jim. “Ben içemem, midem bulanır. Al şu balyozu Mac. Başının tam şurasına vur. Sert vur ama.”

Bıçağı Albert Johnson’a verdi.

“Bak,” dedi. “Elimi görüyor musun? Mac balyozu vurur vurmaz tam buraya saplayacaksın. Büyük bir atardamar var orada. Onu yaracaksın.”

“Nasıl bulacağım damarı.”

“Bulursun. Borudan gelir gibi kan fışkırır. Arkadaşlar, siz geride durun.”

İki kişi sağa sola debelenen hayvanı yanlarından tutarken Mac darbeyi indirdi. Hayvan, dizleri üzerine çöktü. Albert bıçağı sokup damarı kesti ve fışkıran kandan korunmak için geri sıçradı. Dana önce yekindi, sonra yavaşça yıkıldı. Çenesini yere dayayıp bacaklarını büktü. Koyu kıvıllı kan toprağa aktı.

“Ne yazık ki kanı alamadık,” dedi Mac. “Küçük bir bidon gibi bir şeyimiz olsaydı...”

“Tamam. Diğerini getirin. Şu tarafa...” diye bağırdı Jim.

İlk kesim sırasında seyretmeye pek meraklı olan adamlar iki yaşlı inek kesilirken o kadar yakından izlemeye hevesli değildi. Bütün hayvanlar kesilip boğazlarından yavaş yavaş kan akarken Albert bıçağı bir çuval parçasına silip çiftçiye geri verdi. Kamyonu hayvanların kesildiği yere getirdi, adamlar ağır hayvanları kamyonu yükledi, kanları yere aksın diye başlarını kamyonun arkasından sarkıttı. Son olarak, lima fasulyelerini çuvallarla kasının iç tarafına yığıp kendileri de çuvalların üstüne yerleştiler.

Mac, çiftçiye döndü.

“Teşekkürler efendim.”

“Benim çiftliğim değil,” dedi adam. “İnekler de benim değil. Ben kiracıyım.”

“Peki, bıçağınızı ödünç verdiğiniz için teşekkür ederiz.”

Mac, Jim’e kamyonu binmesi için yardım etti, kendisi de yanına geçti. Albert’ın gömleğinin sağ kolu kandan kıpkırmızı olmuştu, motoru çalıştırıp toprak yolda ağır ağır ilerledi. Kapıda trafik polisi onları bekliyordu, kamyon asfalt yola çıkınca biraz arkalarından izlemeye koyuldu.

Çuvalların üstündeki adamlar şarkı söylemeye başlamıştı.

“Çorba, çorba, çorba verin bize...”

Çorbadan başka bir şey getirmez bizi dize.”

Geriden gelen polis onlara gülümsedi. İçlerinden biri başka bir hava tutturdu.

“Ah canım, vah canım,

Polis şefi de nonoşmuş be canım.”

Ön tarafta Mac, Jim’in üzerinden Albert’a doğru uzandı.

“Albert, kasabadan geçmeyelim. Bu malzemeyi kampa ulaştırmalıyız. Yol uzasa bile çevresinden dolanalım.”

Albert, asık bir suratla başını salladı.

Şimdi güneş iyice parlıyordu, fakat epey yükseldiğinden pek ısıtmıyordu.

"Artık milletin ruh hali düzeler," dedi Jim.

Albert yine başını salladı.

"Midelerini doldur da hepsi zıbarıp uyusun."

Mac güldü.

"Şaşıyorum sana Albert. Emeğin asaleti konusunda bir fikrin yok mu?"

"Bende hiçbir şey yok," dedi Albert. "Ne fikir, ne para, hiçbir şey."

"Zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyi yok," dedi Jim yavaşça.

"Laf," dedi Albert. "Saçlarımdan başka kaybedecek bir şeyim yok."

"Kamyonun var," dedi Mac. "Kamyonsuz nasıl taşırdık bu malzemeyi?"

"Asıl bu kamyon benim sahibim," diye yakındı Albert. "Bu lanet olası kamyon beni öldürecek."

Kederli kederli yola baktı. Konuşurken dudakları neredeyse hareket etmiyordu.

"Çalışıp üç dolar kazanırım, bir manitaya bakınayım derim, o sırada bu külüstür bir arıza çıkarır. Bizim üç dolar uçar gider. Hiç aksatmaz. Bu lanet kamyon insanın karısından da beterdir."

"İyi bir sistemde senin de iyi bir kamyonun olacaktır," dedi Jim ciddiyetle.

"Öyle mi dersin? İyi bir sistemde bir manita bulurdum. Ben Dakin gibi değilim. Dakin'in kamyonu yemek pişirebilseydi başka bir şey istemezdi."

"Ne istediğini bilen bir adamla konuşuyorsun," dedi Mac, Jim'e. "Onun derdi otomobil falan değil."

"İşte bu da bir fikir," dedi Albert. "Sanırım inekleri kesmek beni fena yaptı. Öncesinde iyi hissediyordum kendimi."

Yeniden uçsuz bucaksız elma bahçelerinden geçiyorlardı. Yapraklar da, toprak da yağmurla kararmıştı. Yolun kenarlarındaki arklardan çamurlu sular akıyordu. Albert kasabanın çevresindeki yollardan ilerlerken trafik polisi de peşlerindeydi. Ağaçların arasından mal sahiplerinin ya da ortakçılarının evleri görünüyordu.

"Bizimkilere zararı dokunacak olmasa yağmurun daha çok yağmasını isterdim," dedi Mac. "Yağmur elmaların canına okur."

"Benim battaniyelerin de canına okur," dedi Albert asık bir yüzle. Arkadakiler hep bir ağızdan bir şarkı tutturmuydu.

"Şarkı söyleriz şarkı

Lydia Pinkham'ın şarkısını

Onun insanlığa armağanını..."

Albert bir köşeyi dönüp Anderson'ın çiftliğine giden yola saptı.

"İyi iş çıkardık," dedi Mac. "Kasabadan geçmediğin iyi oldu.

Bizi durdurup yükümüze el koysalardı felaketti."

"Şu dumana bak Mac," dedi Jim. "Ateşi yakmışlar bile."

Ağaçların arasından gri dumanlar yükseliyordu.

"Kampa gir, ağaçların yanına çek," dedi Mac. "Bu hayvanları parçalamak için asmak gerekir, en iyisi elma ağaçlarına asmak."

İşçiler yolda durmuş onlara bakıyordu. Kamyon kalabalığa yaklaşıncı çuvalların üzerinde oturanlar ayağa kalkıp kasketlerini çıkararak aşağıdakileri selamladı. Albert birinci vitese aldı, kalabalığın arasından geçerek kampın sonundaki elma ağaçlarına doğru ilerledi.

London, arkasında Sam'le birlikte, bağırpıp çağıran erkek ve kadınların arasından kendine yol açarak yaklaştı.

"Şunları ağaca asın hemen," diye seslendi Mac. "Dinle London, aşçılara söyle, etleri ince ince doğrayıp hemen pişirsinler. Millet aç."

Çevresindekiler gibi, London'ın da gözleri parlıyordu.

"Tanrım, et yiyebileceğim," dedi London. "Handiyse umudumuzu kesiyorduk."

Aşçılar, kalabalığın arasından çıkıp geldi. Hayvanlar ağaçların alçaktaki dallarına asıldı, iç organlarını çıkarıp derilerini yüzdüler.

"London," diye seslendi Mac. "Hiçbir şeyi ziyan etmesinler. Kemiklerini, başlarını ve ayaklarını çorba için ayırsınlar."

Tavaya konan kıyılmış etleri ateşin yandığı çukura götürdüler. Kasaplara, çalışmaları için yer açan kalabalık onları seyrediyordu. Mac, kamyonun basamağında durmuş olup bitenlere bakıyordu. Kamyonun ön tarafında hâlâ oturan Jim, vitesle oynuyordu. Mac, endişeyle dönüp ona baktı.

"Ne oldu Jim? İyi misin?"

"İyiyim de, omzum korkunç sertleşti. Kolumu oynatamıyorum."

"Sanırım üşüttün. Gidip doktoru görelim, biraz rahatlatır belki kolunu."

Jim'in kamyonundan inmesine yardım etti, dirseğinden destek oldu, birlikte yürüyüp etlerin piştiği çukurun yanından geçtiler. Bütün kampı pişmiş et kokusu sarmıştı, yağlar kömürlerin üstüne damladığında cızırdayan küçük bir alev parlıyor, sonra da yok olup gidiyordu. Etlerin piştiği çukurun çevresinde öyle yoğun bir kalabalık toplanmıştı ki, uzun sopalarıyla etleri çevirmek için oradan oraya seğirten aşçılar kendilerine zor yol açıyordu. Mac, Jim'i London'ın çadırına götürdü.

"Ben Doktor'u getirmeye gidiyorum. Sen burada otur. Ben sana pişmiş etlerden getiririm."

Çadırın içi oldukça karanlıktı. Brandadan soluk bir ışık sızıyordu. Gözleri karanlığa alışınca, Lisa'nın, omzunda battaniye, şiltenin üzerinde bebeğiyle oturduğunu gördü. Lisa, sabitleşmiş, donuk gözlerle bakıyordu ona.

"Merhaba," dedi Jim. "Nasılsın?"

"İyiyim."

"Yatağına oturabilir miyim? Kendimi pek iyi hissetmiyorum da."

Lisa ayaklarını toplayıp kenara çekildi. Jim onun yanına oturdu.

"Çok güzel bir şey kokuyor?" diye sordu Lisa.

"Et. Bir sürü etimiz var artık."

"Ete bayılırım," dedi Lisa. "Sırf et yiyerek yaşayabilirim."

London'ın esmer, zayıf oğlu çadıra girdi. Durup ikisine baktı.

“Yaralı,” dedi Lisa aceleyle. “Bir şey yapmıyor. Omzundan yaralı.”

“Yok canım,” dedi genç, yumuşak bir sesle. “Bir şey yaptığını düşünmedim bile.” Jim’e döndü. “Lisa benim ona hep bu gözle baktığımı sanır,” dedi açık açık. “Bir kıza güvenmiyorsan onu gözetim altında tutmanın bir faydası yoktur. Sürtük, sürtüktür. Lisa sürtük değil. Ona sürtük muamelesi yapamam.” Bir an durdu, sonra yeniden konuşmaya başladı. “Dışarıda et pişiriyorlar. İngiliz fasulyesi de var. Ama şimdi için değil.”

“Fasulyeyi de severim,” dedi Lisa.

“İnsanlar etin pişmesini bile beklemeden nerdeyse çiğ çiğ yemek istiyor. Dikkat etmezlerse hepsi hasta olacak.”

Çadırın kanatları açıldı ve içeri Dr. Burton girdi. Elinde bir çaydanlık sıcak su vardı.

“Oooo tam bir kutsal aile,” dedi Burton. “Mac, omzunun kasıldığını söyledi.”

“Biraz ağrı var,” dedi Jim.

Doktor, Lisa’ya baktı.

“Bebeği biraz bırakıp onun omzuna sıcak kompres yapabilir misin?”

“Ben mi?”

“Evet. Benim yapmam gereken işler var. Onun ceketini çıkar. Beze sıcak su dök ve sıktıktan sonra omzunun kasılmış yerlerine bastır. Yaraya bastırmamaya dikkat et.”

“Yapabilir miyim dersiniz?”

“Neden yapamayasın? O senin için yapmıştı. Haydi, ceketini çıkar ve gömleğini sıyr. Bitirdiğinde ben gelip sararım.” Çıkıp gitti.

“Yapmamı ister misin?” diye sordu Lisa.

“Neden istemeyeyim. Yapabilirsin.”

Bebeği Joey’e verdi, Jim’in kot ceketini çıkarmasına ve gömleğini sıyrmasına yardım etti.

“Fanila giymiyor musun?”

“Hayır.”

Sonra sessizleşti ve sıcak suya batırıp sıktığı bezi, adalelerin gevşemesi için Jim'in omzuna bastırđı. Bezi parmaklarıyla hafifçe tekrar tekrar bastırırken genç kocası onu seyrediyordu. Az sonra Dr. Burton döndü. Elinde, kocaman, kızarmış bir et parçası olan Mac de onunla birlikteydi.

"Şimdi daha iyi misin?"

"İyi. Çok daha iyi. Gayet güzel yaptı kompresi."

Kız geri çekildi, kendinden memnun, gözlerini yere indirdi. Burton yeni bir sargıyla Jim'in omzunu sardı, Mac de eti uzattı.

"Tuzunu ekтім," dedi. "Doktor, bugün artık ortalıkta dolaşmasın diyor."

Burton başıyla onayladı.

"Soğuk alırsan ateşin çıkar," dedi. "O zaman hiçbir iş yapamazsın."

Jim, eti ağzına tikiştirip çiğnemeye başladı.

"İnsanlar eti sevdiler mi?" diye sordu.

"Hem de nasıl. Kendilerini dünyanın kralı sanıyorlar şimdi. Dışarı çıkıp birilerini haklamazlarsa iyidir. Bunu yapacaklarına kalıbımı basarım."

"Bugün grev gözcülüğüne çıkılacak mı?"

Mac bir an düşündü.

"Senin çıkmayacağını kesin. Burada, sıcakta oturacaksın."

Joey bebeği karısına verdi.

"Et çok mu efendim?"

"Çok."

"O zaman gidip Lisa ve kendim için de alayım."

"Çabuk koş. Dinle Jim. Sızlanıp durma. Yapılacak pek bir şey yok. Neredeyse akşam oluyor. London arabalarla birilerini gönderip bahçelerde ne kadar grev kırıcı çalıştığını öğrenmeye çalışacak. Nerede kaç kişi çalışıyor bir öğrenelim, sabaha çaresine bakarız. İnsanları birkaç gün doyurabiliriz. Yağmur bulutları gidiyor. Soğuklar geliyor."

"Grev kırıcılara ilişkin bir şeyler duydunuz mu?"

“Pek duymadık. Bazıları, grev kırıcıların koruma altında kamyonlarla getirildiğini söylüyor ama kampta duyduğun hiçbir şeye inanmayacaksın. Bu tür yerler dünyada söylentinin en bol olduğu yerlerdir.

“İnsanlar son derece sakın şimdi.”

“Tabii. Neden olmasınlar? Tıka basa yediler. Yarın bir çingar çıkartmamız gerek. Grevi uzun süre götüremeyiz, bu yüzden sert darbeler indirmeliyiz.”

Bir arabanın yoldan gürültüyle gelip durduğunu duydular. Çadırın dışından sesler yükseldi, sonra yeniden sessizlik oldu. Sam başını çadırdan içeri uzattı.

“London burada mı?” diye sordu.

“Burada değil. Ne var?”

“Gıcır gıcır bir arabada şık bir orospu çocuğu geldi, şefi görmek istiyor.”

“Ne için?”

“Bilmiyorum. Grevcilerin şefini görmek istediğini söyledi.”

“London etlerin piştiği yerde. Söyleyin gelsin. Adam belki bir şeyler görüşmek istiyordur.”

“Tamam. Gidip söyleyeyim.”

Az sonra London, yanındaki yabancıyla çadıra geldi. Takım elbiseli, rahat görünümlü, tıknaz bir adamdı. Sinekkaydı tıraş olmuştu, kır saçlıydı. Gözlerinin kenarlarında, ona hoş bir hava veren kırışıklıklar vardı. Dudaklarında dostça bir gülümsemeyle konuşuyordu.

“Kampın başkanı siz misiniz?” diye sordu London’a.

“Evet,” dedi London, kuşkuyla bakarak. “Başkan seçildim.”

Sam asık bir suratla gelip London’ın tam arkasında durdu. Mac yere oturdu, parmaklarını dayayarak dengesini bulmaya çalıştı. Yeni gelen adam gülümsedi.

“Adım Bolter,” dedi kısaca. “Büyük bir elma bahçesinin sahibiyim. Bu vadideki Meyve Yetiştiricileri Birliği’nin yeni başkanıyım.”

"Eeee?" dedi London. "Satış yaparsam bana iyi bir iş mi vereceksin?"

Bolter'ın yüzündeki gülümseme kaybolmadı, fakat bakımlı elleri iki yanına sarktı.

"Daha iyi bir başlangıç yapmakta fayda var," dedi. "Size yeni başkan olduğumu söyledim. Bu, politikanın değiştiği anlamına geliyor. Daha öncekilerin izlediği yoldan iyi bir sonuç alınacağına inanmıyorum."

Bolter konuşurken Mac, ona değil, London'a bakıyordu. London'ın yüzündeki öfke biraz azalmıştı.

"Ne söyleyeceksen söyle," dedi.

Bolter oturacak bir yer arandı, fakat göremedi.

"İki insanın birbirine dişlerini göstererek bir yere vardıklarını hiç görmedim şimdiye kadar. İnsanlar ne kadar kızgın olursa olsun, masaya oturduklarında birtakım olumlu sonuçlara varırlar diye düşünmüşümdür her zaman."

"Bizim masamız yok," dedi London kıs kıs gülererek.

"Ne demek istediğimi biliyorsunuz," diye devam etti Bolter. "Birlik'teki herkes sizlerin akla uygun davranmayacağınızı söyleyip duruyor, fakat ben onlara Amerikan işçilerini tanıdığımı söyledim. Amerikan işçilerine mantıklı bir şey söylediğinizde sizi dinleyeceklerdir."

"Biz de dinliyoruz işte," dedi Sam, tükürür gibi. "Şu mantıklı sözlerini söyle bakalım."

Bolter'ın beyaz dişleri parladı. Onaylayan bir havada çevresine bakındı.

"İşte gördünüz mü? Benim onlara söylediğim de buydu. 'Biz kartlarımızı açalım, onlar da açsın, o zaman görelim ne olacağını' dedim. Amerikan işçisi hayvan değildir."

"Kongre'ye adaylığını koymalısın sen," diye mırıldandı Mac.

"Özür dilerim, duyamadım?"

"Şuradaki arkadaşına söylemiştim," dedi Mac. London'ın yüzü yeniden sertleşmişti.

“Ben kartlarımızı açmak için buradayım,” diye devam etti Bolter. “Bir elma bahçesi sahibi olduğumu söylemişim, fakat sanmayın ki sizin çıkarlarınızı kulak arkası ediyorum. Hepimiz biliyoruz ki, işçi mutlu olmadıkça biz para kazanamayız.”

Bir yarut beklermiş gibi durdu. Kimseden ses çıkmayınca devam etti:

“Bence, birbirimize dış bilediğimiz sürece siz de para kaybedeceksiniz, biz de. İşe geri dönmenizi istiyoruz. O zaman siz ücretlerinizi alırsınız, bizim de elmalarımız toplanmış olur. Bu, iki tarafı da mutlu edecektir. İşe geri dönecek misiniz? Ne sorun çıkararak, ne kin güderek... masa başında oturan iki insan gibi olayı çözmeye var mısınız?”

“Elbette işe geri döneriz bayım. Biz Amerikan işçisi değiliz miyiz? Yeter ki bizim istediklerimizi kabul edin ve grev kırıncılara da yol verin, o zaman biz de yarın sabah gidip ağaçlardan elmaları toplarız.”

Bolter, gülümseyerek her birinin yüzüne tek tek baktı.

“Bence de ücretiniz yükseltilmeli,” dedi. “Bu düşüncemi herkese de söyledim. Ben iyi bir işadamı değilim. Birliktekiler bana durumu izah etmeye çalıştı. Elma fiyatları böyle kaldıkça ödeyebileceğimiz en yüksek ücreti ödüyormuşuz. Daha fazla ödersek zarar edermişiz.”

Mac sırttı.

“Galiba hiçbirimiz Amerikan işçisi değiliz,” dedi. “Bunların hiçbiri bana mantıklı gelmedi. Şimdiye kadar dinlediklerimizin hepsi bir çuval zırva.”

“Onların ücretimizi yükseltmemelerinin nedeni,” dedi Jim, “bunun bizim grevi kazandığımız anlamına gelmesi. Bunu duyan diğer garibanlar da greve gidecek çünkü. Öyle değil mi bayım?”

Bolter gülümsemeye devam etti.

“Ben de ücretlerinizin yükseltilmesi gerektiğini düşünüyordum, fakat bunu kabul ettirecek gücüm yoktu. Hâlâ böyle düşünüyorum ve şu anda Birlik başkanuyum. Birlik'e ne yapacağımı

söyledim. Bazıları bundan hoşlanmadı ama ben ücretlerinizin yükseltilmesinde ısrar ettim. Size yirmi sent teklif ediyorum. Sorunsuz, dış bilemeden. Yarın sabah işe döneceğinizi umuyoruz.”

London dönüp Sam’e baktı. Sam’in asılmış yüzünü görünce gülerek onun omzuna vurdu.

“Bay Bolter,” dedi. “Mac’in dediği gibi, galiba biz Amerikan işçisi değiliz. Kartları açalım dediniz, sonra vazgeçtiniz. Bizim kartlar ise ortada... ful as. Şu lanet olası elmalarınızın toplanması gerekiyor, biz de ücretlerimiz yükseltilmedikçe toplamayacağımızı söylüyoruz. Başkalarına da toplatmıyoruz. Ne diyorsunuz Bay Bolter?”

Bolter’ın yüzündeki gülümseme uçup gitmişti.

“Amerikan ulusu herkesin birlikte çalışması ve yardımlaşması sayesinde büyük bir ulus olmuştur,” dedi ciddi bir havada. “Amerikan işçisi dünyada en iyi durumda olan işçidir ve en yüksek ücreti alır.”

“Bir Çinli günde yarım sent alarak karnını doyuruyor mu? Açlık içindeysen aldığımız ücretin ne önemi var ki?” diye öfkeyle atıldı London.

Bolter yeniden gülümsedi.

“Bir evim ve çocuklarım var,” dedi. “Çok çalıştım. Benim sizlerden farklı olduğumu sanıyorsunuz. Beni de bir işçi olarak görmeyi isterim. Her türlü işte çalıştım ve kazandım. Aranızda radikallerin çalışma yaptığını duyduk. Buna inanmıyorum. Amerikan ideallerine sahip bir Amerikalının radikallere kulak vereceğine inanmıyorum. Hepimiz aynı gemideyiz. Zor zamanlardan geçiyoruz. Hepimiz geçim derdi peşindeyiz ve birbirimize yardımcı olmak zorundayız.”

“Tanrı aşkına kes artık,” diye aniden bağırdı Sam. “Söyleyeceğin bir şey varsa söyle, eğer yoksa, nutuk atmayı bırak.”

Bolter çok üzülmüş görünüyordu.

“Ortada buluşmaya ne dersiniz?”

“Hayır,” dedi London. “Baskı altında olmasanız ortada buluşmayı önermezsiniz.”

"Nereden biliyorsunuz işçilerin kabul etmeyeceğini, oyladınız mı?"

"Dinleyin bayım," dedi London, "Zaten yerinde duramayan işçiler şu şık elbisenizi görecekteler olurlarsa derinizi yüzer. Biz ücretlerimizi yükseltmek için greve gittik. Lanet olası bahçelerinizde grev gözcülüğü yapıyoruz ve çalıştırdığınız grev kırıncılarını gördüğümüzde onları oradan sepetliyoruz. Şimdi gelelim sizin 'aksi takdirde'nize. Açın kartlarınızı. İşe geri dönmezsek ne yapmayı düşünüyorsunuz?"

"Vijilanteleri üzerimize salarlar," dedi Mac.

"Biz vijilante falan bilmeyiz," dedi Bolter aceleyle. "Fakat öfkeli vatandaş grupları bir araya gelip huzuru korumak isterse, bu onların bileceği iştir. Birlik'in bilgisi dahilinde bir şey değildir bu."

Yeniden gülümsedi.

"Sanıyor musunuz ki, sizler evlerimize ve çocuklarımıza saldıracaksınız da biz onları savunmayacağız? Siz kendi çocuklarınızı savunmaz mısınız?"

"Bizim şu anda ne yaptığımızı sanıyorsunuz?" diye bağırdı London. "Onları açlıktan korumaya çalışıyoruz. İşçi kitlelerinin elinde olan tek silahı kullanıyoruz. Çocuklardan falan söz edip durma, yoksa fena olur."

"Bizim bütün istediğimiz bu işi barışçı bir şekilde çözmek," dedi Bolter. "Amerikan vatandaşları düzenin tesis edilmesini istiyor ve size temin ederim ki, düzeni sağlamak için askeri birlikler gelsin diye valiye dilekçe vermek zorunda bile kalabiliriz."

Sam, ağzından köpükler saçarak bağırmaya başladı:

"Bizim insanlarımıza pencerelerden ateş açarak da sağlarsınız düzeni, sizi piç oğlu piçler. San Francisco'da da kadınları atlarla çiğneyerek düzeni sağlamıştınız. Ve gazeteler, 'bir grevcinin kendini süngünün üzerine atarak öldüğünü' yazmıştı. *Kendini atarak!*"

London, öfkeli adamı kollarıyla sarıp yavaş yavaş Bolter'dan uzaklaştırdı.

"Tamam Sam. Sus artık. Sakin ol."

“Bırak ya!” diye bağırdı Sam. “Burada durmuş bu büyük yalancının berbat zırvalarını dinliyorsunuz.”

London aniden kaskatı kesildi. Kocaman yumruğunu suratına indirdiği gibi Sam’i yere devirdi. London durmuş, yerdeki Sam’e öylece bakıyordu. Mac, sinirli sinirli güldü.

“Bir grevci kendini yumruğun üzerine attı,” dedi.

Sam yerden kalktı.

“Peki London. Sen kazandın. Bir daha ortalığı velveleye vermem, fakat sen San Francisco’daki Kanlı Perşembe’de bulunmadın.”

Bolter yerinden kıpırdamamıştı.

“Aklın sesini dinleyeceğinizi ummuştum,” dedi. “Kızıl örgütlerin sizi etkilemek için buraya radikaller gönderdiğini öğrendik. Sizi yanlış yola sürüklüyorlar, yalan söylüyorlar. Tek amaçları ortalığı karıştırmak. Bunlar profesyonel kışkırtıcılardır, grev çıkarmak için para alırlar.”

Mac, oturduğu yerden doğruldu.

“Desenize şu aşagılık lağım fareleri...” dedi, “Amerikan işçilerini yanlış yola sürüklüyorlar. Belki de Rusya’dan ödeniyordur ücretleri, ne dersiniz Bay Bolter?”

Adam, şöyle bir baktı Mac’e, yüzü solmuştu.

“Anlaşılan bizimle bir kavgadan yanasınız,” dedi. “Üzgünüm. Ben huzur istiyorum. Radikallerin kimler olduğunu biliyoruz ve onlara karşı harekete geçmek zorundayız.”

London’a dönüp rica eder bir havada şöyle dedi:

“Sizi yanlış yola sürüklemelerine izin vermeyin. İşinizin başına dönün. Tek istediğimiz huzur.”

London kaşlarını çattı.

“Kes artık,” dedi. “Huzur istiyorsunuz demek. Peki biz ne yaptık? İki yürüyüş yaptık. Siz ne yaptınız? Üç arkadaşımızı vurdu-nuz, bir kamyonu ve bir seyyar lokantayı yaktınız, bize erzak gelmesini engellediniz. Lanet olası yalanlarınız midemi bulandırıyor bayım. Sam kılınıza zarar vermeden buradan çıkıp gitmenizi sağlayacağım ama sakın bir daha, bizimle dürüstçe konuşmaya karar verinceye kadar kimseyi göndermeyin.”

Bolter üzgün bir şekilde başını salladı.

“Sizin gibi insanlarla kavga etmek istemiyoruz,” dedi. “İşe geri dönmenizi istiyoruz. Fakat kavga etmemiz gerekirse, silahımız var. Sağlık yetkilileri bu kampın durumundan son derece şikayetçi. Hükümet de sağlık kontrolünden geçmemiş etlerin bu bölgede bir yerden bir yere taşınmasından hoşnutsuz. Vatandaşlar bu isyandan fena halde rahatsız. Ayrıca gerek görürsek askeri birlikleri çağırmak zorunda kalabiliriz.”

Mac çadırın kapısına gitti, kanatları kaldırıp dışarı baktı. Akşam çökmüştü. Kamp sessizdi, işçiler gözlerini London’ın çadırına dikmişti. Akşamın alacasında yüzleri daha da beyaz görünen insanlar çadırın çevresini sarmıştı.

Mac bağırdı:

“Merak etmeyin çocuklar. Sizi satmayacağız.”

Tekrar çadıra döndü.

“Lambayı yak London,” dedi. “Bu arkadaşşa birkaç şey söylemek istiyorum.”

London, teneke lambaya bir kibrit çakıp çadırın direğine astı, solgun bir ışık ortalığı aydınlattı. Mac, Bolter’a doğru ilerledi. Yüzü alaycı bir gülümsemeyle gerilmişti.

“Evet parlak çocuk,” dedi. “Büyük laflar ettin ama bu arada altına kaçırdığının da farkındayım. Söylediğin her şeyi yapabileceğin doğru ama bak sonrasında neler olur... Sağlık servisiniz Washington’da çadırları yakmıştı. Hoover’ın işçi oylarını kaybetmesinin sebebi budur. San Francisco’ya muhafız birliklerini çağırdınız ve kısa sürede tüm şehir grevcilerin safına geçti. Kamuoyunu grevcilere karşı bir konuma getirmek için, gelen yiyecekleri engellesinler diye polisleri sevk ettiniz. Ben burada ne doğrudur, ne yanlıştır, onun üzerine konuşmuyorum bayım. Sadece olacaklar üzerine bir şeyler söylüyorum.”

Bir adım geri çekildi.

“Yiyeceği, battaniyeyi, ilacı ve parayı nereden aldığınızı sanıyorsunuz? Nereden aldığınızı çok iyi biliyorsunuz. Vadiniz sempatanlarla dolu. ‘Öfkeli vatandaşlarınız’ biraz da siz süt

kuzularına öfkeli olmasın sakın? Ve biliyorsunuz ki, sertleşirseniz sendikalar da işin içine girecek. Kamyon sürücüleri, restoran çalışanları, tarım işçileri, herkes greve gidecek. Bunun farkında olduğunuz için blöf yapıyorsunuz. Ama bunlar sökmez. Bu kamp, kendi arazilerinizde bize verdiğiniz bitli barakalardan çok daha temizdir. Buraya gelip bizi korkutmaya çalıştınız ama sökmedi.”

Bolter sapsarı olmuştu. Bakışlarını Mac’ten London’a çevirdi.

“Barışçı bir çözüm yolu aramıştım,” dedi. “Bu adamın kızıl merkezler tarafından grev çıkartmak için buraya gönderildiğini biliyor musun? Dikkat et, onu içeri tıktıklarında sen de gitmeye-sin. Mülkiyetimizi koruma hakkımız var ve bunu da yapacağız. Seninle karşılıklı konuşup anlaşmaya çalıştım ama buna yanaşmadın. Bu andan itibaren yollar kapanmıştır. Bu gecedен sonra kasaba yollarında ve çevresinde her türlü yürüyüş ve toplantı yasaklanacaktır. Şerif, ihtiyaç duyarsa bin adamını yiğacaktır buraya.”

London, Mac’e baktı. Mac ona göz kırptı.

“Bayım,” dedi London. “Umarım sizi buradan kazasız belasız çıkarınız. Dışarıdaki işçiler burada söylediklerinizi duyarlarsa parçanızı bırakmazlar.”

Bolter’ın çenesi kasılıp gözleri kısıldı, omuzları gerildi.

“Beni korkutacağınızı sanmayın,” dedi. “Evimi ve çocuklarımı hayatım pahasına koruyacağım. Kılıma dokunursanız sabaha kalmaz grev falan bırakmayız ortada.”

London kollarını kaldırıp adamın üzerine yürürken Mac önüne geçti.

“Adam doğru söylüyor London,” dedi. “Korkmadı. Çok uğraştık ama olmadı.”

Bolter’a döndü.

“Bay Bolter. Sizi kamptan sağ salim çıkaracağız. Birbirimizin ne dediğini anlamış bulunuyoruz. Sizden gelecek şeylerin neler olduğunu anladık. Zor kullandığınızda ne kadar dikkatli olmamız gerektiğinin bilincine vardık. Şunu unutmayın ki, binlerce insan bize yiyecek ve para gönderiyor. Gerekirse başka şeyler de

yaparlar. Biz iyilikle davrandık Bay Bolter, fakat bazı kötü işlere girişerseniz, size unutamayacağınız bir isyanla karşılık veririz.”

“Demek hepsi bu,” dedi Bolter, buz gibi bir sesle. “Üzgünüm, uzlaşmaya yanaşmadığınızı rapor etmek zorundayım.”

“Uzlaşma mı?” diye bağırdı Mac. “Uzlaşma diye bir şey yoktur.” Sesi yumuşadı sonra.

“London, sen yanına geç, Sam, sen de diğer yanına. Onu kazasız belasız çıkarın buradan. Arkadaşlara, onun neler söylediğini gittikten sonra açıklasak daha iyi olacak. Fakat dikkat edin, kontrolden çıkmasınlar. Bir sorun çıkmaması için mangalara sıkı durmalarını söyleyin.”

Bolter’in çevresini sardılar, onu, sessiz kalabalığın arasından geçirdiler, arabasına bindirip uzaklaşmasını seyrettiler. Bolter çekip gidince London kalabalığa seslendi:

“Arkadaşlar, platformun orada toplanalım. Orada bu orospu çocuğunun neler söylediğini ve bizim ne cevap verdiğimizizi anlatacağım.”

Kalabalığın arasından kendine yol açarak ilerledi, grevciler de heyecanla onu izledi. Aşçılar, kazanlarda kaynayan fasulyeleri ve etleri öylece bırakıp platforma geldi. Kadınlar, çadırlardan kemirgenler gibi sürünerek çıkıp o tarafa doğru ilerledi. Platforma çıkan London’un etrafı, alacakaranlıkta gözlerini ona dikmiş sıkış tepiş bir kalabalıkla çevrilmişti.

Bolter’la görüşme sırasında varlığıyla yokluğu belli olmayan Doktor Burton, insanlar çadırdan çıkıp içeride sadece yer yatağında oturan Jim’le Lisa kalınca, gelip yatağa, onların yanına oturdu. Yüzünden endişe okunuyordu.

“İşler kötüye gidiyor,” dedi.

“Bizim istediğimiz de bu Doktor,” dedi Jim. “Ne kadar kötüye giderse, etkisi de o kadar büyük olur.”

Doktor ona kederli gözlerle baktı.

“Sen bir çıkış yolu görüyorsun,” dedi. “Keşke ben de görebilseydim. Bütün bunlar bana anlamsız geliyor, zalimce ve anlamsız.”

"Kavga devam etmek zorunda," diye ısrar etti Jim. "Kavga ancak insanlar kendi kendilerini yönettiği ve emeğinin karşılığını aldığı zaman sona erer."

"Demek bu kadar basit," diye iç çekti Doktor. "Ben de bu kadar basit düşünmeyi ne kadar isterdim."

Dönüp Lisa'ya gülümsedi.

"Sen ne diyorsun, Lisa?"

"Ha?" dedi Lisa, biraz şaşkın.

"Seni ne mutlu ederdi, diye sormak istemiştim."

Doygunlukla bebeğine baktı Lisa.

"Bir inek isterdim," dedi. "İstedğim kadar yağ ve peynir yapardım."

"İneği sömürecek misin yani?"

"Ha?"

"Aptalca bir laftı işte. Hiç ineğin oldu mu Lisa?"

"Ben çocukken bir ineğimiz vardı," dedi. "Gidip sıcak sıcak içerdim sütünü. Babam içmek için sütü kap gibi bir şeye doldururdu. Tadı çok iyiydi. Severdim içmesini. Bebeğe de çok iyi gelir."

Burton yavaş yavaş bakışlarını uzaklaştırdı ondan. Lisa konuşmaya devam etti:

"İnek ot yerdi, bazen de saman. Herkes süt sağamaz. Tepebilir."

"Hiç ineğin oldu mu Jim?" diye sordu Burton.

"Hayır."

"İnekleri hiç karşıdevrimci hayvanlar olarak düşünmemiştim."

"Neden söz ediyorsun sen Doktor?" diye sordu Jim.

"Hiç. Sanırım mutsuz bir insanım. Savaşta askerdim. Okulu yeni bitirmiştim. Göğsünden vurulmuş bizimkilerden birini ya da bacakları kopmuş, gözleri dehşet içinde büyümüş bir Alman'ı getirirlerdi. Sanki tahtadan yapılmışlar gibi üzerlerinde çalışırdım. Fakat bazen, her şey olup bittikten sonra, iş başında değilken beni bir mutsuzluk alırdı, şimdiki gibi. Kendimi yapayalnız hissederdim."

"Gözünü hedeften ayırmayacaksın Doktor," dedi Jim. "Bu mücadelenin sonunda iyi bir yere varılacak. Mücadeleyi değerli kılan da bu."

"Böyle düşünmek isterdim Jim. Fakat benim kısa hayat deneyimim, hedefin araçlardan hiç de bağımsız olmadığını gösteriyor. İnan ki Jim, şiddet yoluyla sadece şiddeti inşa edebilirsin."

"Buna inanmıyorum," dedi Jim. "Bütün büyük şeylerin başlangıcında şiddet vardır."

"Ortada ne başlangıç var..." dedi Burton, "ne de bir son. Bana öyle geliyor ki, insanlık hatırlayamadığı bir kör dövüşünden gelip öngöremediği ve anlayamadığı bir geleceğe doğru gidiyor. İnsan... biri hariç, karşılaştığı her engeli, her düşmanı yendi. Kendini yeneemedi. Nasıl nefret etmesin kendinden."

"Biz kendimizden nefret etmiyoruz," dedi Jim, "Bizi yere çalan, yatırıma dönüşmüş bu sermayeden nefret ediyoruz."

"Diğer taraf da insanlardan oluşuyor Jim, senin gibi insanlardan. İnsan kendisinden nefret eder. Psikologlar, bir insanın kendinden nefret etmesinin kendini sevmesiyle dengelendiğini söyler. İnsanlık da bunun gibi olmalı. Kendimizle kavga ediyoruz ve ancak bütün insanları öldürerek kazanabiliriz. Yalnızım. Hiçbir şeyden de nefret etmiyorum. Eline ne geçecek bütün bunlardan Jim?"

Jim şaşırmış görünüyordu.

"Beni mi soruyorsun?" dedi parmağıyla kendini göstererek.

"Evet, seni. Bu kargaşadan ne geçecek eline?"

"Bilmiyorum. Umurumda da değil."

"Diyelim ki omzundaki yaradan dolayı kanın zehirlendi ya da tetanosdan öldün ve grev de kırıldı. Ne olacak o zaman?"

"Önemli değil," diye ısrar etti Jim. "Eskiden ben de senin gibi düşünürdüm Doktor. Fakat artık hiç önem vermiyorum böyle şeylere."

"Nasıl yapabildin bunu?" diye sordu Burton. "Nedir bunun yolu?"

"Bilmiyorum. Eskiden yalnızdım, şimdiyse değilim. Artık ölsem de gam yemem. Mücadele durmayacaktır. Ben onun küçük bir parçasıyım sadece. Mücadele büyüyecek. Omzumdaki ağrı bana bir tür zevk veriyor. Joy'un ölmeden önce bir an için sevinç duyduğuna bahse girerim. Emin ol, son saniyesinde mutluydu o."

Dışarıdan büyük bir gürültü geldi. Birkaç kişi bağırdı, ardından canı yanan bir hayvan kükremesini andıran öfkeli bir tezahürat yükseldi.

“London olup biteni anlatıyor,” dedi Jim. “Çılgına döndüler. Tanrım, çılgın bir kalabalık nasıl da ortalığı birbirine katabiliyor. İşte anlayamadığın bu Doktor. Benim peder tek başına dövüşürdü. Dövülürdü, döverdi. Onun ne kadar yalnız olduğunu hatırlarım. Fakat ben artık yalnız değilim ve beni kimse dövemez, çünkü ben artık kendimden daha fazla bir şeyim.”

“Tam bir dinsel vecd hali. Bunu anlayabiliyorum. İsa’nın kanunu içtiklerine inananlar gibi.”

“Dinin canı cehenneme,” diye bağırdı Jim. “Bunlar insan, Tanrı değil. Biliyorsun bunu.”

“Bir grup insan da Tanrı olamaz mı Jim?”

Jim hızla ona doğru döndü.

“Sözcüklerle oynuyorsun Doktor. Sözcüklerden bir tuzak kuruyor, sonra kendin onun içine düşüyorsun. Ama beni düşüremezsın. Senin sözlerin bana hiçbir şey ifade etmiyor. Ben ne yaptığımı biliyorum. Tartışma beni etkilemez.”

“Sakin ol,” dedi Burton, kısık bir sesle. “Heyecanlanma. Ben tartışmıyorum. Sana soru soruyorum. Sizler soru sorulunca hemen öfkelenirsiniz.”

Alacakaranlık, gecenin karanlığına dönüşürken lambanın ışığı iyice netleşip sarı rengini çadırın her köşesine yaydı. Mac, dışarıdaki gürültüden ve bağırışlardan kaçarmış gibi içeri süzüldü.

“İyice zıvanadan çıkmış durumdalar,” dedi. “Yine acıktılar. Bu gece haşlanmış fasulye ve et var. Eti yiyince kendilerine güvenleri gelir. Çıkıp evleri bile ateşe verebilirler artık.”

“Hava nasıl?” diye sordu Burton. “Yağmur yağma ihtimali var mı?”

“Gökyüzü yıldızlı. Hava iyi olacak.”

“Seninle konuşmak istiyorum Mac. Malzemem azaldı. Dezenfektana ihtiyacım var. Biraz da sıtma ilacına. Herhangi bir salgın hastalık çıkarsa hapı yutarız.”

"Biliyorum," dedi Mac. "Kasabaya haber gönderdim. Çocuklardan bazıları para toplamaya çalışıyor. Dakin'in kefaletini ödemek için para bulma peşindeler. Bence içeride kalsa daha iyi ama..."

Burton yer yatağından kalktı.

"London her dediğini yapıyor, değil mi? Dakin'e her şeyi yaptırılmıyordun."

Mac, Burton'a dikkatle baktı.

"Ne oldu, Doktor, iyi misin sen?"

"Ne demek iyi miyim?"

"Sinirli görünüyorsun da. Yorgun gibisin. Ne oldu?"

Burton ellerini ceplerine soktu.

"Bilmiyorum. Galiba yalnızım. Korkunç yalnız. Ne için olduğumu bilmeden tek başıma didiniyorum. Sizler için bir tatmin söz konusu. Bense sadece stetoskoptan kalp atışlarını dinliyorum. Siz bu kalp atışlarını aletsiz de duyabiliyorsunuz oysa."

Birden eğilip Lisa'nın çenesini tuttu, onun başını kaldırıp kısılmış gözlerinin içine baktı. Lisa, Doktor'un bileğini yavaşça tutup çekti. Burton elini yeniden cebine soktu.

"Keşke gidebileceğin birkaç kadın tanısaydım, Doktor," dedi Mac. "Fakat tanımıyorum. Buralarda yeniyim. Dick kasabada sana rehberlik edebilir. Şimdiye kadar belki yirmisini sıradan geçirmiştir. Fakat seni yakalayıp içeri tıkabilirler Doktor. Sen olmazsan bizi burada bir dakika bile barındırmazlar."

"Bazen çok şeyi anlıyorsun Mac, bazen de... hiçbir şeyi. Gidip Al Anderson'ı göreyim. Bütün gün uğramadım oraya."

"Tamam Doktor, kendini daha iyi hissedeceksen git. Bu gece Jim'i yataktan çıkartmam."

Doktor, Lisa'ya bir kez daha baktı ve çıkıp gitti. Bağırışlar şimdi alçak sesli konuşmalara dönmüştü. Bu, çadırın dışındaki geceye bir canlılık katıyordu.

"Doktor yemek yemiyor," diye yakındı Mac. "Uyuduğunu gören de yok. Böyle giderse önünde sonunda çöker, daha önce hiç böyle olmamıştı. Canı fena halde kadın istiyor, bir geceliğine ondan hoşlanacak bir kadın, biliyor musun ondan gerçekten hoşlan-

cak biri. Birinin tenine dokunduğunu hissetmeye... ihtiyacı var. Aynı benim gibi. Lisa, seni küçük aptal, bebeğin olduğu için çok şanslısın. Yoksa sana rahat vermezdim."

"Ha?"

"Bebeğin nasıl diyordum."

"İyi."

Mac, Jim'e bakıp ciddi bir havada başını salladı.

"Çok konuşmayan kızlara bayılırım."

"Dışarıda neler olup bitti?" diye sordu Jim. "Burada otur otur, canım çıktı."

"London, o parlak çocuğun sözlerini aktardı ve kendine güvenoyu istedi. Aldı da. Şimdi de yarın için manga liderleriyle konuşuyor."

"Ne var yarın?"

"Parlak çocuk alınacak önlemlerden söz ederken doğru söylüyordu. Yarından itibaren kasaba yollarında yürüyüş yapmak yasaklanacak. Sanmam ki, yasağa kamyonları da katacak olsunlar. Biz de, bahçelerin çevresinde yaya dolaşmak yerine, arabalarla hareketli gruplar seferber ederiz. Bir grev kırıncı grubuna baskın düzenleyip kovalar, sonra da diğerine yetişiriz. İşler böyle yürür bundan sonra."

"Benzini nereden bulacağız?"

"Bütün arabaların benzinini, kullanacaklarımıza aktarırız. Yarın idare eder. Öbür gün için başka bir yol bulmamız gerekiyor. Yarın iyi çalışırsak, öbür gün, yeni grev kırıncılar gelinceye kadar dinleniriz belki."

"Yarın gelebilirim değil mi?" diye sordu Jim.

"Geleceksin de ne olacak?" diye bağırdı Mac. "Çocuklar gerekeni yapar. Bu yaralı kolla boşuna yer işgal edersin. Kafanı kullansana."

London, çadırın kanatlarını açıp girdi. Gözleri parlıyordu sevinçten.

"Bizimkiler istimi aldı," dedi. "Artık Torgas'ın altını üstüne getirirler."

“Yine de onları başıboş bırakma,” dedi Mac. “Kursaklarını tıka basa doldursunlar. İpin ucunu bir kaçırırsak bir daha toparlayamayız.”

London bir elma sandığı çekip oturdu.

“Yemek hazırmış, öyle dediler. Sana bir şey sormak istiyorum Mac, herkes senin bir kızıl olduğunu söylüyor. Konuşmaya gelen iki kişi bunu söyledi. Senin hakkında her şeyi biliyor gibilerdi.”

“Evet?”

“Bana doğruyu söyle Mac. Jim’le sen kızıl mısınız?”

“Sen ne düşünüyorsun?”

London’ın gözleri öfkeyle parladı, fakat kendine hâkim oldu.

“Kusura bakma ama Mac, karşımızdaki adamların senin hakkında benden fazla şey bilmeleri hiç hoşuma gitmez. Hakınızda ne biliyorum ki? Kampıma geldiniz ve bize iyilik yaptınız. Sana hiçbir şey sormadım... hiçbir şey. Şimdi de bir şey sormuyorum ama bilmek istiyorum.”

Mac şaşırmış görünüyordu. Jim’e baktı.

“Ne dersin?”

“Benim için sorun yok,” dedi Jim.

“Bak London,” diye söze başladı Mac. “Bir insan seni çok sevebilir. Sam, sana yan bakanın canına okur.”

“İyi arkadaşlarım vardır,” dedi London.

“İşte bu. Ben de aynı şekilde seni seviyorum. Farzedelim ki ben kızılıym, ne fark eder?”

“Sen benim arkadaşımsın,” dedi London.

“Tamam o zaman, ben bir kızılıym. Bunda saklayacak bir şey yok. Bu grevi benim başlattığımı söylüyorlar. Şimdi beni iyi dinle. Elimden gelse yapardım bunu ama grevi ben başlatmadım. Kendiliğinden başladı.”

London, sanki Mac’in beynindeki düşünceleri okumak istermiş gibi büyük bir ilgiyle dinliyordu onu.

“Peki, senin çıkarın ne bu işten?” diye sordu.

“Paradan mı söz ediyorsun? Zırruk almıyorum.”

“O zaman neden yapıyorsun?”

"Anlatması zor. Sam ve seninle birlikte gezen bütün işçilere karşı ne hissediyorsun sen? İşte ben de bu ülkedeki bütün işçi kitlesi için aynı şeyi hissediyorum."

"Hiç tanımadığın insanlar için de mi?"

"Evet, hiç tanımadığım insanlar için de. Jim de öyle, o da benim gibi."

"Akıl sır erer bir şey değil bu," dedi London. "Şaka gibi bir şey. Yani hiç para almıyor musunuz?"

"Çevrede Rolls-Royce falan görmedin, değil mi?"

"Peki sonra ne olacak?"

"Ne sonra?"

"Belki de bu grev bittikten sonra paraya konacaksınız."

"Sonra diye bir şey yok," dedi Mac. "Bu bitince diğerine gideceğiz."

London, Mac'in düşüncelerini okumaya çalışmaktan yorulmuş gibi gözlerini kısarak baktı ona.

"İkna oldum," dedi kısık bir sesle. "Şimdiye kadar bana hiç yanlış bir şey söylemedin."

Mac, uzanıp London'ın omzuna vurdu.

"Daha önce sorsaydın anlatırdım sana," dedi.

"Kızıllara karşı değilim," dedi London. "Onların orospu çocuğu olduğu söylenir durur. Sam gibi bir adam çingiraklıyılan gibidir, sinirlenirse sağa sola saldırır ama orospu çocuğu değildir. Haydi gidip bir şeyler yiyelim."

Mac ayağa kalktı.

"Sana ve Lisa'ya bir şeyler getiririm Jim."

London çadırın kapısından seslendi:

"Aya bakın. Bu gece dolunay olduğunu bilmiyordum."

"Olamaz. Nereden gördün?"

"Bak orada. Ay doğuyor."

"Orası doğru değil... Aman Tanrım!" diye bağırdı Mac. "Orası Anderson'ın çiftliği, London. Anderson'ın çiftliğini kundaklamışlar. Herkesi toplayın, haydi, lanet olsun! Nerede bu nöbetçiler? Milleti toplayın çabuk!"

İlerideki ağaçların arasından yükselen kızıl aydınlığa doğru koştu.

Jim yer yatağından fırladı. Mac'in elli metre kadar gerisinden koşarken yaralı omzunu hissetmiyordu bile. London'ın gürleyişini ve ıslak zemini döven ayak seslerinin gürültüsünü duydu. Ağaçların oraya varınca daha da hızlandı. Ağaçları geçince kızıl ışık iyice çıktı ortaya. Artık bir kızılıktan ibaret değildi. Alevler gökyüzünü yalıyordu. Korkunç bir çatırtı ayak seslerini bastırdı. Keskin feryatlar, ulumalar duyuluyordu o taraftan. Yangının aydınlığında ağaçların uzamış gölgeleri yere düşüyordu. Elma ağaçlarının önünde alevden bir duvar yükseliyordu şimdi ve bu alev duvarının önünde hareket eden gölgeler vardı. Jim, önünde giden Mac'i görüyordu, alevlerin korkunç soluğu gittikçe daha net duyuluyordu artık. Hızla koşup Mac'e yetişti. Yan yana koşuyorlardı.

"Ambar yanıyor," dedi Jim, nefes nefese. "Elmalar yollanmış mıydı?"

"Jim, lanet olsun, gelmemeliydin. Hayır, elmalar ambardaydı. Nerede şu nöbetçiler? Kimseye bir şey emanet edemeyecek miyiz?"

Yangının olduğu yere yaklaşmışlardı. Sıcak hava yüzlerine çarptı. Ambarın bütün duvarları tutuşmuştu ve damından alevler fışkırıyordu. Anderson önlerinde dans eder gibi sıçrayıp dururken, nöbetçiler onun küçük evinin önünde sessizce yangını seyrediyordu.

Mac koşmayı bıraktı.

"Gitmeyelim. Bir şey yapamayız. Benzin kullanmışlardır."

London yanlarında bitti, yüzü allak bullaktı. Nöbetçilere gidip bağırdı:

"Aşağılık lağım fareleri. Ne cehennemdeydiniz?"

İçlerinden biri, yangının gürültüsünü bastırmak için sesini yükseltti:

"Sen bir adam gönderip bizi görmek istediğini söylemişsin. Biz kampın yarı yolundayken buranın ateşe verildiğini gördük."

London'ın öfkesi bir anda sönüp gitti, sıkılı yumrukları gevşedi. Çaresizce Mac'le Jim'e baktı, ikisinin de gözleri alev alevdi.

Anderson, vahşi dansını sürdürerek yanlarına yaklaşmış Mac'in önünde durdu. Çenesini ona doğru kaldırdı.

"Seni pis orospu çocuğu!" dedi.

Sonra hıçkırarak alevlere doğru döndü. Mac, ona sarılmaya çalıştı, fakat ihtiyar adam Mac'i silkeledi. Alevlerden, yanan elmaların o hoş, keskin kokusu geliyordu.

Mac, bitkin ve kederli görünüyordu.

"Tanrım," dedi London'a. "Bunun olmamasını o kadar isterdim ki. Zavallı ihtiyar... Bütün ürünü bundan ibaretti."

Aniden aklına bir şey gelmiş gibi durdu.

"Eyvah!" dedi. "Kampa göz kulak olacakkimseyi bıraktın mı?"

"Hayır. Hiç aklıma gelmedi."

Mac hızla arkasına döndü.

"Haydi bakalım, hepiniz buraya yığıldınız. Belki de amaçları bizi buraya çekmekti. Bir kısmınız burada kalın, ev de yanmasın."

Geldiği yoldan geri koşmaya başladı. Uzayan gölgesi önüne düşmüştü. Jim onun yanında gitmeye çalıştı ama birden bir halsizlik hissetti. Mac gittikçe uzaklaştı, diğerleri de yanından geçip gittiler, şimdi tek başınaydı, engebeli arazide sendeleyerek ilerledi. Kamptan yükselen alev var mı diye bakındı. Hayır, yoktu. Elma ağaçlarının arasındaki belirsiz bir geçitten ağır ağır ilerledi. Çöken ambarın sesini duyduğu halde dönüp bakmadı bile. Yarı yola geldiğinde bacakları onu taşıyamaz oldu ve yere çöktü. Başının üstündeki gökyüzü yangınla aydınlanmıştı, arkasındaki gül pembesi aydınlıkta asılı yıldızlar buz gibi parlıyordu.

Jim'in gelmediğini gören Mac gerisin geri dönüp onu buldu.

"Ne oldu Jim?"

"Bir şey yok. Bacaklarımda halsizlik var. Dinleniyordum. Kampta durum normal mi?"

"Normal. Oraya gitmemişler. Bir adam yaralı. Düşüp ayak bileğini kırmış. Doktoru bulmalıyız. Ne kadar ucuz bir hile! Biri nöbetçilerle konuşurken diğerleri çevreye benzin döküp kibriti çakıyor. Oldu bitti! Anderson'dan çekeceğimiz var. Sanırım bizi kovar yarın."

"Nereye gideceğiz Mac?"

"Hey! Sen bitmişsin. Kolunu ver bana. Seni kampa götüreyim. Yangın sırasında Doktor'u gördün mü?"

"Hayır."

"Al'i görmeye gittiğini söylemişti. Geri döndüğünü görmedim. Haydi, kaldır şu ayağını. Seni bir an önce yatırmalıyım."

Yangının aydınlığı giderek zayıflıyordu. Ağaç dizilerinin sonunda bir ateş kümesi göze çarpıyordu ama alevler artık gökyüzünü yalamıyordu.

"Bana sıkı tutun şimdi. Anderson neredeyse aklını kaçırmıştı, değil mi? Tanrıya şükür, evine dokunmadılar."

London, arkasında Sam'le çıkageldi.

"Kamp ne durumda?"

"İyi. Oraya gelmemişler."

"Bu çocuğun nesi var?"

"Yaralı ya, bu yüzden halsiz. Diğer tarafından da siz destek olun."

Jim'i kâh yürütüp kâh taşıyarak elma bahçelerini ve boş alanı geçtiler, London'ın çadırındaki yer yatağına yatırdılar.

"Doktoru gördünüz mü?" diye sordu Mac. "Biri ayak bileğini kırmış."

"Hayır. Görmedim."

"Nerelerde olduğunu merak ettim."

Sam sessizce girdi çadıra. Kasları iyice gerilen zayıf yüzü neredeyse bir çizgi gibi görünüyordu. Sert adımlarla gelip Mac'in önünde durdu.

"O akşam, o adam gelip de yapacaklarını söylediğinde..."

"Hangi adam?"

"Hani o ilk gelen adam, denetçi. Ona söylediklerin..."

"Ne söylemişim ona?"

"Ona neler yapabileceğimizi söylemiştin."

Mac, şaşkınlıkla London'a baktı.

"Bilmiyorum Sam. Böyle bir şey kamuoyunun sempatisini kaybetmemize yol açabilir. Şu anda kazanmış olduğumuz bu sempatiyi kaybetmek istemeyiz."

Sam'in sesi nefretten boğuklaşmıştı.

"Bunu onların yanına bırakamazsın. Bu piç oğlu piçlerin bizi mahvetmelerine izin veremezsin."

"Söylesene Sam," dedi London. "Nedir istediğin?"

"Yanıma birkaç adam alıp kibriti çalmak istiyorum."

Mac ve London dikkat kesilmiş ona bakıyordu.

"Ben gidiyorum," dedi Sam. "Kimseyi takmam. Gidiyorum. Hunter adlı o herif var ya. Büyük bir beyaz evi olan. Bir teneke benzinle..."

Mac sırttı.

"Şuna bir baksana London. Onu daha önce görmüş müydün? Tanıyor musun?"

London, imayı anlamıştı.

"Hayır, tanıdığımı söyleyemem. Kimdir?"

"Benim de hiçbir fikrim yok. Kampta mı kalıyordu?"

"Kesinlikle hayır. Belki de geçmişten kuyruk acısı olan biridir.

Her şey bizim başımıza kalır zaten."

Mac, Sam'e döndü.

"Yakalanırsan ne olacağını kavradın mı?"

"Kavradım," dedi Sam asık bir suratla. "Vakit kaybetmeyeyim. Yanıma da kimseyi almayacağım. Fikrimi değiştirdim."

"Seni tanımıyoruz. Sen sadece şahsi kuyruk acısıyla hareket eden birisin."

"Beni soyan bu heriften nefret ettiğim için, derim," dedi Sam.

Mac ona yaklaşıp kolunu kavradı.

"O piçin evini yakıp yerle bir et," dedi kinle. "Evinin yanmadık tek bir tahtası kalsın. Seninle gelmeyi çok isterdim, gerçekten çok isterdim!"

"Sen kal burada," dedi Sam. "Bu senin işin değil. Bu herif beni soyup soğana çevirdi... Ben bir kundakçıyım. Ateşle oynamak her zaman hoşuma gider."

"Hoşçakal Sam," dedi London. "Ara sıra uğra."

Sam, çadırdan yavaşça süzülerek çıkıp gözden kayboldu. London ve Mac, hafif hafif sallanan çadırın kanatlarına bir süre baktı.

“İçimden bir ses onun geri gelmeyeceğini söylüyor,” dedi London. “İnsanın bu kadar sert birini sevmesi tuhaf şey. Her zaman başını derde sokar.”

Jim yer yatağında sessizce oturuyordu. Sıkıntılıydı. Çadırın duvarlarına gittikçe zayıflayan yangının aydınlığı vuruyordu hâlâ, o sırada siren sesleri duyuldu, gittikçe yaklaştı ve gecenin içinde yankılandı.

“Bilerek geciktirdiler itfaiyenin gelmesini,” dedi Mac acı acı. “Ağzımıza lokma koymadık bugün. Haydi London, gidelim. Sana da bir şeyler getiririm Jim.”

Jim, oturduğu yerde onların dönmesini bekledi. Lisa, yanında oturmuş, battaniyenin altında yine bebeğini emziriyordu.

“Sen hiç yerinden kalkmaz mısın?” diye sordu Jim.

“Ha?”

“Yerinden kıpırdadığın yok. Çevrende bunca şey olup bitiyor, dönüp bakmıyorsun. İştmiyorsun bile.”

“Bütün bunlar bitsin istiyorum,” diye yanıtladı Lisa. “Zemini, kapalı tuvaleti olan bir evde yaşamak istiyorum. Bu kavgadan hoşlanmıyorum.”

“Ama yapılmak zorunda,” dedi Jim. “Bir gün sona erecek, belki de biz o zaman hayatta olmayacağız.”

Mac, üstünde dumanları tüten, yemek doldurulmuş iki konserve kutusuyla geldi.

“Neyse, itfaiye, yangın tamamen sönmekten gelebildi. Al Jim, fasulyenin yaruna et de koydum. Bu da senin Lisa.”

“Sam’in gitmesine izin vermeyecektin Mac,” dedi Jim.

“Neden vermeyecekmişim?”

“Çünkü doğru olduğunu düşünmediğin halde, kişisel nefretinle yaptın bunu.”

“Aman Tanrım! Zavallı ihtiyar Anderson’ın ambarının ve tüm ürününün yandığını nasıl unutursun?”

“Elbette unutmadım. Hunter’ın evini yakmak iyi bir fikir olabilir. Fakat çok tepen atmıştı.”

“Öyle mi dersin? Eh artık hakkımda bir rapor düzenlersin. Ben seni buraya biraz deneyim kazanman için getirdim, sen ise başımıza lanet olası bir okul müdürü kesildin. Kendini ne sanıyorsun? Sen daha anandan süt emerken ben bu işi yapıyordum.”

“Bir dakika dur Mac. Kafamı kullanmazsam sana yardımcı olamam. Bir sürü şey olup bitiyor ve ben burada yaralı bir omuzla oturuyorum. Seni öfkelenmek istemem. Öfkelenirsen düşünemezsin.”

Mac, asık bir suratla dik dik baktı Jim’e.

“Kafanı kopartmadığıma dua et. Gerçi bunu haksız olduğun için değil, haklı olduğun için yapardım. Daima haklı olan birine tahammül etmek zordur.”

Aniden sırttı.

“Geldi geçti Jim. Unut gitsin. Esaslı bir orospu çocuğu olup çıktın. Herkes nefret edecek senden ama iyi bir Parti adamı olacaksın. Çabuk sinirlendiğimi biliyorum ama elimde değil. Fena halde endişeliyim. Her şey kötüye gidiyor. Doktor nerelerde dersin?”

“Hâlâ bir işaret yok mu ondan? Giderken ne dediğini hatırlıyor musun?”

“Al’i görmeye gittiğini söylemişti.”

“Evet ama ondan önce ne kadar yalnız olduğundan söz etmişti. Çok çalışmaktan kafayı üşütmüş gibiydi. Belki de gerçekten üşüttü. Davaya hiçbir şekilde inanmıyordu, sıvışmış da olabilir.”

Mac başını salladı.

“Benim Doktor’la çok çalışmam oldu. Bu onun yapacağı bir şey değildir. Doktor kimseyi yarı yolda bırakmaz. Korkuyorum Jim. Doktor, Anderson’a gitmişti. Belki de baskıncıları bizim nöbetçiler sandı ve onu yakaladılar. Yakaladıysa kolay kolay bırakmazlar.”

“Bakarsın, çıkar gelir.”

“Bak, sana söyleyeyim... Sağlık Dairesi yarın aleyhimize bir karar çıkarırsa anla ki Doktor’u kaçırmışlar. Ayak bileğini kıran şu zavallı adamcağız için ne yapılabilir, bilmem ki. Adamın biri, kemiği yerine oturttu ama bakalım doğru mu yaptı? Belki de Dok-

tor elma bahçelerinin oralarda dolanıp duruyordur. Onun oraya yalnız başına gitmesine izin vermek benim hatamdı. Unutkanlık başladı bende. Üzerimde bir ağırlık var Jim. Anderson'ın ambarının ağırlığı altında eziliyorum."

"Resmin tamamına bakmayı unutma," dedi Jim.

Mac içini çekti.

"Ben kendimi dayanıklı sanırdım ama sen benden dayanıklı çıktın. Umarım, senden nefret etmem. Revir çadırında yatsan daha iyi olur Jim. Orada fazla yatak var, iyileşene kadar yerde uyumanı istemiyorum. Neden yemiyorsun yemeğini?"

Jim, yemeğine baktı.

"Unutmuşum, açlığımı da unutmuşum."

Fasulyenin içinden bir parça haşlanmış et alıp çiğnemeye çalıştı.

"Sen de gidip kendine alsana."

"Evet. Şimdi gidiyorum."

Mac gittikten sonra Jim, büyük, sarı fasulyeleri yemeye girişti. Kürdanı fasulyelere üçer üçer saplayıp yedikten sonra konservede kalan yemeğin suyunu kafasına dikti.

"Lezzeti iyi, değil mi?" dedi Lisa'ya.

"Evet," dedi Lisa. "İngiliz fasulyesine bayılırım. Tuzdan başka bir şey istemez. Tuzlanmış domuz daha da iyidir."

"İnsanlar sessiz. Korkunç sessiz."

"Yemek yiyorlar da ondan," dedi Lisa. "Ağızlarında yemek yoksa durmadan konuşurlar. Mücadele edeceklerse gidip etsinler, ne diye konuşup dururlar ki."

"Bu bir grev," dedi Jim, savunur bir havada.

"Sen de durmadan konuşuyorsun," dedi Lisa. "Lafla peynir gemisi yürümez."

"Bazen laf da peynir gemisine buhar verir Lisa."

London girdi içeri, kürdanla dişlerini temizliyordu. Sönük ışıkta keli parlıyordu.

"Çıkıp uzaklara bakındım. Ortalıkta yangın falan görünmüyor. Belki de yakaladılar Sam'i."

"Zeki bir adam o," dedi Jim. "Önceki gün puantörü alaşağı etti, üstelik adamın elinde silah vardı."

"Kesinlikle öyle. Hem de bir yılan kadar zekidir. Sam, bir çın-gıraklıyıldır ama ses çıkartmayan cinsinden. Yalnız başına gitti, kimseyi almadı yanına."

"Bu daha iyi. Yakaladıklarında işi deliliğe vurur. Üç kişi yakalandıklarında ise olay komploya bağlanır, anlıyor musun?"

"Umarım yakalanmaz Jim. İyi bir adamdır, severim onu."

"Evet, biliyorum."

Mac, kendi yemeğiyle geldi.

"Çok acıkmışım. İlk lokmayı alıncaya kadar açlığımın farkında değildim. Sen yedin mi Jim?"

"Yedim. Neden dışarıdakiler ateş yakıp çevresinde oturmu-yor? Dün gece yakmışlardı."

"Odunları yok," dedi London. "Bütün odunları ocakların ora-ya götürmelerini söyledim."

"Peki, bu sessizlik ne böyle? Çıt çıkmıyor ortalıkta," dedi Jim. "Büyük bir sessizlik."

"Tuhaftır," dedi Mac dalgın dalgın, "İnsanlar bir aradayken nasıl hareket edeceklerini bilemezsin. Ben, insanları yakından in-celersen ne yapacaklarını tahmin edebilirsin diye düşünürdüm. Aniden öfkeyle ayağa kalkarlar ve aniden hep birlikte korkuya kapılırlar. Şu anda bütün kamp korku içinde bence. Doktorun ka-çırıldığı söylentileri dolaşp duruyor ortalıkta. O olmayınca korku büyüdü. Bileği kırılan adama gidip bakıyorlar ve uzaklaşıyorlar. Az sonra yeniden gelip bakıyorlar. Adam ter içinde. Çok kötü ağ-rısı var."

Mac, kemiği kemirip bir kıkırdak parçası kopardı.

"Sanıyor musun ki bilen var?" dedi Jim.

"Neyi bilen?"

"Bir arada bulunan insanların nasıl davranacağını."

"Belki London biliyordur. Hayatı boyunca insanlara şeflik yapmış. Ne dersin, London?"

London başını salladı.

"Hayır," dedi. "Bir kamyonun egzoz patlamasıyla tavşanlar gibi kaçışan insanlar da gördüm, hiçbir şeyin korkutamadığı insanlar da. Ama ne olacağını olaylar başlamadan önce hissedersin."

"Biliyorum," dedi Mac. "Ortalık birdenbire elektriklenir. Bir keresinde bir zencinin linç edilmesini görmüştüm. Adamı çeyrek mil ötedeki demiryolu kavşağına götürüyorlardı. Yolda küçük bir köpeği taşıyarak öldürdüler. Herkes taş topluyordu. Havada ölüm kokusu vardı. Zenciyi asmakla yetinmediler. Yaktılar ve üzerine ateş ettiler."

"Bu kampta böyle şeylere izin vermem," dedi London.

"Ama sana tavsiyem..." dedi Mac, "böyle bir şey olursa yollarına çıkma. Durun! Bir ses var dışarıda."

Çadırın dışından neredeyse askeri tempoda sert ayak sesleri geliyordu.

"London orada mı?"

"Evet. Ne istiyorsunuz?"

"Burada biri var da."

"Kimmiş o?"

Elinde Vinçester tüfeğiyle biri girdi içeri.

"Sen evin çevresine diktiğim nöbetçilerden biri değil misin?" diye sordu London.

"Evet. Yalnız üçümüz geldik. Adamın birini çevrede dolaşırken gördük, yakalayıp getirdik."

"Kimmiş peki?"

"Bilmiyorum. Silahı var. Çocuklar bir güzel dövelim dediler ama ben buraya getirmenin daha doğru olacağını söyledim. Getirdik. Dışarıda, eli kolu bağlı."

London, Mac'e baktı, Mac başıyla Lisa'yı işaret etti.

"Sen biraz dışarı çık Lisa," dedi London.

Lisa yavaş yavaş ayağa kalktı.

"Nereye gideyim?"

"Bilmem. Joey nerede?"

"Biriyle konuşmaya gitti," dedi Lisa. "Postacı olmak için okula yazılmış biriyle. Joey de postacı olmak istiyor da, onun için konuşacaktı."

"Bir kadın bul da onunla otur dışarıda."

Lisa bebeği kucaklayıp çıktı. London tüfeği nöbetçiden alıp mekanizmayı çekti. Bir mermi fırladı dışarı.

"Otuza otuzluk," dedi London. "Dışarıdakini getirin."

"Tamam. Getirin."

İki nöbetçi, tutukluyu içeriye itekledi. İteklenen, önce sendeledi, sonra dengesini buldu. Kolları bir kemerle arkadan bağlanmıştı, ayrıca bilekleri de bir balya teliyle sıkıca sarılmıştı. Zayıf, dar omuzlu, çok genç bir çocuktü. Üstünde kadife bir pantolon, mavi bir gömlek ve kısa deri ceket vardı. Mavi gözlerinden korku okunuyordu.

"Bu çocuk be!" dedi London.

"Otuza otuzluk taşıyan bir çocuk," dedi Mac. "Onunla ben konuşabilir miyim London?"

"Tabii, konuş."

Mac, tutukluya doğru bir adım attı.

"Ne arıyorsun buralarda?"

Çocuk yutkundu.

"Hiçbir şey..." diye fısıltıya benzeyen bir sesle yanıtladı.

"Kim gönderdi seni?"

"Hiç kimse."

Mac, çocuğun suratına sert bir tokat attı, başı yana doğru savruldu ve sakalsız, solgun yanağı kıpkırmızı oldu.

"Kim gönderdi seni?"

"Hiç kimse."

Bu sefer daha sert bir tokat indi. Çocuk sendeledi, düşmemek için çabaladı, fakat omzunun üstüne yere düşüverdi.

Mac gidip onu ayağa kaldırdı.

"Kim gönderdi seni?"

Çocuk ağlamaya başladı. Gözyaşları yanaklarından süzülüp dudaklarındaki kana karışıyordu.

"Okuldaki çocuklarla kararlaştırmıştık."

"Liseden mi?"

"Evet. Sokaktaki birileri de bir şeyler yapılmasını söylüyordu."

"Kaç kişi geldiniz?"

"Altı."

"Diğerleri nerede?"

"Bilmiyorum efendim. Gerçekten bilmiyorum. Kaybettim onları."

Mac'in sesi tekdüzeleşmişti.

"Ambarı kim yaktı?"

"Bilmiyorum."

Bu sefer bir yumruk indirdi Mac. Öyle şiddetli vurmuştu ki, incecik çocuk gidip çadır direğine çarptı. Mac, onu tutup kaldırdı yeneden. Çocuğun gözü yarıp tamamen kapanmıştı.

"Bana 'bilmiyorum' ayağı yapma. Kim yaktı ambarı?"

Çocuk huçkırmaktan konuşamıyordu.

"Vurmayın bayım. Bilardo salonunda birileri bunun iyi bir iş olacağını söyledi. Anderson'ın bir radikal olduğunu söyledi."

"Anlaşıldı. Bizim doktor hakkında bir şeyler duydunuz mu, sen ve arkadaşların?"

Çocuk, Mac'e korkuyla baktı.

"Vurmayın bayım. Bilmiyorum. Kimseyi görmedik."

"Ne yapacaktın bu silahla?"

"Kor-kutmak için çadırlara doğru a-teş edecek-tik."

Mac, yüzünde buz gibi bir gülümsemeyle London'a döndü.

"Onu ne yapacağımız hakkında bir fikrin var mı?"

"Lanet olsun," dedi London. "O daha çocuk."

"Evet, otuza otuzluk taşıyan bir çocuk. Biraz daha meşgul oluyum mı onunla London?"

"Ne yapacaksın ona?"

"Onu okuluna öyle bir göndereceğim ki, bir daha hiçbir çocuk eline tüfek alıp buralara gelemeyecek."

Yer yatağında oturmakta olan Jim olup biteni izliyordu.

"Jim, az önce tepem atıp kendimi kaybediyorum diye beni silke-liyordun. Bak, şu anda kendimi kaybediyor muyum?"

"Soğukkanlılığını koruyorsan sorun yok," dedi Jim.

"Ben keskin nişancıyım," dedi Mac. "Bu çocuğa acıyor musun Jim?"

"Hayır, o bir çocuk değil, bir ibret vesikası."

"Ben de öyle düşünüyorum. Şimdi beni dinle çocuk. Seni dışarıdakilere teslim edersek muhtemelen öldürürler. İstersen burada çalışma yapalım biraz."

Çocuğun açık gözü korkuyla titredi.

"Tamam mı London?"

"Fazla hırpalama."

"Yapmak istediğim bir ilan tahtası, ceset değil," dedi Mac. "Evet çocuk, sanırım bunu hak ettin."

Çocuk geri çekilmeye çalıştı. Korunmak için öne doğru kapandı. Mac, onu omuzlarından sıkı sıkı tuttu. Sağ yumruğuyla ardı ardına sert darbeler indirmeye başladı. Burun kırılıp dümdüz oldu. Diğer göz de kapandı ve surat mosmor oldu. Çocuk, kısa, sert darbelerden korunmak için çılgınca çırpınıyordu. İşkence aniden durdu.

"Çözün," dedi Mac.

Elindeki kanı çocuğun deri ceketine sildi.

"Çok canın yanmamıştır herhalde," dedi. "Okulda bu güzellikleri sergilersin artık. Kes zırlamay. Kasabadaki çocuklara onları nelerin beklediğini anlatırsın."

"Yüzünü yıkayayım mı?" diye sordu London.

"Sakin ha! Ben tam bir cerrahi müdahalede bulundum, sen de kalkmış bunu bozmaya çalışıyorsun. Bunu yapmaktan hoşlandığı mı mı sanıyorsun?"

"Bilmiyorum," dedi London.

Tutuklunun elleri serbestti şimdi. Hıçkırıp duruyordu.

"Dinle beni çocuk," dedi Mac. "Çok fazla hırpalanmış değilsin. Burnun kırıldı, hepsi bu. Benim yerime bir başkası olsaydı çok daha kötü hırpalanırdın. Şimdi oyun arkadaşlarına söyle, bir dahaki sefere yakaladığımızın bacağına kırarız, ondan sonrakinin de iki bacağına birden kırarız. Anladın mı beni...? Anladın mı dedim?"

"Evet."

“Peki, Şimdi bunu yola g6t6r6p serbest bırakın.”

N6bet7iler 7ocuğun kollarına girip 7adırdan 7ıkmasına yardımcı oldular.

“London,” dedi Mac. “Devriye 7ıkarıp 7evrede başka silahlı çocuk var mı diye bir baktırsan iyi olur.”

“7ıkarttım,” dedi London. Mac’in yaptıklarını, g6z6n6 kırıpmadan korkuyla izlemişti.

“Tanrım, sen zalim pi7in biriyymiŐsin meğer Mac,” diye devam etti. “Birinin iyice tepesi atınca b6yle bir Şey yapmasını anlarım ama senin tepen falan da atmış değildi.”

“Biliyorum,” dedi Mac, yorgunca. “İŞin en zor yanı da bu ya.”

London 7adırdan 7ıkıp gidinceye kadar Mac’in y6z6ndeki soğuk g6l6mseme devam etti. Sonra yer yatağına gidip bağdaş kurdu. B6t6n v6cudu titriyordu. Y6z6 bembeyazdı. Jim, sağlam kolunu uzatıp onu bileğinden kavradı.

“Sen burada olmasan bunu yapamazdım Jim,” dedi Mac, bitkin bir halde. “Meğer sen 7ifte kavrulmuŐsun biriyymiŐsin. 6ylece baktın. Kılın bile kıpırdamadı.”

Jim, Mac’in bileğini daha da sıktı.

“Boşver,” dedi yavaŐa. “KarŐında korkmuş bir çocuk değil, davaya zararlı biri vardı. Yapılması gerekiyordu, sen de yaptın. Ne nefret, ne duygu, sadece g6rev. Sıkma canını.”

“Ellerini serbest bırakabilirdim, o zaman bana bir tane patlaatabilirdi ya da kendini korumaya 7alıŐırdı.”

“Bunu d6Ő6nme artık,” dedi Jim. “Bu, olup bitenin sadece k6k6k bir par7ası. Sempatı duymak korku duymak kadar k6t6 bir Şeydir. Bir doktor gibi d6Ő6n. Bu bir ameliyattı, oldu bitti. Yaralı olmasam ben yapardım senin yerine. Bir de dıŐarıdakilerin ona neler yapabileceklerini d6Ő6nsene.”

“Biliyorum,” dedi Mac. “Kıtır kıtır keserlerdi. Umarım başkalarını yakalamamıŐlardır. Aynı Şeyi yeniden yapamam.”

“Yeniden yapmak zorunda kalırdın,” dedi Jim.

Mac, g6zlerinde bir korku ifadesiyle ona baktı.

"Sen beni geçtin Jim. Beni korkutuyorsun. Daha önce de senin gibilerini tanıdım. Onlardan korkardım. Her gün biraz daha değiştiğini görüyorum. Haklı olduğunu biliyorum. Soğukkanlı düşünmek çılgınlıkla mücadele halindedir. Bunu biliyorum. Ama Jim, insanca bir şey değil bu. Beni korkutuyorsun."

"Beni bir işte değerlendirmeni istedim," dedi Jim kısık bir sesle. "Bunu yapmadın, çünkü beni çok sevdi."

Ayağa kalktı, gidip bir kasaya oturdu.

"Yanlıştı bu. Sonra yaralandım. Oturup bekledim, gücüm olduğunu biliyordum. Senden daha güçlüydüm Mac. Dünyadaki her şeyden daha güçlüydüm, çünkü doğru yoldaydım. Senin ve diğer herkesin aklı; kadında, tütünde, içkide, sıcak bir yerde, karını doyurmakta."

Jim'in gözleri ıslak nehir taşları kadar soğuktu.

"Yararlı olmak istedim. Şimdi ben senden yararlanacağım Mac. Kendimden ve senden yararlanacağım. Bak, söylüyorum sana, içimde hissettiğim bir güç var."

"Aklını kaçırmışsın sen," dedi Mac. "Kolun nasıl oldu? Şişlik var mı? Zehirlenmiş olabilirsin."

"Boşver bunu Mac," dedi Jim sakın bir havada. "Aklımı kaçırmış falan değilim. Gerçek şu... İçimde bir güç, büyüdü de büyüdü. Şimdi de bir bütün haline geldi. Git ve London'a onu görmek istediğimi söyle. Buraya gelsin. Niyetim onu kızdırmak değil ama vermem gereken emirler var."

"Belki de aklını kaçırmadın Jim, bilmiyorum," dedi Mac. "Fakat London'ın bu grevin seçilmiş başkanı olduğunu unutma. Hayatı boyunca insanlara liderlik yapmış. Şimdi ona ne yapacağını söylemeye kalkıyorsun, inan ki seni aslanların önüne atar."

Huzursuzca Jim'e bakıyordu.

"Gidip ona söylesen iyi edersin," dedi Jim.

"Bak dinle..."

"Mac, emirleri yerine getiren bir insansın. Bunu da yerine getirsen iyi olur."

Uzaklardan bir bağırtı duyuldu, sonra siren sesleri yükseldi birbiri ardından ve giderek uzaklaştı.

"Sam..." dedi Mac. "Yangın çıkardı."

Jim, güçlkle kalktı yerinden.

"Sen burada kalsan daha iyi olur," dedi Mac. "Çok halsiz görünüyorsun Jim."

Jim acı acı güldü.

"Ne kadar halsiz olduğumu göreceksin."

Yürüyüp çıktı çadırdan, Mac de onu izledi.

Yıldızlı gökyüzü, kuzeydeki ağaçların olduğu tarafta karar-mıştı. Torgas kasabasının ışıklarından gökyüzüne soluk bir ay-dınlık yansiyordu. Kasabanın sol tarafındaki yüksek ağaç küme-sinden yeni bir yangının kızıl ışıkları yükseliyordu. Şimdi sirenler hep birlikte çalışıyor, biri azalırken diğeri yükseliyordu.

"Bu sefer anında geldiler," dedi Mac.

Çadırlarından aceleyle çıkan işçiler, ayakta durmuş yangını seyrediyordu. Işığı gittikçe yayılan alevler ağaçların boyunu aş-mıştı.

"İyi bir başlangıç," dedi Mac. "Artık yangını söndürseler de evden hayır gelmez. Ancak uzaktan yangın söndürücü kullanabi-lirler."

London koşarak yanlarına geldi.

"Yaptı işte!" diye bağırdı. "Kararlı bir adamdır. Yapacağını bi-liyordum. Hiçbir şeyden korkmaz."

"Geri gelirse ondan yararlanınız," dedi Jim, soğukkanlılıkla.

"Ondan yararlanmak mı?" diye sordu London.

"Evet, böyle bir yangını çıkaran, başka şeyler de yapabilir. Ne güzel yanıyor. London, çadıra gelsene. Bir şeyler konuşmamız ge-rekiliyor."

"London, yani Jim demek istiyor ki..." diye araya girmeye ça-lıştı Mac.

"Ne demek istediğimi ben anlatacağım ona," dedi Jim. "Çadı-ra gel London."

Jim çadıra girip bir kasanın üstüne oturdu.

"Neler oluyor?" diye sordu London. "Ne hakkında konuşacaksınız?"

"Disiplin olmadığından bu grevi kaybedeceğiz. Nöbetçiler emirlere uymadıkları için Anderson'ın ambarı yandı. Muhafızlar yanından ayrıldıkları için Doktor kaçırıldı."

"Tamam da, ne yapabiliriz ki?"

"Otoriteyi tesis edeceğiz," dedi Jim. "Sıkı emirler vereceğiz. Bu insanlar seni seçtiler, öyle değil mi? Şimdi de, hoşlansınlar hoşlanmasınlar verilen emirlere uyacaklar."

"Tanrı aşkına Jim!" diye bağırdı Mac. "Sökmüyor işte. Hepsi kaçıp gider. Soluğu başka bir eyalette alırlar."

"Onları denetleriz. Nerede şu tüfek?"

"Orada. Ne yapacaksın onunla?"

"İşte otorite," dedi Jim. "Bıktım bu kısır döngüden. Bu durumu düzeltereğim. Siz şöyle durun bakalım."

London öfkelenmişti. "Ne demek 'bu durumu düzeltereğim'? Saçma sapan konuşup durma."

Jim sustu. Genç yüzü, taştan oyulmuş gibi kıpırtısızdı, gözleri sabit bakıyordu, dudaklarının kenarında gülümsemeye benzer kıvrımlar vardı. Büyük bir özgüvenle London'a gözlerini dikmişti.

"Otur London," dedi. "Aç kartlarını bakalım."

London, huzursuzca Mac'e baktı.

"Bu arkadaş kafayı mı oynattı?"

Mac gözlerini kaçırdı.

"Bilmiyorum."

"Otursana," dedi Jim. "Nasıl olsa oturacaksın."

"Peki, oturayım."

"Tamam. İstersen şimdi beni kamptan atabilirsin. Nasıl olsa hapisanede benim için bir yer ayarlarlar. Ya da burada kalmama izin verirsin. Fakat kalırsam bu işi düzene sokarım, bunu yapabilirim."

London içini çekti.

"Bu işten ben de bıktım. Sorun eksik olmuyor. Çok genç olmasan bir dakika bile durmaz işi sana bıraktırdım. Burada başkan benim."

“İşte bu yüzden,” diye araya girdi Jim. “Emirlerimi senin aracılığınla iletacağım. Beni yanlış anlama London. Benim istediğim otorite değil, eylem. Bütün istediğim grevin başarıya ulaşması.”

“Sen ne diyorsun, Mac?” diye sordu London çaresizlikle. “Bu çocuk neler söylüyor böyle?”

“Bilmiyorum. Sanırım kurşun zehirlenmesi oldu ama söyledikleri de mantıklı.”

Bir kahkaha attı, kahkahası sessizliği yarıp geçti.

“Bir Bolşevik havası seziyorum ama...” dedi London.

“Ne havası olursa olsun, işe yarıyor mu sen ona bak,” diye yanıtladı Jim. “Dinliyor musun?”

“Bilmiyorum. Tamam tamam, dinliyorum.”

“Peki öyleyse, yarın sabah grev kırıcıları bir güzel pataklayacağız. En iyi dövüşçüleri toplamanı istiyorum. Hepsinin eline sopa vereceğiz. Arabaların çiftler çiftler hareket etmesini istiyorum. Polisler muhtemelen yollarda devriye geziyor olacaktır ve barikat da kurabilirler. Durmayacağız. Barikat kurmuşlarsa birinci araba barikata çarpacak, ikinci araba gelip çarpan arabadakileri toplayacak ve yoluna devam edecek. Anlaşıldı mı? Başladığımız işi sonuna kadar götüreceğiz. Başaramazsak, başladığımız noktadan çok daha geriye gitmiş oluruz.”

“Emirleri sen vereceksin, milletle benim başım belaya girecek,” dedi London.

“Ben emir vermek istemiyorum,” dedi Jim. “Gösteriş peşinde değilim. İşçiler beni tanımıyor. Ben sana söyleyeceğim, sen de onlara. Şimdi ilk iş, birilerini gönderip yangının durumunu öğrenmek. Yarın başımızda bela çok olacak. Sam’in bu yangını çıkartmamasını dilerdim ama oldu bir kere. Bu gece kampı da çok iyi korumamız gerekiyor. Misillemeler olabilir, bunu aklından çıkarma. Birbiriyle bağlantı halinde iki sıra nöbetçi diz. Ayrıca, nöbette uyuyanları, kaçanları iyice sopadan geçirecek beş kişilik bir inzibat komitesi kurulmasını da istiyorum. Sağlam beş kişi ver bana.”

London başını iki yana salladı.

“Seni ayağımın altına alıp pataklasam mı, yoksa dediklerini yapsam mı, karar veremedim,” dedi. “Bütün bunlar başımızı daha çok belaya sokacak gibi geliyor bana.”

“Peki, yine de sen bir yandan bunları düşünürken, nöbetçileri de dik bakalım. Korkarım, sabah olmadan başımıza bir sürü bela gelecek.”

“Peki evlat. Bir deneyelim hele.”

London çıkıp gittikten sonra Mac, Jim’in yanı başına gelip durdu.

“Kolun nasıl Jim?” diye sordu.

“Hiçbir şey hissetmiyorum. Herhalde iyidir.”

“Sana ne oldu bilmiyorum,” dedi Mac. “Ama bir şeyler olduğu kesin.”

“Böyle mücadelelerde ortaya çıkan bir durum bu. Bizimki gibi grevlerde küçük sorunlar doğar ve aniden büyük güçlerin harekete geçtiğini de hissedersin. Bu güçleri görmek seni ayağa kaldırır ve eyleme sevk eder. Sanırım otorite de buradan doğuyor.”

Gözlerini kaldırıp baktı.

“Gözlerin neden öyle fır dönüyor?” diye bağırdı Mac.

“Biraz başım dönüyor,” diyen Jim bayıldı ve oturduğu kasadan aşağı yuvarlandı.

Mac onu sürükleyerek şilteye götürdü ve ayaklarının altına bir kasa koydu. Kamptan, küçük bir dere şırıltısı gibi kâh alçalıp kâh yükselen mırıltılar duyuluyordu. Çadırın önünden gelip geçenler vardı. Yeniden siren sesleri duyuldu ama bu sefer ortalığı birbirine katmıyorlardı, anlaşılın itfaiye geri dönüyordu artık. Mac, Jim’in gömleğinin düğmelerini çözdü. Çadırın köşesinde duran bir kova suyu alıp geldi, başına ve boynuna su serpti.

Jim gözlerini açıp Mac’e baktı.

“Başım dönüyor,” dedi, kederli. “Doktorun gelip bana bir şeyler vermesini ne kadar isterdim. Geri gelecek mi, ne dersin Mac?”

“Bilmiyorum. Şimdi nasılsın?”

“Hâlâ dönüyor başım. Sanırım dinlenmezsem geçmeyecek.”

“Evet. Uyumalısın. Gidip sana et suyu çorba getireyim. İyi gelir. Ben gelinceye kadar yerinden kalkma.”

Mac gidince Jim, asık bir suratla çadırın tepesine dikti gözlerini. "Acaba geçti mi?" diye söylendi kendi kendine. "Sanmıyorum ama belki de geçmiştir."

Mac geri gelip çorbayı yere koydu. Kasayı, uyumakta olan Jim'in ayaklarının altından aldı ve yer yatağının kenarına oturup onun uyuyan gergin yüzüne baktı.

Uyuyan bir insanın sükûneti yoktu bu yüzde. Dudaklar geri-
liyor, dişler ortaya çıkıyor, ağız kuruyunca yeniden sımsıkı kapalıydı. Gözlerinin çevresi seğirip duruyordu. Dudakları, büyük bir basınca karşı koyuyormuş gibi ağır ağır aralandı, bir şeyler söylemeye çalıştı ama yalnızca bir homurtu duyuldu. Mac, Jim'in üstüne eski bir yorgan örttü.

Aniden lambanın ışığı azaldı ve çadırın büyük kısmı karanlığa gömüldü. Mac yerinden fırlayıp gaz tenekesini buldu. Lambanın kapağını açıp gaz doldurdu. Işık yeniden canlandı, bir kelebeğin kanatları gibi iki yana yayıldı.

Dışarıdan devriyelerin ayak sesleri duyuluyordu. Anayoldan geçen nakliye kamyonlarının homurtusu oraya kadar ulaşıyordu. Mac, lambayı çadır direğinden alıp yer yatağının yanına koydu. Arka cebinden bir tomar katlanmış kağıt, buruş buruş, damgalı bir zarf ve küçük bir kurşunkalem çıkardı. Kâğıdı dizine koyup, büyük, yuvarlak harflerle yavaş yavaş yazmaya başladı:

Sevgili Harry;

Tanı aşkına buraya biraz yardım gönder. Doktor Burton bu gece kaçırıldı, yani öyle düşünüyorum. Doktor bizi bırakıp kaçacak adam değildi ama artık yok işte. Bu vadi İtalya gibi örgütlenmiş. Her taraf vijilantelerle dolu. Yiyeceğe, ilaca ve paraya ihtiyacımız var. Dick elinden geleni yapıyor ama dışarıdan ayrıca yardım almazsak işimiz bitik. Böylesine örgütlenmiş bir yere rastlamamıştım bugüne kadar. Neredeyse üç kişi her şeyi kontrol ediyor. Belki Dick de şu anda içeriyi boylamıştır.

Jim çok hızlı. Beni de iğne ipliğe çevirdi. Sanırım yarın bizi buradan atacaklar. V'ler arazi sahibinin ambarnı yaktı ve şu anda o adam müthiş kızgın. Doktor Burton da olmayınca, bölgenin

sağlık otoriteleri bizi sepetleyecektir. Bir şeyler düşünmeliyiz. Jim'le benim kafa derimizi yüzmek için her an peşimizdeler. Bizi içeri almaları durumunda yerimize geçecek birileri olmalı. Yardım yollamanız için yalvarıyorum, Harry. Sempatizanlar korkutuldu ama en kötüsü bu değil.

Yeni bir kağıt çekti.

İşçiler de huysuzlanmaya başladı. Bu ruh halini bilirsin. Yarnın sabah gidip belediye binasını da yakabilirler, dağa çıkıp orada altı ay da saklanabilirler. Bu yüzden, Tanrı aşkına Harry, bize yardım etmeleri gerektiğini herkese söyle. Bizi buradan atacak olurlarsa yeni bir yer bulamayabiliriz. Grev gözcülüğünü kamyonlarla yapacağız. Ne olup bitiğini de öğrenemiyoruz. Hoşçakal. Bunu sana Jack ulaştıracak. Tanrı aşkına buraya biraz yardım.

Mac

Mektubu yeniden okudu. Unuttuğu bir t harfini ekledi, kâğıdı katladı, kirli zarfa yerleştirdi. Zarfın üstüne "Sayın John H. Weaver" yazdı.

Dışarıdan biri seslendi.

"Kim o?"

"London."

"Gel."

London çadıra girdi.

Mac'le şiltede uyuyan Jim'e baktı.

"Onun söylediği gibi nöbetçileri dışarıya diktim."

"İyi olmuş. Jim bitkin durumda. Doktor'un burada olmasını isterdim. Omzu beni korkutuyor. Ağrıyıyor diyor ama yaptığı, aptalca gizlemek."

Mac, lambayı yeniden çadırın direğine astı.

London bir kasaya oturdu.

"Ne oldu buna?" diye sordu. "Bir bakıyorsun ağzı süt kokan bir çocuk, bir bakıyorsun benim yerime geçmiş."

Mac'in gözleri gururla parladı.

"Bilmiyorum. Daha önce de buna benzer olaylar gördüm ama bu kadarını görmemiştim. Dediklerini yapmalısın. Önce kafayı sıyırdı sandım. Hâlâ da sıyırıp sıyırmadığından emin değilim. Kız nerede London?"

"Benim oğlanla birlikte boş bir çadıra yerleştirdim onları."

Mac, başını kaldırıp baktı.

"Boş çadırı nereden buldun?"

"Bazıları sanırım bu karanlıkta kaçıp gitmiş."

"Belki de nöbetçilerin çadırıdır."

"Hayır," dedi London. "Bunu ben de düşündüm. Sanırım ka-
çanlar var."

Mac gözlerini ovuşturdu.

"Sanırım bunun da zamanı geldi. Bazıları dayanamadı. Dinle London, ben çaktırmadan gidip postaya bir mektup atmak istiyorum. Hem çevreye de bakınırım biraz."

"Neden adamlardan birini göndermiyorsun?"

"Bu mektubun mutlaka yerine ulaşması gerekiyor. Kendim gitsem daha iyi olacak. Bu konuda deneyimliyim. Beni yakalayamazlar."

London kocaman ellerine baktı.

"Bu... bu kızıl bir mektup mu?" diye sordu.

"Sanırım öyle. Grevin çökmemesi için yardım sağlamaya çalışıyorum."

London konuşmakta zorlanıyordu.

"Söylediğim gibi... bize kızılların alayının orospu çocuğu olduğu anlatıldı hep. Bu yalan, değil mi Mac?"

Mac kıs kıs güldü.

"Nasıl baktığına bağlı. Eğer otuz bin dönüm toprağa ve bir milyon dolara sahipsen kızılların alayı orospu çocuğudur. Ama London için, bir işçi için onlar, domuz gibi değil, insan gibi yaşamınız uğruna size yardımcı olmaya çalışan insanlardır, anlıyor musun? Elbette siz haberleri gazetelerden okuyorsunuz, gazetelerin patronları toprak ve para sahipleridir, bu yüzden bizler on-

lara göre orospu çocuğu oluyoruz, anlıyor musun? Bizi tanıdın ve öyle olmadığımızı gördün. Kararını kendin vermelisin.”

“Peki, benim gibi biri sizlerle birlikte çalışabilir mi? Aslında ben de birlikte yolculuk yaptığım insanlara böyle davranıyordum.”

“Kesinlikle,” dedi büyük bir istekle Mac. “Çok doğru söyledin. Sende liderlik özelliği var London. Bir işçisin ama aynı zamanda bir lidersin de.”

“İşçiler ne dersem yaparlar,” dedi London. “Hayatım boyunca bunu yaptım ben.”

Mac, elini London’ın dizine koyup, “Dinle,” dedi kısık bir sesle. “Sanırım bu grevi kaybedeceğiz. Fakat burada o kadar gürültü koparttık ki, herhalde pamukta greve gerek kalmayacak. Şimdi gazeteler bizim olay çıkardığımızı yazıyor. Ama biz işçilere bir arada mücadele etmeyi öğrettik; işçilerin bir araya geldiğinde gittikçe daha büyük, daha büyük bir kitle haline gelebildiğini gösterdik, anlıyor musun? Kaybetsek ne çıkar ki? Yaklaşık bin işçi burada nasıl greve gidildiğini öğrendi. Bütün işçilere bir arada mücadele etmenin gerekliliğini öğrettiğimizde belki... belki Torgas Vadisi, bu vadinin büyük kısmı üç kişinin elinde kalmayacak artık. Bir işçi daldan elma kopardı diye hapse girmeyecek, anlıyor musun? Fiyatı yüksek tutmak için elmaları nehre dökemeyecekler. Hele senin ve benim gibi insanların bağırsaklarını çalıştırmak için elmaya ihtiyacı varken, anlıyor musun? Bütüne bakmalısın London, yalnızca bu küçük greve değil.”

London, gözlerini büyük bir dikkatle Mac’in ağızına dikmiş, sanki o ağızdan çıkan kelimeleri görmek istermiş gibi dikkat kesilmişti.

“Bu dev... devrim, öyle değil mi?”

“Evet, ta kendisi. Açlığa ve soğuğa karşı devrim. Bu vadinin sahibi üç adam arazilerini elde tutmak için ortalığı birbirine katıyor, fiyatlar düşmesin diye elmaları döküyor. Yiyeceklerin sadece beslenmeye yaradığını düşünen biri de lanet olası kızıl oluyor. Anlıyor musun?”

London gözlerini iyice açmış, rüyadaymış gibi bakıyordu.

"Radikallerin pek çok konuşmasını dinlemişimdir," dedi. "Hiçbir zaman da kulak asmamışımdır. Hemen tepeleri atardı. Tepesi atan adamlara pek inanmam. Daha önce senin gibi bunları sakince anlatan birine hiç rastlamamıştım, hiç."

"İşte anlamış oldun London. Bunu kavramak seni farklı bir insan yapacak. Bizim kirli işler çevirdiğimizi, yeraltı çalışması yaptığımızı söylerler. Hiç düşündün mü London? Bizim silahımız yok. Başımıza bir şey gelse gazeteler yazmaz. Ama karşı tarafa bir şey olsa yazmaya mürekkep yetmez. Paramız yok, silahımız yok, sadece kafamızı kullanıyoruz London, anlıyor musun bunu? Bu, bir adamın elinde sopayla bir makineli tüfek müfrezesine karşı savaşması gibi bir şey. Onun yapabileceği tek şey, sezdirmeden yaklaşıp makineli tüfeklilere arkadan darbe indirmektir. Belki adil değil, evet ama bu da bir atletizm yarışması değil. Aç insan kural tanımaz."

"Bunu hiç anlamamıştım," dedi London ağır ağır. "Bana kimse zaman harcaıyıp bunları anlatmamıştı. Sakin sakin bir şeyler anlatan insanları dinlemek hoşuma giderdi. Fakat ben onları ne zaman dinlemeye dursam zıvanadan çıkar ve 'kahrolsun polis!' diye bağırmaya başlardı. 'Kahrolsun hükümet!' diye bağırır, devlet dairelerini yakmaktan söz ederlerdi. Bu hiç hoşuma gitmezdi, çünkü bunların hepsi güzel binalardı. Kimse bana bunları böyle anlatmadı."

"Demek kafalarını kullanmamışlar," dedi Mac.

"Mac, belki de bu grevi kaybedeceğimizi söyledin. Nerden vardın bu sonuca?"

Mac düşündü. "Eh artık..." dedi kendi kendine konuşmuş gibi, "nasıl olsa kaçmazsın... Sana nedenini anlatayım London. Bu vadide güç birkaç kişinin elinde. Dün gelen adam bizi vazgeçirmeye çalıştı. Fakat artık vazgeçmeyeceğimizi biliyorlar. Yapacakları tek şey bizi buradan söküp atmak ya da öldürmek. Yiyeceğimiz ve doktorumuz olsaydı, ayrıca Anderson bizi destekleseydi onlara karşı direnebilirdik. Fakat Anderson yara aldı.

Silah gücüyle bizi atarlar buradan. Hele mahkemeden karar çıkartırlarsa, atmaları işten bile değil. O zaman nereye gideriz? Ormanlara çekilemeyiz, çünkü mevzuat onlardan yana. Bizi bölüp parçalayıp tepeleyeceklerdir. İnsanlarımız bütün bunlara direnecek kadar güçlü değil. Korkarım artık yiyecek yardımı da alamayacağız.”

“Peki o zaman neden insanlara yenildiğimizi, çekip gitmemiz gerektiğini söylemiyoruz?” dedi London.

“O kadar yüksek sesle konuşma. Arkadaşı uyandıracaksın. Nedeni şu: Onlar bizim insanlarımızı korkutabilir, fakat biz de onlara korku salabiliriz. Son perdeyi de oynayacağız. Elimizden geldiğince asılmalıyız. Bizden birilerini öldürürlerse, gazeteler yazmaz ama haber kulaktan kulağa yayılır. Diğer işçiler bunu duyup öfkeye kapılır. Düşmanı göstermiş oluruz, anlıyor musun? Düşmanını bellediği zaman insanlar gayet güzel bir araya gelir. O ambar bizim gibi insanlar tarafından yakıldı, çünkü onlar gazete okuyorlardı, anlıyor musun? Onları mümkün olduğu kadar kısa zamanda tarafımıza kazanmalıyız.”

İyice boşalmış olan tütün torbasını çıkardı.

“Bunu saklamıştım. Sigara içmek istiyorum. İçer misin London?”

“Hayır. Canım çektiğinde tütün çiğnerim.”

Mac ince bir sigara sardı. Sigarayı gaz lambasının ağzına tütüp yaktı.

“Biraz kestirmelisin London. Bu gece neler olacağını Tanrı bilir. Benim kasabaya gidip bir posta kutusu bulmam gerekiyor.”

“Yakalanabilirsin.”

“Yok, yakalanmam. Elma bahçelerinin içinden giderim. Kimseye görünmem.”

Gözü çadırın arka tarafına kaydı birden. London arkasına dönüp baktı. Çadırın alt kısmı aralandı ve Sam içeri süzülüp ayağa kalktı. Çamur içindeydi, giysileri yırtılmıştı. Yanağından aşağı uzanan bir kesik izi vardı. Dudakları yorgunluktan gerilmiş, gözleri çukura kaçmıştı.

"Yalnızca bir dakikam var," dedi yavaşça. "Amma da iş be! Ne çok nöbetçi dikmişsiniz böyle. Kimsenin beni görmesini istemedim. İkili çalışan birileri olabilir."

"İyi becerdin," dedi Mac. "Yangını gördük."

"Evet. Hemen hemen tamamen yandı ev. Fakat önemli olan bu değil."

Yer yatağında yatmakta olan Jim'e baktı. Sam iyice gerildi.

"Yakalandım..."

"Yapma be!"

"Evet, yakaladılar ve yüzümü de gördüler."

"Buraya gelmemeliydin," dedi London, kızgınlıkla.

"Biliyorum ama olup biteni doğrudan anlatmak istedim size. Beni ne gördünüz ne duydunuz. Adamın beynini... dağıtmak zorunda kaldım. Artık gidiyorum. Beni yeniden yakalarlarsa sizden istediğim hiçbir şey yok, anladınız mı? Kafayı yemiş biriyim, tamam mı? Delinin tekiyim. Tanrı bana yak dedi, ben de yaktım, tamam mı? Size söylüyorum. Benim için riske girmeyin. İstemiyorum."

London eğilip onun elini tuttu.

"Sen iyi bir insansın Sam. Senin gibisi yoktur. İleride görüşeceğiz."

Mac'in gözü çadırın kanatlarındaydı.

"Kasabaya gidersen," dedi kısık bir sesle. "Center Avenue 42'ye uğra. Beni Mabel gönderdi de. Yalnızca yemek için. Bir kereden fazla gitme."

"Tamam Mac, hoşçakal."

Diz çöküp başını çadırdan dışarı uzattı, karanlığa bakındı. Dışarı süzüldü ve çadırın kanadı yeniden kapandı.

London içini çekti.

"Umarım yakayı ele vermez," dedi. "İyi bir insandır. Onun gibisi yoktur."

"Yorma kafanı," dedi Mac. "Bizim küçük adam Joy gibi onu da bir gün öldürürler. Joy nalları dikeceğinden emindi. Benim ve Jim'in de başına önünde sonunda gelecek bu. Olacağı hemen hemen kesin ama fark etmez."

London'ın ağızı açık kaldı.

"Tanrım, nasıl iş bu böyle. Sizler hayattan zevk almaz mısınız?"

"Alırız elbette," dedi Mac. "Çoğu insandan fazla hem de. Bu önemli bir görev. Anlamı olan bir işten aldığın tat çok daha büyüktür, bunu unutma. İşten gelmeden yapılan bir iş insanı bir yere götürmez. Bizim işimiz yavaş ilerler ama hedefi bellidir. Tanrım, oturmuş gevezelik ediyorum burada. Gitmem gerekiyor."

"Yakayı ele verme Mac."

"Vermem ama dinle London, bu adamların Jim'i ve beni ortadan kaldırmaktan başka bir şey istedikleri yok. Ben başımın çaresine bakanın. Sen burada kalıp Jim'e göz kulak olur musun? Yapar mısın bunu?"

"Elbette yaparım. Gözümü ayırmam."

"Hayır, sen de şu yer yatağının bir kenarına büzülüp uyu biraz. Ama bu çocuğu da almasınlar, dikkat et. Ona ihtiyacımız var, çok değerlidir."

"Tamamdır."

"Hoşçakal," dedi Mac. "Mümkün olduğu kadar kısa zamanda dönmeye çalışacağım. Ne olup bittiğini öğrenmek istiyorum. Belki gazete bile alırım."

"Hoşçakal."

Mac, sessizce çıktı çadırdan. London onun muhafızla konuştuğunu, sonra bir diğerine doğru gittiğini duydu. O gittikten sonra da London bir süre gecenin seslerini dinledi. Dışarı sakindi ama uykusu gelmiyordu. Devriye gezen nöbetçilerin ayak sesleri, birbirleriyle selamlaşmaları duyuluyordu. İki horoz öttü, birinin sesi yakından geliyordu, yaşlı ve bilge olanınki ise uzaktan... Bir tren kampanası duyuldu ötelere ve ardından istim sesiyle birlikte lokomotifin gürültüsü. London, yer yatağına, Jim'in yanı başına oturdu, bir bacağını uzattı, diğerini büküp elleriyle kavradı. Çenesini dizine dayayıp soran ve inceleyen gözlerle Jim'i seyre daldı.

Jim, rahatsızca kıpırdandı. Havaya kaldırdığı kolu yeniden yanına düşüdü.

“Ah... evet... su...” dedi.

Derin derin soludu.

“Her yer zifiri karanlık.”

Gözlerini açtı, bir şey görmeksizin kırpıştınp durdu. London, Jim'e dokunmak istemiş gibi dizlerinde kenetlediği ellerini çözdü fakat dokunmadı. Jim'in gözleri yeniden kapandı. Büyük bir nakliye kamyonunun geçtiği duyuldu. London uzaklardan bir feryat duyar gibi oldu.

“Hey!” diye seslendi yavaşça.

Nöbetçilerden biri çadıra girdi.

“Ne var patron?”

“Kim bağılıyor dışarıda?”

“O mu? Daha önce duymadın mı? Kalçası kırılan ihtiyar. Çıldırdı. Güçlkle zaptediyorlar. Bir kedi gibi dövüşüyor, ısırıyor. Ağzını bağladılar.”

“Sen Jake Pedroni değil misin? Evet, osun. Bana bak Jake, Doktorun, lavman yapılmaz ve sabunlu suyla temizlenmezse ihtiyarın bu hale geleceğini söylediğini duymuştum. Ben buradan ayrılamıyorum. Gidip bu işi yapar mısın Jake?”

“Tabii patron.”

“Tamam o zaman, hemen git. Çırpınıp durması kalçası için hiç iyi değil. Ayak bileği kırılan adam nasıl?”

“Ha o mu? Birileri ona viski verdi. Şimdi iyi.”

“Bir şey olursa beni çağır Jake.”

“Tamamdır.”

London gidip yer yatağında Jim'in yanına uzandı. Lokomotifin puf pufları gittikçe hızlanmıştı. Uzaktaki yaşlı horoz öttü önce, genç olanı ona cevap verdi yakınlardan. London uykunun bastırıldığını hissetti, yine de uykuya dalmadan önce dirseğine dayanıp Jim'e bir kez daha baktı.

Mac çadıra döndüğünde ortalık yeni yeni ağarıyordu. Çadırın direğine asılı lamba hâlâ yanıyordu. London'la Jim yan yana uyuyordu. Mac içeri girince London doğrulup çevresine bakındı.

"Kim o?"

"Benim," dedi Mac. "Şimdi geldim. Arkadaş nasıl?"

"Uyumuşum," dedi London, esneyip kelinin kaşırken.

Mac gidip Jim'e baktı. Jim'in yüzündeki gerginlik ve yorgunluk kaybolmuştu.

"İyi görünüyor. Dinlenmek iyi gelmiş."

London yataktan kalktı.

"Saat kaç?"

"Bilmiyorum. Ortalık yeni aydınlanıyor."

"Arkadaşlar ateşi yakmadılar mı daha?"

"Oralarda birilerini gördüm. Yanmış odun kokusu vardı. Belki de Anderson'ın ambarından geliyordur koku."

"Arkadaşı bir dakika bile yalnız bırakmadım," dedi London.

"İyi yapmışsın."

"Sen ne zaman uyuyacaksın?"

"Tanrı bilir. Çok da uykum yok. Evvelsi gece ya da ondan bir önceki gece uyumuştum son olarak. Sanki bir hafta önce gibiydi. Oysa Joy'u daha dün gömdük, daha dün be..."

London yeniden esnedi.

"Sanırım bu sabah et ve fasulye var. Tanrım, bir de kahve olsaydı yanında!"

"Haydi kasabaya gidelim, salam ve yumurta yiyip kahve içelim."

“Cehennem kadar yolun var. Ben gidip aşçıları uyandırırım.”

London, uykulu uykulu çıktı çadırdan.

Mac ışığın altına kasayı çekip cebinden katlanmış bir gazete çıkardı. Gazeteyi açarken Jim seslendi ona:

“Ben uyandım Mac. Neredeydin?”

“Mektup atmaya gittim. Bir evin önünden de gazete yürüttüm. Neler oluyormuş bakalım?”

“Mac, dün gece kendimi rezil ettim, değil mi?”

“Yok be Jim. İyi yaptın aslında. Bizi avucuna aldın doğrusu.”

“Böyle bir şey daha önce hiç başıma gelmemişti.”

“Bu sabah nasıl hissediyorsun kendini?”

“İyiyim. Ama dünkü farklıydı. Dün gece bir ineği bile kaldırbilirdim yerinden.”

“Doğru ya, bizi kaldırdın zaten. O iki kamyon fikri de iyiydi. Barikata çarpacak arabanın sahibi bundan pek memnun kalmayacak olsa da. Kasabada neler oluyormuş, bir bakalım hele. Vay vay... şu manşete bak! Dinle Jim:

GREVCİLER EVLERİ YAKIYOR... İNSANLARI ÖLDÜRÜYOR!

Dün gece saat onda William Hunter'ın banliyödeki evi yakılıp yerle bir edildi. Polis, yangından şu anda elma bahçelerinde grev yapmakta olan işçilerin sorumlu olduğunu açıkladı. Bir şüpheli kendisini yakalayana saldırarak kaçtı. Ağır yaralanan özel şerif yardımcısı Olaf Bingham'ın hayatından umut kesilmiştir.

Devamında da şöyle deniyor:

Akşamın daha erken saatlerinde grevciler, ya dikkatsizlikle ya da kasıtlı olarak Anderson'ın çiftliğindeki ambarı yakmışlardır. Bay Anderson, daha önce grevcilere arazisinde kalma izni vermişti.

“Uzun bir yazı Jim. İstersen okuyabilirsin.”

Sayfayı çevirdi.

“Heyyyy... Şu başyazıya bak. Dinle:

Artık harekete geçmenin zamanı gelmiştir. Mevsimlik işçiler vadinin en önemli endüstrisini sekteye uğratiyorsa; parayla tutulmuş yabancı ajitatörler (bu biziz, Jim!) tarafından yönlendirilen elma toplayıcıları bir şiddet ve kundaklama kampanyası sürdürüyorsa; Kızıl Rusya huzur içindeki Amerika'ya taşıyorsa; yollarımız artık Amerikan vatandaşları için güvenli olmaktan çıkmışsa; evlerimiz bile ateşe veriliyorsa, harekete geçmenin zamanı gelmiş demektir!

"Bu vadi kendi insanlarına gereken özeni gösterir, fakat grevçiler dışarıdan gelmez. Onlar yasaları hiçe saymakta, hayata ve mülkiyete zarar vermekte, verimli arazilerde yaşamakta, sempatanlardan gizlice yardım almaktadır. Gazetemiz şiddete kesinlikle karşıdır; ancak bu huzur bozucularla ve katillerle yasanın yeterince başa çıkamadığı durumlarda vatandaşların harekete geçmesi gerektiğine inanır. Kundakçıların gözünün yaşına bakılmaz. Parayla tutulmuş bu kışkırtıcıları söküp atmalıyız. Gazetemiz bütün vatandaşlara, bu adamların kaynaklarını araştırıp ortaya çıkarmalarını salık verir. Kamplarında dün üç büyükbaş hayvanın kesildiği haber alınmıştır.

Mac, gazeteyi yere çaldı.

"Elbette bütün bu yazılanlar, bu gece bir bilardo salonu dolu Amerikalının, daha iyi zamanları özlediğini söyleyen zavallı bazı insanların pencerelerini taşılayacakları anlamına geliyor."

Jim yataktan kalktı.

"Şu işe bak Mac. Neler yapmışız meğer."

"Yapmadığımız kalmamış."

"Cinayet işleyen adama ne dersin?"

"Evet, Sam'in işi. Onu yakaladılar. O da kaçmak zorunda kaldı. Adam silahlıydı, Sam de ayaklarını kullandı."

Jim yeniden uzandı yatağa.

"Evet," dedi. "Önceki gün ayağını nasıl kullandığını görmüş-tüm. Fakat durum kötü. Çok kötü!"

"Evet. Editör bol keseden atmış. 'Parayla tutulmuş yabancı ajitatörler'. Oysa ben Minneapolis doğumluyum! Büyükbabam Bull

Run Muharebesi'nde savaşıyordu. Üzerine ateş edilinceye kadar kendini boğa güreşinde sandığını anlatır dururdu. Hoover yönetimi* ne kadar yabancıysa sen de o kadar yabancıydın. Lanet olsun Jim, bu işler hep böyledir. Fakat..."

Son kalan tütününü cebinden çıkardı.

"Kapanışa yaklaştık Jim. Sam bu yangını çıkartmayacaktı."

"Sen söyledin ona gitmesini."

"Biliyorum, ambar yanınca çığına dönmüştüm."

"Peki, şimdi ne yapacağız?"

"İleri, daima ileri. Arabaları grev kırıcılara karşı sefere çıkaracağız. Gücümüz yettiğince, sonuna kadar savaşacağız. Sonra da kaçıp gideceğiz buradan, eğer yapabilirsek tabii. Korkuyor musun Jim?"

"Yok canım, kesinlikle."

"Sıkışmış durumdayız Jim. Gittikçe daha fazla sıkıştırıldığımızı hissediyorum."

Kasadan kalkıp yer yatağına oturdu.

"Belki de uykusuzluktandır. Kasabandan çıkmış gelirirken her ağacın altında beni bir grup adamın beklediği zannına kapıldım. Öyle korkmuştum ki, bir fare kıpırdasa tabanları yağlayacaktım."

"Çok yorgunsun," dedi Jim, yumuşak bir sesle. "Yaralanmasam burada bir şeylere faydam dokunurdu. Oysa ben burada oturmaktan başka şey yapmıyorum."

"Hiç de değil," dedi Mac. "Ne zaman gücüm tükense bana istimi sen veriyorsun, bu sabah da istime ihtiyacım var. Midem bomboş! Bir içki olsa içerdim doğrusu."

"Bir şeyler yersen hiçbir şeyin kalmaz."

"Harry Nilson'a yazdım," dedi Mac. "Yardıma ve erzağa ihtiyacımız olduğunu söyledim. Ama korkarım artık çok geç."

* **Hoover administration:** 1929-1933 yılları arasında Birleşik Devletler'de başkanlık yapmış Herbert C. Hoover'ın geleneksel Cumhuriyetçi Parti politikalarını güçlü bir şekilde sürdürmüş olan yönetimi. İthal mallarına yüksek koruyucu vergiler koymuş, dışarıya karşı sıkı tecrit politikaları uygulamıştır. (y.n.)

Jim'e tuhaf tuhaf baktı.

"Dinle Jim, dün gece Dick'i buldum. Şimdi yaklaş bana. Gel-
diğimiz ilk geceyi hatırlıyor musun?"

"Tabii ki."

"Köprü'nün oradan sola dönüp ormanlık alana dalmıştık..."

"Evet."

"Şimdi iyi dinle. Ortalık karışır da birbirimizi kaybedersek o köprüye gidip altına gir, kasaba tarafındaki kemerin orada kuru söğüt dallarından bir yığın göreceksin. O dalların altında derin bir mağara var. Mağaraya gir ve söğüt dallarıyla üstünü yeniden kapat. Beş metre kadar gidebilirsin, tamam mı? Dick oraya batta- niye ve konserve yiyecek bırakacak. Bizi dağıtırlarsa oraya gidip birkaç gün beklersin. Gelmemişsem anla ki başıma bir iş geldi. Kasabaya geri dön. Bu vadide yasal bakımdan temize çıkmadığımız sürece geceleri yolculuk yap. Dün geceki adamla ilgili cinayeti bize yükleyemedikleri sürece altı aydan fazla ceza vere- mezler. Bunu da yapacaklarını sanmam, çünkü iş iyice ayyu- ka çıkar. O zaman ILD* de Joy'un vurulmasını gündeme getirir. Unutmazsın değil mi Jim? Oraya gidip birkaç gün bekleyeceksin. Orada seni bulabileceklerini hiç sanmam."

"Benden bir şey saklıyorsun. Bildiğin bir şey mi var Mac?" diye sordu Jim.

"Bir şey saklamıyorum," dedi Mac. "Sadece köşeye sıkıştırıl- dığımızı hissediyorum... Yalnızca bir sezgi bu. Dün gece kamp- tan çok sayıda işçi sıvıştı, çoğunlukla da karıları ve çocukları olanlar. London tamamdır. Yakında Parti'ye üye olacak. Diğerle- rine zerre kadar güvenim yok. Öylesine diken üstündeler ki, bizi bile bıçaklayabilirler."

"Sen de diken üstündesin Mac. Sakin ol."

* **ILD (International Labor Defense):** 1925 yılında Chicago'da kurulmuş, Komintern'in International Red Aid şebekesiyle bağlantılı bir insan hakları örgütü. Sacco ve Vanzetti'nin idamlarının önlenmesi mücadelesinde ön planda rol almış, 1946'da İnsan Hakları Kongresi'yle birleşmiştir. (ç.n.)

Jim ayağa kalktı ve ağrısı olup olmadığını anlamak ister gibi bir süre öylece durdu. Mac onu dikkatle izliyordu.

“Durum iyi,” dedi Jim. “Omuzda biraz ağırlık var ama kendimi iyi hissediyorum. Başım da dönmüyor. Bugün çıkıp biraz dolaşırım.”

“Sargının değiştirilmesi gerekir,” dedi Mac.

“Ah evet, Doktor geldi mi?”

“Hayır, sanırım onu yakaladılar. İyi bir insandı.”

“İnsan-dı mı?”

“Yok yok. Umarım öyle bir şey olmamıştır. Belki fena halde dövmüşlerdir. Bizimkilerin çoğu bir kere ortadan kayboldular mı bir daha görünmezler de.”

“Aman ne de hoş bir tablo çiziyorsun.”

“Farkındayım. Bunu senin taşıyacağından emin olmasam çenemi kapatırdım. İçimi döktüm sana. Canım öyle bir kahve istiyor ki, utanmasam ağlayabilirim. Kasabadayken içtiğimiz kahveleri düşünsene. İstersen üç fincan bile içebilirdin. Ne kadar istersen.”

“Biraz kahve seni kendine getirebilirdi,” dedi Jim, sertçe. “Artık toparlansan iyi edersin. Neredeyse kendine acımaya başlayacaksın.”

Mac’in sarkık yüzü gerildi.

“Tamam delikanlı. Şimdi iyiyim. Dışarı çıkmak ister misin? Yürüyebilir misin?”

“Tabii yürüyebilirim.”

“Lambayı söndür. Gidip biraz etle fasulye yiyelim.”

Lambanın fanusu, Jim kaldırınca gıcırdadı. Şafağın koyu griliği kapladı çadırı. Jim çadırın kanatlarını kaldırıp bağladı.

“İçerisi biraz hava alsın,” dedi. “Çok ağır bir koku var. Hepimizin iyi bir banyo yapması lazım.”

“Bir kova sıcak su bulmaya çalışacağım,” dedi Mac. “Yemekten sonra siliniriz.”

Gökyüzü aydınlanmaya başlamıştı. Doğu tarafı aydınlanmasına rağmen ağaçlar hâlâ karanlıktaydı. Karmakarışık bir karga sürüsü doğuya doğru uçuyordu. Ağaçların altı hâlâ alacakaran-

lıktı, karanlık yeryüzü, ışığı ağır ağır emiyordu sanki. Çevreyi görmeye başlayan nöbetçiler artık dolaşmayı bırakmışlardı. Ellerini ceplerinde, ceketlerinin yakasını boğaza kadar ilikleyip yukarı kaldırmış, gruplar halinde, yorgun argın bekliyor, uyanık kalmaya çalışan insanların monoton ses tonuyla aralarında konuşuyorlardı.

Mac'le Jim, ocakların olduğu tarafa giderken yollarının üstündeki bir gruba yaklaştılar.

"Gece bir şey oldu mu?" diye sordu Mac.

Konuşmalar kesildi. Gözleri kan çanağına dönmüş yorgun işçiler Mac'e baktı.

"Bir şey olmadı, arkadaş. Frank demin diyordu ki... şey diyordu... bütün gece ortalıkta dolaşan birileri varmış. Bana da öyle geldi aslında ama hiçbir şey duymadık. İkimiz birlikte bakınıyorduk çevreye."

Mac'in kahkahası neredeyse yankılandı.

"Ben orduda bulundum," dedi, "Eğitimimi Teksas'ta yaptım. Ne zaman nöbete çıksam etrafımı Almanlar sarmış gibi gelirdi, hatta Almanların aralarında fısıldaştıklarını bile duyar gibi olurdu."

İşçiler neşesiz bir havada gülüştü.

"London bize bu gece uyuyabileceğimizi söyledi," dedi aralarından biri. "Bir şeyler yiyeyim, hemen gidip yatacağım."

"Ben de. Doğru yatmaya. Bir keş gibi kaşınıyorum. Bitlenmiş keş gördünüz mü hiç? Gülmekten ölürsünüz."

"Neden ocakların oraya gidip ısınmıyorsunuz?" diye sordu Mac.

"Biz de tam onu konuşuyorduk."

"Ben helâya gidiyorum Mac," dedi Jim. "Ocağın oraya gelirim."

Her biri küçük karanlık bir delik gibi görünen çadırların önünden geçerek tuvaletin olduğu tarafa doğru ilerledi. Bazı çadırlardan horultular duyuluyordu, bazılarının önünde ise yere uzanmış birileri mahmur gözlerle çevreye bakınıyordu. Kimileri de soğuktan kamburlaşmış büzüşmüştü. Bir kadının sinirli, uykulu bir sesle yakındığını duydu.

“Bu çöplükten çekip gitmek istiyorum. Ne yapıyoruz ki burada? Karnımda yumruk kadar bir şişlik var. Kanser bu, başka bir şey değil. İki yıl önce falcı bana dikkat etmezsem kansere yakalanacağımı söylemişti. Bende kanserli tipi varmış. Yerde yatıp çöp yiyoruz.”

Ona, ne dediği anlaşılmayan bir homurtu cevap verdi. Jim, başka bir çadırın önünden geçerken saçları karmakarışık bir kadın başını uzattı dışarı.

“Gelsene içeri, delikanlı. Gitti o. Kimse yok.”

“Gelemem,” dedi Jim.

İki çadır aşağıda bir adam battaniyenin üzerinde diz çökmüş oturuyordu.

“Saatin var mı, arkadaş?”

“Yok. Sanırım altıyı geçmiş olmalı.”

“O kadının seni içeri çağırdığını duydum. Gitnemekle iyi ettin. Bu kampta grev kırcılardan bile daha fazla soruna yol açmıştır o. Buradan atmaları çok iyi olur. Onun yüzünden herkes birbiriyle kavgalı. Ateşi yakmışlar mı?”

“Evet,” dedi Jim. İki sıra halindeki çadırların arasından yürümeye devam etti. On metre kadar ilerideki açıklıkta dört yanı branda beziyle kaplı tuvalet göze çarpıyordu. İçeride her çukurun üstüne iki taraflı kalaslar konmuştu. Tuvalette üç kişilik yer vardı. Jim kireç kutusunu alıp salladı, fakat boştu. Kalasların üstünde çömelen bir kişi Jim’e seslendi.

“Artık bir şeyler yapmalı. Şu doktor ne cehennemde? Dünden beri bir şey yaptığı yok.”

“Kürekle biraz toprak atsak yararı olur,” dedi Jim.

“Bu benim işim değil. Doktorun bir şeyler yapması lazım. Millet hastalanacak.”

Jim’in sesinde öfke vardı.

“Senin gibiler kılını kıpırdatmazsa hastalanmayı da hak eder.” Ayakkabısının kenarıyla çukura toprak iteledi.

“Seni ukala serseri,” dedi adam. “Biraz daha yaşa, o zaman anlarsın dünyanın kaç bucak olduğunu.”

“Tembel piçin teki olduğunu şimdiden anladım.”

“Şu pantolonumu çekeyim, tembel piç kimmiş sana gösteririm.”

Fakat yerinden kıpırdamadı. Jim yere eğdi başını.

“Seninle uğraşamam. Omzumdan vuruldum.”

“Tabii, benim gibi sportmen birinin sana dokunmayacağını bildiğinden öyle laflar ediyorsun. Seni bitli serseri, yakında göreceksin.”

Jim sesini kontrol etmeye çalıştı.

“Niyetim size karşı kötü söz söylemek değildi bayım. Sizinle kavga etmeyeceğim. Birbirimizle kavga edeceğimize bütün dikkatimizi mücadele üzerinde toplamalıyız.”

“İşte şimdi oldu,” dedi adam. “Çıkarken ben de senin gibi toprak atacağım. N’olacak bugün? Biliyor musun?”

“Biz...” diye başladı Jim, sonra hatırlayıp sustu. “Biliyorsam ne olayım. Sanırım London, hazır olduğunda söyleyecektir bize ne yapacağımızı.”

“London’ın bir şey yapacağı yok,” dedi adam. “Hey, o kadar ortaya çömelme. Kalası kıracaksın. Kenara git... London’ın bir şey yapacağı yok. Kasıla kasıla ortalıkta dolaşır, o kadar. Biliyor musun biri bana ne dedi? London’ın çadırında her türlü yiyecek varmış... her şey. Konserve et, sardalya, şeftali konservesi. Biz garibanların yedikleri ona göre değilmiş. Tanrı onun da cezasını verir elbet.”

“Büyük bir yalan bu,” dedi Jim.

“Yine ukalalaşmaya başladın. Yiyecek konservelerini gören bir sürü adam var. Nerden biliyorsun yalan olduğunu?”

“Çünkü ben o çadırda kalıyorum. Yaralı olduğum için dün gece orada kalmama izin verdi. Çadırda eski bir yer yatağıyla iki boş kasa var, başkaca da hiçbir şey yok.”

“Ama bir sürü insan çadırında sardalya ve şeftali konservesi olduğunu söylüyor. Dün gece bizim çocuklardan birkaçı zulayı patlatıp bir şeyler almışlar.”

Jim, acı acı güldü.

“Ah domuz sürüsü. İyi bir adam buldunuz, didikleyin bakalım.”

“Yine ağzını bozmaya başladın. Hele bir iyileş elbet biri sana dersini verir.”

Jim kalastan kalktı, kot pantolonunun düğmelerini ilikleyip tuvaletten çıktı. Ocakların bacalarından çıkan gri duman bir süre yükseldikten sonra dağılıp gidiyordu. Doğu göğü şimdi sarıya çalıyordu, kampın üzerindeyse uçuk mavi bir gökyüzü uzanıp gidiyordu. Çadırlardan çıkanlar hızla ocaklara gelmekteydi. Uyanma anındaki sessizliğin yerini ayak patırtıları, bağırışlar, oraya buraya koşuşturan insanların gürültüsü almıştı.

Bir çadırın önünde esmer, boynu akça pakça bir kadın başını arkaya atmış, uyumlu hareketlerle uzun saçlarını tarıyordu. Jim yanından geçerken saçını taramayı bırakmadan gülümseyerek, "Günaydın," dedi. Jim durdu.

"Hayır," dedi kadın. "Sadece günaydın dedim."

"Kendimi iyi hissettirdin," dedi Jim.

Bir an için kadının sedef beyazlığındaki boynuna ve biçimli yüz hatlarına baktı.

"Yeniden günaydın," dedi. Kadının dudaklarında hoş bir gülümseme belirdi. Biraz ileride saçları karmakarışık kadının başı yeniden uzandı çadırdan ve boğuk bir sesle fısıldadı.

"Gelsene içeri," dedi. "O gitti."

Jim şöyle bir baktı ve cevap vermeden uzaklaştı. Eski püs-kü ocakların başında toplanmış işçiler ısınmak için ellerini ateşe uzatmış, büyük bir kazandaki et ve fasulyenin haşlanmasını sabırla bekliyordu. Jim su fıçısından teneke bir kutuyla su aldı. Soğuk suyu yüzüne ve saçlarına çarptı, ellerini yalandan ovaladı. Zaten sabun da yoktu. Yüzünden sular damlıyordu.

Jim'in geldiğini gören Mac ona boş bir konserve kutusu uzatırken, "Çalkaladım," dedi ve hemen ardından sordu: "Ne oldu Jim? Zevkten dört köşesin."

"Bir kadın gördüm de..."

"Olamaz. Gitmemişsindir umarım."

"Sadece gördüm diyorum," dedi Jim. "Saçını tarıyordu. Tuhaf bir şey... Bazen biri çok sıradan bir şey yaparken bile harika görünebiliyor ve bu da insanın aklından çıkmıyor hayat boyu."

“Ben de hoş bir kadın gördüğümde aklım başımdan gider,” dedi Mac.

Jim, boş konserve kutusuna baktı.

“Başını geriye atmıştı. Saçlarını tarıyordu... Yüzünde tuhaf bir gülümseme vardı. Biliyor musun Mac, annem Katolikti. Pazar günleri kiliseye gitmezdi, çünkü babam, aynı bizim gibi, kiliselerden nefret ederdi. Fakat, bizim pederin işte olduğu zamanlarda, hafta ortasında bazen giderdi kiliseye. Küçükken ara sıra beni de alırdı yanına. Bu kadının gülümsemesi... sana bunları neden anlatıyorum bilmem ki... o kilisedeki Meryem Ana'nın gülümsemesine benziyordu, zeki, soğukkanlı ve kendinden emin. Bir keresinde anneme Meryem Ana'nın neden böyle gülümsediğini sormuştum. Annem de, 'Gülümsüyor, çünkü cennette,' demişti. Sanırım biraz da kıskanmıştı.”

Sesi boğuklaştı.

“Bir keresinde orada Meryem Ana'ya bakarken havada, başının üstünde küçücük yıldızlardan oluşan bir hale gördüm, dönüyor da dönüyordu, aynı küçük bir kuş gibi. Gerçekten gördüm ama. Komik değil Mac. Dinsel bir şey değil bu... sanırım okuduğum kitaplarda sözü geçen, arzu ettiğin bir şeyin gerçekleşmesi türü bir şey. Onu gördüm işte. Ve bu beni çok çok mutlu etti. Babam duysa üzülürdü. Bizim peder ömrünün sonuna kadar hiçbir şeye inanmadı. Ona göre her şey boştu.”

“Zaman gelecek, iyi bir konuşmacı olacaksın Jim,” dedi Mac. “İkna edici bir tonda konuşuyorsun. Yani neredeyse kiliseye gidip dua edeceğim. İyi iyi! İyi konuşuyorsun. Konuşarak bizim tarafa adam kazandırırsan ne alâ.”

Su bidonlarının orada çiviye asılı temiz, küçük bir teneke kutu aldı, su doldurup içti.

“Gidip bakalım, yemek ısınmıştır belki.”

Sıraya giden işçiler ocakların önünden geçiyor, aşçılar kepçeyle kaplarına İngiliz fasulyesi ve haşlanmış et koyuyordu. Mac'le Jim de sıraya girip yemeklerini aldılar.

“Yemeğin hepsi bu kadar mı?” diye sordu Mac.

“Bir öğünlük fasulye ve et daha var. Fakat tuzumuz bitti. Tuz bulmamız gerekiyor.”

Yemeklerini yiyerek uzaklaştılar. Ağaçların arasından uzanan güneş ışığı toprağa ve çadırlara vurmuş, sanki onları yıkayıp temizlemişti. London, eski araba sırasının önünde bir grup işçiyle konuşuyordu.

“Gidip bakalım, ne oluyor,” dedi Mac.

Eski arabaların sıralandığı yola doğru yürüdüler. Arabaların radyatörleri hafifçe paslanmış, bazılarının lastikleri sönmüştü, arabaların hepsi sanki uzun süredir orada paslanmaya bırakılmış gibi görünüyordu.

London el sallayarak selamladı onları.

“Merhaba Mac, nasılsın Jim?”

“İyiyim,” dedi Jim.

“Arkadaşlarla birlikte şu hurdalara bakıyorduk. Hangisini yola çıkarabiliriz diye. İşe yarar bir tane bile yok.”

“Kaç tane lazım?”

“Beş çift kadar. İkişer ikişer gidecekler, birine bir şey olursa diğeri arkadaşları toplayıp yola devam edecek.”

Kamyonları gösterdi eliyle.

“Şu eski Hudson iyi. Beş tane de dört silindirli Dodge var. Bu yaşlı bebekler tekerlekleri olmasa da karınlarının üzerinde cehenneme bile giderler. Benim T model de iyidir... çalışıyor ya sen ona bak. Kapalı arabaları geç, bunlardan dışarı taş atamazsın. Şurada bir uzun burunlu var. Çalışıyor mu dersin?”

Bir adam öne çıktı.

“Elbette çalışıyor. O kış kıyamette Louisiana’dan geldim onunla. Asla su kaynatmaz, dağı tırmanırken bile.”

Araba sırasının önünde, hurdaların içinde hangisinin işe yarayacağını tartışa tartışa ilerlediler.

“Bu arkadaşlar manga başları,” diye açıklama yaptı London. “Her bir arabanın sorumluluğu onlarda olacak, beş altı kişiden oluşan kendi adamlarını seçecekler. Güvenilir, iyi dövüşen adamlar olacak bunlar, anlatabildim mi?”

“İyi görünüyor,” dedi Mac. “Onları kimsenin durdurabileceğini sanmıyorum.”

Adamlardan biri Mac’e döndü.

“Bizi durduracak biri henüz anasının karnından doğmadı.”

“Kaya gibisiniz desene.”

“Bizi o zaman gör sen.”

“Şöyle biraz yürüyelim London,” dedi Mac.

“Bekle bir dakika, az önce Anderson’ın orada nöbet tutan arkadaşlar geldi. Dediklerine göre, Anderson bütün gece onlara lanet okumuş. Bu sabah da lanet okuya okuya kasabaya gitmiş.”

“Evet, beklediğim gibi. Al nasılmış?”

“Al mı?”

“Evet, Anderson’ın oğlu, hani dövülmüştü.”

“Ha tamam, arkadaşlar onu da görmüşler. Buraya gelmek istiyormuş ama onu yerinden kıpırdatmak istememişler. Yanında iki kişi kalıyor.”

London yaklaşp diğerlerinin duymayacağı şekilde, “Anderson nereye gitti dersin Mac?” diye sordu.

“Sanırım bizi şikayet edip buradan attırmaya gitti kasabaya. Muhtemelen ambarı bizim yaktığımızı iddia edecek. Öyle korktu ki, karşı tarafa her türlü kıyağı yapacaktır.”

“Oha! Burası için de mi dövüşmek zorunda kalacağız yani, ne düşünüyorsun bu konuda?”

“Ne düşündüğümü söyleyeyim sana,” dedi Mac. “Sanırım önce bizi korkutmak için birkaç kişi yollayacaklardır. Onlara direniriz. Bundan sonra bir grupla gelirler. Bizimkilerin durumuna bakacağız o zaman. Eğer tepeleri atmışsa dövüşürüz. Korkmuşlarsa da, tabanları yağlarız, tabii yapabilirsek...”

London’ın omzuna vurdu.

“Böyle bir durum olursa sen, ben ve Jim çabucak toz olmalıyız. Serseri takımı öldürecek birilerini arar, kim olduğu önemli değildir onlar için.”

London, işçilere seslendi:

"Bütün arabaların depolarındaki benzini boşaltıp belirlediğimiz arabaların depolarına doldurun. Çalıştırıp durumlarına bakın ama fazla benzin harcamayın."

Geriye döndü.

"Yürüyelim," dedi. "Baş başa konuşalım istiyorum. Bizim adamlar hakkında ne düşünüyorsun? Bu ufaklıklar kavgaya hazır da, diğerleri ne olacak?"

"Kimin ne zaman ne yapacağını bilseydim Amerika'nın başkanı olurdum. Gerçi bildiğim bazı şeyler de var. Kan kokusu onları harekete geçirebilir. Bir kedi bile öldürseler, ondan sonra öldürmeye devam etmek isterler. Çatışmada kan döken durumunda önce bizimkiler olursa, çetin bir muharebeye girerler. Ama ilk kayıp kendilerinden olursa, o zaman her birini ağaçların tepesinde görürsem şaşırım."

"Biliyorum," dedi London. "Hakkında her şeyi bildiğin bir adamı al, aynı ona benzeyen on kişi daha kat yanına, bir araya geldiklerinde ne yapacaklarını bilemezsin. Ne diyorsun? Bekleyip görelim mi?"

"Şöyle ki," dedi Mac, "halkın arasındaysan olaylar başlamadan az önce ne olacağını söyleyebilirsin. Bunun kokusunu alırsın. Ama şunu unutmamalısın: Bizimkiler çatırdamaya başladığı an ortadan toz ol ve burnunun ucunu gösterme. Dinle, Torgas Nehri'ndeki köprünün altında kuru söğüt dallarıyla gizlenmiş küçük bir sığınak var. İçine yiyecek ve battaniye koyduk, böyle durumlarda sığınmak için. Halkın öfkesi uzun sürmez. Kasabaya gidince de 42 Center Avenue'yü bulur, benim gönderdiğimi söylersin."

"Bizim oğlanla Lisa'yı da bir şekilde almak istiyorum. Onların zarar görmesini istemem."

Jim araya girdi.

"Siz de her şey olup bitmiş gibi konuşuyorsunuz. Henüz bir şey olmuş değil, belki de olmayacak. Belki de Anderson birilerinin yanında kalmaya gitti."

"Felaket tellallığı yaptığımın farkındayım," dedi Mac, özür diler bir havada. "Belki de bunların hiçbiri olmayacak. Fakat

London değerli bir arkadaş. Bize gerekli o. Bu insanların da öldürülmesi hoşuma gitmez, onlar da iyi insanlar. Ama London'a ihtiyacımız var. Tek başına London, bu grev kadar değerlidir."

Söylenenler London'ı mutlu etmişti.

"Sen epey grevde bulunmuşsun Mac. Hepsi böyle bir yol mu izler?"

"Hiç de değil. Söylemiştim sana, burası örgütlenmiş bir yer. Başka yerlerdeki işçilerin hiçbiri bizimle greve çıkmadı. Arazi sahipleri yiyecek olanaklarımızı kesti. Bugün bizim baskıncıları durdururlarsa hapı yuttuk demektir. Sen de gitmeyeceksin değil mi London?"

"Gideceğim. Hiçbir kavgaya katılmadım henüz."

"Gitmesen daha iyi olur," dedi Mac. "Burada sana ihtiyacımız var. Bugün bizi buradan atmaya çalışacaklar. Burada olmazsan millet korkuya kapılıp kaçır. Hâlâ başkansın London. Başkan, son ana kadar en büyük grubun içinde yer almalıdır. Artık arabaları gönderelim, ne dersin? Bir sürü grev kırıcı çalışmaya başlamıştır bile."

London arabalara doğru gitti.

"Haydi çocuklar. Atlayın arabalara. Gidiyorsunuz."

Manga başları çadırlara gidip adamlarını topladı, işçiler taş ve sopalarla silahlanmıştı, bazılarında bıçak da vardı. Yola çıkmış kalabalık yüksek sesle konuşuyor, işçiler gidenlere tavsiyelerde bulunuyordu.

"Göster onlara gününü Joe."

"Kırın kafalarını."

Arabalar gürültüyle çalıştı. Seçilen işçiler arabalara atlayıp yerlerini aldı. London ellerini kaldırıp kalabalığı susturdu.

"Üç çift araba şu tarafa gidecek, diğer iki çift de şu tarafa."

Arabalar vites değiştirip hendeği aşarak yolun üstünde dizildi. Arabadakiler ayağa kalkıp şapkalarıyla ateşli bir şekilde selamladılar kalabalığı, yumruklarını ve sopalarını salladılar. İki farklı yönde ağır ağır uzaklaştılar, kalabalık onların arkasından bağırarak kampa doğru yürüdü.

Arabalar uzaklaşınca bağırsıklar da aniden kesildi. İşçiler endişeli ve huzursuzdu. Arabalar tamamen gözden kayboluncaya kadar arkalarından öylece baktılar. Mac, Jim ve London, birlikte kampa döndüler.

“Umarım biraz hasar verirler,” dedi Mac. “Eğer hep biz zarar görürsek ve karşı tarafa bir şey olmazsa daha fazla dayanamayız. Haydi Jim, gidip ihtiyar Dan’e bir bakalım. Sonra da yanımıza birilerini alıp Al’i görmeye gideriz. Al’e verdiğim bazı sözler var. Biraz cesaretlendirilmesi gerekiyor.”

“Ben de gidip biraz su bulmaya çalışayım,” dedi London. “Vatillerdeki su iyice azalmış.”

Jim revir çadırına doğru yürüdü. Çadırın kanatları içerinin sabah güneşi alması için bağlanmıştı. Dan, içeri vuran güneşin ortasında yatıyordu. Balmumu gibi soluk ve saydam yüzündeki damarlar dışarı uğramıştı.

“Nasılsın Dan?” diye sordu Jim.

Yaşlı adam belli belirsiz bir şeyler mırıldandı.

Mac, duymak için ona doğru eğildi. “Ne dedin?”

Dan’ın dudakları daha belirgin bir şekilde kıpırdadı. “Hiçbir şey yemedim.”

“Zavallı garibim,” diye bağırdı Jim. “Gidip bir şeyler getireyim sana,” çadırın kapısından adımını atmıştı ki, “Mac,” diye seslendi. “Geri geliyorlar.”

Kasaba tarafından gelen dört araba yolda durdu. London koşarak geldi ve kalabalığın arasına daldı. “Ne oluyor?”

İlk arabanın sürücüsü aptal aptal gülümsedi. Kalabalık tam bir sessizlik içindeydi.

“Geçemedik,” dedi sürücü ve yeniden gülümsedi. “Barikat yolu kapatmıştı.”

“Önünüze barikat çıkarsa çarpıp geçeceğinizi söylemiştim size.”

“Anlamıyorsun,” dedi sürücü boğuk bir sesle. “Önümüzde iki araba vardı. Barikata geldik. Arkasında silahlı yirmi kadar adam bekliyordu,” Sinirli sinirli yutkundu. “Göğsünde yıldız olan bir adam barikatın üstüne çıkıp, ‘Bu vadide grev gözcülüğü yasadı-

şıdır. Geri dönün,' diye seslendi. Külüstür Hudson kenardan geçmeye çalıştı, hendeğe yuvarlandı, millet de arabadan döküldü. Bunun üzerine, senin dediğin gibi, arkadaşlar koşup uzun burunluya atladı."

Arabada oturan diğerleri de onun anlattıklarını başlarıyla onaylıyordu.

"Peki sonra?" London'ın sesi yumuşamıştı.

"Sonra uzun burun barikata çarparak geçmeye çalıştı. Bunun üzerine adamlar göz yaşartıcı bomba atıp uzun burunun lastiklerini patlattı. Bizimkiler öksürmeye başladı, gazdan hiçbir şey göremiyorduk. Sonra herifler gaz maskesi takıp üzerimize geldiler, belki bin tane kelepçe vardı ellerinde."

Yeniden gülümsedi.

"Bunun üzerine geri çekildik. Başka bir şey yapamazdık. Doğru dürüst taş bile atamadık. Uzun burunludaki arkadaşları yakaladılar. Lanet olsun, ben böyle gaz görmedim," başını kaldırıp baktı. "İşte öbür tarafa gidenler de geliyor," dedi umutsuzlukla. "Sanırım yolu iki taraftan da kesmişler."

Kalabalıktan tuhaf, uzun bir iç çekiş sesi yükseldi. Bazı işçiler dönüp ağır ağır çadırlara doğru gitti, başları önde, derin düşüncelere dalmış, süzülürmüş gibi yürüyorlardı.

London dönüp Mac'e baktı, yüzünde bir şaşkınlık ifadesi vardı.

"Arabaları elma bahçelerinin içinden sürüp yola çıkamaz mıyız?" dedi Mac. "Bütün yollara barikat kurmadılar ya."

London başını iki yana salladı.

"Yerler çok çamur. Araba beş metre gitmeden çamura saplanır."

Mac bir arabanın basamağına sıçradı. "Dinleyin arkadaşlar!" diye bağırdı. "Yapacağımız tek şey var. Hep birlikte gidip yoldaki barikatları yıkalım. Bizi de durduramaz ya bu lanet olasıcalar!"

Durup baktı. Fakat işçiler gözünü kaçıırıyordu ondan, herkes birbirinden bekliyordu ilk sözü.

En sonunda aralarından biri, "Elimizde savaştığımız hiçbir şeyimiz yok, bayım," dedi. "Silahlara ve gaz bombalarına karşı ellerimizle savaşamayız. Bize silah verin, gidip savaşalım."

Mac'ın sesi öfkeden titriyordu. "İnsanlarımızı vurmalarına, dostlarımızın binalarını yakmalarına izin verdiniz ve savaşmadınız. Şimdi sizi kapana kısıtıyorlar, yine savaşmıyorsunuz. Kapana kısıtılan bir fare bile savaşır oysa."

Umutsuzluk, bir gaz kitesi gibi asılıp kalmıştı havada. Aynı adam tekrarladı: "Bayım, silahlara ve gaz bombalarına ellerimizle karşı koyamayız."

Mac'ın sesi öfkeden iyice çatlak çıkıyordu. "İçinizden altı piç oğlu piç ellerinizle bana karşı dövüşür müsünüz? Soruyorum, dövüşür müsünüz?"

Artık ne dediğini kendi de bilmiyordu. "Size yardımcı olmaya çalışmak... Sizin için bir şeyler elde etmeye çalışmak..."

Sesi bir çığlığa dönüşmüştü. London gelip onu arabanın basamağından aşağı çekti. Mac deli deli bakıyordu. Silkinip kurtulmaya çalıştı.

"Bu piçleri kendi ellerimle geberteceğim," diye bağırdı.

Jim basamağa çıkıp onu kolundan tuttu. "Mac," dedi. "Mac, Tanrı aşkına, ne söylediğini bilmiyorsun sen."

Jim'le London onu alıp kalabalığın arasından geçirirlerken işçiler utançla önlerine bakıyor, birbirlerine, "Fakat silahlara ve gaz bombalarına karşı ellerimizle savaşamayız ki..." diye fısıldayıp duruyorlardı.

Baskına gidenler arabalardan inip kalabalığın arasına karıştı, otomobiller yolda öylece kaldı.

Mac'ın gerginliği geçmişti. Onu London'ın çadırına götürüp yer yatağına yatırdılar. Jim su kovaşında bir bezi ıslatıp onun yüzünü silmeye çalıştı, fakat Mac bezi alıp kendi silmeye başladı.

"Şimdi iyiyim," dedi sakın bir sesle. "Hiç iyi yapmadım. Parti beni atmalı. Kendimi kaybettim."

"Korkunç derecede uykusuzsun da ondan," dedi Jim.

"Biliyorum. Ama bu değil. Kendilerine hayırları yok. Bunlardan hiç de farklı olmayan insanların çıplak elleriyle makineli tüfek yuvasına girdiğini görmüşlüğüm vardır. Bugünse bunlar birkaç kıkırık şerif yardımcısıyla dövüşemiyor, sırf ölümden

korktukları için. Ben de onlar kadar kötüyüm. Kafamı kullandığımı sanırdım. O basamağa onlara gaz vereceğini sanarak çıkmıştım. Derken o lanet olası koyun beni çileden çıkardı. Çileden çıkmaya hakkım yoktu. Beni Parti'den atmaları gerekir."

"Ben de fazla öfkelendim aslında," dedi London anlayışlı bir havada.

Mac, parmaklarına dikkatle tek tek baktı.

"Kaçıp gitmek geliyor içimden," dedi kederli bir sesle. "Bir samanlığa girip uykuya dalsam, hepsinin canı cehenneme desem."

"Dinlersen eski gücünü kazanırsın yeniden," dedi Jim. "Yatıp bir uyku çek Mac. Sana ihtiyacımız olduğunda uyandırırız, öyle değil mi London?"

"Tabii ki," dedi London. "Şöyle uzan bir. Şu anda yapman gereken bir şey yok. Ben gidip manga başlarıyla konuşurum. Belki birkaç sağlam adam bulup barikatlardan sızarız."

"Korkarım yenildik," dedi Mac. "Daha bir şey yapamadan insanları korkuttular."

Yer yatağına uzandı. "Onların kan kokusuna ihtiyacı var," diye mırıldandı. "Bir güruh, öldürmeden hiçbir şey yapamaz. Aman Tanrım, sanırım daha başından işi yüzüme gözüme bulaştırdım."

Gözlerini kapadı, sonra aniden açtı.

"Dinleyin, şerif ya da bir başkası pek yakında buraya damlayacaktır. Beni mutlaka uyandırın. Sakın onlara bir şey kaptırmayın. Uyandırmamazlık etmeyin."

Bir kedi gibi gerindikten sonra ellerini başının altında kenetledi. Soluk alıp verişleri giderek düzenli bir hal aldı.

Çadır iplerinin gölgesi brandaya vurmuş, girişteki, ezile ezile sertleşmiş toprağa güneş ışığı düşmüştü. Jim'le London sessizce dışarı çıktı. "Zavallı," dedi London. "Buna ihtiyacı vardı. Bu kadar uzun zaman uykusuz kalmış bir insan görmemiştim hiç. Polislerin insanı çıldırtmak için uykusuz bıraktıklarını duymuştum."

"Uyandığında çok farklı olacak," dedi Jim. "Tanrım, ihtiyar Dan'e bir şeyler getireceğimi söylemiştim. O sırada arabalar geldi. Hemen götüreyim bari."

“Ben de gidip Lisa’yı bulayım. İhtiyar ördeğe baksa iyi olur.”

Jim ocaklara gidip konserve kutusuna fasulye doldurdu ve revire yollandı. Başiboş dolaşan işçiler grup grup toplanmıştı. Jim revir çadırından içeri baktı. Artık sadece yatağın ayak ucundaydı güneş ışığı. Dan’ın gözleri kapalıydı, ağır ağır soluk alıp veriyordu. Yavaş yavaş ölen bir bedenden çıkan pis, küflü, tuhaf bir koku doldurmuştu çadırı. Jim, yatağa doğru eğildi.

“Dan, sana yiyecek bir şeyler getirdim.”

Dan, ağır ağır açtı gözlerini.

“Bir şey istemiyorum. Çiğneyecek gücüm yok.”

“Yemelisin Dan. Gücünü toplamak için yemek zorundasın. Dur, başının altına bir yastık koyayım. Ben yediririm sana.”

“Gücümü toplamak istemiyorum,” dedi Dan. Sesi yorgundu. “Tek istediğim burada yatmak. Ben bir ormancıydım.” Gözleri yeniden kapandı. “Yukarı çık, yukarı yukarı... Oradaki küçük ağaçları görüyorsun, değil mi? Şu üçüncüsü kesilecek. Şimdi emniyet kemerini bağla bakalım.” Derin bir iç çekti, fısıltıyla konuşmayı sürdürdü. Yerdeki güneş ışığına bir gölge düştü. Jim başını kaldırıp baktı.

Lisa, omzunda battaniyeye sardığı bebeğiyle çadırın kapısında duruyordu.

“Bebeğe zor yetişiyorum. Bir de bana git, yaşlı adama bak diyor.”

“Şişşt...” dedi Jim. Lisa’nın, ihtiyarın çökmüş yüzünü görebilmesi için kenara çekildi.

Lisa içeri girip boş bir yatağa oturdu.

“Aa, bilmiyordum. Ne yapmamı istersin?”

“Hiçbir şey. Sadece onun yanında kal, yeter.”

“Böyle durumlar hiç hoşuma gitmez. Kokuyu alıyorum. Bu kokuyu bilirim.”

Huzursuzca kıpırdandı, kokudan korumak için bebeğin yüzünü örttü.

“Şişşt...” dedi Jim. “Belki de iyileşir.”

“Bu koku varsa iyileşmez. Bu kokuyu bilirim. Vücudun bir kısmı şimdiden ölmüş.”

“Zavallı,” dedi Jim.

Bu sözdeki bir şeyler Lisa'yı etkilemişti. Gözleri nemlendi.

"Kalacağım burada," dedi. "Daha önce de gördüm ölen insan. Kimseye zararı olmaz."

Jim onun yanına oturdu.

"Yakırında olmaktan hoşlanıyorum," dedi yumuşak bir sesle.

"Sakın öyle bir şey yapma."

"Hayır, yapmam. Merak ettiğim şey, neden senin yanında ısındığım."

"Soğuk olmadığımdandır."

Jim, başını öbür tarafa çevirdi.

"Sana söylemem gereken şeyler var, Lisa. Belki anlamayacaksın ama sorun değil. Her şey parçalanır, yok olup gider. Fakat bu, bütünün küçük bir parçasıdır. Bu her şey değildir Lisa. Sen ve ben bu bütün içinde çok bir şey ifade etmeyiz. Anlıyor musun Lisa? Bunu kendime söylüyorum ama sen dinlediğin zaman daha iyi anlıyorum. Ne hakkında konuştuğumu bilmiyorsun değil mi Lisa?"

Jim, Lisa'nın boynunun kızarmakta olduğunu gördü.

"Benim bebeğim var," dedi Lisa. "Ayrıca ben o tür biri değilim."

Utangaçça baktı Jim'e.

"Böyle konuşma. Bu tonda konuşma," dedi yalvarır gibi. "O tür biri olmadığımı anla."

Jim, okşamak için elini uzattı ona, fakat Lisa hızla geri çekildi.

"Hayır."

Jim ayağa kalktı.

"İhtiyara iyi bak, olur mu? Masanın üstünde su ve kaşık var. Ara sıra ona kaşıkla biraz verirsin."

Başını kaldırıp kamptan gelen, gittikçe yoğunlaşan sesleri dinledi dikkatle. Sonra bütün sesleri bastıran bir ses duyuldu, biri konuşma yapıyordu, ses, bir yükselip bir alçalıyordu.

"Ben gidiyorum," dedi Jim. "İhtiyarı ihmal etme." Aceleyle çıktı çadırdan.

Ocakların orada insanlar bir şeyin çevresinde toplanmıştı. Herkesin yüzü o şeye dönüktü. Etrafında toplandıkları noktadan öfkeli bir ses yükseliyordu. Kalabalık birden Joy'un cenaze töre-

ni için yapılmış küçük platforma doğru hareketlendi, platformun çevresinde toplandı, bir adam platformun üstüne fırladı. Jim koştu. Şimdi görebiliyordu. Bu, asik suratlı Burke'tü. El kol hareketleriyle bir şeyler anlatıyordu. Sesi kalabalığın tepesinde gürliyordu. Jim, London'ın yol tarafından koşarak geldiğini gördü.

Burke önündeki parmaklığı kavradı.

"İşte geliyor," diye bağırdı. "Şuna bakın. Her şeyin içine eden bu adam işte. Ne mi yaptı? Biz sınırlı çadırlarda domuzun bile yemeyeceği çöpleri yerken, çadırında şeftali konservesi yiyordu o."

London'ın ağzı şaşkınlıktan açık kalmıştı.

"Ne oluyor burada?" diye bağırdı.

Burke parmaklığa doğru eğildi.

"Ben sana söyleyim ne olduğunu. Gerçek bir lider istediğimize karar verdik. Bizi konserve karşılığında satmayacak birisini istediğimize karar verdik."

London'ın yüzü sarardı, omuzları düştü. Müthiş bir gürelemeyle kalabalığın içine daldı, önüne geleni sağa sola savurarak kendine yol açtı. Platformun önüne gelip parmaklığı yakaladı, kendine doğru çekti. Burke'ün savurduğu tekme London'ın başını sıyrıp omzuna geldi, bir eli parmaklıktan çözüldü. Yeniden kükredi. Parmaklığın hemen altındaydı. Burke bu sefer London'ın yüzüne bir tekme savurdu, fakat tutturamadı. Derken London, iriyarı bir adamın korkunç hızıyla sol elini uzatıp Burke'ü yakaladığı gibi sağ yumruğunu çenesine indirdi, Burke havalandıktan sonra yere düştü. Baş, platformun kenarından sarkıyordu, kırılan çenesi bir tarafa kaymıştı, dudaklarının arasından kırılan dişleri görünüyordu. Ağzından, burnundan ve gözünden akan ince bir kan sızıntısı saçlarının arasında kayboluyordu.

London onun başucunda soluk soluğa durup baktı. Başını ağır ağır kaldırdı.

"Benim ikili oynadığımı düşünen başka orospu çocuğu var mı?"

Burke'ün en yakınında bulunanlar onun sarkan başına büyülenmiş gibi bakıyordu. Platformun diğer tarafındakiler görmek

için parmaklarının üzerinde yükseliyor, itişip kakışıyordu. Gözlerinde öfke vardı.

"Çenesini kırdı," dedi biri. "Bu kan beyninden geliyor."

Bir başkası hıçkırır gibi bağırdı: "Öldürdü onu. Kafasını parçaladı."

Kalabalığı yararak gelen kadınlar Burke'ün sarkan başına donuk bir şekilde baktılar. Kalabalıktan hıçkırıklar yükseldi. Gözler alev alevdi. Omuzlar düştü, kollar tehlikeli bir şekilde kasıldı. London hâlâ soluyordu ama yüzünde şaşkınlık vardı. Yumruğuna baktı, onun üzerindeki kanayan çatlaklara. Bir yardım umarmış gibi bakışlarını kalabalığa çevirdi ve topluluğun dışında duran Jim'i gördü. Jim ellerini başının üzerinde kenetledi. Sonra arabaların durduğu yolu işaret etti, ardından yolu, yeniden arabaları, yeniden yolu. London bir kere daha, kaynaşan kalabalığa baktı. Yüzündeki şaşkınlık gitmiş, kaşları çatılmıştı.

"Evet arkadaşlar," diye sesini yükseltti London. "Neden hiçbir şey yapmadım. Çünkü bana yardımcı olmadınız. Ama şimdi hazır durumdasınız! Artık sizi hiçbir şey durduramaz."

Hançerelerden çıkan uzun bir uğultu yükseldi kalabalıktan. London elini kaldırdı.

"Benimle barikatları yerle bir etmeye kim geliyor şimdi?"

Kalabalıkta büyük bir değişim vardı. Kadınlar ve erkekler büyülenmiş gibiydi. İnsanların bedenleri büyük bir uyum içinde ağır ağır dalgalanıyordu. Tek tek bağırışlar duyulmuyordu artık. Tek bir kişi gibi birlikte hareket ediliyordu. Çok sayıda hançerelerden çıkan tek bir gürleme duyuluyordu.

"Birkaç kişi gidip arabaları getirsin!" diye bağırdı London. "Geri kalanlarınız da benimle gelsin, haydi, görelim bakalım. Haydi haydi..."

Platformdan atladı ve kalabalığın içinden kendine yol açarak ilerledi. Arabalar çalıştı. Kalabalık yola çıktı, eski gevşeklik ve isteksizlik yok olup gitmişti. Kitle, sessiz ama hızlı hareket eden, inanılmaz biçimde iyi çalışan bir makineye dönüşmüştü şimdi.

Son derece kendinden emin bir havada, koşar adım ilerliyorlardı yolda. Arabalar arkadan ağır ağır onları takip ediyordu.

Jim kalabalığın arkasından baktı. Kendine yüksek sesle telkinde bulunup duruyordu: "Kapılma. Sakın kapılma. Kendini kaptırma. Kafanı kullan."

Kadınların çoğu erkeklerle birlikte gitmişti, gitmeyip orada kalan birkaçı, yolda ilerleyen korkunç makineye büyülenmiş gibi gözünü dikmiş olan Jim'e tuhaf tuhaf baktı. Kalabalık gözden kaybolunca ürpererek içini çeken Jim, dönüp uzaklaştı. Elini omzuna götürüp, ağrıyı azaltmak için bastırdı. Ağır ağır London'ın çadırına gidip içeri girdi ve bir kasanın üstüne oturdu.

Mac hafif aralanmış göz kapaklarının arasından ona baktı. Gözlerinden sızan küçük parıltıdan uyumadığı anlaşılıyordu.

"Ne kadar uyudum Jim?" diye sordu.

"Çok az. Henüz öğlen bile olmamıştır."

"Çok rüya gördüm ama dinlendim. Kalksam iyi olacak."

"Biraz daha uyuyabilsen ne iyi olur."

"Neden ki? Dinlendim işte."

Gözleri iyice açılmıştı.

"Rahatsız edici duygular içinde kayboldum. Yorgun olunca zor uyuyor insan. Karışık rüyalar gördüm."

"Yeniden uyumalısın bence."

"Hayır."

Kalkıp gerindi.

"Ben uyurken bir şey oldu mu? Bu ne sessizlik böyle..."

"Hem de neler oldu neler," dedi Jim. "Burke, London'ın yerini almaya kalktı, London ona bir yumruk indirdi, neredeyse öldürüyordu... Aman Tanrım, Burke'ü unuttum."

Koşup çadırdan çıktı, arka tarafa geçip platforma doğru baktı. Sonra yeniden döndü çadıra.

"Birileri alıp götürmüş onu," dedi.

Mac ayağa kalkmış, heyecanla dolaşıyordu.

"Anlat bana, neler oldu?"

“Kalabalık kan görünce çılgına döndü, bunun üzerine London onları alıp barikatı yarmaya götürdü.”

“Ben demedim mi size?” diye haykırdı Mac. “Onların kan görmeye ihtiyacı vardı. İşe yaradı işte. Size söylediğim buydu. Eee... sonra ne oldu?”

“Oraya varmışlardır şimdi. Tanrım, onları görmeliydin Mac. Sanki onlar çekip gitmiş, yerlerini yolda yürüyen dev bir hayvan almıştı. Devasa bir hayvan. Az kalsın ben de gidiyordum. Gitmek istedim ama sonra, ‘Gitmemelisin. Kafanı kullanmalısın...’ diye telkin ettim kendime.”

“Doğru!” dedi Mac. “İnsanlar, kalabalığın idare edilemez olduğunu düşünür, fakat ben çok şey gördüm; sana söyleyeyim, bir kalabalık istediği zaman eğitilmiş askerler kadar etkili şeyler yapar, fakat ele avuca gelmez. Barikatı yıkacaklardır ama sonrası ne olacak? Yatışmadan önce başka şeyler de yapmak isteyeceklerdir... Dediğin doğru. O büyük bir hayvandır. Kendisini oluşturan insanlardan farklı bir şeydir. Hepsinin toplamından daha güçlüdür. Doktorun dediği gibi, onun istediği, içindeki bireylerin istediğiyle aynı şey değildir ve biz onun ne yapacağını bilmiyoruz.”

“Barikatı aşacak,” dedi Jim.

“Onu demek istemiyorum. O *hayvanın* istediği barikat değil. Ne istediğini ben de bilmiyorum. Sorun şu ki, halkı inceleyenler daima onun insanlardan oluştuğunu düşünür, oysa onun insanla ilgisi yoktur. O, farklı türde bir hayvandır. Bir köpek insandan ne kadar farklıysa o da o kadar farklıdır. Jim, ondan yararlanabilsek var ya, harika olur ama yeterince tanımıyoruz. O bir kere harekete geçti mi, her şeyi yapabilir.”

Yüzü heyecandan kızarmıştı, belli belirsiz bir korku da vardı o yüzde.

“Dur, sesler geliyor...” dedi Jim.

Çadırın kapısına koştu.

“Dönüyorlar!” diye bağırdı. “Ama şimdi farklılar. Dağınıklar, deminki halleri yok.”

Mac yanına geldi. Yol, geri dönen insanlarla doluydu. Kala-balığın önünde yürüyen London onlara doğru geldi. İyice yaklaşıncaya, "Çadıra girin. Çadıra girin..." diye bağırdı.

"Ne oluyor?" diye sordu Jim. Fakat Mac onu çadırdan içeri itip kenardaki ipleri çözdü ve çadırın kanatlarını kapattı.

"O ne yaptığını biliyor," dedi Mac. "Sesini çıkarma, bırak işi o halletsin. Ne olursa olsun dışarı çıkma."

Dışarıdan koşuşma sesleri geldi, birileri bağıırıyordu. Derken London'ın devasa gölgesi çadıra vurdu ve onun, "Sakin olun bakalım," diye bağırdığını duydular.

"Piç oğlu piç kimmiş göstereceğiz ona!"

"Size laf ettik diye alındınız. Şimdi gidip bir şeyler için de rahatlayın. Yapacağınızı yaptınız ama bu, arkadaşına el sürebileceğiniz anlamına gelmez. O da sizin arkadaşınız. Ölümüne yorgun düşene kadar sizler için çalıştı diyorum."

Çadırın içindeki Mac ve Jim, öfkenin yön değiştirdiğini, parçalandığını, yüzlerce hançereden çıkan, "Biliyoruz London" bağırışlarıyla dağılıp gittiğini anladılar.

"Evet ama bize piç oğlu piç, dedi."

Mac rahat bir soluk aldı.

"Yırttık Jim," dedi, "vallahi yırttık."

London'ın devasa gölgesi hâlâ çadırın üstündeydi, fakat heyecanlı bağırışlar sönüp gitmiş ve etkisini kaybetmişti.

London, işin peşini bırakmadı.

"İçinizden birileri bende şeftali konservesi olduğunu düşünüyorsa içeri girip bakabilir."

"Hayır London. Biz asla böyle bir şey düşünmedik."

"O orospu çocuğu Burke söylemişti bunu."

"Senin aleyhinde çalışıyordu o. Kulaklarımla duydum."

"O zaman dağılın artık. Yapmam gereken işler var."

Sesler uzaklaşıp kalabalık dağılıncaya kadar London'ın çadıra vuran gölgesi orada kıpırdamadan kaldı. Sonra çadırın kanadını kaldırıp yorgun argın içeri girdi.

"Teşekkürler," dedi Mac. "Bizi nasıl bir beladan kurtardığını bilemezsin London. Onları gayet güzel idare ettin. Evet, gerçekten çok iyiydi."

"Epey korktum," dedi London. "Benim açımdan daha kötü olanın ne olduğunu tahmin bile edemezsin. Dönüşte kendimi, seni ellerimle öldürmeyi düşünürken yakaladım." Sırttı. "Bilmiyorum neden..."

"Kim biliyor ki?" dedi Mac. "Fakat bu böyle işte. Yolda neler olduğunu anlatsana bize."

"Ezip geçtik," dedi London. "Sanki orada yoklarmış gibi ezip geçtik. Gaz bombası attılar, insanlar bağırdı, öksürdü ama o acemi polis sürüsünün direnmek için hiçbir şansı yoktu. Bazıları kaçtı... sanırım çoğu kaçtı. Yakaladıklarımızı eşek sudan gelinceye kadar dövdük. İnsanların fena halde tepesi atmıştı."

"Ateş eden oldu mu?"

"Hayır. Hiç beklemiyorlardı böyle bir şey. Sanırım durduracaklarını düşünerek havaya ateş açtılar. Fakat biz üzerine üzerine gittik. Bazı polisler ateş açmaktan hoşlanır ama çoğu istemez bunu sanırım. Sonra da barikatı yarıdık ve ezip geçtik."

"Arabalar geçebildi mi?"

"Evet. Tıka basa dolu sekiz araba geçti."

"Polis falan öldü mü hiç?" diye sordu Mac.

"Ha? Polis mi? Bilmiyorum. Görmedim. Belki de öldürmüşüzdür. Yani mümkün. İddiaya girerim, makineli tüfek bile durduramazdı bizi."

"Harika," dedi Mac. "İstediğin zaman düğmeyi çevirip harekete geçir, istediğin zaman düğmeyi kapat, durdur, böyle olsa şu lanet olası devrimi yarın sabah başlatır, akşama sonuçlandırmış olurduk. Bu kadar yolu ne kadar çabuk gidip geldiler böyle?"

"Koştular da ondan," dedi London. "Tam bir mil yol. Döndüklerinde soluk soluğaydılar. Benim de midem bulanıyor. Bu kadar koşmaya alışık değilim."

"Biliyorum," dedi Mac. "Gerçi bu çok koşmaktan değil. Böyle olaylar insanın içini dışına çıkarır. İddiaya girerim, arkadaşların çoğu şimdi kahvaltı edemeyecek durumdadır."

London'ın gözü birden Jim'e ilişti. Ona doğru gidip sırtına vurdu.

"Senin sayende oldu Jim. Burke'ü yere serdikten sonra orada öylece duruyordum. Ne yapacağımı bilmiyordum. Çevremi sarmış insanlar da öyle. Bana da saldırabilirlerdi, bir başkasına da. Başımı kaldırıp baktım, senin yaptığın işareti gördüm ve o zaman ne yapmam gerektiğini anladım."

Jim'in yüzü sevinçle aydınlandı.

"Yaralı omzumla pek bir işe yaradığım yoktu. Mac'in, insanların biraz kan görmesi gerektiğine ilişkin sözlerini düşündüm. Ne söylediğini hatırlıyor musun Mac?"

"Tabii hatırlıyorum. Fakat bunu orada düşünüp düşünemeyeceğimden emin değilim. Bunu nasıl yaptığını bilmiyorum Jim. Senin dışında herkes aklını kaçırdı böyle bir durumda. Senin peder hakkında epeyce şey anlattın; bir dahi olmasa da nasıl kavga edileceğini bilen bir adammış. Bilmiyorum nereden öğrendin aklını böylesine kullanmayı."

"Bir işe yaramam gerekiyordu," dedi Jim. "Babam dediğin gibiydi, fakat annem öyle soğukkanlı bir kadındı ki, karşısında ürperirdin."

London ellerini çevirip üstlerine, parmaklarının ezilmiş boğumlarına baktı.

"Tanrım! Şuna bakın!"

"Epey zedelenmişsin," dedi Mac.

"O orospu çocuğu Burke'e vurmaktan oldu. Onun durumu nasıl Jim? Vurduğumda kafası uçup gitti sandım."

"Nasıl olduğunu bilmiyorum," dedi Jim. "Birileri onu platformdan alıp götürmüş."

"Gidip görsem iyi olacak," dedi London. "Elimi şimdiye kadar fark etmemem ne tuhaf."

"İnsan hayvanlara karışınca hiçbir şey hissetmez," dedi Mac.

"Ne hayvanı?"

"Dalga geçiyorum. Gidip Burke'ü yoklamak iyi fikir. Hem de insanların ruh haline bakarsın. Sarıırım şimdi biraz hissizleşmişlerdir."

"Artık onlara güvenmiyorum. Bundan sonra ne yapacaklarını da söyleyemem. İyi ki barikatın öbür tarafında değilmişim."

"Çadırın önünde dikilmen çok iyi oldu," dedi Mac. "Yoksa Jim ve ben belki de bir elma ağacında asılıydık şimdi."

"An meselesiydi..." dedi London.

Çadırın kanatlarını toplayıp bağladı. Öğle güneşi tepede olduğundan içeriye güneş ışığı girmiyordu. Mac'le Jim, London'ın arkasından baktıktan sonra içeri çekildiler. Mac yer yatağına çöktü. Jim, yüzüne uzun uzun bakınca Mac,

"Beni bir şeyle mi suçluyorsun yoksa?" diye sordu.

"Hayır. Sadece merak ettiğim... bana öyle geliyor ki, tam yenilginin eşiğindeyken grevcilerimizin mücadelesiyle kazanmış bulunuyoruz. Buraya bir şeyler yapmaya gelmiştik Mac. Yoksa her şeyi berbat mı ettik?"

"Sen bizi fazla önemsiyorsun," dedi Mac sertçe. "Bu küçük partırtıyı da öyle. Bu grev havaya uçup gitse bile bir değeri var. Bu insanların çoğunluğu; soylu Amerikan işçi sınıfı gibi, sermaye ile emeğin ortaklığı gibi zırvalara inanıyordu. Çoğu artık inanmıyor buna. Sermayenin onları ne ölçüde düşündüğünü, bir karınca sürüsüyümüş gibi nasıl çabucak üstlerine zehir sıkabileceğini anladılar. Onlara iki şeyi gösterdik... onlar nedir ve ne yapabilirler. Bu son küçük şamata da onlara neler yapabileceklerini açıkça gösterdi. San Fransisco grevinin Sam'i nasıl yetiştirdiğini hatırlıyor musun? İşte bu grevcilerin hepsi biraz Sam gibi olacaktır."

"Fakat onlarda bunu anlayacak beyin olduğunu düşünüyor musun?"

"Ne beyni Jim! Bunun için beyin gerekmez. Her şey olup bittikten sonra onların içine bir şeyler işleyecektir. Onlar, bunu, düşünmeksizin bileceklerdir."

"Şimdi olacaklar hakkında ne düşünüyorsun?"

Mac, parmağıyla ön dişlerini ovaladı.

"Sanırım bizi buradan zor kullanarak atmak zorunda kalacaklar. Ya bu akşam ya da gece."

“Peki ne diyorsun, kaçıp gidecek miyiz, yoksa dövülecek miyiz?”

“Eğer grevcileri seferber edersek dövüşmek gerekir elbette,” dedi Mac. “Kaçarlarsa kendilerini kötü hissedeceklerdir, fakat dövüşerek yenilirlerse yine de dövüşmüş olacaklardır. Buna değer doğrusu.”

Jim, bir dizini büktü.

“Peki ama silahla gelirlerse grevcilerimizin çoğunu öldürürler.”

Mac’ın gözleri iyice kısıldı, soğuk soğuk baktı.

“Değişik düşünmesini bilmeliyiz Jim. Diyelim ki adamlarımızdan bazılarını öldürdüler. Bu bizim yararımıza olur. Ölen her bir kişi için on kişi saflarımıza gelir. Haber bütün ülkeye yayılır ve insanlar öfkeye kapılır. İlimli insanlar giderek kızgın insanlara dönüşür, anlıyor musun? Ama kaçarsak ve bunun haberi her yana yayılırsa, insanlar ‘bir kavgayı bile beceremediler’ derse, o zaman işçi kitleleri nasıl olur da kendilerine güvenir. Dövüşürsek bunun haberi yayılır, aynı konumdaki diğer insanlar da mücadele yolunu seçer.”

Jim, diğer dizini de kırıp çömeldi.

“Olayların nasıl gelişeceğini açık seçik görmek istiyorum. Evet ama insanlar dövülecek mi?”

“Bilmiyorum. Şu anda dövülecek gibi gözüküyorlar. Kafaları yerinde değil. Belki daha sonra. Önlerine Burke gibi bir tavuk daha atarsak belki. Burke, tam ona ihtiyacımız olduğu anda çıktı ortaya. Belki dava için kanını birazcık dökecek bir başkası daha çıkar.”

“Mac,” dedi Jim, “ihtiyacımız olan tek şey kansa şu sargıyı çıkarıp atayım, yara yeniden kanamaya başlasın.”

“Çok komiksin Jim,” dedi Mac babacan bir havada. “Her şeyi de ciddiye alırsın.”

“Ben komik bir şey göremiyorum.”

“Köpek satın alan bir hanımın hikâyesini hatırladım da. Kadın, ‘Bu köpeğin safkan olduğundan emin misiniz?’ diye sorar. Köpeği satan adam, ‘Tabii ki eminiz, Oskar, şunun kanını akıt da hanımefendi görsün’ der.”

Jim gülümser gibi yaptı.

“Hayır Jim,” diye devam etti Mac. “Sen bunların yüz tanesinden bile daha yararlısın dava için.”

“Biraz kan kaybetmenin bir zararı olmaz bana.”

Mac, sinirli sinirli alt dudağını ısırıldı.

“Jim,” dedi, “dört beş köpeğin kavgasını gördün mü hiç?”

“Hayır.”

“Köpeklerden biri yaralanıp yere düşerse diğerleri hep birlikte onun üstüne çullanıp öldürür.”

“Eee, ne olmuş?”

“İnsanlar da bazen böyledir. Neden bilmiyorum. Doktorun bir keresinde bana dediği gibi, ‘İnsanlar kendi içlerindeki bir şeylerden nefret eder.’”

“Doktor iyi bir insandı ama ayakları yere basmayan o fikirlerle bir yere varmak mümkün değildi. Bir yere varmayan, fasit daire içinde dönüp duran fikirler.”

“Yine de burada olmasını isterdim. Omzun nasıl?”

“İyi. Fazla kullanmamaya gayret ediyorum artık.”

Mac ayağa kalktı.

“Gel de ben bir bakayım. Ceketini çıkar.”

Jim, ceketini zorlukla çıkardı. Mac, sargıyı dikkatle çözdü.

“İyi görünüyor. Biraz kızarıklık kalmış. Şu gazlı bezin iki katını atayım. Şehre bir dönsek, sevineceğim. Orada iyi bakılırsın. Gazlı bezin şu temiz kısmını koyuyorum yeniden.”

Plasteri bastırdı ve vücut sıcaklığı ile iyice yapışınca kadar bekledi.

“Belki Doktor’u kasabada buluruz,” dedi Jim. “Ortadan kaybolmadan önce çok tuhaf laflar ediyordu. Belki bıktı, belki de korkup kaçtı.”

“Ceketini giymene yardım edeyim. Unuttuğun bir şey var. Doktor bıksaydı yıllar önce bıkardı. Onu ateş altında gördüm ben. Asla korkmaz.”

London içeri girdi, eşikte sessizce durdu. Üzgün ve korkmuş bir havası vardı.

“Öldürmemişim ama ölümün eşiğinde. Çenesi paramparça olmuş. Korkarım, doktora götürmezsek ölür.”

“Onu kasabaya gönderebiliriz ama sanmam ki orada da gereken ihtimamı gösterebilirler.”

“Karısı kıyameti koparıyor,” diye devam etti London. “Hepimizi cinayetten tutuklatacağını söyleyip duruyor. Bu grev de zaten Burke’ü hedef alıyormuş.”

“Değerdi doğrusu,” dedi Mac. “O piçten hiçbir zaman hoşlanmamıştım. Her zaman muhbir olduğunu düşündüm. İnsanların ruh hali nasıl?”

“Dediğin gibi oturup duruyorlar. Şekerci dükkanını patlatan çocuklar nasıl hastalanırsa, aynı öyle.”

“Öyle,” dedi Mac. “Bir haftalık enerjiyi bir anda tükettiler. Becerebilirsek yiyecek bulmalıyız. Belki o zaman yeniden toparlanırlar. Haklısın London. Bir doktora ihtiyacımız var. Ayak bileği kırılan arkadaş nasıl?”

“O da kıyameti koparıyor. Bileğinin yerine iyi oturmadığını, ağrıdığını söyleyip duruyor. Artık yürüyemeyecekmiş. Bütün bunlar insanların ruh halini olumsuz etkiliyor.”

“Bir de Al var,” dedi Mac. “Al’in nasıl olduğunu merak ediyorum. Gidip onu görmeliyiz. Yanına bıraktığın adamlar duruyor mudur acaba?”

London omuzlarını silkti.

“Bilmiyorum.”

“Yanımıza beş altı kişi alıp gidelim mi?”

“Buradan birilerinin oraya gelmek isteyeceğini sanmam,” dedi London. “Hepsi oturup ayak parmaklarını seyretmeyi tercih eder.”

“Ne yapalım, o zaman ben de yalnız başıma giderim. Al iyi çocuktur.”

“Ben gelirim seninle Mac,” diye atıldı Jim.

“Hayır. Sen burada kal.”

“Sanmıyorum ki sana sataşacak birileri çıksın,” dedi London.

“Jim, senin kalmanı istiyorum,” dedi Mac, rica eder bir havada. “İkimizi birlikte aldıklarını düşünsene. Burada işleri yürütecek kimse kalmayacak o zaman. Burada kalmalısın.”

“Geliyorum. Burada oturup kendime bakmaktan başka bir şey yapmadım. Sen kal ben gideyim, ne dersin?”

“Tamam çocuk,” dedi Mac geri basarak. “Ama dikkatli olalım, gözümüzü dört açalım. Biz geri dönünceye kadar insanların ruh halini canlı tutmaya çalış London. Biraz et ve fasulye ver onlara. Bıktılar bundan ama yine de yemek, yemektir. Arabaların akıbeti hakkında kısa sürede bir şeyler öğrenmeliyiz.”

“Ben kendime sardalya konservesi ile şeftali kompostosu açacağım sanırım,” diye homurdandı London. “Onları tavana kadar yığdığımı söylüyorlardı ya... Geri döndüğünüzde size de veririm.”

Parlak güneş ışığına çıktılar. Kamp, güneş ışığı altında daha pis ve kasvetli görünüyordu. Burton gittiğinden beri çöpler birikmişti, her tarafta kağıt parçaları ve ipler göze çarpıyordu, çadır iplerine önlükler asılmıştı. Mac'le Jim kamptan çıkıp çevredeki tarlaları geçtiler, elma bahçelerinin kıyısına geldiler. Ağaçların orada durdu Mac. Gözleri tarlaların ötesinde uzanan ufku ağır ağır taradı.

"Dikkatli bak Jim," dedi. "Böyle yalnız gitmek belki de en aptalca şey. Bunun hiç de iyi bir fikir olmadığını biliyorum."

Elma bahçelerine baktı. Ağaçların arasındaki, güneş benekleri düşmüş geçitler sessizdi. Hiçbir kıpırtı yoktu.

"Ne kadar sakin ortalık. Bu beni kuşkulandırıyor. Fazla sakin."

Bir dala uzandı, işçilerin toplamadığı, küçük, biçimsiz bir elmayı kopardı.

"Şuna bak, tadı çok iyi. Elmaları unutmuş gitmişim. Kolay ulaşılan şeyler daima unutulur."

"Hareket eden bir şey görmüyorum," dedi Jim. "Tek bir insan yok ortalıkta."

"Ağaçların arasından yürüyelim, o zaman ağaç sıralarını gözleyen biri bizi göremez."

Büyük elma ağaçlarının altından ağır ağır ilerlediler. Her an tetikte, ortalığı kolluyorlardı. Dalların ve yaprakların gölgeleri altından ilerliyorlardı ve güneşin sıcak, yumuşak ışıkları ara sıra üstlerine düşüyordu.

"Mac," dedi Jim. "Bir süre ortalıktan kaybolup kimsenin bizi tanımadığı bir yere gitsek, bir elma bahçesinde oturup vakit geçirsek nasıl olurdu sence?"

“Çok değil, iki saat sonra oradan gitmek için can atardın.”

“Çevremi incelemeye hiç zamanım olmadı Mac, hiç. Yaprakların nasıl büyüdüğünü inceleyemedim. Etrafımda olup bitenleri gözleme fırsatım olmadı. Bu sabah çadırdaki bir karınca yolu fark ettim. Onları seyredemedim. O sırada başka bir şey düşünüyordum. Bazen bütün gün oturup böcekleri incelemek gelir içimden, hiçbir şey düşünmeksizin.”

“Böceklerle kafayı üşütürsün,” dedi Mac. “İnsanlar yeterince kötü zaten, bir de böcekler... kafayı yersin.”

“Bir kereliğine, bir an için bu duyguyu tatmak... Hiçbir şeye böyle bakmadım. Hiçbir şeyi incelemeye zamanım olmadı. Her şey gelip geçecek ve ben hiçbir şeyi anlamayacağım... bir elmanın nasıl büyüdüğünü bile.”

Yavaş ilerliyorlardı. Mac'in gözleri tedirgince dolaşıyordu ağaçların arasında.

“Her şeyi anlaman mümkün değildir,” dedi. “İzin alıp Kanada'ya, ormanlara gitmiştim. Birkaç gün sonra kaçtım oradan. Hır gürü, karışıklığı özlemiştim.”

“Bunu bir ara denemek istiyorum. İhtiyar Dan'in anlattığı kereste imalatını...”

“Boşver Jim, her şeyi bilemezsin. Biz de ihtiyar Dan'in bilmediği şeyleri biliyoruz. Her şeyi bilemezsin. Birkaç gün sonra şehre döneceğiz, o zaman başka bir kargaşaya katılmak için tırnaklarımızı yiyeceğiz. Omzun iyileşene kadar kendini fazla yormamalısın. Seni öyle ucuz bir hana götüreceğim ki, orada böcekleri istediğin kadar inceleyebilirsin. Ağaçların dışına çıkma. Yamaçta dolanan bir inekten farkın yok.”

“Burası iyi bir yermiş,” dedi Jim.

“Biraz fazla iyi. Buralarda bir tuzak olduğundan korkuyorum.”

Ağaçların arasından Anderson'ın beyaz evini, bahçesinin çitlerini ve kırmızı sardunyalıyı gördüler.

“Kimse yok ortalıkta,” dedi Jim.

“Acele etme.”

Mac, ağaç sırasının bittiği yerde durup çevreyi bir kere daha dikkatle gözden geçirdi. Ambarın olduğu yer simsiyahtı ve üstünde hâlâ dumanlar tütüyordu. Beyaz su deposu orada öylece, yalnız başına göğe uzanıyordu.

“Görünüşe göre bir sorun yok,” dedi Mac, “Arka taraftan dolanalım.”

Bahçe kapısını sessizce açmaya çalıştı, fakat kapının mandalı takırdayıp menteşeler gıcırdadı. Üstünü asma sarmış sundurmaya giden kısa yoldan ilerlediler. Mac kapıyı tıklattı. İçeriden bir ses geldi.

“Kim o?”

“Sen misin Al?”

“Evet.”

“Yalnız mısın?”

“Evet. Sen kimsin?”

“Mac.”

“Aa, gel içeri Mac. Kapı kilitli değil.”

Mutfağa girdiler. Al, duvarın dibindeki dar yatakta yatıyordu. Birkaç gün içinde iyice zayıflamış görünüyordu. Yüzü sarkmıştı.

“Selam Mac. Artık kimse gelmez diye düşünüyordum. Babam erkenden gitti.”

“Daha önce gelmek isterdik Al. Yaraların ne alemde?”

“Çok ağrıyor,” dedi Al. “Hele yalnız başınaysan daha da beter ağrıyor. Ambarı kim yaktı Mac?”

“Vijilanteler. Çok üzüldük Al. Nöbetçi koymuştuk ama bir hileyle uzaklaştırmışlar onları.”

“Peder bütün gece kıyameti kopardı Mac. Bütün gece konuştu durdu. Saatte dört kere bana verdi veriştirdi.”

“Çok, çok üzgünüz.”

Al, yatak örtüsünün altından elini çıkarıp yanağını kaşıdı.

“Hâlâ sizinle birlikteyim Mac. Ama babam canınıza okumak istiyor. Sizi buradan atırmak için bu sabah şerife gitti. Arazisine zorla girdiğinizi ve atılmanızı istediğini söyleyecek. Sizin gibi adamları dinlemenin cezasını çektiğini söylüyor. Size uyacaksam

cehenneme kadar yolum varmış. Bir eşekarısı gibi aklını oynatmış, vızıldayıp duruyor.”

“Ben de bundan korkuyordum Al. Dinle, bizimle birlikte olduğunu biliyoruz, anlıyor musun? Fakat ihtiyarı daha fazla üzmenin anlamı yok. Ona hak veriyormuş gibi yap. Biz bunu anlarsız Al. Bizimle bağlantını sürdürürsün. Senin peder için korkunç derecede üzgünüm.”

Al, derin bir iç çekti.

“Benim iki taraflı çalıştığımı düşünmenizden korkuyordum. Siz durumu bildikten sonra ona hakkınızda ağzıma geleni söylerim.”

“İşte tam da bu, Al. Sana şehirden de destek veririz. Bak ne diyecektim Al, Doktor dün gece seni görmeye geldi mi?”

“Hayır. Neden sordun?”

“Yangından önce buraya gelmek için yola çıkmıştı ve geri dönmedi.”

“Tanrım! Ona ne oldu dersiniz?”

“Korkarım kaçırdılar zavallıyı.”

“Etrafınızdaki çemberi daraltıyorlar, değil mi?”

“Evet. Fakat bu sabah da bizimkiler iyi bir karşılık verdi. Ne var ki, senin peder bizi ele verirse, sanırım adamlar bizi yarın atarlar buradan.”

“Her şey suya düşüyor desene Mac...”

“Bu her şey demek değil. Elimizden geleni yaptık. Su akar yolunu bulur, Al. Sen artık burnunu hiçbir şeye sokmayacakmış gibi yaparak barışı sağla.”

Durup dinledi.

“Biri mi geliyor?”

Mutfaktan evin ön tarafına koşup pencereden dışarıyı gözledi.

“Babam bu. Ayak seslerini tanırım,” dedi Al.

Mac geri döndü.

“Yanında biri var mı diye baktım. Yanında kimse yok. Sanırım toz olsak iyi olur. Ona üzüntümüzü bildirmek isterdim ama...”

“Bildirmesen daha iyi olur,” dedi Al. “Seninle ilgili hiçbir şey duymak istemiyor. Senden ölümüne nefret ediyor.”

Verandada ayak sesleri duyuldu ve kapı ardına kadar açıldı. Anderson şaşkınlık ve kızgınlıkla baktı onlara.

“Lanet olsun,” diye bağırdı. “Defolun buradan, sizi piçler. Gidip ihbar ettim sizi. Şerif hepinizi atacak arazimden.”

Göğsü öfkeyle kalkıp iniyordu.

“Size üzüntülerimizi bildirmek istemiştik,” dedi Mac. “Ambaranızı biz yakmadık. Kasabadan oğlanlar yaptı bunu.”

“Kimin yaptığı umurumda mı sanki? Yandı işte, içindeki mahsulümle birlikte. Sizin gibi boş gezenin boş kalfası serseriler ne anlar bundan? Bu evi bile kaybedeceğim kesin artık.”

Öfkeden gözleri yaşarmıştı.

“Sizin gibi piçler hiçbir şeye sahip olmadı ki. Bir ağaç dikip onun nasıl büyüdüğünü ellerinizde hissetmediniz ki. Hiçbir şeye sahip olmadınız, gidip elma ağacınıza ellerinizle dokunmadınız. Ne anlarsınız siz?”

“Herhangi bir şeye sahip olamadık gerçekten de,” dedi Mac. “Biz de bir şeylere sahip olmak, ağaç dikmek isterdik.”

Anderson onu duymazdan geldi.

“Verdiğiniz sözlere inandım. Bak, neler oldu. Bütün ürünüm yandı. Borç senetleri de kapıda.”

“Puanterleriniz ne oldu?” diye sordu Mac.

Anderson’ın elleri ağır ağır yanına düştü. Gözlerinde soğuk, acımasız bir nefret ifadesi vardı. Sözcükler dudaklarından tek tek döküldü.

“Kulübeleri... ambara... bitişikti.”

Mac, Al’e dönüp başıyla bir işaret yaptı. Al bir an için soran gözlerle baktı, hemen ardından kaşlarını çattı.

“Babam doğru söylüyor. Buradan defolup gidin ve bir daha da asla gelmeyin.”

Anderson yatağa doğru gitti.

“Ben bunları şurada mıhlardım ama,” dedi. “Bunu benim için şerif yapacak, hem de bir çırpıda.”

Mac, Jim’in koluna dokundu, birlikte çıkıp kapıyı çektiler. Bahçe kapısından çıkarken çevrelerine bile bakmadılar. Mac öyle

hızlı gidiyordu ki, Jim ona yetişebilmek için adımlarını açmak zorunda kaldı. Güneş yavaş yavaş batıyordu, ara yollara düşen ağaç gölgeleri iyice uzamıştı, rüzgar dalları salladıkça ağaçlar da toprak da titreşir gibiydi.

“İnsan farklı farklı durumlar arasında gidip gelmekten kendini alamıyor,” dedi Mac. “Yaralanmış bir insanı ya da Anderson gibi darbe yemiş birini veya polisin bir Yahudi kızını ezip geçtiğini görüyor, boşa uğraştığını düşünüyorsun. Sonra milyonlarca aç insanı düşünüyor ve yeniden canlanıyorsun. Buna değer diyorsun. Fakat farklı durumlar arasında gidip gelmekten kendini alamıyorsun. Bu sana da olur mu Jim?”

“Çok fazla değil. Annemin öldüğünü görmemin üzerinden çok zaman geçmediği halde yıllar geçmiş gibi geliyor bana. Benimle konuşmuyor, sadece bakıyordu. Öyle yıkılmıştı ki, papaz bile istemedi. Sanırım o gece içimde bir şeyler yandı, kül olup gitti. Anderson için üzgünüm ama boşver gitsin. Ben bütün hayatımı ortaya koymuşsam o da ambarını koyuversin.”

“Bazı insanların malı canından değerlidir.”

“Yavaş Mac,” dedi Jim. “Bu ne acele böyle? Çabuk yoruluyorum artık.”

Mac biraz yavaşladı.

“Kasabaya bunun için indiğini tahmin etmiştim onun. Bir şeyler olmadan kampa dönmek istiyorum. Şerifin ne yapacağını bilmiyorum ama bizi bölerse çok mutlu olacağı kesin.”

Yumuşak, esmer toprak zemin üzerinde sessizce ilerlediler, üzerlerinden ağaçların gölgeleri geçiyordu. Açık alana gelince yavaşladılar.

“Henüz bir şey olmamış,” dedi Mac.

Ocaklardan duman yükseliyordu ağır ağır.

“Millet nerede dersin?” diye sordu Jim.

“Sanırım körkütük uyuyorlar. Biz de uyusak fena olmayacak. Muhtemelen bütün gece ayakta olacağız.”

London onları karşıladı.

“Her şey yolunda mı?” diye sordu Mac.

"Değişen bir şey yok."

"Tahminim doğru çıktı. Anderson gidip şeriften bizi atmasını istemiş."

"Eee?"

"Bekleyeceğiz. Kimseye bundan söz etme."

"Bu konuda haklı olabilirsin de," dedi London, "bizimkilerin iş-tahı konusunda yanıldın. Her şeyi silip süpürdüler. Tek bir fasulye kalmadı. İki konserve kutusu yemek kurtarabildim ancak, benim çadırda onlar da."

"Belki de yiyeceğe ihtiyacımız kalmayacak artık," dedi Mac.

"Ne demek istiyorsun?"

"Muhtemelen yarın burada olmayacağız."

Çadıra geldiklerinde, kasanın üstündeki iki konserve kutusunu gösterdi onlara London.

"Şerif bizi atmaya çalışır mı dersin?" diye sordu.

"Tabii ki. Böyle bir fırsatı kaçırmayacaktır."

"Ateş açar mı peki? Yoksa önce uyarır mı?"

"Bilmiyorum," dedi Mac. "Kamptakiler nerede?"

"Hepsi uyuyor."

"Bir araba sesi duydum," dedi Mac. "Belki de bizimkiler geri dönüyor."

London kulak kesildi.

"Kocaman bir şey bu," dedi. "O koca bebeklerden biri olmalı."

Dışarı fırladılar. Torgas tarafından devasa bir kum kamyonu geliyordu. Kasası ve yanları çeliktendi, arka taraf çift tekerlekliydi. Kampın önüne gelince durdu. Kasasında ayakta duran bir adamın elinde silindir şarjörlü bir makineli tüfek vardı. Kamyonun yanlarında diğerlerinin başları görünüyordu. Grevciler çadırlardan dışarı uğradı.

"Ben bu bölgenin şerifiyim," diye bağırdı ayaktaki adam. "Yetkili biri varsa onunla konuşmak istiyorum."

Kalabalık ağır ağır yaklaştı ve merakla kamyonu bakmaya başladı.

"Dikkatli ol London," dedi Mac yavaşça. "Bizi anında mihlayabilirler. İsterlerse hemen yaparlar bunu."

Yolun kenarına gelip durdular. Kalabalık da yolun kenarına dizildi.

“Şef benim bayım,” diye seslendi London.

“Hakkınızda araziye tecavüz şikayeti var. Sizlere adil davran-
dık. İşe geri dönmenizi istedik ya da eğer grev yapmak istiyorsanız
bunu patırtısız gürültüsüz yapmanızı söyledik. Siz ise mala zarar
verip cinayet işlediniz. Bu sabah, mülkiyete zarar vermek üzere
adamlar gönderdiniz. Bunlardan bazılarını vurmak zorunda kal-
dık, geri kalanını da yakaladık.”

Kamyonun kasasında oturanlara baktı, sonra yeniden kaldırdı
başını.

“Kan dökülmesini istemiyoruz, bu yüzden burayı terk etmenize
izin vereceğiz. Bu gece burayı boşaltacaksınız. Vadinin sınırların-
dan çıkıp giderseniz kimse size dokunmayacaktır. Fakat yarın şa-
fak söktüğünde bu kamp hâlâ buradaysa ezip geçeriz.”

İşçiler sessizce durmuş onu izliyordu. Mac, London’a bir şeyler
fısıldadı.

“Arazinin işgal edilmiş olması size insanları vurma hakkı ver-
mez,” dedi London.

“Belki vermez ama görevlilere direnilirse verir. Sizi neyin bek-
lediğini açık açık söylüyorum. Yarın şafak söktüğünde bunun gibi
on kamyonla yüz adam gelecek buraya. Hepsi silahlı olacak, yanı-
mızda da üç kasa el bombası bulunacak. El bombasının ne olduğu-
nu bilenleriniz bilmeyenlere anlatsın. Hepsi bu kadar. Sizinle daha
fazla uğraşamayız. Sabahın ilk ışıklarıyla birlikte çıkıp gideceksiniz
bu vadiden. Söyleyeceklerim bundan ibaret.”

Ön tarafa seslendi.

“Gidelim, Gus.”

Çelikten kasanın içinde görünmez oldu birden. Kamyon ağır
ağır hareket etti ve giderek hızlandı.

Bir grevci pek de derin olmayan hendeğe atlayıp bir taş aldı.
Elinde taşla, uzaklaşan kamyonun arkasından baktı. Grevciler kam-
yonun arkasından bir süre baktıktan sonra kampa geri döndüler.

London içini çekti.

"Emir gibi bir şey. Şakaya gelir tarafı yok."

"Açım," dedi Mac, sabırsızca. "Gidip fasulyemi yiyeyim."

Jim'le London da onun arkasından çadıra girdi. Yemeğini aceleyle mideye indirdi Mac.

"Umarım sen de yemişsindir London."

"Ben mi? Oh, tabii. Şimdi ne yapıyoruz Mac?"

"Dövüşeceğiz," dedi Mac.

"Evet ama adam dediği gibi el bombası falan getirirse bu mezbahada dövüşmek mümkün olmaz."

Mac, "Saçma!" derken ağzından bir fasulye tanesi fırladı. "O dediklerine sahip olsaydı bize bundan söz etmezdi. Amacı, bizi dövüşmeden dağıtmak. Bu gece burayı terk edersek bizi toplayacaklar. Onlar verdikleri sözü asla tutmaz."

London, Mac'e dikkatle baktı.

"Doğru mu söylüyorsun Mac? Benim sizinle birlikte olduğumu söylemiştin. Benden bir şey saklamıyorsun, değil mi?"

Mac başka tarafa baktı.

"Dövüşmemiz gerek," dedi. "Kapışmadan çekip gidersek yaptığımız her şey boşa gitmiş olur."

"Evet ama dövüşürsek, suçsuz bir sürü insan vurulacak."

Mac, bitirmediği yemeğini kasanın üstüne koydu.

"Bak," dedi. "Savaşta bir general asker kaybedeceğini bilir. Bu da bir savaştır. Buradan savaşmadan çekip gidersek bu gerilemek anlamına gelir."

Bir an için eliyle gözlerini kapadı.

"London," dedi. "Bu büyük bir sorumluluk. Ne yapmamız gerektiğini biliyorum ama şef sensin; Tanrı aşkına ne istiyorsan onu yap. Bütün sorumluluğu bana yıkma."

"Evet ama bu işleri bilen de sensin," dedi London, üzüntülü bir havada. "Dövüşmemiz gerektiğini düşünüyor musun gerçekten?"

"Evet, dövüşmeliyiz."

"Peki o zaman, dövüşeceğiz. Elbette insanları buna razı edebilirsek."

“Bana öyle geliyor ki,” dedi Mac, “hepsi bizi ortada bırakıp toz olacaktır. Şerifi duyanlar duymayanlara aktaracaktır. Bize karşı tavır alıp, karışıklık çıkarmak istediğimizi söyleyebilirler.”

“Bir yandan da tüymeleri iyi olur diye düşünüyorum. Bu zavallı piçlerin hiçbir şeyden haberi yok. Fakat dediğin gibi, kaçacaklarsa şimdi kaçsınlar. Yaralılar ne olacak? Burke ve ihtiyar Dan, sonra şu bileği kırılan adam?”

“Onları bırakacağız,” dedi Mac. “Yapabileceğimiz tek şey bu. Kasaba idaresi onlara bakmak zorunda.”

“Ben şöyle bir çevreye bakınayım,” dedi London. “Bir kedi gibi diken üstündeyim.”

“Bu konuda yalnız değilsin,” dedi Mac.

London gidince Mac’e şöyle bir bakan Jim, soğuk fasulyeyi ve ince kıyılmış eti yemeye koyuldu.

“Dövüşecekler mi, merak ediyorum,” dedi. “İnsanlar çıkıp gitmek isterse gerçekten buna izin verirler mi dersin?”

“Şerif izin verir. Onların çıkıp gitmesi işine gelir ama vijilante piçlerinin ne yapacağı belli olmaz.”

“Bu gece ağızlarına lokma girmeyecek Mac. Zaten korkmuşlarsa yeseler de kâr etmez.”

Mac, konserve kutusunun dibini sıyırdıktan sonra yere koydu.

“Jim,” dedi, “Sana bir şey söylesem yapar mısın?”

“Bilmem? Nedir?”

“Az sonra güneş batıp karanlık basacak. Senin ve benim için pusu kuracaklar Jim. Bu konuda hiç hata yapmaya gelmez. Bizi ele geçirmek isteyeceklerdir, bu kesin. Karanlık basar basmaz senin buradan çıkıp şehre dönmeni istiyorum.”

“Peki ama neden?”

Mac, Jim’in yüzüne baktı bir an, sonra gözlerini yeniden yere çevirdi.

“Buraya geldiğimde kendimi çok önemsiyordum. Sen benden on kat daha değerlisin Jim. Artık bunu biliyorum. Bana bir şey olsa, yerimi alacak bir sürü insan var, fakat sen bu iş için yara-

tlmişsin. Senin boşluğunu dolduramayız Jim. Böyle önemsiz bir grev için safdışı bırakılman hiç de iktisatlı bir tutum olmaz.”

“Buna inanmıyorum,” dedi Jim. “Bizim insanlarımız yararlanılmak için vardır, bir kenarda tutulmak için değil. Kaçıp gitmem mümkün değil. Bu mücadele bir bütünün parçası, demiştin. Küçük ama önemli bir parçası.”

“Ben gitmeni *istiyorum* Jim. Bu kolla savaşıyorsun. Burada bulunmanın hiçbir yararı yok. Hiçbir işe yaramazsın.”

Jim’in yüzü iyice gerilmişti.

“Gitmeyeceğim,” dedi. “Burada yararlı olabilirim. Her zaman beni koruyorsun Mac. Ve bazen bana öyle geliyor ki, bunu Parti için değil, kendin için yapıyorsun.”

Mac öfkeden kıpkırmızı olmuştu.

“Tamam o zaman. Kendi düşen ağlamaz. Senin için en iyi yolun ne olduğunu söyledim. Burnunun dikine git bakalım. Böyle oturup duramam burada. Dışarı çıkıyorum. Sen de canın ne isterse yap.”

Kızgınlıkla çıkıp gitti. Jim gözlerini çadırın arka tarafına çevirdi. Brandaya güneşin kızıllığı vurmuştu. Elini kaldırıp yaralı omzuna dokundu, giderek küçülmüş yaranın çevresine parmaklarını hafif hafif bastırdı. Parmakları, acıyan yerlere dokunduğça yüzünü buruşturuyordu. Uzun süre öylece oturdu orada.

Ayak sesleri duyup başını çevirdi. Kapıda Lisa duruyordu, bebeği kucağındaydı. Lisa’nın arkasında, yolun kenarındaki eski araba sıraları görünüyordu. Yolun karşı tarafında güneş ağaçların tepesinde kaybolmakta, sıra sıra ağaçların arasındaki yollara karanlık çökmekteydi. Lisa tedirgin bir merakla içeri bakındı. Islak saçlarını geriye doğru taramış, alınuna ufak parmak darbeleriyle küçük bukleler bırakmıştı. Omuzlarındaki kısa battaniyeyi, ona şuh bir hava verecek şekilde bir omzundan aşağı kaydırmıştı.

“Yalnız olduğunu gördüm,” dedi. Gidip yer yatağına oturdu ve pamuklu eteğini bacaklarını örtecek şekilde çekti.

“İnsanlar polislerin bomba atıp hepimizi öldüreceğini söylüyor,” dedi kısık bir sesle.

Jim şaşırmişti.

“Bu seni pek korkutmuşa benzemiyor.”

“Hayır. Ben böyle şeylerden hiç korkmam.”

“Polisler sana bir şey yapmaz,” dedi Jim. “O dediklerini yapacaklarına da inanmıyorum. Bu bir blöf. Bir şey mi istemiştin?”

“Gelip oturmak istedim. Burada... oturmak hoşuma gidiyor.”

Jim gülümsedi.

“Benden hoşlanıyorsun, değil mi Lisa?”

“Evet.”

“Ben de senden hoşlanıyorum.”

“Bebeğimi doğurmama yardımcı oldun.”

“İhtiyar nasıl?” diye sordu Jim. “Onunla ilgilendin mi?”

“Şu anda iyi. Bir şeyler mırıldanıp duruyor.”

“Benden daha çok Mac yardımcı oldu sana.”

“Evet ama o bana pek iyi... bakmıyor. Senin konuşmanı dinlemekten hoşlanıyorum. Genç bir çocuksun ama çok hoş konuşuyorsun.”

“Çok fazla konuşuyorum Lisa. Laf çok, iş az. Bak, akşam çöküyor. Az sonra lambaları yakacağız. Burada, karanlıkta benimle oturmak istemezsin.”

“Umrumda değil,” dedi Lisa, bir çırpıda.

Jim yeniden gözlerinin içine baktı onun, yüzünde bir sevinç ifadesi belirdi.

“Hiç dikkat ettin mi Lisa, akşam olunca insan uzun zaman önce olan... pek de önemli olmayan şeyleri düşünür. Bir zamanlar şehirde, ben küçük bir çocukken, güneş batıyordu ve orada tahta bir çit vardı. Gri bir kedi gelip çitin üstüne çıktı, uzun tüylü bir kediydi ve o kedi bir an için altına dönüştü, altın bir kediydi.”

“Kedileri severim,” dedi Lisa yavaşça. “İki kedim vardı.”

“Bak. Güneş neredeyse battı Lisa. Yarın bir başka yerde olacağız. Nerede olacağımızı merak ediyorum. Sanırım sen yollarda olacaksın. Bense belki hapiste. Daha önce de girdim hapse.”

London ve Mac sessizce çadıra girdi. London, Lisa'ya baktı.

“Ne yapıyorsun burada Lisa? Çıksan iyi olur. Bizim işimiz var.”

Lisa kalkıp battaniyeye sarındı. Yarından geçerken yan gözle Jim'e baktı.

"Neler olup bittiğini anlamıyorum," dedi London. "Küçük küçük on toplantı oluyor ve beni hiçbirine almıyorlar."

"Evet, biliyorum," dedi Mac. "Korkmuşlar. Ne yapacaklarını bilmem ama bu gece kışı kırarlar."

Sonra sustular. London ve Mac geçip kasalara, Jim'in karşısına oturdular. Güneş batıp çadır iyice loşlaşınca kadar orada öylece kaldılar.

Sonunda Jim, "İşçiler kaçıp gitse bile bütün bunlar boşa yaşanmış olmayacak," dedi kısık bir sesle. "En azından birlikte mücadele etmesini öğrendiler."

Mac ayağa kalktı.

"Evet ama son bir direniş gösterebilmeliydik."

"Kaçmayı düşünen insanlarla nasıl direneceksin?" diye sordu London.

"Bilmiyorum. Konuşabiliriz. Anlatarak onları dövüşmeye razı edebiliriz."

"Korkan insanlara bir şeyler anlatmanın hiçbir faydası yoktur."

"Biliyorum."

Yine bir sessizlik kapladı ortalığı ve ardından, çok sayıda insanın kısık sesle konuştuğu, dağınık seslerin giderek bir araya gelip bir su gibi çağladığı duyuldu.

"Bir kibrit var mı London?" diye sordu Mac. "Şu lambayı yak-sana."

"Henüz ortalık kararmadı."

"Yeterince karardı. Yak lambayı. Bu yarı karanlık sınırlarımı bozuyor."

Lambanın fanusu kaldırılırken gıcırdadı, yerine oturtulurken yeniden gıcırdadı.

Mac ürkmüş gibiydi.

"Bir şeyler oluyor. Nedir acaba?"

"Dışarıdakiler," dedi Jim. "Şimdi sustular. Şu anda kimse konuşmuyor."

Üçü de kulak kesilmişti. Çadıra doğru yaklaşan ayak sesleri duyular. Eşikte kısa boylu iki İtalyan belirdi. Dudaklarında utan-
gaç bir sırıtış vardı.

"Girebilir miyiz?"

"Tabii ki. Gelsenize çocuklar."

Ezberlerini okumaya hazırlanan öğrenciler gibi ayakta dikildiler. Hepsi, sen başla der gibi birbirine bakıyordu. Sonunda biri;

"Dışarıdaki arkadaşlar..." dedi, "bir toplantı yapmak istiyor."

"Evet? Ne için?"

Diğeri aceleyle cevap verdi:

"Arkadaşlar grev için oy kullandıklarını, şimdi yeniden oylamak istediklerini söylüyorlar. 'İnsanların ölmesi ne işe yarayacak?' diyorlar. Artık grevi sürdüremeyeceklerini söylüyorlar."

Susup London'ın cevabını beklediler. London, soran gözlerle Mac'e baktı.

"Toplantı çağrısını yap," dedi Mac. "İşçiler karar verir her şeye. Onlar ne derse o olur."

Başını kaldırıp beklemekte olan temsilcilere baktı.

"Gidip dışarıdakilere London'ın yarım saate kadar bir toplantı düzenleyeceğini ve orada dövüşelim mi, yoksa kaçalım mı konusunu oylayacağını söyleyin."

Temsilciler, onaylayıp onaylamadığını anlamak için London'a baktı. London başıyla yavaşça onayladı.

"Tamam," dedi. "Yarım saat içinde ne yapacağımız konusunu oylayacağız."

Ufak tefek İtalyanlar, yabancılara özgü bir selam verdikten sonra çadırdan çıktılar.

Mac yüksek sesle güldü.

"Şu işe bak," dedi. "Bu kadar olur. Ben kaçacaklarını sanıyordum. Fakat oylama istiyorlar, bu hâlâ birlikte hareket ettiklerinin göstergesi. Gerçekten hoş. Grevi kendi kararlarıyla bırakmış olacaklar."

"Fakat onları dövüşmeye ikna etmeye çalışmayacak mısınız?"

"Elbette çalışacağım. Bu konuda planlar yapmalıyız. Fakat dövüşmeseler bile köpekler gibi kuyruklarını kıstırıp kaçmayacaklar.

Bu daha çok geri çekilmek gibi bir şey olacak, anla. Bir kovalamaca dönüşmeyecek."

"Toplantıda ne yapacağız?" diye sordu London.

"Düşünelim bir. Hava yeni karardı. Önce sen konuş London. Onlara neden kaçmayıp dövüşmeleri gerektiğini anlat. Ben konuşsam daha iyi olur. Dün sabah onlara söylediklerimden sonra benden pek hoşlanmadıkları açık."

Jim'e baktı.

"Bunu sen yap," dedi. "İşte sana şans. Sen konuş. Belki de onları ikna edebilirsin. Konuş Jim. İşte beklediğin an geldi."

Jim'in gözleri heyecanla parladı.

"Mac," diye bağırdı heyecanla, "sargımı çıkarır, yaramın kanamasını sağlarım. Bu, onları harekete geçirir."

Mac gözlerini kısıp derin derin düşündü. Sonunda, "Hayır..." dedi kararlı bir havada. "Bu şekilde onları harekete geçirirsen hemen bir şeyler yapmaları gerekir. Böyle bir şey yapamazlarsa da heyecanları anında sönüp gider. Hayır, sadece konuşma yap Jim. Onlara doğrudan doğruya grevin anlamını anlat, bunun koca bir savaş içinde küçük bir muharebe olduğunu söyle. Bunu yapabilirsin Jim."

Jim yerinden fırladı.

"Haklısın, yapabilirim ben bunu. Heyecandan neredeyse boğulacağım ama yapabilirim."

Yüzü tamamen değişmiş, içinden gelen müthiş bir enerjiyle ıslık ıslık aydınlanmıştı.

Ayak sesleri işittiler. Genç bir çocuk daldı çadıra.

"Elma bahçesinin orada," diye bağırdı. "Doktor olduğunu söyleyen bir adam var. Ağır yaralı."

Üçü de ayağa fırladı. "Nerede?"

"Şu tarafta. Bütün gün orada yatıp durduğunu söyledi."

"Nasıl buldun onu?" diye sordu Mac.

"Bağırtısını duydum. Gidip size haber vermemi söyledi."

"Bize yolu göster. Haydi gidelim, acele edin."

Çocuk dönüp koşmaya başladı.

"London, lambayı getir," diye bağırdı Mac. Mac'le Jim yan yana koşuyordu. Artık tamamen gece karanlığı bastırmıştı. Önlerinde uçar gibi giden çocuğu görüyorlardı. Açıklığa çıkınca birbirlerinden koptular. Çocuk ağaçların oraya ulaştı ve aralarına daldı. Onun, önlerinde koştuğunu görebiliyorlardı. Onlar da ağaçların karanlık gölgelerinin arasına daldı.

Mac, Jim'e yetişti.

"Jim, Tanrı aşkına dur!"

Bir gümbürtü ve iki yakıcı parıltı. Mac kendini boylu boyunca yere attı. Koşuşmalar işitti. Jim'e doğru baktı, fakat o yakıcı parıltının etkisi hâlâ geçmemişti. Giderek Jim'i görebildi. Diz üstü çökmüş olan Jim'in başı öne düşmüştü.

"Tam zamanında attın kendini yere Jim."

Jim'de hiçbir hareket yoktu. Yerde sürünerek ona doğru gitti.

"Yoksa vuruldun mu Jim?"

Diz çökmüş gölge, yüzü yere eğik, öylece duruyordu.

"Aman Tanrım!"

Başını kaldırmak için elini uzattı, sonra haykırarak çekip pantolonuna sildi. Orada yüz yoktu. Ağır ağır dönüp geriye baktı. London'ın bacaklarını da aydınlatan fener sallana sallana ona doğru geliyordu.

"Neredesiniz?" diye bağırdı London.

Mac cevap vermedi. Hızla doğruldu. Namaz kılan bir Müslüman gibi diz çökmüş olan gölgeye baktı.

London sonunda gördü onları. Yaklaştı ve olduğu yerde çakılıp kaldı; lambanın yuvarlak ışığı da öyle.

"Off!" dedi. Lambayı indirip dikkatle baktı. "Çifteyle mi vuruldu?"

Mac, başıyla onayladı ve kandan yapış yapış olmuş eline dikti gözünü.

London, Mac'e baktı ve onun buz gibi yüzünü görünce ürperdi. Mac, kaskatı bir vaziyette ayağa kalktı. Eğildi, Jim'i kaldırıp

bir çuval gibi omzuna attı; kan damlayan baş Mac'in sırtına doğru sallanıp duruyordu. Kaskatı olmuş, bükülmeyen bacaklarla kampa doğru yürüdü. London, elinde fener, yanında geliyordu.

Açık alan meraklı insanlarla doluydu. Mac'in omzundaki yükün ne olduğunu anlayınca kadar çevresinde topluştılar. Sonra da geri çekildiler. Mac onları görmüyormuş gibi geçip gitti aralarından. Açıklığı geçti, ocakların yanından yürüdü, kalabalık da sessizce onu izliyordu. Platforma geldi. Jim'in bedenini parmaklıkların altına bırakıp platforma sıçradı. Sonra Jim'i yukarı çekti ve onun sırtını köşe demirine dayadı, yana doğru kayınca tutup yeniden dayadı.

London feneri yukarı kaldırıp Mac'e verdi. Mac feneri, platformun zeminine, Jim'in başını aydınlatacak şekilde dikkatle yerleştirdi. Ayağa kalkıp kalabalığa baktı. Parmaklığı sıkı sıkı tuttu. Büyüyen gözlerinin akı ortaya çıkmıştı. Önünde kitleyi, lambanın ışığıyla parlayan gözlerini görüyordu. Arkadakiler giderek karanlığa karışıyordu. Mac titriyordu. Konuşmak için ağzını açmaya çalıştı, donmuş gibi kaskatı kesilmiş çenesini zorlukla kıpırdatabildi. Sesi gür ve tekdüzeydi.

"Bu arkadaş kendisi için hiçbir şey istemedi..." diye başladı.

Elinin boğumları parmaklığı sıkılmaktan bembeyaz olmuştu.

"Yoldaşlar! O kendisi için hiçbir şey istemedi..."

* * *

Eserlerinde işçi sınıfının gündelik ilişkilerini, yaşam koşulları ve mücadelelerini, çağımızın toplumsal meselelerini tüm insani ayrıntılarıyla resmederek haklı ününe kavuşmuş olan John Steinbeck, büyük romanı *Bitmeyen Kavga*'da destansı bir direnişi konu alıyor. Son derece zor koşullarda yaşayan ve aldıkları ücretle karınlarını bile doyuramayan meyve toplayıcıları örgütlenerek ellerindeki yegâne silah olan grev başvururlar. Kapitalist toprak sahipleri ise mücadelenin yayılmasını engellemekte kararlıdır. Çok güçlü ve kendilerinden emindirler, işçilerin örgütlenmesini yeri gelirse kanla, yeri gelirse grev liderlerini satın alarak kırmaya hazırdırlar, fakat hesaba katmadıkları bir unsur vardır.

İnsanlığın bitmeyen kavgasını tüm gerçekliğiyle resmederek bir destana dönüştüren Steinbeck, kapitalist düzenin dayanaklarını derinden sarsan, kuşaklar boyunca başkaldıranlara esin kaynağı olan bir roman yaratırken mücadelenin açmazlarını da sergilemekten geri durmuyor.

ISBN: 978-975-570-764-8

22 TL

👉 selyayincilik f selyayin @selyayincilik
www.selyayincilik.com